

SCS#1106

PSALMORUM DAVIDIS

Paraphrasis Poetica,

AUCTORE

G. BUCHANANO,

Cum *Notis* Philologicis NATHANIS CHY-
TRÆI, &c. Et *Ecphrasi* ALEXANDRI
JULII in loca Paraphraseos difficiliora.

Ad finem adjiciuntur *Annotationes* THOMÆ
RUDDIMANNI.

EDINBURGI.

Excudebat GULIELMUS ADAMI
Prostant venales apud Joanem Paton Biblio-
polam in area Parliament. et Davidem Ran-
dolphum, in Vico Canonicorum, vulgo *the*
Canongate. Anno Domini MDCCXXV.

A D

MARIAM, *Illustrissima in Scotorum*
Reginam

Georgii Buchanani

EPIGRAMMA.

Nympha, Caledonia quæ nunc feliciter ora
Missa per innumeros sceptiva tueris avos :
Quæ sortem antevenis meritis, virtutibus annos,
Sexum animis, morum nobilitate genus :
Accipe (sed facilis) cultu donata Latino
Carmina, fatidici nobile regis opus.
Illa quidem, Cyrrha præcul & Permesside lympa,
Pene sub Arctoi sidere nata poli :
Non tamen ausus eram male natum exponere sætum,
Ne mihi displiceant quæ placuere tibi.
Nam quod ab ingenio domini sperare nequibant,
Debebunt genio forsitan illa tuo.

Ibid. v. 97. *Quam cecidere [Idem recidere.*Ps. XIX. v. 1. *Injumentis gens septuaginta, Adversam mentem]*

In librum Psalmorum ANNOTATIONES

THOMÆ RUDDIMANNI,

Ps. I. ver. 8. **Q**uam non Editio And. Harti 1615, *Quem non*, male; hæc enim ad arborem referri ostendit, præterea, proximo versu vox [prodiga.]

Ps. II. v. 28. *De calle recti]* Lond. 1686, *de calle recto.*

Ps. V. v. 21. *At tua fretus]* Prima editio And. Harti, *Ad tua.*

Ps. VII. v. 9. *Si verus index]* Edit. Argent. secunda And. Hart. Elzev. 1628, Janson. 1640, Wetsten. 1687, *Si verus judex*, repugnante metro.

Ps. IX. v. 10. *Conversus trepida terga dedit fuga]* Quidam forte legendum malint *trepida fuga*: ita enim Ovid. Met. V. 322.

----- *Cunctosque dedisse Terga fuga* -----

Et Met. XIII. 879.

Terga fuga dederat conversa Symathius heros.

A Buchanano tamen stat Virgilius Geo. iv, 85.

Aut hos versa fuga victor dare terga subegit.

Et Æneid. XII. 462.

----- *Versique vicissim.*

Pulverulenta fuga Rutuli dant terga per agros.

Ps. X. v. 37. *Et occupatos multinodis nexibus,*

Nasse involutos attrahit. Ita omnibus libris dispungitur hoc distichon: mihi vero sententiæ hic ordo videtur, *Attrahit occupatos involutos multinodis nexibus nasse*: quo pacto cum *nasse* hic non dandi sed gignendi casu sit positum, incisum post *nexibus* delendum arbitror. Vide Julii Ecphrasin.

Ps. XII. v. 3. *Nuda fides hominum fugit commercia.]* Omnibus libris virgula post [fides] interjicitur: male mea sententia. Vide Julii Ecph.

Pl. XVII. v. 41. *Facinusque patrant Mentibus absens.* i. e. ut recte Julius interpretatur, *facinus futurum animo admittunt, quod mihi absenti parant*: sive, ut aliis verbis idem efferam, *Tot insidia capiti meo struunt, tam fixum immotumque eorum animo sedet mei perdendi consilium, ut quam mihi cadem moluntur, nondum licet re vera veractam, mente tamen & cogitatione precipiunt, eamque quasi jam perpetrare sibi videantur.* Simili figura utitur Statius, de equis e carceribus ad cursum emitti ardentibus, lib. VI. 396.

-----*Face lumina surgunt,
Ora sonant morsu, spumisque & sanguine ferrum
Uritur, impulsu nequeunt obistere postes,
Claustaque, compressa transformat anhelitus ira:
Stare adeo miserum est, pereunt vestigia mille
Ante fugam, absentemque ferit gravis ungula campum.*

i. e. jam videbantur currere in stadio, in quo nondum erant.
Sic Val. Flaccus lib. III. 587.

*Ille, velut refugi quem contigit improba Mauri
Lancea, sanguineus vasto leo murmure fertur,
Francit & absentem vacuis sub dentibus hostem.*

Nec multum abludit illud Virg. *Æneid.* iv. 85.

-----*Illum absens absentem auditque videtque.*

Et noster Miscel. III. 22.

*Unam inquieta sollicitudine
Te spectat absentem* -----

Ex hisce exemplis abunde liquere arbitror satis venisse ac Poetice dici *patrare facinus absens*, atque adeo præter rationem eos facere, qui, sincerum (quod dicitur) vas incrustare cupientes, aliam adjectivo *absens*, præter vocem *facinus*, sociam querant: dum alii scilicet e superiore strophe *manus impiorum* huc revocant, alii vero vocem *absens* e tua quasi sede revulsam cum sequente proximo versu voce [*leo*] copulandam volunt: utrique, me iudice, interpretationem, & in se ineptam, atque ab optimorum auctorum usu & Buchananani mente juxta alienam sibi comminiscetes.

Pl. XVIII. v. 29. *Si circum furvo*] And. Hart. anno 1615.
So circum fulvo, male.

Ibid. v. 97. *Quam cecidere & idem recidere.*

Pf. XIX. v. 1. *Injanientis gens sapientia, Addicta mentem*]
Ira libris omnibus (præter unum Nath. Chytræi, distinguitur
post sapientie : malæ, me iudice ; ordo enim est, *Gens addicta*
mentem erroribus impiis insanientis sapientia, i. e. interpretante
Julio, homines dedit falsis præceptis Philosophia a pietate aliena,
qualia sciz, Epicuri sectam secuti postea profitebantur, qui, ut
Claudianus verbis utar, *mundum fortuna non arte regi* affirma-
bant. Buchananus oculis obversabatur illud Horatii, lib. I.
Od. 34.

*Parcus Deorum cultor & infrequens,
Insanientis dum sapientia
Consultus erro -----*

Pf. XXII. v. 47. *Ad instar*] Negat Servius recte dici *ad in-*
star, damnatque Serenum ira loquentem : verum non solus Se-
renus, sed Justinus etiam, Solinus & Apuleius sic loquuntur.

Pf. XXVIII. v. penult, *Vita continuo fructibus affluat*] Con-
tinuo hic pro continenter, assidue, usque, usurpare noster videtur :
quod barbarum tamen contendit accuratissimus Jo. Ker. Select.
de LL. observ. lib. II.

Pf. XXXIII. v. 45. *Despicit mundi pater*] Longe major co-
dicum pars *Despicit*, male ; Virgilius enim *Æn.* I. 228.

*----- Jupiter aethere summo
Despiciens mare velivolum, terrasque jacentes.*

Claud. de Conf. Mall. Theod. ver. 6. de Virtute,

*----- Immotaque cunctis
Casibus ex alta mortalia despicit arce.*

Et alii passim. *Despicere* autem est e superiore loco spectare.

Ibid. v. 59. *At Deus justos oculo irretorto Semper respicit.*] i. e.
Deus justos oculis immotis & nusquam deflexis intuetur, sive
eorum saluti & incolumitati oculis perpetuo intentis invigilat.
Cæterum Buchananus a quibusdam vitio datur, quod hanc lo-
quendi formulam, a solo, quod sciverim, Horatio ante usurpa-
tam, haud paullo diversa ab ea, qua ille usus est, significatione
adhibuerit. Horatii locus est lib. II. Od. 2.

*Quisquis ingentes oculo irretorto
Spectat acervos.*

Ubi per voces [*oculo irretorto*] intelligi volunt commentatores, *oculo non invido, aut avaro, non auri fulgore aciem quasi perstringente retorto aut deflexo.* Immerito autem mea sententia hic Buchananus arguitur: utrobique enim eadem servatur vocis vis & significatio, quippe qua nihil aliud innuatur quam *oculus rectus, immotus & constans, non obliquus, aut ab ea re in quam acies dirigitur retortus sive reflexus.* Quod autem Buchanani ab Horatio discrepet sententia, id non ex nativa vocis indole, sed ex reliqua oratione diversaeque tum spectantium tum rerum spectatarum natura provenit: & quidem, ut rem paullo clarius exponam, varii sunt animorum affectus, invidia puta, avaritia, libido, ira, odium, &c. quibus incitati res hominesve obliquis, torvis, limis, reflexis aut retortis oculis spectare dicimur: contra vero his affectibus vacui, aut contrariis animi motibus adducti, oculis rectis, fixis, immotis, æquis, adeoque irretortis, non reflexis aut detortis, intueri perhibemur. Proinde Deus, humanos quasi affectus induens, justos *oculo irretorto* adspicere, *i. e.* perpetuo amore prosequi, ac vigili semper cura tueri ac protegere, non minus Latine ac eleganter, quam vere & pie dici videtur. Videtis Miscel. III. 21.

Pf. XXXIX. v. 53. *Turbidas transsegimus Vita brevis molestias*] Major codicum pars, & ii fere antiquiores, *Turbidas molestias Vita brevis transsegimus.* Sed quam nos secuti sumus lectio venustior videbatur magis tamen arrideret *transfigimus*, si syllabæ modulus pateretur.

Pf. XL. v. 45. *Defendant igitur*] Hart. anno 1615, *Defendat:* at obstat carminis lex.

Pf. XLII. v. 33. *Tu me si placido lumine videris*] Ita Hart. anno 1621 quod & numerosius nobis visum: ita enim Psal. LXXX.

Tu nos si placido lumine videris:

aliis autem omnibus, *Tu si me placido l. v.* legitur. Horat. lib. iv. Od. 3. unde hæc deprompta sunt, litem non dirimit.

Pf. XLIV. v. 49. *Obrati tot cladibus*] Supplendum *licet simus*; quod duriusculum videtur:

Pf.

Pf. XLV. v. 60. *Nec tu carminibus Regina tacere nostris*] Ita omnes libri, præter duos Londinenses, Tho. Vautrollerii sciz. anno 1580, & Alex. Julii 1620, quibus

Nec tu carminibus, Rex magne, tacere nostris,

Scriptum est, & forte rectius: hæc enim ab omnibus fere interpretibus ad JESUM CHRISTUM referuntur.

Pf. XLIX. v. 22. *Nec pretio Deum* Editt. Julii & And. Harti anno 1621, *Non pretio Deum.*

Pf. L. v. 2. *Regum colla minacium*] Non *minantium*, quod adversus meliorum membranarum fidem Horat. lib. 2. Od. 12. (unde hæc noster mutua desumfit) nuperis editionibus receptum ægre fert Criticorum Princeps Rich. Bentleius.

Ibid. v. 3. *Tum sacer ardua*] Quidam *Deum* haud recte *sacrum* dici existimabunt, quod, juxta Popmam de Differ. verb. inanima tantum *sacra*; *sancta* autem tam animata quam inanima proprie appellentur. Verum optimi etiam scriptores hanc distinctionem haud raro neglexerunt, Liv. lib. III. *Quibus ipsi Dii neque sacri neque sancti sunt.* Et Horat. lib. iv. Od. 9. *Caveant quia vate sacro.*

Pf. LI. v. 51. *Spiritu motus animi rebelles Principe firma*] Sequitur hic præcipue videtur versionem LXX. viralem, aut vulgatam, *spiritu principali confirma me*: ad quæ verba sic Isidor. Clarius, *Spiritu illo principe muni me, spiritu digno principibus, & ad eorum officia necessario, quos oportet plurimis sapere.* Alius tamen, rectius forte & Hebraico textui convenientius, vertitur *Spiritu liberali, voluntario, ingenuo, &c.*

Pf. LIX. v. 23. *Et instar oblatrantium*] And. Hartus anno 1621, *Et Instar oberrantium*: at metrum repugnat.

Pf. LX. v. 13. *Eripiasque tuos gelidi formidine lethi*] Forte legendum *e formidine*: secus enim eripio Dativum fere postulat.

Pf. LXIV. v. 9. *Linguas ceu gladios exacuunt suas*] Ita quinque e libris meis exhibent; reliquis omnibus *suos* editum est.

Pf. LXXI. v. 10. *Pendentem ab uno subsidio tuo*] And. Hartus anno 1621, *Præsidio tuo.*

Pf. LXXII. v. 26. *Bona paces vigeant*] *Paces* hic pluraliter adhibuit, adversus Grammaticorum quidem placita; non tamen absque exemplo. Ita enim locutus est Plantus Pers. V. 1. 1.

Lucret. V. 1229 & quem præcipue respexisse noster videtur,
Horat. 2. Epist. I. 102.

Hoc paces habuere bonæ ventique secundi.

Ibid. v. 31. *Sit idem terminus orbis* , Forte orbi legendum.

Pf. LXXIV. v. 67. *Ne trade vitam turturis tuæ feris* Contra linguæ latinæ consuetudinem, *turtur* hic fœmininum posuit : nec tamen temere id ab eo factum ; principes enim Bibliorum interpretes Leo Judæ, Tremellius, Arias Montanus, Castellio, Vatablus, Hebræum textum secuti, *vitam* sive *animam* *turturis tuæ*, hoc in loco verterunt. Variant quidem LXX Interpp. eosque plerumque secuta versio vulgata : quæ hunc locum sic reddit, *Ne tradas bestiis animas confitentes tibi*. Cæterum notat magnus Vossius turpiter cæcutisse Servium, qui ex illo Virgilii Ecl. I.

Nec gemere aëria cessabit turtur ab ulmo,

turtur fœminino positum existimavit : cum nihil sit apertius, *aëria* cum *ulmo*, non vero *turtur*, illic convenire.

Pf. LXXVI. v. 25. *Templa mundi*] Terent. Eunuch. III. 5. 42.

At quem Deum ? qui templa cœli summa sonitu concutit.

Ennius,

Unus erit quem tu tolles ad carula celi

Templa -----

Lucret. I. 1098.

Neve ruant cœli tonitralia templa superne.

Sic Buchan. Pf. LXXVII.

Qui templa picti sideribus poli

Condideris -----

Pf. LXXX. v. 25. *Jam tremulo frigore texerat montes*] *Tremulo frigore* pro *umbra* : audax metonymia.

Ver. 33. *O Rex armipotens* . Ita Editio Alex. Julii 1620, alii omnes, *O Rex omnipotens* : at prius illud rectius videtur, ut alibi hoc Psalmus, & hoc loco textus Hebraicus, & omnes quas viderim versiones.

Ver. 47. *Hunc*] Heb. *Virum dextera tuæ* : proinde haud scio an recte a Julio ad *vanum* pronomen [*hunc*] referatur.

Voss

Ver. 51. *At nos* ⁷ Melius forte *Ac nos*:

Pf. LXXXIV. v. 7. *Artus atria vivi visuri propius Dei*] Julius (qui *artus visuri* interpretatur *membra invisura*,) *visuri* recto plurali positum existimasse videtur; ego vero genit. vo singulari, subaudito *mei* collocatum arbitror: neque enim *artus*, sive *membra*; quidquam *visere* seu *conspicere* possunt: nec id vel mini-um innuunt Regii vatis verba.

Pf. LXXXVI. v. 4. *Nec semper ira vindicis*] Hæc verba non Deum, sed Davidem ipsum respiciunt: Vatablus. quem præcipue noster sequitur, *quia misericors sum*: alii *quia sanctus sum*, vel *bonus*, vel *pius*.

Pf. LXXXVII. v. 3. *Imminet quæ montium*] Rectius forte *eminet*,

Pf. LXXXVIII. v. 23. *Acerba morte perempto*] *Peremptum* forte Buchananus scripserit.

Pf. LXXXIX. v. 19. *Et undæ Dejicis insane tumidos ad sidera fluctus*] Male in ora libri sui pro *sidera* reponendum conjecit littora quidam vir doctus, qui nimirum absurde dici existimabat, *dejicere tumidos fluctus ad sidera*: at illum, quisquis fuit, fefellit verborum ordo, qui hoc pacto collocandus est, *Dejicis fluctus insane undæ, tumidos*, (i. e. qui modo intumuerant usque) *ad sidera*. Virg. Æneid. III. v. 423. de Charybdi loquens,

----- Imo barathri ter purgite vastos
Sorbet in abruptum fluctus, rursusque sub auras
Ergit alternos, & sidera verberat unda.

Ver. 75. *Esto mi Sol testis ad hæc*] And. Hartus 1621, *ad hoc*.

Pf. XCI. v. 6. *Sortisque mortisque, & tetricas minas*] Duæ Stephanorum, utraque Plantiniana, & Argentor. *terrificas minas*; quod metrum non patitur.

Pf. CIV. v. 36. *Quique hilaret vultus*] Editio hujus Psalmi Lond. 1620, *Quique hilaret vultum*.

Ver. 73 *Sic eat*: • nullo] Eadem Edit. *Sic eat, & nullo*.

Ver. penult. *Ac nos*] Modo dicta & Al. Julii Editr. *At nos*.

Pf. CV v. 22. *Hos tamen*] Edit. Al. Julii *Eam tamen*. Rob. Stephani anno 1580, *Hanc tamen*.

Ver. 41. *Deo favente*] Tres Stephan. duæ Plant. & Argent: *Deo favente*.

Pf. CVI. v. 29. *Donec tyranno liberati*] Altera And. Hart. editio, *Donec tyranni*.

Pf. CVII. v. 51. *Spumis canentibus*] And. Hartus anno 1615, *spumis Candentibus*: at prius illud magis arridet. Sic Ovid. Epist. 3.

Quam sine me Phthiis canescant aequora remis.

Ver. 86 *Nulla hominum tritam monstrant vestigia callem*] Ita quatuor Stephanorum libri, duo Plantini, tres Raphelengii, duo N. Chytræi, uterque And. Harti, Argentor. Tho. Vautrollerii, Elzev. 1628. Jac. Stoeßi 1591, Gid. Lithgou 1660, Rob. Sanderi 1684: reliquis vero omnibus [*tritum*] legitur. Nos ideo priorem lectionem prætulimus, quod ita ferant omnes libri Buchanano adhuc vivente editi. Non me latet hoc vocabulum a Grammaticis vulgo masculinum statui: at fœminino interdum legi ostendit Nonius e Livii lib. xxii. cap. 14. *Nos hic pecorum modo per æstivos saltus deviasque calles exercitum ducimus*; quomodo etiam exhibent Jani Gruteri & utriusque Gronovii editiones: quanquam nonnullis libris *devios calles* edatur, quod Lipsius & Gothofredus, suffragante etiam Rich. Jonsono Gramm. Comment. pag. 43. in *Colles* mutatum voluere: Sed potior fides veterum librorum (quibus, testante Sigonio, *calles* non *colles* est scriptum) in primis vero omnibus ætate prioris Nonii, qui porro addit *Livium* sic frequenter loqui.

Pf. CVIII. v. 1. *Mens invicta malis.*] Priores 12 hujus Psalmi versus habentur Pf. LVII. Posteriores 20 Pf. LX.

Pf. CIX. v. 25. *Inscribatque penates*] i. e. tabula ex ædibus pendente, vel foribus parietibusque affixa (ut nunc fit) ejus domum vendendam locandamve esse indicet, Plaut. Trinum. I. 2. 131. *Ædes venales hæc inscribit literis.* Terent. Heaut. I. 1. 92. *Inscripsi illico aedes.* Hoc ideo, quod neque Julius neque Chytræus rem explicent, hic notare libuit.

Ver. 30. *Mors falce totam demetat semel domum*] Ita omnes libri: mihi vero vix dubium est quin. *simul non semel legi* debeat: quas voces alteram in alteram nonnunquam mutatas interpretes animadvertunt. Vide Cl. Bentleium ad Horat. I. Epist. 7. 96.

Ver. 40. *Maledicta in illum & execratio cadent*] Ita constanter omnes libri: at mihi fere persuasum est *eadant* legi oportere, ut mox

Sic nullus illi cupiat aut dicat bene.

Textu autem Hebraico, omnibusque quos viderim interpretibus, eodem semper tempore hæc enunciantur.

Pf. CXV. v. 55. *Quos mors tegit silentio*] Ita recte Julius legit, alii omnes *teget*.

Pf. CXVI. v. 65. *Erutus morti*] Melius forte *Morte*. Vide quæ nos de metris Buchan.

Pf. CXIX. Beth. v. 5. *Tui oris erba semper ore mediter ut meo*] Quondam mihi suspicio suborta est legendum esse *corde mediter*; at mutare sententiam coegit textus Hebraicus, quem sic reddit Arias Montanus, *In labus meis narraui omnia iudicia oris tui*. proinde *meditari* eodem fere sensu accipiendum quo apud Virg. Ecl. I.

Silvestrem tenui Musam meditaris avena.

i. e. modularis, seu cantando exerceas. Et Ecl. 6.

Omnia quæ Phœbo quondam meditante beatus

Audiit Eurotas --

i. e. *canente*. ut Servius interpretatur. *Meditari* ergo verba Dei ore, idem est ac ea assidue recolere, ac iis in omni sermone memorandis semet exercere.

Pf. CXXVI. v. 12. *Angustam populo urbem*] Hart. anni 1621, *Angustam*,

Pf. CXXVI. v. 15. *Testamur gaudia*] Editio. Al. *Julii testemur*, & in Ecphrasi *laetitiam demonstramus*: sed potior, mea sententia, aliorum codicum lectio utpote Hebraico textui magis consona, qui ab interpretibus fere redditur, *Facti sumus lætantes vel læti*, non vero *erimus* aut *simus*.

Pf. CXXXI. v. 26. *Unum Deum parentum*] Omnes cum Chytræi Collectaneis editi, *Unum Deum parentem*. Male.

Pf. CXXXII. v. 37. *Stirpi Prospiciam sera solium qui illustret editum*] Ita omnes libri, præter unum Al. Julii, in quo *quæ illustret* est editum: sed altera lectio magis arridet, supplendo *virum* vel *Regem*, e posteris *Davidis*, i. e. *CHRISTUM*. Vid. Vatabli Annot. in loc.

Ver. 42. *Cingetque sacrum diademate crinem*] Edit. Tho. Vautrollerii *Cingantque sacrum diademata crinem*.

Pf. CXXXVII. v. 13. *Quale canebamus*] Supple *carmen*: vox enim *quale*, non ad proxima verba, sed altero ante versu *carmine* refertur, singulari numero pro plurali, metro cogente, substituto, quod, paullo licet insolentius, minus tamen durum mihi, videtur, quam *quale* hic pro *qualiter* positum existimare.

F I N I S.

ERRATA.

Paucula hæc admissa errata B. L. sic corrigito.

P Salm 41, Ver 6, *coporis* Lege *corporis*. Pf. 60 v. 1. *abactus*
l. *abactos*. Pf. 65, v. 6. *Tu potentes* l. *Tu potens*. Pf. 66;
v. 6. *ira* l. *ire*. Pf. 69, v. 36, *numem* l. *numen*. Pf. 75- v. 5,
l. *sic furitis?* Pf. 89. v. 38, *æquavum* l. *Æquæum*. Pf. 90, v. 8,
nce l. *nec*. Pf. 91 v. 12. *Objiicibus* l. *Objicibus*. Pf. 97. v. 3.
fulmins l. *fulminis*. Pf. 102, v. 22, *templo* l. *templa*. Pf. 105.
v. 5, *relinquerit* l. *reliquerit*. Pf. 106. v. 7, *Mam* l. *Nam*. v.
34, *parpuerunt* l. *paruerunt*. v. 45, *averit* l. *avertit*. Pf. 107,
v. 37, *moderatur* l. *moderetur*. Pf. 119, v. 103 *mei* l. *meis*. Pf. 120,
v. 7, *exasperet* l. *exasperat*. Pf. 123. v. 2. *oculos* l. *oculis*. Pf.
141, v. 4, *in erroris* l. *erroris*. Pf. 143, v. 2, *viam* l. *vitam*
Pf. 148, v. 3, *illuxi* *illuminas* l. *illuminas*.

CARMINUM GENERA,

Quibus in hoc opere Poeta usus est.

CArminum in Psalmorum Paraphrasi occurrentium genera sunt undetriginta.

I. Genus monocolon. Versus sunt Heroici hexametri, sex regionibus constantes, quarum sextam Spondæus, quintam Dactylus, quatuor reliquas indiscriminatim Dactylus aut Spondæus obitnet, hoc modo;

I	2	3	4	5	6
--	-vv	--	--	-vv	--
-vv	--	-vv	-vv		

Eo utitur Psal. 1, 18, 45, 78, 85, 89, 104, 107, 132, 135

II. Dicolon distrophon, ad imitationem Horatii lib. 5. Od. 16. vel potius Prudentii, hymno 9. Versus prior est hexameter heroicus modo memoratus. Posterior Iambicus Hipponactæus trimeter acatalectus, constans sex pedibus quorum ultimus semper est Iambus, [sive Pyrrhichius] secundus & quartus Iambus, & ejus loco haud raro Tribrachys: locis autem imparibus, i. e. primo, tertio & quinto, præter Iambum, Spondæum etiam, Anapæstum, Dactylum aut Tribrachyn recipit, juxta hoc schema;

I	2	3	4	5	6
v-	v-	v-	v-	v-	v-
vv-	vvv	-vv	vvv	vv-	vv
--		--		--	
-vv		vvv		vv	
vvv		vv-		vvv	

Eo utitur Psal. 2, 20, 24, 57, 60, 69, 83, 93, 95, 97, 108, 109, 118, 126, 136, 147.

III. Dicolon distrophon, ad exemplum Horatii lib. 5. Od. 1. Martial. lib. 1. Ep. 50. Prudentii secunda præfat. Apotheof. cos, Auson. Epig. 26. Primus quisque versus est Iambicus senarius acatalectus, cujus modo in II. genere meminimus Secundus vero est Iambicus dimeter, seu quaternarius, acatalectus, con-

stans quatuor pedibus, quorum ultimum constituit Iambus, [vel Pyrrhichius ;] secundum Iambus, vel ejus compar Tribrachys ; primum & tertium Iambus, Spondæus, Anapæstus, Daçtylus aut Tribrachys. Quanquam Buchananus nunquam, quod meminim, tertio loco Tribrachyn aut Daçtylum usurpat. Cæterum dimetros quibus ille usus est, hoc modo metiri possis ;

1	2	3	4
v-	v-	v-	v-
--	vvv	--	vu
vv-		vv-	
vvv			
-vv			

Eo utitur Psal. 3, 6, 10, 21, 22, 27, 34, 38, 39, 41, 44, 48, 53, 62, 74, 76, 79, 87, 92, 110, 112, 115, 120, 127, 133, 134, 139, 141.

IV. Dicolon distrophon, quale est Horat lib. 1. Od. 7. Versus prior est Hexameter heroicus, ut supra. Posterior Alcmænius Daçtylicus tetrameter acatalectus, quatuor ultimos habens pedes carminis heroici, hoc modo ;

1	2	3	4
--	-vv	-vv	--
-vv	--		

Eo utitur Psal. 4, 111.

V. Dicolon tetraçtrophon, quale est Catulli carmen 11. Horat. lib. 1. Od. 2. Statii Silv. 4. carm. 7. Prudentii Cathemerinon Hymn. 8. &c. Versus primus, secundus & tertius Sapphicus hendecasyllabus pentameter acatalectus, constans Trochæo Spondæo, Daçtylo & duobus Trochæis, vel ultimo Spondæo, hoc modo ;

1	2	3	4	5
-v	--	-vv	-v	-v

Quartus autem quisque est Adonius pentasyllabus dimeter acatalectus, constans Daçtylo & Spondæo, seu duobus postremis carminis heroici pedibus, hoc modo ;

1	2
-vv	--

Eo utitur Psal. 5, 17, 51, 55, 65, 67, 72, 90, 101, 103,

VI. Tricolon tetraçtrophon, ad exemplum Horatii lib. 1. Od. 9. quibusdam carmen Horatianum appellatum : Versus primus & secundus est Daçtylicus Alcaicus acatalectus, constans ex peuthemimeri Iambicâ, i. e. Spondæo vel Iambo, (sed sæpius

Spondæo,) Iambo, & cæsurâ, seu syllabâ longâ, deinde duobus Daçtylis [vel ultimo Amphimacro, five Cretico] hoc modo;

I	2	3	4
- -	v-	-	-vv
	v-		-v-

Tertius est Iambicus Archilochius dimeter hypercatalectus: pes primus & tertius Spondæus, & nonnunquam Iambus; primus quidem rarius, tertius vero rarissime, secundus & quartus semper Iambus cum syllaba in fine residuâ, hoc modo;

I	2	3	4
- -	v-	- -	-v
v-		v-	v-

Quartus est Daçtylicus Alcaicus, vel, ut alii nominant, Pindaricus, in quo duos Daçtylos continuos sequuntur duo Trochæi [vel ultimus Spondæus,] hoc modo:

I	2	3	4
-vv	-vv	-v	-v

Eo utitur Psal. 7, 11, 15, 19, 30, 46, 50, 56, 58, 77, 82, 91, 123, 125, 140, 146.

VII. Dicolon distrophon. Versus primus Sapphicus, de quo in V. genere; secundus Iambicus dimeter, de quo in III. genere supra egimus.

Eo utitur Psal. 8.

VIII. Tricolon tetrastrophon, ad imitationem Horatii lib. I. Od. 5. Versus primus & secundus est Asclepiadeus Choriambicus tetrameter acatalectus qui quatuor habet regiones, quarum primam Spondæus, secundam & tertiam Choriambus, quartam Iambus [seu Pyrrhichius] obtinet, hoc modo;

I	2	3	4
- -	-vv-	-vv-	v-
			vv

Alii autem metiuntur per Spondæum, Daçtylum & cæsuram, seu syllabam longam, ac deinde duos Daçtylos, vel ultimum Amphimacrum, hoc modo;

I	2	3	4
- -	-vv	-vv	-vv
			-v-

Tertius est Pherecratius hercæus, trimeter acatalectus, constans Spondæo, Daçtylo & Spondæo, hoc modo;

Quar-

1 2 3
 -- -vv --

Quartus denique est Glyconius Chorambicus trimeter acatalectus, constans Spondo, Choriambo & Iambo [seu Pyrrhichio, hoc modo;

1 2 3
 -- -vv- v- vel vv

Eo utitur Psal. 9, 64, 84, 150.

IX. Dicolon distrophon, quale est Horatii lib. 4. Od. 7. Prior quique versus est hexameter heroicus, de quo supra. Alter verò Archilochius Dactylicus dimeter hypercatalectus, vel, ut alii volunt, penthemimeris heroica, constans duobus Dactylis & syllabâ, hoc modo;

1 2
 .vv -vv

Eo utitur Psal. 12.

X. Monocolon. Versus Iambicus dimeter, cujus in tertio genere meminimus. In hoc imitatus est Prudentium hymno 1. Cathemerinôn, &c. Sedulium hymno ultimo, hymnosque complures Ecclesiasticos: &, quamadmodum illi, ita Psalmi hoc genere carminis compositi per tetrasticha progrediuntur.

Eo utitur Psal. 13, 31, 37, 47, 52, 54, 59, 86, 96, 98, 117, 148, 149, 150.

XI. Dicolon distrophon, ad exemplum Horatii lib. 1. Od. 3. Versus prior est Glyconius trimeter; posterior Asclepiadeus tetrameter: de utroque hætenus in VIII. genere dictum est.

Eo utitur Psal. 14, 35, 43.

XII. Tricolon tristrophon, quali utitur Præfat. Cathemer. Primus quisque versus est Glyconius trimeter, secundus Asclepiadeus tetrameter, de quibus modo, & in VIII. genere egimus. Tertius autem quisque est Choriambicus Alcaicus pentameter acatalectus, qui constat e Spondo, tribus Choriambis & Iambo [sive Pyrrhichio] hoc modo;

1 2 3 4 5
 -- -vv- -vv- -vv- v-
 vv

Eo utitur Psal. 16.

XIII. Dicolon tetrastrophon, quale est Horatii lib. 1. carm. 6. Versus primus, secundus & tertius Asclepiadeus tetrameter, quartus vero Glyconius trimeter, de quibus superius egimus in genere VIII.

Eo utitur Psal. 23, 42, 75, 99, 102, 144.

XIV. Monocolon. Versus Iambicus Hipponacteus trimeter acatalectus, ad exemplum Horatii lib. 5. Epod. 17. Catulli, car. 20. Prudentii Cathemerinôn hymn. 7, &c. De eo supra in genere II.

Eo utitur Psal. 25, 94, 106.

XV. Monocolon, quale est Stat. 4. Sil. 5. Claudiani carmen Fesceninum in nuptias Honorii & Mariæ, Prudentii hymn. 14. Versus Dactylicus Alcaicus acatalectus, quem in VI. genere explicavimus. Hic quoque observandum (quod de Iambicis dimetris supra monuimus) puros hosce Alcaicos in tetra- sticha semper divisos esse.

Eo utitur Psal. 26, 29, 32, 49, 61, 71, 73, 143.

XVI. Monocolon, quale est Horatii lib. 1. Od. 1. Prudentii hymn. 5. Cathem. Versus est Asclepiadeus tetrameter (de quo supra genere VIII.) Notandum verò Buchananum (ad exem- plum Prudentii) Asclepiadeos hosce quaternos junxisse.

Eo utitur Psal. 28, 40, 80.

XVII. Dicolon distrophon, quo Boet. lib. 2. metr. 3. imitatur Versus primus est Sapphicus pentameter, de quo supra in ge- nere V. Alter est Glyconius trimeter, de quo in genere VIII. diximus.

Eo utitur Psal. 33, 70, 121, 142.

XVIII. Dicolon distrophon, ad exemplum Boetii lib. 3. met. 3. Versus primus est Iambicus trimeter, cujus in II. car- minis genere meminimus. Secundus verò est pentameter Elegia- cus acatalectus, cujus prima & secunda sedes indifferenter Spon- dæum vel Dactylum recipit, tertia semper postulat Spondæum, quarta & quinta Anapæstum, hoc modo;

I	2	3	4	5
-vv	--	--	vv-	vv-
--	-vv			

Vel, ut aliis placet, versu in duo quasi membra diviso, post Dactylum aut Spondæum primâ & secundâ regione indis- criminatim positum, sequitur cæsura penthemimeris, qui pri- mam partem terminat: alterum autem membrum post dus Dactylos alterâ itidem cæsura clauditur, hoc modo;

I	2	3	4	
-vv	--	-	-vv	-vv
--	-vv			

Eo utitur Psal. 36, 63.

XIX. Dicolon tristrophon. Versus primus & secundus est Trochaicus Alcmanius dimeter, seu quaternarius, acatalectus, constans quatuor pedibus, quorum primus & tertius, seu loci impares, Buchananano semper est Trochæus, secundus præter Trochæum Spondæum etiam, ejusque compares Anapæstum & Dactylum recipit, quartus denique est Trochæus [vel Spondæus,] hoc modo ;

1	2	3	4
-v	--	-v	-v
	-v		--
	vv-		
	-vv		

Versus autem tertius est Trochaicus Euripidæus dimeter catalectus, qui eosdem habet pedes quos duo priores, præter ultimum, qui postremâ syllabâ detruncatur, hoc modo ,

1	2	3	
-v	-v	-v	v
	--		
	vv-		

Alii metiuntur tanquam Iambicum dimetrum cujus initio desit syllaba, hoc modo

$\frac{1}{2}$	2	3	4
-	v-	--	v-
	vvv	v-	

Eo utitur Psal 66.

XX. Dicolon distrophon. Versus prior heroicus hexameter, de quo in I. genere. Posterior Anapæsticus Partheniacus dimeter catalectus; qui constat tribus pedibus, quorum primus & secundus Anapæstum vel Spondæum indifferenter recipit, tertius solum Anapæstum, ac deinde superest syllaba, hoc modo ;

1	2	3
vv-	vv-	vv-
--	--	

Vel potius est posterior pars carminis hexametri heroici, cujus primus pes unâ syllabâ mutilus est, semimetro tantum superstite, i. e. syllabâ longâ, vel duabus brevibus, cui deinde tres ultimi pedes carminis hexametri subjunguntur, hoc modo ;

$\frac{1}{2}$	2	3	4
-	-vv	-vv	--
vv			

Et utitur Psal. 68.

XXI. Dicolon distrophon, ut Horatii lib. 5. Epod. 14. Ausonii Epist. 10. Primus quisque versus est heroicus hexameter, secundus autem Iambicus dimeter : quorum supra in I. & III. metrorum generibus meminimus.

Et utitur Psal. 81.

XXII. Dicolon distrophon. Carmen est Elegiacum omnibus notum, ex hexametro & pentametro junctis conflatum. de hoc in XVIII. de illo in I. genere superius egimus.

Et utitur Psal. 88. 114, 137.

XXIII. Dicolon distrophon. Primus quisque versus est Trochaicus Euripideus dimeter, de quo in genere XIX. dictum est. In illo autem versiculo, *Agite festis laudibus*, Trochæi vicem occupat Tribrachys, Secundus autem est Iambicus dimeter, quem in III. genere enarravimus.

Et utitur Psal. 100.

XXIV. Monocolon, quali usi sunt Plaut, Terent Seneca, &c. Prudentius Cathem. hymn. 9. Auson. dict. Solon. veteris illius carminis, cui titulus est Pervigilium Veneris, auctor ; Venant. Fortunat. Hymn, de cruce Domini, &c. Versus est Trochaicus octonarius catalectus, constans septem Trochæis & syllabâ, recepto tamen in locis imparibus Tribrachy; in paribus vero, præter Tribrachyn, Spondæo etiam, Dactylo & Anapæsto, hoc modo ;

1	2	3	4	5	6	7	8
-v	-v	-v	-v	-v	-v	-v	-
vvv	vvv	vvv	--	vvv	vvv		
	--		-vv		--		
vv-					vv-		
-vv					-vv		

Et utitur Psal. 105, 119, 124, 129.

XXV. Monocolon, quali utitur Boet. lib. 1. met. 5. & Seneca passim in choris. Versus est Anapæsticus Pindaricus dimeter acatalectus, constans quatuor pedibus, in quorum singulis recipit Anapæstum ; cujus tamen vices promiscue supplent Spondæus, & Dactylus, & ultimo etiam loco interdum Tribrachys, Amphimacer, vel Trochæus] hoc modo ;

1	2	3	4
vv-	vv-	vv-	vv-
--	--	-vv	--
-vv	-vv	--	-vv
			vvv
			--v-
			-v

Eo utitur Psal. 113.

XXVI. Dicolon tetraastrophon, ad exemplum ferè Catulli, carmine 34. Primi tres versus sunt Choriambici Glyconii trimetri acatalecti, Spondeo, Choriambo & Pyrrhichio [vel Iambo] constantes; sed loco Spondei interdum recipiunt Trochæum, hoc modo;

1	2	3
--	-vv-	vv
-v		v-

Quartus autem quisque est Pherecratius heroicus trimeter acatalectus, constans Spondeo, Dactylo & Spondeo, hoc modo;

1	2	3
--	-vv	--

Eo utitur Psal. 116, 122, 128.

XXVII. Monocolon, ad exemplum Prudentii hymno 6. Cathem. Versus est Iambicus Anacreontius dimeter catalectus, qui constat tribus Iambis & syllabâ, recepto tamen sæpissimè in prima sede etiam Spondeo, hoc modo;

1	2	3	4	5	6
v-	v-	v-	-	-	-
-	-	-	-	-	-

Eo utitur Psal. 131.

XXVIII. Tricolon tristrophon, quale est Horatii lib. 5. Od. 13. Primus quisque versus est heroicus hexameter, de quo in primo genere: secundus autem est Iambicus dimeter, de quo in genere III. egimus. Tertius verò est penthemimeris heroica, constans duobus Dactylis & syllabâ, cujus in genere IX. meminimus.

Eo utitur Psal. 138.

XXIX. Tricolon tristrophon, idem fere quod præcedens, nisi quòd ordo paullum sit inversus; nam qui illic secundum locum tenebant, hic tertium, & è contrario, versus occupavere: cæterùm Horatii Epod. II. per omnia si ile est, præterquam quod illi primus versus est Iambicus senarius, Buchanano autem hexameter heroicus: secundus verò utrique est penthemimeri heroica. tertius denique Iambicus dimeter.

Eo utitur Psal. 145.

Georgi

GEORGII BUCHANANI
 PARAPHRASIS
 In Primum Librum
 PSALMORUM.

PSAL. I. CARM. GEN. i.

*Boni, qui abstinēt a malo, & student bono, soli felices sunt,
 mali vero infelices.*

Felix ille animi, quem non de tramite recto
 Impia sacrilegæ flexit contagio turbæ:
 Non iter erroris tenuit, fessorve cathedræ
 Pestiferæ facilem dedit irrisoribus aurem :

1. *Felix animi*] est animo felici. 7.

1. *Felix*] Sæpe apud Silium cum genitivo construitur ut *felix uteri*, *felix famæ*, *felix leti*, &c. *Felix* interdum propitium aut benignum significat, scilicet eum qui alios felices reddit, Virgilius Eel. 5. *Sis bonus o felixque leves quæcunque laborem*. Itaque *Felix animi* significat indolem felicem, vel indolem quæ felicem reddit.

Tramite] *Trames* proprie est semita transversa et acclivis qua montes quasi transmeando conscenduntur Ovid. 10 Metamorph. *Carpitur acclivis per muta silentia trames*. Quo circa hîc, *Buchananus* epitheto addito propriam significationem quodam modo correxit, sicuti etiam fecit. Ps. 18. *Avertere meos recto de tramite gressus*: C:

1. *Pestiferæ*.] Qui iniquitati operam dant *pestiferi* dicuntur, quod alij in alios morbum transfundentes simul ægrotent et pereant.

- 2 Sed vitæ rimatur iter melioris, & altâ
Mente Dei leges noctesque diesque revolvit.
- 3 Ille, velut riguæ quæ margine confita ripæ est
Arbor, erit: quam non violento Sirius æstu
Exurit, non torret hiems: sed prodiga lato
Proventu beat agricolam: nec flore caduco
Arridens, blanda dominum spe lætat inanem.
- 4 Non ita divini gens nescia fœderis, exlex,
Contemtrixque poli: subito sed turbine rapti
Pulveris instar erunt, volucris quem concita gyro
Aura levis torquet vacuo ludibria cœlo
- 5 Ergo ubi veridicus iudex in nube serena
Dicere jus veniet, scelerisque coarguet orbem:

2. *Rimatur*] *Rimari* est diligenter et valde solícite scrutari et tanquam per rimas aliquid inquirere, Græce ἐπευρέειν Virg. Æn. 11. *Partes rimatur apertas*, et Æn. 7, *Quod cuique reperi- tum Rimanti, telum ira facit*. Dicitur etiam de animantibus et volucris, rostro terram vel eruentibus, vel requirentibus prata et stagna alimenti causa. Virg. 1. Georg. de avibus palustribus: *Dulci- lus in stagnis rimantur prata Caystri*, Vide Nonium in voce *Rimari*. C.

2. *Alta mente*.] Cic. pro Milone. *Homo Sapiens et alta mente præditus*. Sic altior pavor qui paulo penitius inavsit, apud Tacitum, Annal. 16. Cap. 24. et altior iracundia Lib. 2 Hist. Cap. 91.

3. *Sirius*.] Stella est primæ, ut vocant, magnitudinis tota fere hieme in plaga meridionali sub Orione in ore Canis majoris conspicua quam alii Caniculam dixere, unde dies Caniculares nomen acceperunt, quod hac stella cum sole oriente æstus vehementissime fere augeantur, & canes nonnunquam rabie corripiantur. C.

3. *Non torret hyems*.] Hiemale frigus non exuccam et sterilem reddit. f. Voces *Torreo*, *Torridus*, *Uro*, *Aduro*, &c. tam frigori quam calori attribuuntur. Varro. *ante lucem suscitatur, frigore torret*. Cic. pro Leg. Agrar. *Pecora frigore torrida*. Virg. Georg. Lib. 1. *Boreæ penetrabile frigus adurit*.

3. *Prodiga lato, &c.*] Quæ admodum liberalis cultorem suum magna fructuum copia ditat, et possessorem ob florem nec marcescentem nec deciduum gaudio perfundens, eum spe fecunditatis tantum seu blanditiis captum, indeque nihil præterea fructus percipientem, non unquam fallit. f.

Non coram impietas mœstos attollere vultus,
Nec misera audebit justæ se adjungere turbæ.

- 6 Nam pater æthereus justorum & fraude carentum
Novit iter, sensumque tenet: curvosque secuta
Impietas fraudum anfractus scelerata peribit.

5. *Impietas.*] Abstractum pro concreto, seu *Impietas* pro hominibus impiis. Orationis autem granditati servit hæc figura quares pro personis accipiuntur, ita alibi *Vanitas* pro hominibus vanis. C.

6. *Anfractus*] Sunt obliqui et sinuosi flexus viarum in quibus circuitione opus est, dicti ab ambitu et frangendo. Varro in neutro quoque genere usurpavit. *Irrigavit cavata aurium anfracta.* Utitur eadem voce. Psal. 25. C.

P S A L. I I. C A R M. G E N. ii.

Impiorum conatus in regnum Davidis & Christi irritus proponitur: exitum reluctantibus, obsequentibus salus depuntiat.

Quid trepidæ gentes vano fremuere tumultu?
Minisque populi sæviunt inanibus?

- 2 Et cum principibus magni coiere tyranni,
Dominumque Christumq; Domini adversum truces?
3 Vincula quin horum fortes dirumpimus, ajunt,
Et lora nostris demimus cervicibus?
4 At pater æthereus, rerum cui summa potestas,
Ridebit impotentium irritas minas.

1. *Trepidæ gentes*] *Trepidus* idem frequenter apud Poetas quod festinus, ita Servius ad Virg. *Ænid.* 3. *Hic me, dum trepidi crudelia limina linquunt.* Idcirco Julius Ecphrastes noster hunc Buchananani locum explicat *Gentes magna festinatione usa.*

1 *Fremuere tumultu*] *Fremere*, inquit Papias, est furorem mentis usque ad vocis tumultum excitare, et quod *Fremor* est murmur hominum, *fremitus* vero ferarum.

3. *Quin*] *Quin* i. e. cur non, ita Terentius *Quin taces?*

3. *Fortes dirumpimus*] *Quasi fortiter dirumpimus*, Adjectivum adverbialiter positum more Græcorum ita Virg. 3. *Georg.* *Nec gregibus nocturnus obambulat.* i. e. *Noctu* Hæc de re plura vide in Vechneri Helenolexia,

- 4
5 Tum iustâ accensus miseros affabitur irâ,
Et per furorem cæca consilia suum
6 Turbabit : Cingamque meum diademate Regem,
Inquit, Sionis jura sanctis collibus
Qui dabit, & late fundet mea iustia per orbem.
7 Deinde allocutus Dominus est me : Filius
8 Tu meuses, genuite hodie : me posce, daboque
Omnes ut hæres gentium fines regas,
Qua circumfusus tellus se porrigit undis,
9 Regasque sceptro sempiternum ferro;
Cumq; voles, tumidosq; premas, frangasq; rebelles,
Ut ficta fragili vasa franguntur luto.
10 At vos, in populos quibus est permissa potestas,
Et jus ab alta sede plebi dicitis,
Errorum tenebras depellite, discite verum :
11 Servite Domino cum tremore : gaudiis
Et timor & Domini accedat reverentia vestris,
12 Ut missum ab illo filium amplectamini :
In vos ne justæ vindictam exercean iræ,
13 De calle recti devios. Nam cum brevi
Sæviet injustos contra iusta ira, scietis
Quam sint beati, spes in illo qui locant.

6. *Diademate*] Diadema vox Græca a verbo *διαδένω* id est, circumligo aut coronō. Olim fascia fuit lintea purpurâ intertexta, et gemmis oblita, gestamen Regibus tantum proprium. Unde & pro corona fere accipitur. C.

6. *Fundet mea iustia*, &c.] Leges a me latas gentibus passim toto orbe sparsis promulgabit. J. Metalla proprie fusa, id est, liquefacta dicuntur, sed quoniam quæ fusa, ac liquida sunt, spargi sua natura solent, fit ut fundere pro spargere, et largiter vel abundanter præbere, loqui &c. accipiat. *Doletus*.

10 *Jus dicitis*] *Jus dicere* administrare est: Sueton. Cæs. cap: 7. *Cum jure dicundo conventus circumiret*.

12. *De calle recti*.] *Callis* proprie est via bene trita, et quasi callo pedum obdurata. C.

C A R M. G E N. iii.

David de gravitate afflictionum conquerens, Dei natura & experientia fidem suam confirmat, Deumque orat pro salute sua et populi.

- H**Eu quanta numero viribusque factio
 Me vexat odiis impiis!
 Quàm perditorum firma conspiratio
 Conjurat in meum caput!
- 2 Et asseverant spem salutis in Deo
 Superesse jam nullam mihi:
- 3 Cum tu sub umbra præliantem me tui
 Tam sæpe scuti texeris:
- 4 Cum laudis auctor sis meæ, cum gloriâ
 Meum corones verticem.
- 5 Cum nocte Dominus invocantem me suo
 De monte sancto exaudiat.
 Curis solutus & recumbo & dormio,
 Resurgo liber a metu.
- 6 Domino excubante: Nec meum formidine
 Pectus movebunt agmina
 Numerosa, nec si læva feritas omnium
 Conjuret in me gentium.
- 7 Tu, Domine, in aciem ductor, ut me liberes,
 Prodibis: hostium omnium

1. *Perditorum.*] *Perditi* dicuntur qui vitiis ita contaminati sunt ut de iis nulla supersit spes: in hoc sensu hac voce utitur Cicero Lib. Imo. Offic et Orat in Verrem.

1. *Conjurat in meum caput*] *Adversus Vitam meam.* ƒ. Caput pro vita ponitur ut *Capitis res est*, id est, de vita periculum est. Plaut in Trinum. *Capitis causam dicere* et *Capitis damnari.* Cicero.

3. *Cum tu sub umbra, &c.*] Ordo est, Cum tu sæpe texeris me præliantem sub umbra scuti tui.

3. *Cum laudis author sis meæ.*] Cum causa sis cur lauder. ƒ.

3. *Meum corones Verticem.*] *Vertex* proprie ea pars est capitis qua capilli colliguntur, et in qua cæsaries vertitur, unde et dicitur.

Malasque

Malasque franges, impiorum & conteres
Dentes potenti dexterâ.

9 At tu, salutis una spes, populum tuum
Bonitate solitâ amplectere.

P S A L. I V. C A R M. G R N. iv.

David opem Dei implorat contra hostes coniuratos, adhortans eos ut respiciant, oransque Deum se ab eis liberatum verbo & spiritu dirigat.

O Pater, ô hominum, divûmque æterna potestas,
Sinceræ mihi conscie mentis,

Qui mihi consilii que inopi, incertoque salutis,
Imploranti rebus in arctis,

Tutum pandis iter, latumque educis in æquor
Nunc obfesso fraude malignâ

Da mihi te facilem, & justis bonus annue votis,
Non durâ placabilis aure.

2 O hominum cæcæ mentes, quo me usque relicto
Intenti mendacibus umbris.

Solicita in vanas torquetis pectora curas?

3 Tandem credite vera monenti.

Quem Deus electum miro dignatur honore,
Per discrimina cuncta tuetur

Me Dominus clamantem ad se, auxiliumq; rogantem,
Mitis & exorabilis audit.

4 Ergo Dei, miseri, nunc saltem agnoscite Numen,
Et vitiis abstistite pravis:

Vobiscum in tacito per noctem expendite lecto
Longi dicta ac facta diei.

- 5 Non pecudum fibris Domino, sed mente litatur
 Innocuâ: si admooveris aris
 Hanc; poteris sperare animi securus ab alto,
 Dextrâ munera larga benignâ.
- 6 Poscit opes modò degeneres pars maxima vulgi,
 Hæc animos vota una fatigant.
- 7 At tu me placido tantum bonus aspice vultu;
 Aura tui jucunda favoris
 Me super irradiet; sat, amico te mihi, felix.
 Alter frugibus horrea stipet,
 Impleat & multas generoso nectare cellas,
 Et congesto gaudeat auro:
- 8 Ast ego curarum vacuus de nocte recumbam,
 Et sine sollicitudine somnos
 Accipiam: tu securam mihi robore mentem,
 Tu certa spe pectora firmas.

5. *Non pecudum fibris.*] *Fibra* in radicibus plantarum sunt tenuia quædam et minuta filamenta, ipsæque adeo radiculæ extremæ; quomodo utitur Psal. 80. *Jam radix teneras fuderat undique Fibras.* In corporibus vero animantibus sunt hepatis et Pulmonum extremitates prominentiores. *Neque enim mihi cornea fibra est.* Persius. Hic pro ipsis visceribus accipiuntur. C.

5. *Mente litatur.*] Inter *Sacrificare* et *litare* hoc interest inquit Nonius, *Sacrificare* est veniam petere, *litare* est propitiare et veniam impetrare. Virg. 4. *Æn.* Tu modo posce Deos veniam, *sacrifque litatis*, id est, impetratis Plaut Pænulo. *Si bercule unquam factum est, tum me Jupiter faciat ut semper sacrificem, neque unquam litem.* Sic Suetonius in Nerone *Attendit et extispicio, nec unquam litavit.* Hinc verbum *perlitare* quo utitur. Psal. 20. quod est perfecte litare, et sacrificio facto Deum placare, votique sui compotem fieri, Gell. L. 1. C. 7. *Si hæ res divina facta, riteque perlitata essent; aruspices dixerunt, omnia ex sententia processura.* Græcis est καλλιπρεομαι utor numine propitio, facio feliciter. C.

David fretus testimonio conscientie petit se a Deo exaudiri, & certus de iniuria hostium, Dei beneficentiam implorat, petitque se ab eo regi, hostes retundi, ecclesie laudis argumentum subministrari.

O Potens rerum Deus, aure leni
Mitis exaudi mea verba, mentis
Mente non durâ tetricusque tristes
Percipe questus

2 Adspice attentus, mihi quanta tendat
Vox latus: quando mihi Rex Deusque
Solus es, solum veneror precorque
Rebus in arctis.

3 Manè clamantem Deus æquus audi:
Nam tuum casta prece, non inanem
Spem fovens, nomen jubar ante Eoum
Mane ciebo.

1. *Percipe questus*] Questus sine diphthongo querela est seu querimonia, a queror questus sum, unde conqueror. Quæstus cum diphthongo emolumentum & lucrum est a quæro quæsi, unde conquiro. C.

2. *Quanta tendat vox latus*] Animadvertite diligenter, quam vehemens oratio latera et pectus, ex motu pulmonum, mihi quasi dilatet. *ſ.*

3. *Jubar ante eoum*] ἠώς Græcis aurora est, unde Eous apud poetas significat aliquid quod est matutinum aut versus orientem. variatur autem primæ syllabæ quantitas quando quidem ἠώς & ἔως pro eodem fere accipiuntur. Virg. 1 Georg. *Ante tibi Eoa Atlantides abscondantur.* & 11. *Æn. Vota deum primo victor solvebat Eoo.* Ita Propert. *Sive illam Hesperius, sive illam ostendit Eois.* Quod noster est imitatus hic & Psal. 29. *Radiis Hermon tepescatus Eois.* C.

3. *Nomen jubar ante eoum Mane ciebo.*] Ante luciferi & solis exortum te inclamabo. *ſ.*

3. *Ciebo*] a cieo, civi, citum penult. brevi. ciere, id est movere, ut fontes & stagna ciere dicuntur ranæ apud Ciceronem de Divinat. Hinc excito, concito, item percitus, excitus, concitus penult, brevi. Alterum ejusdem fere significationis est, cio, civi citum penult. longa: cire, id est, vocare unde accitus, excitus; penult, itidem longa pro advocato aut evocato,

- 4 Tu Deus, latus pietate verâ,
Impii ritûs scelus execraris :
Nec frui pravi studiosa mens te
Speret amico.
- 5 Vis tuos vultus metuit, nefasque :
6 Hostis es fraudum & cupidæ cruoris
Cædis : audacem simulare linguam
Falsa recides.
- 7 At tua fretus bonitate sacrum
Limen accedam, tua templa inibo :
Rite adorabo tua sancta castis
Numina votis.

4. *Tu Deus, latus, &c.*] Tu autem Religione sincera gaudens, cæremonias impias et sceleratas detestaris, nec qui studio suo indulgentes mala perpetrant, ullam ex amicitia tua fructum se percepturos sperent. *℣.*

6. *Hostis es, &c.*] Inimicus es omnis crudelitatis cupientis cruorem fundere, linguam quoque mendacia fingere audentem abscindes. *℣.*

6. *Audacem simulare*) id est, in simulando. Sicut Horat, dixit *Audax omnia perpeti*, Sufficiat autem semel indicasse, hunc Græcissimum, qui ut apud Horatium, ita in hoc quoque poemate creberimus est: Eodem enim modo Græci dicunt, ἀδιδαντὸς πᾶχειν quod Flacco est pati indocilis, ad cuius imitationem Psal. 15. canit: *fidemqueque indocilis temerare pactam.* C.

7. *Rite adorabo*] Venerabundus, ex præscripto legis, precibus puris sanctitatis ergo colam. *℣.* *Rite* idem quod legitime, recte, ordine. Varro a ritu dictum putat, propterea quod quæ secundum ritum fiant, recta et rata sint. *Deos rite colere* Cicero *Sacrificium rite perpetrare.* Livius:

Si semel optandum est : Augusti Numen adora ;

Et quem sensisti, rite precare Deum.

Ovidius Lib. 3 Elegia 8.

7. *Numina*] Vox *Numina* pro Divinitate ponitur. Ita Virgilius multis in locis. Georg. lib. 1: *Ac tua nauta Numina sola colant* et *Æneid.* lib. 2. *Orandaque Divæ Numina conclamant:*

- 8 Tu mihi, ut casses fugiam dolosos
Hostium, lumen, Deus, æquitatis
Dux tuæ præfer, dubioque cæcos
Dirige gressus.
- 9 Hostium verum fugit ora, pectus
Incolit fraus spurcitiefque : guttur
Tetrius putri est quod hiat recludens
Funera busto.
Lingua adulatrix tacito veneno
Blandiens, cæcos meditatur ictus ;
- 10 O Deus, rerum ô Pater alme, gentem
Perde nefandam.
Redde conatus, Pater alme, vanos ;
Quique te linquunt, scelerum suorum
Sentiant pœnas meritas, ab ima
Stirpe recisi :
- 11 Sed tuâ semper bonitate tuti
Gaudeant qui spem posuere in uno
Te sibi certam impavidi, tuumque
Nomen adorant.
- 12 Namque tu rectos animique puros
Larga opum dextrâ recreas benignus,
Et tui (tanquam clypeo) favoris
Protegis umbra

9. *Guttur Tetrius putri, &c.*) Ordo, Guttur est tetrius putri busto quod hiat recludens funera.

9. Sermo verus ex hostium ore nullus exit, dolus & impuritas in eorum animis habitat, guttur fœdus est sepulchro putrido & malè olenti, quod apertum est cadavera ostendens : lingua quoque eorum palps, blandeque ire compellans, cum intus dolus abstrusus lateat, cogitat mihi occulta vulnera infligere. ƒ.

9. *Bustum*] proprie locus est ubi cadaver alicujus combustum & sepultum est, unde Statius dixit *fumantia busta*. accipitur fere pro ipso sepulcro. Cic: 2. de leg. *Bustum aut tymbon violare*. C:

David agrotus, iram Dei flagellumque deprecatur, misericordiam implorat, & salutem petit, quibus fide impetratis de attentione et beneficentia Dei contra hostes gloriatur.

Dum fervet ira, Domine, dum mens æstuat,
Ne me merentem corripe :

Dum sævientis flagrat in cursu furor,
Exigere pœnas abstine.

2 O parce, parce : languor ægrum conficit :
Manum salutarem admove.

Corpus, solutis ossium compagibus,
Enerve vires deserunt.

3 Mentemque graviter mœror angit turbidam,
Quo me usque miserum negliges ?

4 Quo me usque linques ? jam reverte, ac libera
Ægrum inferum de faucibus.

5 Ubi sæva duram mors manum iniecit semel,
Quis amplius meminit tui ?

Quis mortis altâ subrutus caligine
Nomen celebrabit tuum ?

6 De nocte pectus anxium suspiriis
Pulsans, gemenisque, lacrymis

1. *Dum fervet ira, &c.*] Dum ira tua, Jehova, severior incandescit, dumque animus, ceu perturbatione illa actus exardescit, ne me, quæso, qui poenas merui, castiges : dum inquam indignatio tua succensentis delictis meis ardet, & adhuc paulatim incrementum accipit, noli de me supplicium sumere. 7.

2. *Corpus — enerve vires deserunt*] Corpus invalidum vires destituunt 7. *Enervus* vel *Enervis*, debilis, mollis quasi sine nervis.

5. *Ubi sæva duram mors manum iniecit*] Postquam mors crudelis, tanquam manu inexorabili injecta, me semel sibi assumptum pro suo vindicavit. 7. *Ubi sæpe* pro postquam usurpatur Cic. pro Rab. *Ubi semel quis pejeraverit, ei credi postea, etiamsi per plures Deos juret, non oportet.*

- Lavo cubile : strata fletuum madent
 Rorata largis imbribus,
 7 Caligat acies luminum doloribus,
 Hebetata longis : hostium
 Interque risus & dolos emarcuit
 Color vigorque corporis.
 8 At tu sceleribus turba gaudens impiis,
 Faceffe, spem pone irritam :
 Lamenta Dominus & meorum fletuum
 Placatus audiit sonum.
 9 Dominus benignus supplicem me exaudiit,
 Orationique annuit ;
 10 Subitus ut hostes obruat pudor meos,
 Vultusque confundat rubor ;
 Tristi repentè ut palleant infamiâ,
 Fugamque turpem mœreant.

7. Pupilla oculorum dolore morbi diuturni obtusa velut incaligine parum videt ; interea dum hostes exultantes me rident, & fraudibus fruendis intenti sunt, color & vegeta membrorum omnium vis debilitata est.

10. Ut repentina scelerum infamia hostibus iniusta, eorum arrogantiam imminuat, ruborque, ex pudore ortus, ora eorum turbata inficiat, ut pallidi sint hostes mei ob ignominiam eos contristantem, & inhonestum a me discessum doleant.

C A R M. G E N. vi.

David confidens Deo, exoptat a perfida accusatione liberari: professus bonæ conscientie testimonium, mala quæ in se struebantur, averti cupit: pronunciat improberum exitium, & Dei laudem a piis prædicatum iri.

IN te salutis spem posui meæ,
 Servator orbis: faucibus hostium
 Me libera, qui mente sæva
 Interitum mihi moliuntur.

2 Si nemo vindex asserat, ut leo
 Imbelle crudus dilaniat pecus;
 Sic me ferus discerpet hostis,
 Innocui sitiens cruoris.

3 Si verus index me meritò arguit,
 Nec falsa mendax crimina texuit,

Servator Orbis] Ita Dominum Deum, conditorem & conservatorem rerum omnium nominat, aliàs nomen hoc proprie tribuitur Salvatori nostro Jesu Christo. Apud Propert. lib. 4 Eleg. 6 eundem titulum Apollo tribuit Augusto hoc disticho.

Mox ait, o longa mundi servator ab Alba

Auguste, Hectoreis cognite major avis.

Gentibus quoque celebris fuit *Ζεύς σωτήρ* quæ Herculi quoque idem nomen tribuere.

2. *Leo crudus*] Pro crudeli aur cruento, *Crudus* enim a cruore, ut quidam putant, derivatur. Alias, *crudum* dicitur quod incocum est, inde Medicorum *Cruditas*. C.

2, *Sitiens cruoris*] Elegans Metaphora rei cujuscunque aviditatem exprimens. Unde Cic. dixit *Sitiens Voluptatis*, item *Sitiens virtutis*. Et apud Horat. est, *sitis argenti*, apud Juvenal. *sitis famæ* apud Claudianum, *sitis prædæ*: Cyrus quoque, apud Xenophontem, ardentissimam suam aliis benefaciendi cupiditatem volens indicare, dicit *Δύω χαρίζεσθαι* id est *sitio aliis gratificari*. C.

3. *Si verus index*] Index est qui aliquid notum facit dicendo
 4. *Catilinæ* Hæc omnia indices detulerant rei confessi sunt. Hinc *Indicium* quod proprie est delatio, detectioque rei sive criminis.

3. *Crimina texuit*] id est, calumnias & mendacia concinnavit. Ita Propert. *Causas texere lethi* & Cicero *texere opus*, *texere epistolam*. C.

- 4 Si damna tranquillo creavi,
Promerito malè ni perperci :
- 5 Me persequatur dum capiat sequens,
Captumque sternat, stratum & humi pede
Conculcet, & sceptri superbum
Proterat, abjiciatque fastum.
- 6 Exsurge, justas te furor impius
Meorum in iras excitet hostium:
Exsurge, promissamque redde
Perfidia, Deus, ultionem.
- 7 Exsurge, terris luceat omnibus
Augusta majestas tua ; te suum
Accurrat agnoscatque Regem
Concilium populi, patremque.
- 8 O qui potenti sceptrum tenens manu,
Gentes per omnes crimina vindicas,
Me vindica, si ritè pœnas
Ore pio innocuoque posco.
- 10 O juste judex, cordis in intimo
Quem nil recessu præterit abditum,
Frangere impios ausus malorum ;
Fulci animos refoveque justos.
- 11 Securus hostes nil metuo, Deo
Custode : quem simplex animi juvat

6: *Me persequatur*] Bellam hi versus gradationem continent, quæ hoc modo soluta oratione expressa fiet conspectior. Index persequens me capiat, captum sternat, stratum proterat, protritum conculcet, conculcatum sepulchro inferat: In Heroico dixisset: *Me capiat captumque necet, tumuletque necatum.*

7. *Exsurge, terris, &c.*] Expergiscere, ut tua amplitudo venerabilis omnibus terrarum incolis appareat, ut populi cœtus propere conveniat, teque gubernatorem & creatorem suum esse fateatur. 7.

- 12 Candor: pios servat, malisque
Exitium assidue minatur.
- 13 Si perstet hostis, jam gladium tenet,
Jam tendit arcum promptus, & arripit
Feriale telum, & igne sævo
Lethiferas acuit sagittas.
- 14 En, qui nefandum parturiit scelus,
Concepit ærumnam, pariet velut
Quæ vana per somnum inquietas
Ludificant simulacra mentes.
- 15 Fodit dolosam, ut me caperet, scrobem:
Incautus in fossam ipse suam ruit.
- 16 In verticem ipsius recurret
Pernicies, recidentque fraudes.
- 17 Ergo expeditus fraudibus & metu,
Rerum parentis justitiam canam,
Nomenque sanctum: gratiasque
Lætus agam, repetamque laudes.

13. *Feriale* prima longa, est quicquid funestum, dirum, et cum exitio et abominatione conjunctum est. C:

13: *Lethiferas sagittas*] Id est, mortíferas et veneno illitas, *Lethum* enim Poetis mors est ab oblivione: Græci *ληθην* vocant, quia mors omnium rerum oblivionem inducit. Alii sine aspiratione scribunt, et deducunt a deleo, unde letum quasi deletum, quod omnia deleat. C.

15. *Scrobem*] Fossam. *Scrobs* proprie fovea in terra effossa, ad arbores conferendas aut depangendas. C.

17. *Expeditus*] Liberatus, a pedibus animalium quicùm stupa, aut lino, aut quocunque alio filamento implicantur, dicuntur impediti: id autem si inde tollatur, et pedes liberi fiant, dicuntur proprie *expediti*: C.

C A R M. G E N. vii.

David extollit majestatem Dei ab operibus in cœlo & in terra, maxime vero in homine, tum creato, tum instaurato per Christum.

- G**entis humanæ pater atque custos,
 Quam sancta Majestas tui
 Nominis terras stupefecit omnes,
 Sol quas recurrens adspicit!
 Et super cœli radiantis orbes
 Tua magnitudo se extulit.
- 2 Quàm piâ mundum tueare cura
 Lactentis ævi infantia
 Prodit : ut linguas temerè obstrepentum
 Tibi refutes hostium :
 Hostium, quorum vomit os furorem
 In te, sititque sanguinem.
- 3 Luce cum cœlos vitrea serenos,
 Pollentis opera dexteræ,
 Cerno : cùm lunam, nitidasque stellas
 Per te creatas conspicio ;
- 4 Quantulus (mecum tacitus revolve)
 Homo est, ut ejus sis memor !
 Quantula humanæ est sobolis propago,
 Dignere ut illam visere !
- 5 Hunc Deo æqualem prope reddidisti :
 Ornasti honore & gloriâ :

1. *Gentis humanæ*, &c.] Versus Horatii lib. 1: Ode. 12.

2. *Lactens*] a lacteo, lactes, lactere penultima longa, quod est lac sugere, et proprium est infantis aut catuli ab uberibus pendens. Aliud est lacto, lactas, lactare, quod est lac præbere, et proprium est Matris. C.

3. *Pollentis*] validæ, potentis. *Auster fulmine pollens*, et *pollens opibus* est apud Lucretium, *Hostis equo pollens* apud Ovidium. C.

Et tuæ dextræ super universa
 Opera creasti principem :
 Cuncta vitalis quibus haustus auræ est,
 Illi dedisti sub pedes.

7 Huic boves parent & oves, pecusque
 Quodcunque campis pascitur :

8 Quique pennarum celeri volatu
 Meritur ales æra :

Quique pinnarum celeri natatu
 Piscis pererrat æquora.

9 Gentis humanæ pater atque custos
 Quam sancta majestas tui

Nominis terras stupefecit omnes,
 Sol quas recurrens adspicit !

6. *Haustus aura vitalis*] Poetice accipitur pro ipsa vita, quæ tamdiu inesse corpori creditur, quamdiu vitali vescitur aurâ, seu quamdiu spiritum ducit. C.

8. *Ales*] In auguriis veterum aliæ volucres vocabantur *Oscines* quæ voce & cantu, aliæ *Alites*, seu *Præpetes* quæ volatu aliquid prænuntiare putabantur. Utrumque complexus est Virgilius de Augure loquens. *Qui volucrum linguas, qui præpetis omina pennæ,* &c. Hic pro quavis ave usurpatur. C.

8. *Pinnarum*] *Pinna* Vocabulum est homonymum, sunt enim etiam Pinnæ ædificiorum & murorum partes ad modum fastigii acuminatæ ; hic autem sunt pennæ piscium Germ. *Fischfedern*. C.

P S A L. IX. CARM. GEN. viii.

David gratias agit Deo de Goliatho occiso, & fufis Peliftkâis : & pios secum hortatur, ad Dei Mæjeflatem, officium, & opera celebranda : additur forma precationis, quam tunc fideles habuerunt pro falute fua, & hoftium dejefctione.

R Erum certa falus, te cano, gratias
 Exfolvo meritas ex animo tibi :

Et miranda futuris

Pandam facta nepotibus:

- 2 Tutus præsidio nil metuum tuo :
 Lætus læta canam sed tibi carmina,
 Te laudabo supremi
 Æternum ætheris arbitrum.
- 3 Spes hostis temerè elatus in improbas,
 Conversus trepidâ terga dedit fugâ,
 Et virtute potentis
 Dextræ pessum abiit tuæ.
- 4 Tu vindex cupidos exitii mei
 Perdis, tu trepido præsidium es reo :
 Tu litem mihi iudex
 Ex alto dirimis throno :
- 5 Tu gentis valido robore barbaræ
 Compescis furias : destruis impios,
 Ut nec nomina seris
 Narret fama nepotibus.
- 6 En, hostis tumidæ quò recidunt minæ!
 En, qui sternit humi funditùs oppida,
 Et prostrata perennis
 Condit nube silentii !
- 7 At rerum Dominus perpetuus thronum
 Fixit perpetuum justitiæ sibi,

2. *Æternum ætheris arbitrum*] Periphrasis Dei, cujus arbitrio cælum & terra condita sunt et conservantur. C.

3. *Pessum abiit*] *Pessum* Adverbium idem significans quod Græcis κατω, id est deorsum & tanquam sub pedes depressum. Lucret. *Pessum subsedere suis pariter cum civibus urbes.* loquens de terræ motu. Columel lib. 12. c. 6. *Est aliud muria maturæ experimentum : nam ubi dulcem caseum demiseris in eam, si pessum ibit, scies esse adhuc crudam. si innatabit, maturam.* Hinc dare pessum & pessundare, item, ire venum seu venire, id est, venalem esse. C.

6. *Condit nube silentii*] Bella translatio. Sicut enim nubes splendorem radiorum solarium adspectu nostro aufert ; ita silentium, & hominis & rerum ab ipso gestarum memoriam abolet, earumque oblivionem inducit. Sicuti ex adverso, multorum vox et celebratio, nominis claritatem efficit & conservat. C.

Orbem ut legibus æquis,
Ut iuste populos regat.

8 Cum vis incubuit foeta superbiâ
Infreni, miseris præsidium pates,
Tuti pandis asyli

Arcem rebus in asperis.

9 In te uno meritò spem solidam locant,
Qui novere tuum nomen, & ultimo
Ut discrimine amicos

Nunquam destituas tuos.

10 Ergo arcis meritâ laude Sionæ
Custodem Dominum pangite; consili
Decreta ardua gentes

Latè ferte per exteras.

11 Vindex innocui sanguinis expetit
Pœnas: vi tenues nec finit opprimi
Impune: applicat aurem

Clamantum querimoniis.

8. *Fœta superbia*] Fœtus, substantive, est rerum tam animatarum quam inanimatarum 4 Georg. *Aut fœtus nixibus edunt. Nemorum fœtus, & Largo pubescit vinea fœtu.* Hic, adjective, idem significat cum gravido aut pleno. Fœtum enim dicitur animal prægnans, ante & paulo post partum; eleganti igitur translatione, *vim superbia fœtam* dixit. Violentia enim plerunque cum superbia conjuncta est. Virg. *Loca fœta furentibus Austris.* Et *Non insueta graves tentabunt pabula fœtus.* Hor. *Vulpes fœta.* Et hic noster, Psalmo 105: *Regia fœta ranis:* C.

8. *Asyli arcem pandis*] *σύλα*, Græcis, præda seu rapina inde *σπύλω* spolio vel aufero hinc *ἀσύλον* arx, templum, statua principis, vel area sacra dicta est, in quam fontibus tutus erat receptus, unde nefas erat quempiam extrahere vel abripere. Virg: 8: *Æneid.* *Hinc lucum ingentem quem Remulus acer asylum Rettulit.* *ἀσυλία* pro eo jure libertatis veniæ. C.

10. *Dominum pangite*] Proprie *pangi* dicuntur plantæ quæ in scrobes defiguntur; hinc versus quoque *pangi*, id est stylo in tabellam ceream impresso quasi exarati videntur Cicero Tironi: *An pangis aliquid Sophocleum.* Horat. *Ego mira poemata pango.* C.

- 12 Afflictas bonus ô res propiùs meas
Contemplare, odiis quem petit improbis
Vis hostilis: & atræ
Mortis faucibus eripe.
- 13 Ut, quâ mole Sion crescit in æthera
Latè conspicua, laudibus efferam
Te, lætusque salutem
Acceptam referam tibi.
- 14 Demersit meritò fraus sua perfidas
Gentes exitio: queis alios plagis
Irretire parabant,
Hælere impliciti pedes.
- 15 O miranda Dei judicis æquitas!
Fraudis fraude suâ prenditur artifex.
O res pectoris altis
Condenda in penetralibus!
- 16 Sic est: interitu devorat impios
Improvisa dies: immemores Dei
Gentes mors inopina
Æternis tenebris premit.
- 17 At confisa Deo nudâ modestia
Æternum Domini non animo excider,
Nec lato miserorum
Spes frustrabitur exitu.

14. *Plagis irretire*]. *Plaga* quoque est verbum homonymon, quod primâ brevi, ut hic, significat retia rariora ad capiendas feras, quod scilicet, ut nonnulli volunt, plagis, id est, foraminibus plenæ sint, unde Horat. *Trudere feras in obstantes plagas*. Et per Metaphoram *Plagæ amoris*, apud Lucilium. Eadem vox primâ brevi, significat spatia vel tractus cœli amplissimos. Hinc *plaga orientalis* aut *occidentalis*. Eadem denique primâ longa significat verbera. Græcis *πλῆγας*: Hinc *plagas adhibere*. *Phryx plagis fit melior*. Unde *plagosus Orbilius*, qui plagis inferendis delectaretur. C.

15. *O res pectoris altis condenda in penetrabilibus*] Expressit Paraphrastes his verbis vim vocis Ebraicæ *Selah*. C.

18 Rerum surge parens, neu sine ut impotens
Adversus tenues crescat homunculus :

Et juris preme frenis
Gentes arbiter impias.

19 Circumsiste tuæ mole potentiaë,
Terroremque feris mentibusingere :

Agnoscat male firmam
Sortem gens hominum suam.

P S A L. X. C A R M. G E N. iii.

Queritur apud Deum Ecclesia, se in manus impiorum traditam, quarum malum animum, maledicta, maleficia, & blasphemias explicans, bonorum perpeffiones ostendit : denique orat ut suorum misertus improbos contundat, & pios liberet.

QUònam usque custos gentis humanæ tuos
In rebus arctis negliges ?

2 **Q**Uònam aberis usque, dum pios tyrannide
Premit arroganter impius ?

O si scelestum vergat in caput scélus,
Suisque pereat artibus.

3 Dum mentis explet per nefas libidinem,
Sic gloriatur impius,
Sic gaudet in se, sempiternum ceu decus
Rectis parârit artibus.

4 Æqui atque iniqui negligit discrimina
Infrenis arrogantia,
Suæque plaudit suaviter prudentiæ,
Nullum esse quod putet Deum.

2. *Vergat in caput*] id est, recidat, ut quod sequitur *suis pereat artibus*, juxta illud Salomonis : *Dolus recidit in cor fabricantium malum : In consiliarios autem pacis latitia.* Est autem *vergere* leniter inclinare, demittere aut etiam se extendere. Hinc *vergere in meridiem* aut *Septentrionem.* *Dies vergens in noctem.* *Invergere* vero idem quod *infundere* est. *Virg. Frontique invergit vîna sacerdos.* C.
Felicitatis

- 5 Felicitatis somnio indulget suæ,
 Quòd cuncta cedant prosperè :
 Nec te tuturum cogitat vel judicem,
 Vel perpetrati vindicem.
- 6 Hostes minoris æstimat nihilo suos,
 Sic ipse secum computans,
 Incommodi expers ad senectam usque ultimam
 Securus ævum transigam.
 Non cura lætis ulla sese gaudiis,
 Non ægritudo interferet.
- 7 Os execranda despuit convicia,
 Spumatque probris & dolis :
 Bonis labores continenter pestilens
 Lingua & dolores parturit.
- 8 Circa viarum compita insidias locat,
 Ut innocentem clam involet :
 Intentus oculis intuetur acribus
 In transeuntes pauperes.
- 9 Qualis cruentus subter alta delitet
 Spelæa conditus leo :
 Sic è latebris corde trepido palpitans,
 Infirmioribus imminet :
 Et occupatos multinodis nexibus
 Nassæ involutos attrahit,

8. *Compita*] Loca ubi plures viæ seu itinera competunt; Ovid. *In ternas compita secta vias.* C.

9. *Spelæa*] σπηλαιον Latinis antrum, Spelunca vel caverna unde *Speleum ferarum*, pro antro feris latibulum præbente. Virg. *In sylvis, inter spelæa ferarum.* C.

9. *Multinodis*] Penultima longa, a nexu multorum nodorum It. Lucretius dixit *Multangulus*, Plin. *Multicaulis* Ovid. *Multiformis*. Varro, *Multinumus*, ad quorum similitudinem elegante vocabulum hoc conformavit. C.

Nassæ] *Nassa* proprie textum vimineum in quod escæ impositæ alliciantur, ita ut ingressis non pateat exitus. Hic metaphorice accipitur pro dolis & machinationibus fraudulentis. C.

Malisqu

- 10 Malisq̃ue subigit : & tenebris occulit
Crudelitatem callidus.
Ah, strage quantâ transeuntes perculit,
Grassatus istis artibus !
- 11 Sic deinde secum colligit male credulus,
Hæc prorsus ignorat Deus :
Avertit ora rebus humanis sua,
Fandi & nefandi negligens.
- 12 Exsurge, Domine, tolle in altum dexteram,
Librata fige vulnera.
Ope destitutos ne pios silentio
Oblivioso desere.
- 13 Tene impiorum pervicax vefania
Sic audeat contemnere ?
Secreta secum corde tacito ut murmuret,
Humana non curat Deus.
- 14 Cernis profectò cuncta, cernis ; & tuam
Scelestus in manum cadet,
Ut te labores & dolores pauperum
Non præterire intelligat.
Tibi relictus est inops atque innocens :
Tu tutor orbos protegis.
- 15 Tu frange vires impii, violentiam
Tu mentis improbæ doma :

11. *Fandi & nefandi negligens*] Licitum & illicitum nihil curans. *f.* *Fandum & nefandum* idem quod *fas & nefas*, utrumque enim a *fando* dicitur, quia quod æquum est digne *fari* possumus, quod iniquum *fari* non possumus. Virg. *At sperate Deos memores fandi atque nefandi.*

13. *Pervicax*] quasi per vim perseverans nulli cedens: C.

13. *Vefania*] Vecordia crudelis & furiosa: Ita Catullus vocat *Ventum vefanientem*: C.

A stirpe cæsa donec impietas simul.

Eliminetur & impius.

16 Tum firma Dominus sæculorum in sæcula

Sceptra obtinebis imperi,

Gentesque terræ finibus procul tuæ

Exterminabis impias.

17 Hæc vota duris obruti laboribus,

Has supplices fundunt preces :

Animosque stimulis incitati talibus,

Te lacrymantes postulant ;

18 Pupillum & inopem ut vindices potentium,

Ab impotenti audaciâ :

Homo ut feroces spiritus ponat, suæ

Infirmittatis conscius.

15. *Eliminetur*] Quasi extra limen ejiciatur est enim *eliminare* extra limen efferre. Horat. *Ne fidos inter amicos: Sit qui dicta foras eliminet.* C.

16. *Imperi*] Pro *imperii*, Apocope poëtis usitata. Virg. *Tuguri congestum cespite culmen.* Ita Psal 13 dixit *Auxili* pro *auxilii*. Ps. 55. *Consili* pro *consilii*, & alibi *Ingeni* pro *ingenii*. C.

P S A L. XI. C A R M. G E N. VI.

David ab hostibus contumeliis & persecutionibus affectus, graviter eos reprehendit, irrita fore eorum consilia prædicit: deumque Judicem cognoscere, probare, & judicaturum esse singulos ex aquo & bono ostendit.

Q Uum spe salutis non dubiâ fruar,
Deoque fidam, vos mihi dicitis,
Faceffe rupes in remotas,
Antevolans pavidas volucres.

- 2 Intendit arcum (en aspicias) impius;
 Nervo sagittas admovet, ut petat
 Incogitantes é latebris
 Innocuos animique rectos.
- 3 At tu potenti, Rex bone, dexterâ
 Domas rebelles, & facis irrita
 Decreta vesani furoris
 Contra humiles male nil merentes.
- 4 Æterna cœli templa colens Deus,
 Et lucido astrorum in folio sedens,
 Humana per terras acutis
 Facta oculis speculatur omnes.
- 5 Non justus illum, non latet impius
 Cuncta intuentem, sed studio ad nefas

2. *Nervo sagittas admovet*] Quasi de arcu Scythico loquatur, cujus nervo crena seu incisura sagittæ immittitur a sagittario, postquam arcum tetendit. C.

3. *At tu potenti Rex bone, &c.*] At tu, Rex benigne, manu forti inimicos subigis, vanaque reddis consilia hominum insane & vehementer furentium, quæ contra simplices nihil commeritos ceperunt. F.

4. *Speculatur*] Quasi e specula cœli intuetur: Eodem pene verbo utitur Prudentius, in versibus omnium piorum observatione dignissimis, & cum hoc quoque Psalmi loco plane congruentibus.

*Speculator adstat desuper,
 Qui nos diebus omnibus,
 Actusque nostros prospicit,
 A luce prima in Vesperum.
 Hic testis, hic est arbiter,
 Hic intuetur quidquid est,
 Humana quod mens concipit.
 Hunc nemo fallit Judicem. C.*

5. *Non justus illum, &c.*] Vir bonus non est illi ignotus, vir malus non præterit illum in omnia intuentem, sed æquus mundi rector, & judex, odium ingens habet in homines pravo animo ad scelus proclives. F.

Pronos maligno justus orbis
Ex animo moderator odit.

- 6 Super scelestos retia depluet:
Ignes remisto sulphure flammeos
Ad impios eliminandos
Fulmineæ rapiunt procellæ.
- 7 Justosque justus justitiæ parens
Amore sancto amplectitur unicè,
Et fraudis ignaram ante vultus
Assiduè videt æquitatem.

6. *Remisto*] Pro, *misto*. Compositum pro simplici. Horat. de arte Poet. *Sic veris falsa remiscet pro miscet.* C.

P S A L. XII. CARM. GEN. ix.

David azlicorum calumniis pressus, opem Dei implorat, adducta promissione fidem suam confirmat, & salutem petit.

- A**ffer opem, servator opem fer: pulsa recessit
Intemerata fides:
- 2 Nuda fides hominum fugit commercia: vana
Cum socio loquitur
Quisque suo, blandâ exercens mendacia linguâ,
Corde scelus meditans.
- 3 Ora Deus fraudum dulci medicata veneno
Conterat, & penitus
Grandiloquam ex ima linguam radice revellat,
- 4 Quique pudore carent,
Dicere nec metuunt; Falsa ad perjuriam linguas
Fortiter intrepidi
Assuescamus, & os age confirmemus ad omne
Flagitium: neque enim

Oris frena mei, linguæve repagula quenquam
Me nisi habere puto.

5 At Dominus planctus miserorum, & dura ferentum
Aure trahens gemitus,

Surgam, ait, atque inopem, tutâ ut respiret in arce,
Insidiisque procul,

6 Secutum statuam. Hæc Dominus : quod ab ore fideli
Cunque fluit Domini

Auro purius est, auro quod fusile fecit
Septima flamma coquens :

Dum fæx in fumos exploratore camino
Craffa abít & cineres.

7 Polliciti memor ergo malæ mala toxica linguæ,
Sancte parens, inhibe :

Pestifera de gente hominum nos, optime custos,
Assere perpetuò.

8 Nam late impietas grassatur libera, passim
Omnia plena malis,

Quum penes injustos jus est, & jussa malorum
Sunt metuenda bonis.

4. *Repagula*] *Repagulum*, propriè in circo illud quasi obstaculum erat, quo demisso equi cursores ab excurrendi libertate cohibebantur, eodemque sublato ad cursum mittebantur. Accipitur etiam pro obice seu pessulo quo fores muniuntur. Utrumque Plautus in Cistel. conjunxit. *Ocludite ades pessulis, repagulis*. Nonnullis etiam idem significat quod operculum. C.

5. *Planctus*] propriè ejulatus cum pectoris percussione. C.

5. *Aure trahens*] Poetice pro exaudiens. C.

7. *Toxica*] *Toxicum* pro veneno accipitur, teste Plinio, dictum a taxo arbore yenenata, vel quod τοῖς τόξοις. id est sagittis illineretur. Alii a τοξενω, id est, jaculor, deducunt, quod venenum in intimas corporis partes penetret. utuntur eo Plautus, Horatius, Propertius, & alii. vide Plin. lib. 16 cap. 10. C.

CARM. GEN. X.

David de opis divina dilatione, infirmitate sua, & inimicorum importunitate expostulans, Deum orat pro salute sua, & hostium confusione, ad gloriam sui nominis.

Quousque, rector unice,
Me destitutum negliges?

A sempiterna me obrutum
Oblivione deferēs?

Quousque vultum amabilem
Iratu abscondes mihi?

2 Quousque curæ turbidæ
Mentis quietem distrahent?

Quousque cor cruciabitur
Mœroris æstu fluctuans?

Quousque, me prostrato, ager
Hostis triumphos insolens?

3 Regnator orbis adspice;
Opem fer, & lucem tuam
Infunde, ne mors lumina
Somno perenni sopiat:

4 Ne jactet hostis arrogans
Me viribus fractum suis,
Ne me perosi perfidi
Meo dolore gaudeant.

5 Tu me salutis recreas
Spe, largus auxili: tuum,
Salute parta, laudibus,
Rex magne, nomen efferam.

4. *Meo dolore gaudeant*] Vitium proprium diabolo hominibusque prorsus malis. C.

5. *Tu me salutis recreas, &c.*] Tu me benigne juvans, incolumitatis expectatione munificè reficis, incolumitate potitus, tuas, Rex potens, laudes in astra tollam. F.

C A R M. G E N. xi.

David Israelis impietatem a Dei & conscientia ipsorum testimonio, & vanitate studii illorum ostendit, & futuram liberationem & latitiam predicat a sola Dei misericordia.

Secum infania callidè
 Indulgens vitiis sic loquitur, Deum
 Formido sibi credula
 Commenta est hominum, quum temerario
 Casu fors ferat omnia.
 Ergo flagitiis se penitus dedit
 Secura impietas Dei :
 Nec quisquam ex animo recta sequi studet.
 2 De templo æthereo Deus
 Ad curas hominum lumina verterat,
 Si quis non stolidè improbus
 Ad cultum revocet pectora numinis :
 3 Omnes in scelera omnia
 Conjurâsse putes : fœda, nefaria,
 Detestandaque perpetrant :
 Nec cuiquam est studium recta capeßere.
 4 Nam quì recta capeßerent ?
 Quem sanis aditum consiliis darent,
 Quorum nequitia & scelus
 Infecere animos ? qui populum meum,

1. *Secum infania callide, &c.*] Stulti flagitiis suis faventes, sceleraque sua foventes, sic intra se tacitè & astute cogitant ; homines timidi nimium facilè sibi credentes finxerunt Deum, cum fortuna actiones omnes sine ulla ratione sursum ac deorsum vertat : ergo impii Deum non timentes, sese ex toto animo facinoribus turpibus devoverunt, nemoque laborat tota mente justitiæ iter insistere. *℟.*

4. *Nam qui recta capeßerent*] Quomodo enim ullum negotium justum instituerent. *℟.*

Ceu prædam fera, devorant :
Nec rerum Dominum mente colunt Deum.

- 5 Ast illos gelido metu
Horror concutiet, justitiæ Deus
Cum patronus opem feret
Infanti : increpitans talibus impios,
6 Vobis ludibrio fuit
Infantum pietas : vos inopum pium
Risistis studium, preces,
Spes lentas, trepidas sollicitudines :
At, cui fidit inops, Deus
Spes & vota bonos ducet ad exitus.
7 O si mittat opem suis
(Speratam Deus è rupe Sionia.
Nam cum vincula ruperit,
Exsolvetque suos, pectore libero

5. *Ast illos gelido metu, &c.*] Atqui aliquando erit, cum tremor hostes, timore frigus inducente, commovebit, cum scilicet summe justus, justorumque defensor, innocentes juvabit, talibus verbis homines Dei negligentes redarguens. *f.*

5. *Patronus opem feret*] *Patronus* est, qui clientem habet cui se ut patrem præstat. Nomen a Romulo inventum fuisse dicitur, qui cum potentiores secrevisset a plebe & plebeios illis tuendos regendosque commendasset, illos *Patronos* hos *Clientes* appellavit. Liberti etiam *Dominos* suos a quibus manumissi erant *Patronos* vocabant. Est etiam in genere *Patronus*, defensor, idcirco omnes qui accusatorum causas agebant *Patroni* dicebantur, cum discrimine tamen ab *Advocatis*. Asconius in *Divinat*: Ciceron. *Qui defendit alterum in judicio, aut Patronus dicitur, si Orator est ; aut Advocatus, si aut jus suggerit, aut præsentiam suam commodat amico ; aut Procurator, si absentis negotium suscipit ; aut Cognitor, si præsentis causam novit & sic tuetur ut suam.*

Gaudebunt Abrahamidæ,
Et justâ Ifacidæ lætitiâ frement.

7. *Gaudebunt Abrahamidæ, &c.*] Posterî Abrahami animo quieto lætabuntur filiique Isaaci merito gaudio gestient. 7.

7. *Latitia frement*] Verbum *Fremo* frequenter usurpatur in argumento indignationis. Vide Annotata ad Psalm. 2. Virgilius frequenter hac voce utitur, pro consensus aut lætitiæ sono. Ita Æneid. 1. *Cuncti simul ore fremebant Dardanidæ.* id est, Trojani omnes murmure approbant. & Æneid. 9. *Latitia ludisque viæ plausuque fremebant.*

P S A L. XV. CARM. GEN. VI.

David ostendit vera ecclesiæ præsentis & sempiterna membra ex integritate vitæ, justitiâ, & veritate innotescere.

SANCTÆ Sionis templa quis incolet,
Rex magne, tecum? quem statues tuum
Sanctum super montem, ut malorum
Liber agat placidam quietem?

2 Quem fraudis expers simplicitas juvat,
Urgetque rectum propositi tenax :
Nec mente sævus grata blandam
Edocuit simulare linguam.

3 Nec ore mendax exitiabiles
Concinnat artes : nec mala proximis
Excogitat : nec dulcem amicum
Opprobriis maculat pudendis.

4 Qui fastuosum despicit impium,
Dei timentem suspicit & pium :
Tenaxque promissi, fidemque
Indocilis temerare pactam.

2. *Nec mente sævus grata, &c.*] Nec animo crudelis, linguam adulatricem jucunda auditu fingere assuefecit. 7.

4. *Dei timentem suspicit*] Qui religiosum Dei cultorem reueretur. 7. *Susplicere* est admirari & venerari, aspicere quasi supra nos collocatum Cic. lib. 2: *Offic: Itaque eos viros suspiciunt maximisque efferunt laudibus.*

5 Qui non egenos fœnore perdidit,
Non innocentes munere prodidit.
In monte sancto, hæc qui peregit,
Perpetuâ requie fructur.

P S A L. XVI. C A R M. G E N. xii.

David Deum orat, ut se ab omni idololatria purum conservet; idololatriarum miseria, bona piorum in Deo prædicantur: præsentia sunt, justitia & sanctificatio per Spiritum; futura sunt, resurrectio Christi, & per eum omnium piorum, ac vita æterna.

O Rerum fator, & salus
Humani generis certa, periculis,
Qui te respicit unum, famulum instantibus eripe.
2 Te servus Dominum libens
Agnosco, & populis prædico: sed tibi
Omni ex parte beato officiis nil opus est meis.
3 Ergo illuc animum appuli,
Ut gentem studio prosequerer pio,
Quam tu ex omnibus unam populis sorte receperas.
4 Ast illi immemores tui
Defecere: novos quisque sibi deos
Effinxere, colentes animi ludicra somnia.
Horum sanguineas dapes
Non libabo, epulas respuo, nomina
Testis nunquam adhibebo, aut fidei fœdera sanciens.
5 At sortis populum meæ
Defendet Domini perpetuus favor,

4. *Libabo*] Sunt qui *libare* quasi labiare dictum putant, id est, primis labris degustare; alii melius a Græca voce λείβω, fundo in sacrificiis; immo & Græci aliquando λίβω scribunt. Livius lib. 9° dixit *Libare Diis dapes*: Et Ovid. 4 de Pont. El. 8. *Tura Diis libare*. *Libare* etiam simpliciter fundere significat. Ovid. de Ponto. *Jure igitur lacrymas Celso libamus adempto*.

Frequentiores tamen sunt aliæ hujus vocis significationes.

Mercedemque

Mercedemque laborum cumulatam dabit affatim.

6 O pulchra agricolatio !

O præclara mei fors patrimonii!

Ut florum undique ridens animum pascit amœnitas!

7 Immortalis honor Deo

Æterno, monitu cujus ago dies,

Arcanisque per umbram stimulator pectora motibus!

8 Quicquid molior, aut gero,

Præsentem Dominum conspicio: is mihi

Semper dexter adhæret, stabili ne movear gradu.

9 Pulsat pectora gaudio

Cor læto trepidum: lingua tuas avet

Laudes promere: corpus tacite spes bona recreat.

10 Nam nec degere tartari

Permittes animam sub tenebris meam,

Aut ut putre cadaver resolutum in cineres fluat.

11 Tu vitæ referas viam:

De vultu fluvii lætitiæ tuo

Manant: tu tribuis munificâ gaudia dextera.

5. *Affatim*] Abundanter, Cic. *Puto me Dicaearcho affatim satisfacisse.* C.

6. *Agricolatio*] Pro agricultura, vox Collumellæ. C:

7. *Stimulator pectora*] Græcismus, pro, pectus mihi stimulatur.

Ita Horatius dixit: *Purgor bilem*, id est, bilis mihi expurgatur.

10. *Tartari*] pro inferno, Virgil:

Tum tartarus ipse

Bis patet in præceps tantum, tenditque sub umbras,

Quantus ad æthereum cœli suspectus olympum.

. C A R M. G E N. V.

David ab inimicis pressus, justitiam causa, vitæ innocentiam, & simplicitatem suam profitetur; itaque a Deo servari, inimicos conturbari petit, ut bonorum, quibus confidebant, instabilitatem experirentur, & ipse veritatem Dei.

ÆQuus exaudi, bone rector orbis,
 Æqua poscentem : tibi quas profundit
 Lingua non mendax, cape non iniqua
 Aure querelas.

2 Ad tuum læsus fugio tribunal,
 Et fidem appello : mihi cognitorem
 Te peto : oppressos oculis benignis
 Adspice justos.

3 Sæpe per solas tacitæ tenebras
 Noctis, arcanos mihi cogitatus
 Cautus inspexti, trepidoque corda
 Turbida motu.
 Sæpe, ceu flammis, animum probâsti
 Casibus duris, neque comperisti
 Conscium fraudis scelerumque, fonti
 Sæva minantem.

4 Os fuit concors animo, sonusque
 Sensui : legum monitis tuarum
 Pectus innixum scelera impiosque
 Horruit ausus.

5 Hac viâ gressus rege per tuarum
 Orbitam legum, dubio vacillent

2. *Cognitorem* Quis proprie dicatur *Cognitor* patet ex Commemoratione Asconii Vide annotata ad Psal. 14 ver. 5.

3. *Cogitatus arcanos*] Pro arcanis cogitationibus dixit. C.

5. *Orbitam legum*] Elegans Metaphora. Orbita propriè est vestigium rotæ in via decurrentis. Virg. 3 Georg. *Fuvat ire jugi qua nulla priorum Castaliam molli devertitur Orbita clivo.* Unde verbum exorbitare. Utitur eadem voce Psal. 31 C.

Ne pedes lapsu, instabilesque turbent

Lubrica plantas.

- 6 Te voco, duris ad opem periclis
Sæpe tentatam fugio, precantis
Admove attentam miseris benignus

Questibus aurem.

- 7 Tu bonus fulci tibi qui salutem
Spemque committunt: tibi contumacis
Spiritus cordis tetricus refrena

Vindice dextrâ.

- 8 Me velut pupillam oculi tenellam
Providus muni: procul impiorum
Impetu, alarum trepidum tuarum

Conde sub umbra.

- 9 Nam meæ vitæ manus impiorum

- 10 Imminet: vallant opibus, superbis
Intonant linguis, mala dira sævâ

Voce minantur.

- 11 Obsident cunctos aditus viarum:
Commoda observant loca, destinantque
Ad meam cædem, facinusque patrant

Mentibus absens.

- 12 Qualis in prædam leo fertur irâ
Fervidus, qualis catulus leonis
Lacte depulsus speculatur alto

Abditus antro.

- 13 Surge, conatus pater anteverte
Impios, stratoque in humum tyranno,
Me tuo, quo nunc furit ille sævus,
Eripe ferro.

5. *Instabilesque turbent, &c.*] Ne loca ad consistendum difficilia pedes inconstantes labare cogant. ƒ.

7: *Tetricus refrena*] Idemque severus impetus animi hostilis tibi repugnantis manu ultrice cohibe. ƒ.

- 14 Neu sine ut me vi premat impotentum
Divitum fastus; quibus una cura est,
Dum licet, blandæ illecebras caducas
Carpere vitæ.

His opes terris penitus refoffis.
De penu fundis locuplete, ventri
Sufficis fruges, hilarasque multa
Prole penates.

- 15 Puritas vitæ mihi te tueri
Corporis vinclis tribuet soluto.
Illa lux vere faciet me ab omni
Parte beatum :
Lux voluptatum cumulata cunctis
Gaudiis, quum se sine nube menti
Pura majestas dabit intuendam
Lumine puro.

14. *Impotentum*] *Impotens* hîc non significat invalidum, sed eum qui iræ aut aliis suis cupiditatibus moderari non potest, quales fere sunt divites fastuosi: C.

14. *Ventri sufficis*] id est, suppeditas. C.

14. *Hilaras*] Ab hilaro, quod est exhilaro seu jucunditatem affero. Ovid. *Hos ubi facundo tua vox hilaraverit ore.* Verbum a Cicerone quoque usurpatum. C.

15. *Puritas vitæ mihi te tueri, &c.*] At innocentia mea dabit mihi libero impedimentis omnibus, quæ a corpore ad animum manant, te, mi Deus, coram videre. *J.* *Tueri* pro *Intueri* sicut Ovidius. *Os homini sublime dedit, cælumque tueri Jussit.* C.

P S A L. XVIII. CARM. GEN. i.

David sub finem vitæ Deum laudat, recordatione beneficiorum jam acceptorum, & in posterum se Deum laudaturum profitetur.

- 2 **T**E, Deus alme, colam, te toto pectore amabo,
Sancte parens: mea vis, mea sola potentia, turris,
Præsidium, spes, & rebus solamen in arctis:
Tu clypeus, tu tela mihi, tu certa salutis
Anchora, tu statio tuti placidissima portûs.

- 3 Nam simulatque tuas in laudes ora resolvo,
Te venerans, pacemque petens, inimica faceffunt
Arma: falus, placidisque comes pax advolat alis.
- 4 Jam me lethiferis mors circumvolverat atra
Caffibus, obfeffum jam me torrentibus orcus
Impediebat aquis, ftygiâ jam compede vinctus
Hærebam, laqueoque pedem retinente trahebar:
- 6 Hic ego deprenfus, fupplexque humilisque vocavi
Voce Deum, & dubiis clamavi ad fidera rebus.
- Ille fuper folio refidens flammantis olympi
Audiit orantem: poftquam pervenit in altum
Clamor, & attentas advertit queftibus aures;
- 7 Protinus è vultu Domini conterrita tellus
Intremuit, montesque cava compage folutâ
Nutârunt, penitusque imis fremuere cavernis.

3. *Nam simulatque tuas in laudes, &c.*] Nam ftatim ubi os
neum ad te laudandum aperio, te precibus profequens, roganf-
que ut mihi fis favens & propitius, vis inimicorum recedit, in-
olumitas animique tranquillitas falutem comitans, leniterque
advolans advenit. *7:*

4. *Torrentibus aquis*] *Torrentis* alias fubftantivè fluvium fignifi-
cat, non viva aquâ, fed pluviis crefcentem. Hic tanquam par-
ticipio ufus eft ad imitationem Virgilii, cujus Eclog. 7. hi funt
verfus.

*Hic tantum Boreæ curamus frigora ; quantum
Aut numerum lupus, aut torrentia flumina ripas*

Et Georg. 2

Nec non & torrentem undam levis innatat alnus. C.

6. *Olympi*] Olympus dictus eft, Theone, interprete Arati,
efte, quafi ὀλόλαμπος, quod totus luceat, quamvis Cæfar Scali-
er putet dictum quafi ὀλυοντα ποδας. Ut effet montis nomen,
nem cum ascenderent, interrogati quò irent, dicebant, in cœ-
um. Unde cœlo communicata vox. C.

- 8 Fumeus afflatu de naribus æstus anhelō
 Undabat: rapidæ contorto vertice flammæ
 Ore fluunt, vivâque animant attacta favillâ.
 9 Utque suum Dominum terræ demittat in orbem,
 Leniter inclinat iussu fastigia cælum:
 Succedunt pedibus fuscæ caliginis umbræ.
 10 Ille vehens curru volucris, cui flammeus ales
 Lora tenens levibus venterum adremigat alis.
 11 Se circum furvo nebularum involvit amictu,
 Prætenditque cavis piceas in nubibus undas.
 12 Acribus ex oculis vibratæ spicula flammæ
 Discutiunt tristes claro fulgore tenebras.

8. *Fumeus afflatu*, &c.] Spiritus velut fumus calidus, instar-
 que anhelitus, e narium Spiraculis prorumpbat, ignesque vehe-
 mentes, se velut aquæ vortices circum agentes ex ore ejus ema-
 nant, & quæcunque tangunt motu animato tanquam carbone
 ignito agunt. *7.*

8. *De naribus*] ανδρωποταδῶς. Cum enim Scriptura Deo
 ascribit os, oculos, aures, manus pedes, & similia, non propterea
 Deum corporeum debemus imaginari quod olim fecerunt Anthro-
 pomorphitæ; tales enim loquendi formæ non tam exprimunt
 qualis sit Deus, quam ejus notitiam incomprehensibilem tenuitat
 nostræ accommodant. *C.*

8. *Favilla*] Cinis est calidus sub quo ignis abstrusus latitat &
 fovetur, de quo Horatius, *Incedis per ignes suppositos cineri doloso*
 Saxones vocant *Amer*. *C.*

9. *Fuscæ*] Color *fuscus* subniger est ex rubro in nigrum dege-
 nerans. *C.*

10. *Adremigat*] Quid sit *Remex* & *Remigium* in re nautica no-
 tum est. Quia autem volantibus eundem usum in aere præber
 alæ, quem naviculariis in aqua remi: eleganti Metaphora id quod
 de navigio proprie dicitur transfertur ad volatum. Ita Virgilius
Remigium alarum dixit. *C.*

11. *Furvo*] Color furvus est idem cum atro, seu anthracin
 id est, carbonis instar nigrō. *C.*

12. *Ex oculis vibratæ spicula flammæ*] Talis enim est vultu
 iratorum. Ita Virgilius de Turno irato

————— *Totoque ardentis ab ore*

Scintilla absistunt: oculis micat acribus ignis. C.

Inc.

- Inde ruit crepitans lapidosæ grandinis imber,
 Discursantque vagæ sinuosa volumina flammæ
 13 At vero ut sancto sermone silentia rupit,
 Protinus horrifico tonitru cœlum omne remugit,
 Grandinis & crebra tellus crepitante procella
 Pulsa sonat, ruptisque micant è nubibus ignes :
 14 Flammiferæque volant magnum per inane sagittæ,
 15 Fulguraque ingeminant; laticum concussa lacunas
 Pandit hians tellus, & fontibus ora relaxat :
 Succutiturque pavens, & fundamenta revelat,
 Et referat chaos. Æterni sic vox tonat oris,
 Sic formidandæ grave spiritus infremit iræ.
 16 Ille salutiferam porrexit ab æthere dextram,
 Et me de rapidis pereuntem sustulit undis:
 17 Hostibus eripuit validis, & acerba potentum

12. *Sinuosa*] *Sinus* in corpore humano, ea pars dicitur quæ est intra pectoris brachiorumque complexum, ad ipsa præcordia Terent. *Hiccinne non gestandus in sinu est?* Hinc *Sinus* vestium appellantur plicas, seu, plicaturas vulgo dictas Virg. *Nuda genu, nodoque sinus collecta fluentes*. Item *sinus* maris, seu partes littorum, propter excursus maris incurvæ qui si majores sint, a nostris nautis nominantur *ein wick*, Græcis *κόλπος*. Hinc quicquid incurvum est & multos sinus habet, dicitur sinuosum, ut mare, vella, cauda serpentis, vestes & alia. C.

14. *Inane*] More Lucretii, pro vacuo, vel ipso aere, quod Horatio est, *το purum* : Plerumque per *purum* tenantes Egit equos, volucremque currum. per *purum*, id est aera. C.

15. *Laticum*] Latex Lucretio est omnis humor aut liquor qui in re aliqua latet, ut latex absinthii, pro succo de absinthio expresso. Item *Liquoris vitigeni laticem* nominavit vinum, Ovid. *Palladios latices*, pro oleo. Hic simpliciter accipitur pro aqua. C.

15: *Hians tellus*] His & sequentibus terræ motus indicatur, quo terra aut egeritur, aut complanatur, aut in voragines demiscit. C.

15. *Chaos*] vox Græcis & Latinis poetis usurpata, significat rudem indigestamque molem, seu confusionem & congeriem rerum omnium informem : ex quo mundum & reliqua in mundo creata esse poetæ fabulantur. C.

- 18 In me odia elusit. Quum me studiosa nocendi.
 Temporibus duris cæcâ fraus arte petebat,
 19 Auxilium tulit, & rebus patefecit in arctis
 Latum iter, electumque à morte reduxit amicum:
 20 Scilicet immunem sceleris mentemque manumque
 Adspexit Deus, & merito dignatus honore est.
 21 Quippe nec impietas, nec pravi credulus error
 Avertere, meos recto de tramite gressus.
 22 Ante oculos mihi lex Domini, mihi iussa verenda
 23 Semper erant animo præsentia: simplice vero
 Gaudebam, fraudisque illo sub teste voluntas
 Libera, flagitium, & scelerum vitaverat artes.
 24 Ergo mihi integræ fructum hunc decerpere vitæ
 Munificus dedit, & qui conspicit omnia justus
 Arbiter innocuam cumulavit munere vitam.
 25 Quisque suis sibi te conformat moribus: erga
 Innocuum innocuus: te sentit amicus amicum:
 26 Inque bonos bonus es: male cautas cautior artes
 27 Artibus eludis: duro in discrimine servas
 Res humilis populi afflictas, oculique superbos
 28 Dejicis elati fastus. Tu plebis ab imæ
 Cœtibus ereptum celebri me in luce reponis:
 Illustrasque meas claro splendore tenebras.

18. *Caca fraus arte*] Cæcum est occultum, clandestinum, sive *αποκρυφτον*, quod sub aspectum non cadit, ita Psal. 27 *Fraus caca sit formidini* C.

28. *Celebri me in luce*] Ita Cicero ad Q. Frat. inquit, *Ejus virtutem non latere, sed in luce Asia, in oculis clarissimæ provinciæ esse positam.* C.

- 29 Te duce perrumpo florentes ære phalanges,
Altaque turrigeri supero fastigia muri.
- 30 Scilicet, ut sanctus Deus est, sua signa secutis
Sancta salutiferæ pandit compendia vitæ.
Illius æterno quicunque effluxit ab ore
Sermo repurgato flammis sincerior auro est.
Ille suo clypeo fidâ spe pectora fulta
Protegit, adversisque vetat succumbere rebus.
- 31 Dicite, qui colitis picti ludibria trunci,
Aut ebur in varias aut saxa excisa figuras :
Ecquis in æthereo rerum moderatur olympos
Frena alius Dominus? quis terræ temperat orbem?
Alter, & invictâ quæ vult facit omnia dextrâ?

29. *Florentes ære phalanges*] Id est, splendentes. Arma enim exercitus, præsertim, sole lucente, late micant, & è longinquo conspicua sunt. Respexit autem hic Paraphrastes ad vetus illud, *florentes ære catervas*. Poëtæ vero epici, Servio etiam teste, verbo *florendi* variis omnino in rebus passim usi sunt, ut apud Lucretium sunt *florent alumina flammis*, id est, splendentia & late lucentia. Eidem. *Mare navibus, urbes pueris florent*. M. Manilius quoque nomen *flores* elegantissime ad stellas transfudit. Sicuti Columella non minus eleganter nomen stellarum & siderum ad flores transfudit terrestres. Quod enim in cœlo sunt stellæ, id in terra sunt flores, & è contrario. Versus Manilii lib. Astronom. hi sunt pænè in extremo.

Tunc conferta licet cœli fulgentia templa

Cernere seminibus densis, totisque micare

Floribus, ut sicca currunt per littus arena.

Sic ἀνδρῶν quoque usurpant poëtæ Greci. Sic Æschylus ἀνδρῶς Homerus στήματα πυρὸς dixit. Et Virg. *Semina flammæ*, alii *florem ignis* dixere, ut ad locum illum Manilii monet incomparabili patri similis filius Josephus Scaliger. C.

Phalanges] *Phalanx* proprie acies Macedonum quadrata octo peditum millibus constans in qua pes pedi, clypeus clypeo, vir viro confertus erat, qua nihil apud Macedones validius erat, ut lib. 9. Q. Curtius scribit. C.

30. *Sua signa secutis, &c.*] Suam militiam professis vitam rectam & breviter ad salutem ferentem ostendit. F.

- 32 Ille Deus vivâ mihi vi corroborat artus
Ostenditque viam maculosa labe carentem:
- 33 Me pedibus fecit celeri contendere cervo,
Et procul à sævis subduxit in alta periclis :
- 34 Et tractare manu duro in discrimine belli
Arma dedit facili : solidoque ex ære rigentem
Flectere, & inflexum confringere viribus arcum:
- 35 Ille salutiferi totum munimine scuti
Me regit, & dextra nutantem fulcit & auget
- 36 Largus opis : perque insidiis obsessâ viarum
Pandit iter tutum, prohibetque per invia plantas
- 37 Offenso titubare gradu. Te, persequor hostes
Auspice, disiectos comprehendo : nec antè revertor
Quàm cecidere animi fracta virtute minaces,
- 38 Affusique cadant pedibus, ne surgere possint
Rursus, & antiquas armis reparare ruinas.
- 39 Tu mihi diffundis vivum per membra vigorem,
Et validos crudo distendis robore nervos :
Tu bellare doces : tu me quicunque laceffit:
- 40 Sternis humi, trepidosque fuga mihi disjicis hostes :
- 41 Clamantes nemo exaudit. Domini prece poscunt
Auxilium : averfam negat implorantibus aurem.

36. *Obsessa viarum*] Pro viis insidiosè obsessis. Forma loquendi poetis & historicis non infrequens, ut *Ardua viarum*, *opaca locorum*, *angusta viarum*, *abditâ locorum*, *cava saxorum*, *devia sylvarum*, *summa*, vel *invia montium*, *lata camporum*, &c. Ita Psal. 96 dixit *prospera bellorum* sicuti Horatius, *peracuta belli* dixit. C.

38. *Affusique cadant pedibus*] Hūmīque prostrati ad pedes meos concidunt. ƒ.

38. *Armīs reparare ruinas*] Hoc Græcis est ἀναυαχέσθαι quod in extremis periculis propter desperationem sæpe salutis fuit, cum aut vincere aut mori pugnantis est propositum. Ita autem affecti maxime sunt formidabiles. Huc referendum illud Virgilianum.

Una salus victis nullam sperare salutem: C.

- 42 Hos ego, ceu versat boreæ violentia nubem
Pluvereum, impello, & turbatis fervidus insto:
Et pedibus premo, ceu cœnum deforme lutosis
- 43 Conteritur triviis. Tu me sine nomine plebis
Contemptu ereptum populos frenare superbos
Imperio facis, & famulas mihi tendere dextras
Per longinqua jubes ignotas oppida gentes,
- 44 Attonitas famæ novitate, & nomine tantum
Audito: & blandis verba assentantia linguis
- 45 Fingunt, nec tutis satis audent credere muris.
- 46 Laus, honor, imperium Domino, qui robore cinctum
Me tegit, incolumemque rapit de morte propinquâ:
- 47 Qui mihi perfidiam sceleratam ultricibus armis
Frangere dat, populosque facit parere volentes:
Securumque vetat belli trepidare tumultus.
- 48 Qui mihi præsidio est, populi quum sæva rebellis
Ira furit, mentisque malæ scelerata retundit
- 49 Consilia. Ergo feram latè tua facta per urbes
Finitimas: semperque meo celebrabere cantu,

42. *Boreæ violentia*] Pro ipso *Borea violento*. Ita Horat. *Virtus Scipiade & mitis sapientia Lali*. Pro ipso Scipione & Lelio. Vide Psal. 1. *Impietas*. C.

43 *Sine nomine*] Apud Hebræos viri celebres dicuntur *viri nominis*, Virg. *Æn.* 2. *Nos aliquod nomenque decusque Gessimus*. i. e. aliquid famæ & honoris; itaque *sine nomine* est obscuro loco natus & nullius famæ.

43. *Famulas mihi tendere dextras*, &c.] Nationes incognitas per urbes procul diffitas mihi supplicare cogis. *¶* *Famulus* adjectivum idem quod famularis Ovid. 1. *Fast.* *Tradiderat famulas jam tibi Rhænus aquas*. Apud Lucanum lib. 4. *Dextra famula i. e. famulantes*.

47. *Parere volentes*] Obedientia voluntaria Regibus maxime optanda. Ut enim apud Sallustium loquitur Sylla. *Tutus est volentibus quam coactis imperitare*. Ita Virgilius de suo Augusto *Jura volenti dat populo*. Invitis enim imperare, admodum grave et periculosum est. C.

50 Sancte parens, Regem qui dura per omnia tutum
Esse jubes, cumulasque opibus : pleneque favore
Ipsam, & perpetuum sobolem amplecteris in ævum.

P S A L. XIX. CARM. GEN. VI.

David expositis documentis, quæ Deus in rebus creatis, & verbo suo exhibet, Deum orat, ut peccata ipsi condonet, deducat in sanctificationem spiritus, & ipsum acceptum habeat in Christo.

Insanientis gens sapientiæ
Addicta mentem erroribus impiis,

Tot luce flammæ coruscum

Cerne oculis animoque cælum:

Hinc disce, prudens quàm fuit artifex

Qui templa olympi fornice flammeo

Suspendit, & terræ capacem

Et pelagi sinuavit arcum.

2 Diēs tenebras, & tenebræ diem

Semper prementes perpetuâ vice,

Non fortuito res caducas

Ire monent per inane lapsu :

Sed tota concors fabrica personat

Dei tuentis cuncta potentiam,

1. *Insanientis sapientiæ*] Ita Horat. Ode 34 Lib. 1: Vocat Philosophiam Epicuri, speciem quidem Sapientiæ habentem, sed quæ penitus introspecta mera esset insania. Figura quam Rhetores vocant Acuti fatuum. Est enim, ut Quintilianus ait, *sententia ex periculo petita, seu ita affectate & acute enuntiata, ut primo intuitu fatua videatur ; sed tamen postea peculiari cum acumine conjuncta deprehendatur.* Ita Cic. Si tacent satis dicunt. Item Concordia discors. Fides perjura, Ebrietas sobria. C.

1. *Fornice flammeo*] Quid fornix in ædificiis sit notum est. Hic accipitur pro concavitate cæli stellis exornati & distincti. C.

1. *Pelagi arcum*] Indicat maris quasi globum, mare enim cum terra integrum globum constituit. C.

2 *Fortuito*] Penultima longa, ad imitationem illius Horatiani. Nec fortuitam spernere respitem leges sinebant Ode 15. lib 2. Sic etiam 70 *Gratuitum* & similia pronuntianda esse confirmat genere & doctrina clarissimus ille Janus Douša lib. 11 Præcidan ad Petronium Arbitrum. C.

Non voce quæ paucorum ad aures

Perveniat strepitu maligno.

Nam nec remotis barbara finibus

Gens ulla terras incolit ultimas,

Quæ nesciat certâ meantis

Lege poli stabilem tenorem:

Quis nocte clarâ lumine flammeo

Semper micantes non stupeat globos ?

Aut manè castris prodeuntem

Quum rutilo videt axe Solem ?

Sive ille Eois fluctibus exserit

Vultus decoros, sponsum uti novus

Auro refulgens, gemmeâque

Tempora conspicuus coronâ :

Seu quum fugacem præcipitans diem

Curru citato tempora dividit,

Artusque viresque impetumque

Centimano similis giganti.

Abulque Eoo Cardine ad ultimam

Metam occidentis sidera permeans

Obliqua, vitali calore

Cuncta creatque fovetque alitque:

Sed ordo rerum & conspicuus decor

Non sic tuentum lumina detinent,

Divina ut arcanis habenis

Lex animos ad honesta flectit;

Promissa fraudis nescia lubricæ

Splendore veri pectora roborant.

Hac plectitur culpa æquitate, ut

Pœna juvet recreetque damnum.

6. *Sidera obliqua*] Intelligit duodecim signa Zodiaci quæ Sol
otu proprio quotannis peragrat. C.

8. *Hac plectitur culpa æquitate*, Peccatum non jure summo, sed
juris moderatione punitur, ut supplicium delectet & reficiat
damnum eis, quibus culpa damnum dedit : mandata Dei cogni-
tione certa oculos aperiunt. 7.

Puro recludunt lumine lumina

9 Præcepta: puro religio nitet
Verenda cultu, quam nec annis
Cuncta domans minuit vetustas.

10 Decreta fas & conscia veritas
Astans tabellis servat aheneis,
Jucundiora melle, & auro
Et nitidis potiora gemmis.

11 Signata claustris pectoris intimi
Servus tuetur jugiter hæc tuus:
Non inscius custodientem
Quàm maneat numerosa merces:

12 Errata mentis quis meminit vagæ?
Quæ deprehendet vis sapientiæ?
Ergo repurga quas refudit
Clam maculas sinuosus error:

13 Fac regna cordis ne sibi vindicet
Vis impotentis dira superbiæ:
Sic me malorum è maximorum
Compedibus facilè explicabis.

14 Quæ lingua fundit verba, quod in sinu
Secum volutat mens tacito, accipe
Placatus, ô nostræ salutis
Arx, Dominus, Deus & Redemptor.

11. *Jugiter*] *Fuge* est quod perpetuum aut continuum est
Horatius *Fluvius perennis jugis aquæ* et Serm. 2. Sat. 6. *Tecto vicini jugis aquæ fons.* id est, perenni scaturigine fluens. Hinc *jugiter*. (

12. *Sinuosus error*] Simplex est veritatis oratio, sed mendaci perplexa & intricata cum sint multis involucris indigent. Rationem Metaphoræ vide Ps. 18. C.

CARM. GEN. ii.

ecclesia Davidi contra Ammonitas proficiscenti, bene precatur suo & regis sui nomine, fiduciam suam in Deum predicat, faustoque eventu prænunciato, res suas Christo Deo commendat.

Cuncta licet ferro late populetur & igni
 Infana gentis barbaræ crudelitas,
 Tu ne cede malis, sed contrà audentior ito :
 Moderator orbis audiet preces tuas :
 Utque bonus dubiis Jacobum ad sidera rebus
 Cum voce palmas proferentem exaudiit ;
 Annuet oranti, & te maiestate verendi
 Nominis ab hoste sospitem tuebitur.
 Ex adyto sacro arcanis tibi viribus artus
 Firmabit, animum de Sione fulciet :
 Vota secundabit, memori tua munera mente
 Servabit : omnis perlitabit victima.
 Protinus in cineres depasta holocausta resolvet
 In astra volvens flamma lucem splendidam.
 Ille aderit cœptis, casusque in prospera vertet,
 Eventa finget omnia ex sententia.

2. *Adyto*] Intelligit partem templi intimam & sanctissimam quam phrasi Hebræa *Sanctum sanctorum* appellabant, unde responsa oracula olim reddebantur. 2 *Æneid.* *Isque adytis hac tristitia dicere reportat.* A *δύω*, id est, ingredior, hinc *ἀδύτων* locus inaccessus, ut, si de templo Hierosolymitano loquamur, nemini patens, præterquam summo sacerdoti. Hinc Lucretius per Metaphoram eleganter dixit *Adytum cordis*. Et ipse paraphrastes Psal. 57 hanc vocem ad cælum, quod adyto templi significabatur, transtulit. C.
3. *Omnis perlitabit victima*] Omne sacrificium tuum Deum placabit. *℟.* Vide annotata ad Psal. 4.
3. *Protinus in cineres, &c.*] Ignis lucem claram in cælum circumflectens, victimasque totas flamma consumptas comburens, cinerem vertet. *℟.*

- 5 Jam tibi plaudemus reduci, auctoremque salutis
 Patrium canemus patrio ritu Deum.
 Cuncta Deo grates fora, compita, templa sonabunt
 Nomenque sanctum prosequuntur laudibus.
 Annuet ille pio quæcunque rogabitur ore,
 Lætumque precibus exitum iustis dabit.
- 6 Quin (scio, nec fallax animum mihi decipit omen,)
 Regem reducet sospitem Dominus suum.
 Mittet opem, sancti referans sacraria cœli,
 Et præpotenti proteget te dexterâ.
- 7 Gloria sit Syriæ, turmas numerare curules,
 Axesque curvis asperare falcibus:
 Fidat equis, latèque vagis dicurset habenis,
 Sonante Perses arva findens ungulâ;
 Hi currus & equos jactent: nos rebus in arctis
 Dei potentis nomen invocabimus.

7. *Gloria sit Syriæ*] Glorientur Syri se magno numero equitum è curru bellum gerentium ordines habere, lignaque inter rota trajecta ferro instar falcis incurvo terribilia efficere; populus Persicus spem in equis ponat, rumpensque terræ solum equorum ungulis sonum edentibus, & nunc huc, nunc illuc flectens habenas, campos spatiosos vagis discursibus impleat. 7.

7. *Axes asperare falcibus*] Indicat currus falcates, quorum i bellis veterum usus erat. E curribus enim veteres pugnasse, ve ex Homero notum est. Idem in libro Josuæ nominantur *curri ferrei*. Lucretius vocat *falciferos*, Livius *quadrigas falcatas*: quæ etiam Decad. 4. lib. 7. in descriptione pugne qua Romani Artiochum superarunt, *quadrigas* illas sic describit. *Armata*, inquit *in hunc maxime modum erant, cuspides circa temonem ab jugo decem cubita extantes, velut cornua habebant, quibus quicquid obvium daretur, transfigerent; & in extremis jugis binæ circa eminebant falces, altera aquata jugo, altera inferior in terram devexa, illa, ut quicquid ab latere objiceretur, abscinderet, hæc, ut prolapsos subeuntesque contingeret: item ab axibus rotarum utrinque binæ eodem modo diver, deligabantur falces.* Eorundem meminit Quintus Curtius in pugna Alexandri et Darii. C.

- 8 Illis nec currus, nec vis præstabit equorum
 Ne scindat uncis vultur artus unguibus :
 Nos humiles favor æthereus penitusque jacentes
 Tolle, suoque sustinebit numine.
- 9 Tu servator opem fer : tu si respicis, arma
 Nec locia cupimus, nec timemus hostica.
 Respiciet, populique sui Rex optimus omni
 Vocatus horâ facilis audiet preces.

8. *Ne scindat uncis, &c.*] Ne aves voraces unguibus curvis
 eorum membra discerpant. 7.

9. *Hostica*] Pro hostilia, more Horatiano. *Illum ex mœnibus
 hosticis.* Item, *Cades & rabiem tollere civicam,* pro civilem. C.

*Exemplum precationis piorum subjectorum pro sui Magistratus salute
 in summis præferim periculis, quale istud fuit, quod occasionem huic
 Psalmo tribuisse existimatur, descriptum. 2 Sam. 10. &
 1 Chron. 19. Beza.*

P S A L. XXI. CARM. GEN. iii.

*Populus gratias agit Deo, enarrans victoriam de hostibus Davidi da-
 tam, quæque ipse acceperat ad vitam, salutem, gloriam præsentem,
 & sempiternam pertinentiam ; hostium exitium prædicat, Deumque
 orat ut procuret porro gloriam suam.*

Q Uod hoste victo Rex triumphat gaudio,
 Curis solutus anxiis,
 Tibi id fateatur, Rex beate cœlitum,
 Debere : tu laboribus
 Vires ferendis, tu dedisti è prælio
 Redire duro sospitem.

1. *Curis anxiis*] Curis homines anxios reddentibus. 7.

1. *E prælio redire duro*] Quicquid affligit & premit atque per-
 cessu asperum & calamitosum est *Durum* vocatur. Ut *imperium
 durum, mors, pœna, servitus dura.*

G

2 Nullam

- 2 Nullam repulsam, voce quum te supplice
Rogaret, unquam adhuc tulit.
Nil in latebris pectoris reconditis
Spe concupivit irritâ.
- 3 Et vota supra, & ante vota, hunc omnibus
Vitæ beâsti commodis.
Geminis coronam ferre & auro splendidam
Sacro dedisti vertici.
- 4 Vitam poposcit: mortis illi est addita
Immunis immortalitas.
- 5 Tu claritatis auctor illi es, inclytâ
Per te refulget gloriâ.
- 6 Felicitatis ei favor dedit tuus
Exemplar ut sit posteris:
Mensura voti ut matribus sit, quum bene
Blandis precantur liberis.
- 7 Tu nempe spes & anchora es fiducia;
Tu portus in rebus malis.
Te fretus uno firmus omnem perferet
Sortis procellam turbidâ.
- 8 Tu perduelles comprehendes, tu manu
Pœnas reposces vindice.

3. *Et vota supra & ante vota*] Et ultra petitionem & antequam peteret. 7.

3. *Sacro vertici*] Capiti sacro oleo consecrato. 7.

4. *Vitam poposcit, &c.*] Petivit abs te ut vivus & incolumis ex bello evaderet vitæque mortis expers data est petenti. 7.

5. *Tu claritatis, &c.*] Tu in lucem hominum illum protulisti, te authore fama singulari celebratur. 7.

6. *Mensura voti*] Accipitur pro quadam impletione & satietate rei alicujus perfecta, quâ majus aut melius optari nihil possit. C.

8. *Tu perduelles*] Quos nos hostes vocamus, eos veteres perduelles vocabant, cujus exempla plurima sunt in Plauti Comœdiis, postea autem *perduelles* dicti sunt qui crimen aliquod adversus Majestatem Principis aut Reipubl. commisissent.

- 9 Ceu flamma clausis æstuans fornacibus
Antiqua silvæ brachia
Vorat : furoris sic tui nefarios
Afflatus hostes hauriet.
- 10 A stirpe totam demetes propaginem
Semenque gentis impiæ.
- 11 Te namque contra moliuntur abditam
Fraudem scelusque perfidi :
Et mente pravâ vota versant irrita,
Et spes inanes concoquunt.
- 12 Te persequente, pallidi in fugam ruent,
Inhonestâ tergo vulnera
Ferent : in ora, fata dum vitant fugâ
Rursus sagittas diriges.
- 13 O qui potenti frena rerum dexterâ
Versas perennis arbiter,
Exsurge, vires fac tuas ut hostium
Agnoscat insolentia :
Tum te piorum turba festis cantibus
Orbis parentem concinet,
Votis tuorum supplicum, placabilem,
Malisque formidabilem.

9. *Sylvæ Brachia*] Ita vocat arborum ramos poeticè. C.

10. *Demetes*] a demeto demessui. C.

12. *Inhonestâ tergo*, &c.] Plagas turpes retro accipient. Tu tela in faciem eorum rectâ conjicies, dum fugiendo mortem declinant : f. *Inhonestâ vulnera*] Inhonestatis enim seu turpitudinis & fugæ infamis signum est vulnus tergo aut poplitibus acceptum corpore scilicet non adverso sed averso. Hinc apud Catullum sic laudatur Achilles.

Hostibus hand tergo sed fronte & pectore notus. C.

CARM. GEN. iii.

Psalmes primum angustias & perpassiones infinitas Christi explicat : in quibus patrem invocans, ex fide exauditus est : deinde Prophetiam, Sacerdotium et Regnum illius sempiternum atque universale, ad Ecclesiam totam perventurum docet.

- C**Ur me relinquis, ô Deus? Deus meus,
 Cur me relinquis? irrita
- 2 Heu verba fundo: luce seu terras dies
 Retegit, vocantem me dies
 Frustra intuetur; sive nox silentibus
 Terram tenebris obruit,
 Nox me vocantem nulla non audit, meo
 Nox nulla questu non sonat.
- 3 Tu sanctus ille civitatis incola es
 Sanctæ: Isaci nepotibus
- 4 Tu carmen es: tu fida spes majoribus
 Nostris: salutem qui suam
 Tibi credidere, à te salutis compotes
- 5 Abiere: salvi gratias
 Egere, duris qui tuam in malis opem
 Petiere: qui tuam in fidem
 Se dedidere, non tulere dedecus,
 Non hostium ludibria.
- 6 At vermis ego sum, non homo: sum fabula
 Vulgi, infimorum opprobrium.
- 7 Nam turba nostris obvia illudit malis:
 Nutatque, nictatque, & caput

3. *Tu sanctus ille, &c.] Tu ille es augustus habitator Hierosolymæ tibi dicatæ. 7.*

7 *Nictatque] Nictare est oculis signum dare aut connivere Plaut. Asinaria Nec illa ulli homini nutet, nictet, annuat. Nictantia quoque sidera dixit Maro, videntur enim connivere. C.*

Motat:

Motat; labella exporrigit: ludibria
Verbis acerbat asperis.

En ille Domino carus, en fiducia

Securus ille numinis:

Nunc servet illum, nunc periculis eruat,

Quem tanto amore amplectitur.

O Domine, tu me protinus susceperas

Alvo parentis editum.

De te pependi spe, parentis pendulus

Infans adhuc ad ubera.

Abusque partu tu Deus meus: tuus

Ex matris alvo me favor

Est profectus: ultimo in discrimine

Jam ne recede longius.

Discrimen instat ultimum: mortis metu

Cessere amici territi.

Tauri efferati, tauri obesi me undique

Circumdedere: faucibus

Hiant, leonum more rugientium,

Quos incitat spes & fames.

Rivi cruoris corpus omne perluunt

Exsanguis: laxat artuum

Compago nexu: pectus intra liquitur,

Ut sole cera, cor metu.

11. *Mortis metu cessere*] Necessarii mei vitæ suæ timentes tre-
di a me discessere. 7.

12. *Tauri efferati*] Homines instar taurorum feri. 7. *Efferati*] ferare est aliquem irritando & molestando instar feræ ferocem immanem efficere. C.

14. *Laxat artuum, &c.*] Junctura solvit ligamenta membro-
n. 7.

14. *Liquitur*] Id est, liquefcit, ad imitationem Virgilii.
org.

Vere novo canus gelidus cum montibus humor,

Liquitur & Zephyro putris se gleba resolvit. C.

- 15 Exarueret testæ ad instar coctilis
 Defecta membra viribus :
 Rigens adhæsit lingua siccis faucibus :
 Jam sto sepulchri ad aggerem.
- 16 Me rabidi ab omni parte latratu canes
 Urgent, petuntque dentibus.
 Mihi pessimorum sæva conspiratio
 Manusque fodit & pedes :
- 17 Et ossa numerant, ossa tralucentia
 Per corporis tensi cutem.
 Tormenta postquam cuncta consumsit furor,
 Animus adhuc irâ tumens
 Se pascit, oculos fatiat, & fruitur meis
 Læto in malis spectaculo.
- 18 Partiti amictus sunt meos, tunicæ meæ
 Fecere sortes arbitras.
- 19 Tu Domine, saltem ne recede, ne malis
 In ultimis me desere.
 Tu robur unus, tu mea es potentia :
 Accurre, festinus meæ
 Succurre vitæ: destitutum ab omnibus
- 20 Defende : sævorum hostium
 Ferrum cruentum pelle : vim rabidam canum
- 21 Inhibe : leonum spumeos
 Compesce rictus : cornua unicornium
 Confringe: serva supplicem.

15. *Defecta viribus*] Virbius destituta Martialis.

Dulcia defecta modulatur carmina lingua

Cantator Cycnus funeris ipse sui,

Hinc *defectus facultatibus* in jure civili ab Ulpiano dicitur ad egritudinem redactus, ut creditoribus satisfacere non possit. C.

17. *Tralucentia*] Pellucida, a transluceo. C.

20. *Sævorum hostium, &c.*] Inimicorum crudelium arma crudelia prohibe. 7.

21. *Leonum spumeos, &c.*] Ora leonum iratorum cohibe.

- 2 Tum morte victâ sospes auxilio tuo,
Narrabo fratribus tuum
Nomen; piorum prædicabo cœtibus
Robur, fidem, constantiam.
- 3 O mente purâ qui Deum colitis, Deum
Laudate puris cantibus.
Semen Jacobi, magnitudinem Dei
Celebrate festis laudibus :
Erga fideles numinis clementiam
Agnosce, proles Isaci.
- 4 Non sprevit inopis ille solitudinem;
Non pauperum fastidio
Avertit ora : me vocantem exaudiit,
Vitæque dulci reddidit.
- 5 Ergo per oras ultimas mundi tuas
Sonabo laudes : gentibus
Te prædicabo : vota te timentium
Præsentem solvam Ecclesiâ.
Edet modesta turba fraudis nescia
Vocata sacras ad dapes ;
Epulisque functa, ac satura dulci nectare,
Laudabit auctorem Deum :
Deum sonabit, qui vigore flammeo
In corda se quærentium
Se tantus infert, mortis ut procul metu
Perennè viva gaudeant.

4. *Non pauperum fastidio, &c.*] Tædio tenuium auxilio caren-
tiam faciem suam ab eis averſam non retorſit. ƒ.
6. *Edet modesta, &c.*] Homines animo neutiquam elato &
simplices comedent ad epulum sacrum invitati, cœnatique &
ina potione fatiati, Deum epulase eas exhibentem prædicabunt,
cum carmine celebrabunt, qui tanta vi se insinuat in animum
ingenti se scrutantium, ut perpetuùm viventes securi læten-
t.

- 27 Ergo excitata tam novo spectaculo
 Tellus ab oris ultimis,
 Quàcunque colitur, colla sub Domini jugum
 Submittet: illi servient,
 Pronæque Domino supplicabunt omnium
 Omnes familiæ gentium.
- 28 Nam sempiterno jure Domino competit
 Regnum triformis machinæ.
 Ille universis imperabit gentibus.
- 29 Rerum potentes illius,
 Mensæ accubabunt, & sacri convivii
 Dapibus referti sub jugum
 Cedent volentes: flectet illi poplitem
 Pauper sepulchri in limine,
 Qui membra fessis artubus languentia
 Fugiente vita vix trahit.
- 30 Illumque longa posterì propagine
 Colent, suisque posteris
 Per longa deinceps nunciabunt sæcula
 In me favorem numinis.
 Hoc semen illi serviet, gens illius
 In posterum hæc censebitur.

27. *Quacunque colitur*] Ubique homines habitant. *f.*

28. *Nam sempiterno, &c.*] Nam imperium mundani opifici
 quod cælum, terram, & mare continet lege perpetua Domin
 competit. *f.*

P S A L. XXIII. C A R M. G E N. xiii.

*Propheta, Deum pastorem suum agnoscens, & se vicissim illius over
 docet quam magna & certa sit Dei providentia erga suos; & de fi
 turo animum suum confirmat.*

Quid frustra rabidi me petitis canes?
 Livor propositum cur premis improbum?

Sic:

Sicut pastor ovem, me Dominus regit :

Nil deerit penitus mihi.

- 2 Per campi viridis mitia pabula,
Quæ veris teneri pingit amœnitas,
Nunc pascor placide, nunc saturum latus
Fessus molliter explico.

- 3 Puræ rivus aquæ leniter astrepens
Membris restituit robora languidis,
Et blando recreat fomite spiritus
Solis sub face torrida.

Saltus quum peteret mens vaga devios,
Errorum teneras illecebras sequens,
Retraxit miserans denuò me bonus
Pastor justitiæ in viam.

- 4 Nec si per trepidas luctificâ manu
Intentet tenebras mors mihi vulnera,
Formidem duce te pergere : me pedo
Securum facies tuo.

- 5 Tu mensas epulis accumulas, merum
Tu plenis pateris sufficis, & caput
Unguento exilaras : conficit æmulos,
Dum spectant, dolor anxius.

- 6 Me nunquam bonitas destituet tua,
Profususque bonis perpetuò favor,
Et non sollicitæ longa domi tuæ
Vitæ tempora transigam.

3. *Et blando, &c.*] Vitalemque respirationem acré seu fotu ju-
undo sub vehementi solis calore reficit. *J.*

4. *Trepidas tenebras* [*Quæ* horrorem & trepidationem concii-
ant, *Metalepsis.* *C.*

4. *Pedo*] Pedum propriè est baculus pastoritius incurvus. *Virg.*
Ut tu sume pedum. *C.*

Propheta regno Dei universali in res creatas exposito, singulare regnum in ecclesia (cuius notas apponit) explicat, & eam ad honorifice convenienterque excipendum regem Christum adhortatur.

- T**Ota quidem Domini terra est; & quicquid ubi-
 Vel parca celat, vel benigna sufficit (que
 Quique colunt montesque feros, camposque feraces,
 Urbesque sanctis temperatas legibus.
- 2 Ille super pelagus solidum connexuit orbem,
 Stabilis ut undas inter instabiles foret,
 Et toties rapidis pulsatus fluctibus, omnes
 Compage firmâ sustineret imperus.
- 3 Cuncta igitur Domini meritò sunt: sed tamen unam
 Sedem sibi ille dedicavit propriam.
 Ecquis eò scandet? cuive hæc permixta potestas;
 Loco ut beatum sistat in sancto gradum?
- 4 Cui manus & mens est insons, nec vana volutat
 Animo, nec ulli damna perjurus dedit.
- 5 Huic Dominus donabit opes: hunc numine dextro
 A vi procacique eruet calumnia.
- 6 Hæc vera est pietas, hâc itur ad æthera, veri
 Sic intueri numinis vultum licet.
- 7 Eia aditus reperate, fores agè pandite, portæ,
 Portæ perennes sempiternæ regiæ;
 Claustra revellite, limina pandite, magnus ut intret
 Rex ille, multâ clarus ille gloriâ.

1. *Totâ quidem, &c.*] Univerſus terræ orbis ad Dominum ſpectat & quascunque res tellus vel avara quovis loco abſcondit, vel liberalis hominibus ſuppeditat. 7.

2. *Ille ſuper pelagus, &c.*] Deus firmum terræ globum firmè vinxit & pontum ipſum ſupereminentem. 7.

- 8 Quis novus hic sanctis succedit sedibus hospes?
 Quis iste multa est inclytus Rex gloria?
 Ille potens latè Dominus dextraque opibusque,
 Belloque multa nobilis victoria.
- 9 Eia aditus referate, fores age pandite, portæ,
 Portæ perennes sempiternæ regiæ;
 Clausura revellite, limina pandite, magnus ut intret
 Rex ille, multa clarus ille gloria?
- 10 Quis novus hic sanctis succedit sedibus hospes?
 Quis iste multa est inclytus Rex gloria?
 Ille potens armis numeroque agmine ductor,
 Hic ille multa est inclytus Rex gloria.

P S A L. XXV. CARM. GEN. XIV.

David ab adversariis oppressus, petit a Deo doceri; peccata sua condonari: in horum expectatione se confirmat, fretus Dei bonitate & testimonio fidei suæ: postremo, sibi totique Ecclesiæ postulat liberationem a metu.

Hic fidat armis, plebe se clientium
 Defendat alter, militumque copiis:
 A te, creator orbis, uno spes mea
 Pendet, malisque in rebus unum respicit.

2 Tu, sancte genitor, effice insolentibus
 Ne spes inanes risui sint hostibus.

3 Sic me pudore liberabis: nec rubor
 Confundet ora cæteris, in te lux:

Qui collocarunt anchoram fiduciæ.
 Frustratur illos spes, & irritæ spei
 Pudor dolorque torqueat, qui sordium
 Amore sese sordibus contaminant,
 Bonosque nulla provocati injuria

4 Vexare gaudent. Mihi per anfractus vagos
 Vitæ, salebras inter & tenebras, iter

- Ostende rectum, & erutum sequacibus
 5 Erroris undis prævio lucis tuæ
 Splendore deduc veritatis in viam.
 Te nempe ab uno pendeo spe; te Deum
 Unum & salutis columnen agnosco meæ.
 6, 7 Si torta vitiis fortè morum regula
 Deflexit, error si sefellit lubricus,
 Fracta illecebris si voluptatis malis
 Incauta vitiis se juvena polluit;
 Benignitatis tu tuæ memor tamen,
 Et lenitatis, (qui parentes mollioribus
 Frenans habenis, usque ab incunabulis
 Orbis paternâ es usus indulgentia,)
 Miserere: nostris quod negares moribus,
 Tuæ negare non potes clementiæ.
 8 Nec denegabis: nec precantes bona bonus
 Vacuos repelles: nec viam poscentibus
 Rectam aberis unquam recti & æqui regula.
 9 Tu mitis animi amplecteris modestiam,
 Docesque recti & improbi discrimina.
 Tu dux comesque tuta per compendia
 Ducis carentem fraude mansuetudinem:
 10 Peccata bonus & facilis oblivisceris:
 Promissa solvis liberali dextera:
 Minuitque pœnas mitis indulgentia:

5. *Sequacibus, &c.*] Quæ velut flactus erroris me sequuntur. 7.

6. 7. *Si torta vitiis, &c.*] Si lex vitæ rectrix casu aliquo curvata delictis, à recto aberravit: si lapsus per ignorantiam facile inducens ad cadendum me deceperat, si stulta juvenus à recto deflexa malis vitæ mollioris avocamentis sese peccatis contaminavit) tu tamen liberalitatis & clementiæ tuæ memor, (qui majores nostros leniter & moderatè cohibens, à mundi creatione, eo erga illòs, quo patres erga liberos favore usus es) tu, inquam, Jehova, parce nobis, quodque, nobis vitiosis non dares, non potes lenitati semper tibi assuetæ non concedere. 7.

Fidesque dictis stabilis erga omnes adest
 Qui pacta sacri foederis non negligunt.
 Hanc ut nepotum secula mansuetudinem
 Noscant, tuique nominis se gloria
 Latè per omnes fundat orbis angulos;
 Ignosce nostris mitis erratis parens,
 Quæ multa inussit ægritudo, & impotens
 Amor, regique contumax ira & dolor,
 Errorque veri non acutus arbiter.

O ter beatum, mente qui pura Deum
 Veneratur: illi, quaecunque amplectitur
 Vitæ institutum, dux adest semper Deus,
 Rectorque, & omnes actiones prosperat.
 Securus animus anxio procul metu
 Cunctis fruetur affluenter cepiis:
 Stirpisque series longa firmabit domum,
 Genusque multa floridum propagine
 Opes paternas ad nepotes transferet,
 Quin & piorum mentibus mysteria,
 Contemta pravis, impiè sapientibus
 Occulta, Dominus luce proferet sua;
 Et sacrosancti foederis scientiam
 (Quæ sola vitæ dux beatæ & regula est)
 Docebit. Ergo, Rex beate cœlitum,
 Te mente solum quæro, nusquam lumina

11. *Hanc ut nepotum, &c.*] Ut posterorum ætas clementiam istam intelligat, secundaque nominis tui fama sese per omnes mundi partes dispergat, da veniam, pater lenis, peccatis, quæ multa animi anxietas, amor infrenis, indignatio rectu difficilis, necessitia lapsusque ex ignorantia malus veritatis iudex, in animis nostris impressit. 7.

14. *Mysteria*] *Μυστήριον* id est in sacris instituo & instruo. Item *μυστήριον* unde *μύειν* est in latibula se abdere. Significat quoque os comprimere seu mussitare. Hinc mysterium accipitur pro re sacra & arcana & occultam significationem habente. C.

Abs te reflecto : tu pedes solus meos
Hostis dolosis crues è retibus.

- 16 O sancte custos hominum, amico lumine
In me intuere, & destitutum ab omnibus
Inopemque sanctâ me tuere dexterâ :
17 Curisque, mentem quæ perurunt plurimæ,
Novisque semper differunt doloribus,
18 Exsolve : pœnis usque & usque immanibus
Exercitato, & obruto laboribus,
Ignosce : culpas mitis obliviscere.
19 Heu quanta vis me factionis impiæ
Persequitur armis ! quanta me crudelitas
Inexpiato quærit odio perdere !
20 Tu me periculis libera : tu protege
Ejus salutem ab hostium ludibrio,
Omni salutis qui locavit spem suæ
21 In te, nec aliis fudit opibus quam suæ.
Integritatique & tuæ clementiæ.
22 Gens quæ tuarum jussa legum amplectitur,
Fac undequaque tuta sit te vindice.

*Exemplar quotidianarum precum Ecclesiæ & singulis sanctis præbet
Psalmus : in quo tria petuntur, & quidem ex fide in patefactas
nobis promissiones respiciente, ac sese superioribus experiētiis confi-
mante. Unum, peccatorum remissio gratuita. Alterum, ut a Spī-
tu sancto, regamur in reliquo vitæ cursu. Tertium, defensio adve-
sus hostium injurias. Quæ tria respondent precationis Dominicæ ve-
bis, quibus petimus remitti nobis peccata, ne inducamur in tentat-
ionem, & ut liberemur a malo. Beza.*

P S A L. XXVI. CARM. GEN. XV.

*David ab hostibus pressus ad Deum judicem confugit, fidem suam
vitæ innocentiam probat, ideoque & liberari ab angustiis, & gra-
tiam consequi expetit, ad glorificandum Deum.*

ME vi tyrannus persequitur palam,
Me clam malignâ fraude calumnia :

Te, qui latebras pectoris inspicis,
Appello, rerum conditor optime.

Mens fraudis expers, & manus innocens,
A vique pura & flagitio : in Deo
Spes fixa, sortis qui violentiâ
Me sciantis non sinet opprimi.

Renesque flammis & penetrâlia
Scrutare cordis, cæcæque sensuum
Arcana, fuscum ceu calidis focis
Explorat aurum callidus artifex :
Mentem videbis munificentia

Quæ dona nunquam non meminit tuæ :
Actæque leges puriter ad tuas
Vitæ carentem flexibus orbitam.

Procul facessat, nec socium sibi
Me vana speret lingua : procul domo
Nostra recedat qui didicit suos
Fucare sensus pectore subdolo.

Odi scelestum concilia ; impios
Coetus veneno pejus abominor :
Quorum resultant pectora gaudio,
Quum perpetrarunt facta nefaria.
Sed mente prævi non sibi consciâ,
Lotusque puris fontibus, ad tuas
Aras adibo, lætus & offeram
Lætæ choreæ dux tibi victimas.

2. *Penetrâlia*] Penetrâle propriè interior pars domus & apud
estum *Penetrâle sacrificium* dicitur quod interiore parte sacrarii
nificitur.

4. *Fucare sensus*, &c.] Longè a familia mea abeat, qui frau-
lenta mente novit cogitationes suas falsis coloribus velare. 7.

7. *Tympana*] *Tympanum* est fustis, quo aliquid percutitur.
et etiam *τύπανον* a *τυπτω*. 2. Instrumentum teres, quod pla-
utrinque superficie est, & pulsari solet soni ciendi causa. C.

- 7 Te nostra pangent tympana, te lyra,
Te vox canoro consona tympano,
Lyraque; cœtuque in celebri tua
Miranda pandet facta nepotibus.
- 8 Tectumque, nomen quo canitur tuum,
Ædemque, numen quâ colitur tuum,
Mens ardet: absentem retrahunt tuæ
Quæ templa celant pignora gloriæ.
- 9 Hæc ossa tellus ne sine ut obruat
Inter cruentos barbara barbaros,
10 Qui fraudulentâ mente coquunt scelus,
Captant avara munera dextera.
- 11 Ego institutum carpere tramitem
Pergam innocenter: tu propius meis
Aurem benignus questibus admove,
Ac me periculis tristibus assere.
- 12 Per plana firmo quod gradior pede,
Quod recta sector, muneris est tui:
Ergo salutis te columen meæ
Cœtu in celebri laudibus efferam.

6. Chorea] χορεία est saltatio cum cantu et χορείον locus ubi cum cantu saltatur.

8. Tectumque, &c.] Animus ardentiamore prosequitur domum illam, in qua laus tua cantatur, templumque, in quo tua majestas divina colitur; sacrarium autem illud, quod majestatis tue monumentum continet, domum me revocat procul ab Hierosolyma degentem. 7.

P S A L. XXVII. C A R M. G E N. iii.

David ab ecclesia aspectabili exul, fiduciam in Deum adversus omnia pericula prædicat; se eadem fide consolatur, Dei gratiam, opem documenta, ductum & liberationem petit, seque & ecclesiam ad confirmandos in Deo animos hortatur.

DEus in tenebris quum mihi præluceat,
Vitamque muniat meam,

Quæ vis aperta terreat me? quæ mihi
Fraus cæca sit formidini?

2 Adversus unum quum scelestæ factio
Cunctas parâisset copias,

Dolosa letho quæ tetenderant meo
Ipsi incidere in retia.

3 Si comminentur castra, si minacibus
Infesta telis agmina,
Securus animi specto castra, prælia
Timore liber intuor.

4 Unum expetivi, & usque & usque id expetam,
Curis ut exemptus malis,
Sim sacrosanctæ semper ædis incola,
Augusta mirer atria,
Deoque laudes personem, artus dum regit
Vitalis auræ spiritus.

5 Tum me sub umbra conditum tentorii
Celabit, & periculis
Procul remotum, rupis abruptæ velut
In arce positum, muniet:

6 Ac ne relictum nunc quidem impiæ finet
Vi factionis opprimi.
Victorque solvam vota, nec victoriæ
Auctor mihi tacebere.

3. *Si comminentur, &c.*] Si exercitus mihi periculum intentet,
si acies adversum me prodiens armis mortem mihi comminanti-
bus minas intonet, exercitus absque metu specto acies quoque
intrepide video. 7.

3. *Intuor*] Antiquè prointueor. Plaut. *Mostellaria* *Nullam cor-
picem intuor.* In præterito intutus vel intuitus sum, Infinitivo
intui. C.

4. *Augusta mirer, &c.*] Exterioremque partem ejus veneran-
tam, cum admiratione cernam, Deumque canam dum respiratio
quæ auræ adinstar est corpus hoc animans gubernat. 7.

- 7 Audi invocantem supplicem, & fractum malis
Bonus favensque subleva.
- 8 Te mens anhelat, vultus ad vultum tuum
Intentus usque respicit :
- 9 Ne conde vultûs lumen à me amabilis,
Neu me in tenebris desere.
Servum per iram ne sine opprimi tuum :
Vitamque, quam debet tibi,
Tuere ab hoste & è periclis eripe,
O spes salutis unica.
- 10 Me cari amici, me propinqui, me pater,
Me blanda mater liquerat :
At non reliquit, qui pios in asperis
Non deserit rebus, Deus.
- 11 Parens benigne, me vias doce tuas,
Rectâque deduc semitâ :
Ne vis metusque ab hoste me deterritum
De calle recti detrahat.
- 12 Ne me impiorum obnoxium libidini
Relinque. Testes impii
Fingunt malignè falsa de me crimina,
Armantque se mendaciis.
- 13 Mens victa tantis jam fatisceret malis,
Ni spes foveret me tuæ
Benignitatis, post labores anxios

9. *Vitamque quam debet tibi*] Bella phrasis, qua uti possumus, cum alicujus erga nos beneficentiam volumus agnoscere & celebrare, & omnia nostra illi accepta referre. Ita dicimus *Salutem, incolumitatem, dignitatem & felicitatem suam alicui debere.* C.

13. *Fatisceret*] *Fatisco* quasi fatim vel affatim hisco, id est, aperiuntur, χαίρω Virg. *Æn.* 1. *Accipiunt inimicum imbrem, vimisque fatiscunt.* id est, valde aperiuntur. Alias idem quod deficere aut lassescere significat ut apud Lucretium *Anima natura fatiscit Fessa ævo.* Item Psal. 104. *Te vultum condente fatiscunt.* C.

Mox affuturum gaudium.

Vivusque vivos inter ipse commoda

Vitæ beatæ præstolor.

14 In rebus ergo turbidis ne concide,

Sed fortis usque sustine :

Te roborabit Dominus, & cor fulciet ;

Tu fortis usque sustine.

13 *Præstolor*] *Præstolor* est quasi præstò esse & apparere. A præstò præstolus, unde præstolari. Hic simpliciter pro expectare accipitur. C.

14. *In rebus ergo turbidis, &c.*] Dum igitur res sunt turbulente noli animum despondere. *f.*

P S A L. XXVIII. CARM. GEN. XVI.

David ab hostibus pressus, Deum orat pro salute sua, & illorum exitio; salute accepta, Deum celebrat, suo & Ecclesiæ nomine, totique Ecclesiæ bene precatur..

PRinceps stelliferis altior orbibus,
Vitæ præsidium & certa salus mea,
Aurem suppliciis da facilem meis,
Ne fiam similis busta petentibus.

2 Audi vota, parens, quæ tibi profero
Supplex cum gemitu, brachia porrigens

1. *Suppliciis*] Hac voce propriè utitur in fine versus 4 hujus Psalmi. In hoc autem versu, more Sallustiano, pro supplicationibus eam usurpavit, sic enim Sallustius cum sæpe alibi tum in Catilina. *Non votis neque suppliciis mulieribus deorum auxilia parantur, sed vigilando, agendo, bene consulendo prospere omnia cedunt. Ubi socordia te atque ignavia tradideris, nequidquam deos impleves, irati infestique sunt. Idem in Jugurtha Senatus ob ea feliciter gesta diis immortalibus supplicia decernere, Ita dixit Ps. 102. Aures suppliciis nunc adhibe meis. Eodem modo, Obsidium, pro obsidione, dixit, Cor. Tacitus. C*

Ad cælum tremulis pervigil ignibus,
Cælum templa tuæ conscia gloriæ.

3 Ne me connumera cœtibus impiis,
Neu tanquam socium plecte nocentibus :
Quorum blanditiis illita mollibus
Lingua est, mens gelido livida toxico.

4 Illis nequitia præmia sint suæ,
Et merces studiis æqua nefariis :
Pro semente legant semina, pessimis
Dignum consiliis supplicium luant.

5 Non his consilii provida vis tui
(Qui me conspicuis tollis honoribus)
Infestæve manus à scelere avocat,
Aut infesta odiis pectora mitigat.

Ergo nec series longa propaginis
Florebit, patrias nec soboles opes
Longaeva accipiet : sed celeri genus
Clades exitio proruet ac domum.

6 Laus rerum Domino, qui precibus meis
7 Se non difficilem præbuit : hinc meæ
Vires, hic clypeus rebus in asperis :
Hinc spes, auxilium hinc non dubium in malis.

Hinc cor gestit ovans : carminibus tuas
8 Laudes ora sonant : qui populum tuum
In rebus trepidis protegis, & tuum
Regem ex insidiis omnibus eripis.

2. *Cælum pervigil*] *το pervigil* in genere neutro posuit. Et de stellis, tanquam de cœli oculis, tota nocte excubias agentibus eleganter & poeticè sic locutus est. C.

4. *Pro semente legant semina*] Respexisse videtur Poeta hæc scribens ad Apothegma quoddam. M. Pinarii, recitatum a Cicerone in secundo de Oratore his verbis : *Ut olim Rusca cum ferret legem annalem, dissuasor M. Servilius, Dic mihi, inquit, M. Pinnarium, si contra te dixero, mihi maledicturus es, ut cateris fecisti ? Ut sementem feceris, ita metes, inquit.* C.

Custodi populum, Rex hominum, tuum :
 Hebri fac soboles largiter omnibus
 Vitæ continuo fructibus affluat,
 Donec perpetuum sol referet diem.

9. *Hebri*] Heber pronepos Semi fuit à quo posteros omnes
 istos volunt Hebræos, Genes. 11. Luc. 3. vixit annos 464. Aliis
 non ab Hebero certo aliquo viro dicti videntur Hebræi, sed potius
 ab Habrami nomine non proprio, sed cognomine, quod apud
 Chananæos habebat, cum tranator vel transvectus est dictus, eò
 quod, vocante Domino, è Babylone & Mesopotamia esset egressus,
 & fluvium Euphratem transisset, & perpetuo, ex uno loco in
 alium commigraret. Ita Genes. 39. de Josepho dicitur, *Venit ad
 me servus Hebræus ut illuderet mihi.* Non quod jam tum esset
 populus aut natio tali nomine insignis, sed quod Josephus inter
 Egyptios & servus & peregrinus esset, quorum utrumque major
 modestia deceret. Hebræi, vero ipso hoc nomine & conditionis
 suæ in his terris & de meliori & certiori patria in cælis quærendâ
 inebantur. C.

P S A L. XXIX. CARM. GEN. XV.

*Propheta hortatur Principes ac potentes huius mundi ad predicandas
 Dei laudes, propter documenta naturæ, ac nominatim tonitruum; &
 propter documenta gratiæ, quam cum ecclesia sua communicat ver-
 bo.*

Seu dives auro es, sive opibus potens,
 Seu Marte partâ clarus adoreâ ;

1. *Adorea*] Vox usurpata ab Horatio Ode 4. lib. 4. *Qui pri-
 mus alma risit adoreâ,* quam vetus interpres laudem bellicam sig-
 nificare ait, quæ victores faciat adorandos. Festus autem Pom-
 peius de eadem voce hæc habet : *Ador farris genus, hinc adoream
 laudem sive gloriam dicebant ; quia gloriosum eum putabant esse, qui
 farris copia abundaret. Adorea autem pro laude accipi cœpta est, post-
 quam præmium militibus frumentum erat pars victoriæ.* Hinc Plin.
 lib. 18. cap. 3. *Gloriam inquit, ipsam à farris honore adoream ap-
 pellabant.* Et Plaut. *Qui multa præda atque adorea affecit populares
 suos.* Unde adoreosus idem quod *ἐπιδόκος*. Joseph Scaliger in
 festum. C.

Agnosce

Agnosce numen gratus, & huc refer
Quæcunque lætum ducis ad exitum.

2 Huic pange laudes, & prece supplice
Rerum parentem concilia : & Dei
Nutu regentis stelliferam domum
Dignare justis nomen honoribus.

3 Cujus liquentes vox gravida pluit
De nube rores, terrificos ciet
Cœlo tumultus cum tonitru, maris
Turbata ventis concitat æquora :

4 Vox dignitatis plena, nec irritæ
Unquam ad patrandum jussa potentæ ;

5 Nudare cedris seu Libanum juvat,
Celsasque ventis sternere fraxinos :

6 Seu vincita faxis saxa revellere,
Notisque montes sedibus erutos
Versare, taurum ut verna per avia
Vexat juventæ læta protervitas.

7 Ad vocis ictum nubibus exsilit

8 Elifus ignis : tesqua Arabum tremunt :

9 Feræ pavescunt : ante diem fluunt
Partus acerbi : robora concidunt.

Quæcunque templo cœlum habet aureo,

4. *Ad patrandum*] Patrare idem est, quod perficere, aut ad finem perducere, Græcè διαπραττειν. Cic. 2. de legib. *Operi patrare*. Epist. ad Artic. *Promissa patrare*. Salust. Jugurtha, *S patrandi belli omnes asperitates vincere*. C.

8. *Tesqua*] Vox antiqua Sabinorum, significans loca deserti inculta & aditu difficilia Hor, Epist. 14. *Deserta & inhospita tesq.* His contraria sunt Tempe. C.

9. *Ante diem fluunt, &c.*] Immaturi hominum & animalium fœtus abortum patiuntur, J.

9. *Robora concidunt*] Robur species quercus durissimæ e Hor. Illi robur & as triplex, &c. C.

Quæcunq

Quæcunque tellus dædala sustinet,
 Quæ celat undis æquor in abditis
 Dei fatentur cuncta potentiam.

- o A voce vindex pontus inhorruit,
 Undisque montes obruit, arbiter
 Æterne rerum, quum libuit tibi
 Delere gentes fluctibus impias.
- i Te dante vires, non opibus feros
 Horremus hostes, non numero graves :
 Te dante pacem, progeniem Isaci
 Cornu beabit divite copia.

9. *Tellus Dædala*] Quicquid varium & artificiosum est, id
 oetæ vocant Dædalum, Lucret. i *Tibi suaves Dædala tellus sub-*
mittit flores, &c. De hac voce Festus : *Dædalum a varietate rerum*
artificiorumque dictam esse apud Lucretium terram, apud Ennium
Minervam, apud Virgilium Circen, facile est intelligere, cum Grace
δαδαινειν significat variare. Ita Psal. 102. dicit : *Mundi Dædala*
machina. Hinc *δαδαινατα* opera sunt artificiosa, Pindaro. C.
 10. *A voce vindex, &c.*] Mare hominum scelera puniens, à
 voce tua, iudex omnium, commotum est, aquisque altissima quæ-
 re terræ occuluit, cum visum est tibi homines sceleratos aquis
 extinguere. f.

P S A L. XXX. CARM. GEN. VI.

David laudat Dominum quod se a morte per hostes intentata libera-
 rit ; pios ad eius laudes celebrandas hortatur : calamitates & in-
 stauracionem sui a Deo factam narrat, eique votum laudis exhibet.

TE nostra semper carmina, te lyra
 Sonabit, orbis conditor optime :
 De faucibus lethi imminentis
 Incolumis tibi vota reddam.
 Per te superbus nec lacrymis meis
 Insultat hostis, nec fruitur malis :

- 2 Te rebus, incertus salutis,
Auxilium in dubiis poposci.
Per te receptis viribus haurio
Vitalis auræ lumen amabile :
- 3 Nec inferûm sub nocte longa
Et tenebris jaceo sepulchri.
- 4 O turba puris dedita ritibus
Sacrisque castis, tollite laudibus
Placabilem votis parentem,
Et memori celebrate plectro.
- 5 Vanescit iræ vindicis impetus
Bullæ fugacis more : Dei favor
Bonis manu vitam benignâ
Tristitiæ vacuum rependit.
Si forte sero vespere fletibus
Vultus rigamur, mox redit aurea
Cum luce risusque, & jacentes
Exhilarans animos voluptas.
- 6 Pacis beatæ cum fruerer bonis,
Mecum loquebar : De stabili gradu
Felicitationis nulla sortis
Me dubiæ quatiet procella.
- 7 Te dante vires, divitias, decus,
Te montis instar mœnibus æneis
Firmante regnum, vanum alebat
Credulitas mihi blanda fastum :
Tu, me relicto, stultitiæ meæ,

4. *Plectro*] Vox origine Græca, significat enim *πληκτρον* aculeum vel calcar. Significat etiam vox eadem radiolum, calamus aut paxillum, quo fides seu chordæ citharæ pulsantur. Postea etiam nomen plectrum datum est arcu illi setis equinis tenso, quæ resinâ illitus, & chordis suisque deque affricatur, eas sonoras facit. Accipitur & pro ipsa lingua, quæ in formanda voce articulata quasi plectri officio fungitur. C.

Dextram retraxti : retro abiit, domum

Repente turbatam relinquens,
Sors levibus malefida pennis.

O præses orbis, pectore supplice
Mox te vocavi, te lacrymis madens

Opem poposci : Quid profusus
Profuerit tibi sanguis? inquam?

Quis mortis usus nostræ erit? An tuas
Laudes sonabunt, factaque posteris

Miranda muti prædicabunt

Sub gelido cineres sepulchro?

Placatus aurem da facilem meis

Votis, leveros neu querimoniis
Averte vultus: pelle membris

Pestiferi mala dura morbi.

Tu supplicanti protinus admoves

Aurem benignus: pro lacrymis mihi

Risum reducis, pro dolore

Lætitiâque alacremque plausum?

Te semper ergo carmina, te lyræ

Nostræ sonabunt: vox tibi serviet

Dicata, præbebitque nostris

Materiam tua laus camœnis.

Probabile est Davidem hunc Psalmum edidisse, quum Absalomo & Saba interfectis, in urbem regressus (ut narratur 2. Sam. 20.) domum suam incestu filii & aliis sceleribus pollutam vellet repurgare, et Deo quasi de integro consecrare, uti notatur in inscriptione Hebr. qua in re fuisse ritum aliquem usurpatum apparet ex mœnium urbis consecratione in Nehemiæ historia, quod etiam videtur colligi utcunque posse ex Deut. 20. 5. Agit igitur Deo ingentes gratias, cuius unius celementiae hanc restitutionem usque adeo subitam ac pene momentaneam acceptam refert, simulque sua unius stulta securitate factum confitetur, ut Deus pacis publicæ ac cæterorum beneficiorum tenorem abrumperet. Beza.

CARM. GEN. X.

David gravissima calamitate pressus, Deum orat pro salute sua, fidem habet misericordiae Dei; miseriam suam explicans hostibus exitium imprecatur, liberatione quasi parva Deum laudat ob publica & privata beneficia, pios hortans ad diligendum & colendum Deum.

- I**N te locavi spem meam,
 Rerum creator optime :
 At tu benignus prospice,
 Ne spei pudeat irritæ.
 O juste vindex, fraudibus
 Ab hostium me vindica :
 2 Audi benignus supplicem :
 Da promptus abjecto manum.
 Me rupe serva ut inviâ
 Clausum, vel arce ahenea :
 3 Tu rupis es mihi inviæ
 Munimen, arx ahenea.
 Ergo ut timori mentibus
 Nomen tuum sit impiis,
 4 Præi viam mihi; abditis
 Me libera de cassibus.
 5 Tu robur es meum, tuæ
 Commendo vitam dexteræ :
 Me libera pacti Deus
 Tenax, memorque foederum.
 6 Qui vana stulti somnia
 Sectantur, odi pessimè.
 Tu certa spes mihi es, meæ
 Tu portus es fiducia.

3. Ahenea] Pro ænea, sicut Horatius. *Hic murus aheneus est.*
 Nil conscire sibi nulla pallefcere culpa. C.

Inter labores asperos
Lumen tuæ Clementiæ
Fulgens, repentè turbidum
Perfudit animum gaudio.

Quum me tyrannis impotens
Urgeret hostis impii,
Jamjam imminentis pallidis
Lethi explicâsti faucibus.

Miserere fracti tot malis,
Tot obruti doloribus.
Caligat oculus, mens stupet :
Mœrore corpus tabuit :

o Caduca vita elabitur
Mœrore fracta & luctibus :
Interque clades aridis
Fluxere vires ossibus.

1 Me ridet hostis, & meis
Insultat insolens malis :
Horrent propinqui, cæteri
Vitant metu periculi.

2 E proximorum mentibus
Obliteror, ceu mortuus:
Contemptior sum civibus
Quam lamina testæ fictilis.

3 Me multitudo opprobriis
Coram laceffit asperis :

10. *Caduca vita elabitur &c.*] Vita incerta & fragilis ægrimo-
niâ & mœstitiâ debilitata, paulatim perit, dumque in magnis ma-
is versor, costis humore defectis robur evanuit. 7.

12. *Obliteror*] *Obliterare* est literas tabulæ cereæ inscriptas in-
ducere, vel chartæ Inscriptas eradere & quasi è monumentis de-
ere, item obscuras facere & in oblivionem ducere Catullus,

Hæc vigeant mandata nec ulla obliteret ætas. C.

12. *Lamina*] *Lamina* contracte pro *lamina* λαμνα in quibus-
dam Glossar. Græc. Lat. est Lamella tenuis ut squama.

Vim machinatur in meam
Jurata mortem factio.

14 Ego interim fiduciâ
Opis tuæ, dolos, minas,
Injurias, & hostium
Contemno contumelias.

15 Tu fila vitæ temperas
Meæ, regisque tempora :
Tu me impiorum libera
Ab hostium tyrannide.

16 Ostende vultum amabilem
Servo bonus tuo & favens :
Et me tuere, quâ soles
Semper tuos, clementiâ.

17 Ne sit pudori quod tuam
Imploro opem : pudor malos
Confundat, & silentium
Longum sepulchris sopiat.

18 Assueta vox mendacio
Sit muta, vox procaciter
Solita bonos lacerare,
Et arroganter spernere.

19 O quanta te colentibus
Et quot redundant commoda !
Quot teste mundo prosperis
Auges tuos successibus !

20 Hos protegis reconditos
Procul à minis potentium,

13. *Vim machinatur*] cœtus ad me interimendum conjuratus
violentiam aliquam comminiscitur. 7.

15. *Tu fila vitæ*] Tu meum vivendi cursum moderaris, vitæ
que meæ spatia, quæ te solum penes sunt, gubernas. 7. *Fila vitæ*
Phrasis ad colum Parcarum accommodata, significat autem
totum suæ vitæ cursum sive tenorem divina providentia guber-
nari. C.

Tuaque

Tuâque munis in domo
Linguae veneno ab impiâ.

21 Tibi perennis gratia
Sit, rector orbis, qui velut
Munita in arce me procul
Periculis submoveras.

22 Exspes, inops, vitam fugâ
Quum vix tuerer anxiam,
Mecum ipse dixi; Jam truci
Reliquit hosti me Deus.

At tu nec in periculis
Oblitus extremis mei,
Aurem benignam supplici
Ac invocanti admoveras.

23 Ergo patrem rerum optimum
Amate candidi & pii,
Qui fastuosos deprimit,
Et obsequentes erigit.

24 Qui spem locatis in Deo;
Constanter illi fidite,
Nec robur animi concidat
Sortis procellâ turbidæ.

22. *Exspes*] Qui est sine spe. Hor. de Art. Poet. Si fractis
natas exspes Navibus.

P S A L. XXXII. CARM. GEN. XV.

*saltes felicitatem piorum in peccatorum remissione ponit, & experien-
tia sua confirmat: fideles informat in fide, invocatione & obedi-
entia, propositaque administratione Dei in bonos & malos, illoshorta-
tur ad gaudium in spiritu.*

O Ter beatum cui patris optimi
Noxas remisit lethiferas favor,
Cui fœda morum flagitia obruit

Obliviosa

Obliviosa tecta silentio !

2 O ter beatum cui bonus arbiter
Non imputavit lubrica devix
Errata vitæ, nec reperit dolum
Cæco in recessu pectoris abditum !

3 Donec fovebam sub tacito sinu
Morbum, solutis languidus ossibus
Artus trahebam, luctificus dolor
Questum ciebat non patiens tegi.

4 Tu me premebas prævalidâ manu
Infestus, atris seu tenebris diem
Nox condidisset, seu roseâ dies
Orbem recurrens luce retexerat.

Sic decolorem tabificus cutem
Mœror coquebat : sic macie dolor
Siccabat artus, messis ut Africæ
Cancri per æstum mitius areat

5 Tum mente versâ vulnera protuli,
Tibi renudavi vitium meum,
Fraudem retexi : ac tu mihi protinus
Noxâ soluto conciliatus es.

6 Qui mentis ergo pura sacraria
Servare quærit, te prece supplice
Placet : nec, orbem pontus ut obruat,
Formidet æstus lethiferi minas.

3. *Fovebam morbum sub tacito sinu*] Congruunt cum his versus
Sedulii,

————— *Magna est medicina, fateri
Quod nocet abscondi, quoniam sua vulnera nutrit
Qui tegit, & plagam trepidat nudare medenti.* C.

4. *Cancri per æstum*] Sole ingrediente Cancrum dies est longissimus, atque adeo solstitium æstivum quo maximi ferè calores sentiuntur. C. *Messis ut Africa*] Ut frumentum Africæ mense Junio, dominante Cancro, minus sicceretur. 7.

- 7 Tu me periculis eripis asperis
 Tutela præsens : tu mihi gaudia
 Toto refundis corpore, ut hostium
 Qui vincla fracto carcere depulit.
- 8 Nec sat : Tenebras pectoris auferam;
 Inquis : beatæ quæ ferat orbita
 Monstrabo vitæ, nec procul à tuis
 Unquam reflectam lumina gressibus.
- 9 Mulis equisque ne similis modò
 Sis, bruta quorum pectora gratiam
 Non mutuam novere, sed asperis
 Fracti lupatis servitium ferunt.
- 10 Multa obstinatum nequitiam manent
 Tormenta : purâ qui Dominum fide
 Orabit, huic pacem & veniam dabit,
 Non durus unquam parcere supplici.
- 11 Recti tenaces simplicis, & quibus
 Est grata fraudum nescia veritas,
 Favente læti numine gestibus
 Et voce vestrum pandite gaudium.

9. *Lupatis*] *Lupatum* est frenum asperrimum, a dentibus lupinis qui inæquales sunt, dictum Virg. 2 Georg. *Præssique negant Verbera durapati* & *duris parere lupatis*. Ovidius de equo donito dixit. *Et placido duros accipit ore lupos*. C.

P S A L. XXXIII. CARM. GEN. xvii.

Saltes laudat Deum a mirificis operibus eius ex ordine, vel extra ordinem natura factis, contra infideles, & erga fideles, erga quos predicatur singularis Dei providentia : postremo ecclesia fiduciam suam in Deum professâ, sibi benignitatem illius exoptat.

VOs quibus puræ est amor æquitatis,
 Læti pangite carmine
 Orbis auctorem Dominum : æquitatis

Hoc carmen decet æmulos.

2 Tinniat blando chelys hunc fufurro,
Hunc vocalia nablia :

Docta bis quinis refonare nervis
Hic artem manus approbet.

3 Huic novos cantus meditemur : uni
Læti clangite buccinâ :

4 Nam fides dictis rata veritasque eft,
Et factis comes æquitas :

5 Quippi qui iufti eft & amator æqui, &
Veri fallere nescii.

Perque terrarum fola vafte notæ
Cunctis munificentia.

6 Is fuo verbo finuavit orbem
Lucentem nitidi ætheris :

Quicquid & puris radiis renidet
Campis ætheris igneis.

2. *Chelys*] Pro cithara feu teftudine. Primam enim citharam è teftudine factam volunt. Alii fic dici volunt afserem perforatum, qui in teftudine ponticulum fufinet, & fonos repercuffu reddit, vulgò *Rofa*. C.

2. *Nablia*] Nablium & Naulium, ab Ebræo Nebel deducunt, quâ voce instrumentum muficum feu Pfalterium fignificatur, ad quod Propheta regius hymnos fuos decantabat, Meminit ejufdem Ovid. *Disce etiam duplici genialia vertere palma.*

Nablia ; conveniunt dulcibus illa modis,

Pfal. 71. dicit, *Te cithara canam Nabloque* Vide Nomenelat. Had. Junii. C.

2. *Bis quinis nervis*] Indicat. *Ἑκαχόρδον*. Instrumentum muficum a decem chordis feu nervis fic dictum. C.

6. *Sinuavit orbem*] In formam videlicet circularem. C.

6. *Renidet*] Id eft, fulget. Horatius, *Non ebur neque aureum mea renidet in domo lacunar*. Apud Catullum eft ore aperto, & dentibus oftentis fubridere. C.

6. *Campis ætheris igneis*] Id eft, in ipfo cœlo, ftellis, & fide ribus lucenti, Poeticè. Ita Lucretius *campos natantes* ; & Virgilius *campos liquentes* dixerunt pro mari: Sic etiam *aquor campi*, dicitur de planitie terræ fpatiofa. C.

- Littus arctavit maris inquieti,
 Compressitque licentiam :
 Et penu clausas sinuavit undas,
 Unde in tempore promeret.
 Hunc & occasus metuant & ortus :
 Hunc unum Dominum colat
 Quisquis extremos ubicunque fines
 Terræ aut æquoris accolit :
 Cujus a nutu viget interitque
 Quodcunque interit aut viget :
 Cujus immotis tremefacta parent
 Cuncta obnoxia legibus.
 Qui malas artes populi profani
 Ludit callidior suis :
 Et suo injustæ scelerata turbæ
 Fraudat consilia exitu.
 At quod arcanâ sibi mente rerum
 Auctor proposuit semel,
 Dum dies & nox referent se in orbem,
 Usque immobile permanet.
 O quater, plusquam quater ô beatos,
 Patronus quibus est Deus !
 Quos sibi excepit, propriamque sortem
 Quos dici voluit suam !
 Despicit mundi pater è beatâ
 Cœli stelliferi domo,
 Eque tranquillis adytis labores
 Et curas hominum videt :
 Quippe qui cæcos animi recessus
 Humani fabricaverit :

9. Cujus a nutu viget interitque Quodcunque interit aut viget]
 exemplum Anadiploseos quale illud Ciceronis, *Aude's in horum
 conspectum venire proditor patria, proditor, inquam, patria venire au-*
s in horum conspectum ? C.

Nec quod arcano latet in recessu
 Clausum pectoris hunc latet:

16 Sperat incaſſum numero tyrannus
 Se tutum fore militum :

Sperat incaſſum validis lacertis
 Se miles fore ſoſpitem :

17 Sæpe ſpem fallit præeuntis Euros
 Bellatoris equi fuga :

18 At Deus juſtos oculo irretorto
 Semper reſpicit & pios :

19 Mortis ut vertat jacula imminentis,
 Diram & ſævitiâ famis.

20 Una ſpes nobis opis hinc, ab uno
 Certum præſidium in malis.

21 Ille perfundet ſibi dedicata
 Dulci pectora gaudio :

22 Ille fidentum ſibi ſpes preceſque
 Lætum ducet ad exitum.

16. *Incaſſum*] Dicitur vult Servius, quaſi ſine caſſibus ſine quibus venatio inanis eſt. *Turne tot incaſſum fuſos patiere labores* Item de igne, *Incaſſum furit*. Alias *caſſum* dicitur inane & vacuum & quaſi re aliqua carens aut vacans. Lucret. *Anima caſſum corpus pro cadavere*. Virg. *Nullum cum victis certamen; & ather caſſis*. C.

18. *Irretorto*] Qui nunquam ſcilicet aliò convertitur aut re torquetur. Ita Horat. Ode. 2 Lib. 2.

Quisquis ingentes oculo irretorto ſpectat acervos. C.

P. S. A. L. XXXIV. CARM. GEN. iii.

David ab Achis rege Geth liberatus, ſe & eccleſiam ad Deum celebrandum excitat, doctrinam de officio noſtro attexens, Dei providentiam, veritatem & conſtantiam in nobis ſervandis a malo, redimendisque explicat.

SEu læta fors me foverit, ſeu triſtior
 Vexârit, omni tempore

Laudabo

- Laudabo Dominum, semper illius meum
 Os personabit laudibus.
- Mihi hæc voluptas, hoc erit solatium,
 Mihi hoc levamen in malis :
- Meoque turba tristis exemplo suas
 Solabitur molestias.
- Unà, agite, cuncti prosequamur laudibus
 Nomenque numenque illius.
- Ille in periculis me vocantem exaudiit,
 Statimque reppulit metum.
- Qui cuncta ad illum consilia referunt sua,
 Læto his nitentes gaudio
- Vultus renident, nec repulsæ infamia
 Rubore confundet genas.
- En, pauper iste quum vocaret, omnibus
 Hunc eruit periculis.
- Dominum timentum castra munit Angelus
 Demissus ad custodiam :
- Et imminentes arcet hostes, & pios
 A vi tuetur impiâ.
- Facite periculum, jam scietis quàm Dei
 Immensa sit benignitas :
- Quàm sint beati, spes in illo qui suas
 Omnes opesque collocant.
- Gens sancta Dominum colite : nil deerit Deum
 Fideliter colentibus.
- Violenta feritas sentiet famem : bonis
 Cuncta affluenter suppetent.
- Adeste filii, audite, vobis numinis
 Verum timorem ut indicem.
- Quicumque curis liberam & longam cupis
 Vitam beatus ducere ;
- Linguae refrena virus, os nefaria
 A fraude purum contine :

- 14 Capesse recta, curva vita, dilige
Tranquilla pacis otia.
- 15 Deus innocentes adspicitque, & commodat
Attentus aures ad preces :
- 16 Torvo scelestos intuetur lumine,
Et nomen etiam obliterat.
- 17 Justum invocantem Dominus audit, omnibus
Eum expedit periculis.
- 18 Quum spes labores deserit mortalium,
Afflicta quum molestiis
Succumbit oneri mens, Deus præsens adest,
Malasque curas diluit.
- 19 Justis labores suggerit semper piis
Iniqua fors conatibus :
Sed, qui bonorum semper est custos, Deus
Sortis retundit spicula ;
- 20, 21 Et ossa servat ne terantur. Impios
Ulciscitur scelus suum :
Et quisquis hostis est piorum, cum domo
A stirpe cæsus interit.
- 22 Animas tuetur se colentium Deus,
Nec rem domumque deserit.

Psalmus iste a Davide conscriptus ut ostendit inscriptio Heb. de insigni liberatione qua ex Achis Regis manibus, simulata insania, evasit ut scribitur 1 Sam. 21. Beza.

P S A L. XXXV. CARM. GEN. xi.

David implorat Dei opem ad hostium exitium & salutem suam, injurias ab eis acceptas & illorum hypocrisim explicat, servari a Deo petit, contra eorum conatus, testem & Judicem appellans Deum improbitatis illorum & innocentie suæ, ad gloriam ipsius, & publicum Ecclesie bonum.

Rerum sancte opifex ades,
Et patrocínio protege me tuo ;

Et retro refer in meos

Hostes perniciem quam mihi comparant;

2 Scutum cum jaculis cape :

3 Ensem stringe : meis hostibus obviam

Prodi: dic animæ meæ,

Secura auxilio nil metuas meo.

4 In vultus pudor hostium

Et turpis subeat dedecoris rubor :

Fœdam corripiant fugam,

Cæcas insidias qui mihi præparant.

5 Ut sævus Boreas levem

Raptat præcipiti turbine pulverem :

Sic illos trepidâ fugâ

Vindex præcipites urgeat Angelus.

6 Sit cœno via lubrica,

Et cœlum tenebris lurida nox tegat :

Et formidine pallidâ

Vindex præcipites comprimat Angelus.

7 Nam me fraude malâ suis

Conati immeritum prendere cassibus,

Et cæcam innocuæ scrobem

8 Effodere : suis cassibus hæreant,

Et factam exitium in meum

Cæci & præcipites in foveam ruant.

9 Perfusa interea mihi

Dulci lætitiâ pectora gestient :

Mens secura periculi

Auctorem Dominum lætitiæ colet :

10 Et sensus animi indices

Clamabunt, Domino quis similis Deus

Qui fastûs gravis improba

Defendit tenues à violentia,

Vexantemque opis indigos

Frangit sævitiam vindice dexterâ.

- 11 **Conjurata calumnia**
In me criminibus sævit atrocibus :
Ignotum scelus in meam
- 12 **Fingunt perniciem : quæ bene feceram,**
Compensant odiis malis,
Et vitæ invigilant exitio meæ.
- 13 **Illos tabificæ luis**
Ægris visceribus quum dolor ureret,
Squalens veste ego lugubri,
Jejunâque fame pallidus & siti,
Et prostratus humi, Deum
Lenibam lacrymis & prece supplice.
- 14 **Sic sincerus amici amor**
Sub cari interitum luget amiculi :
Sic fratrem gemit unicum
Frater : sic pietas anxia filii
Maternum ad tumulum dolet.
- 15 **Me fortuna gravi si tetigit manu,**
Concurfant, mala gaudia
Inter se celebrant : fæx populi coit ;
Incauto invidiam creant :
- 16 **Proscinduntque avidâ me petulantia**
Scurræ cum balatronibus :
Dentem dente acuunt, & rabiem vomunt.
- 17 **Quem finem patientiæ**
Tam lentæ statues, ô pater optime ?
Arce hoc ludibrium, neque

14. *Amiculi*] Diminutivum ab amico. Horat. *Disce docendus adhuc quod censet amiculum.* Amiculum aliàs, genus vestis est. C.

15. *Fæx populi coit*] Metaph. pro infima plebe quam Cic. *Sentientiam urbis* nominat. C.

16. *Balatronibus*] *Balatro* vaniloquum & futilem significat. C.

16, *Dentem dente acuunt*] Id est, dentibus frendent, quod signum est iratorum & vindictam expetentium. C.

Descertum

Desertum rabidis trade leonibus :

18 Acceptum ut referam tibi

Quod vivo, & video lumen amabile;

Et cœtu in celebri canam

Te, pronum auxilium ferre vocantibus;

19 Fac ne spes alat improbas

Semper turba meis læta molestiis :

Neu nutu ac oculis notet,

Exsultetque meis hostis atrox malis :

20 Qui sermonibus asperis

Insultat, trucibusque insidiis petit

Pacatum malè callidus,

Incautum ut tacitis illaqueet dolis.

21 Non diducere desinunt

Rictum risu : Oculis (euge) oculis diem

Lætum vidimus, inquit.

22 O qui luminibus cuncta tuentibus

Terras respicis, hæc vides ?

Ergo sepositâ protege me morâ :

3 Jam tandem evigila, & manu

Ultrice indomitam frange superbiam ;

4 Justo & supplicio preme

Vindex juste malos : neu sine de meo

Luctu lætitiâ ferant :

5 Neu secum tacito pectore murmurent ;

Evax, rectè habet : omnia

Supra vota cadunt : vicimus, en jacet.

6 Fœdâ ignominiâ luant

Stultam lætitiâ : dedecoris comes

21. *Non diducere desinunt*, &c.] Non cessant os ad ridendumolvere, bene res habet, aiunt, diem jucundum aspeximus. 7.

25. *Evax*] Euge, Interjectio exsultantis, a Plauto quoque usurata. C.

- Infamis pudor eluat
 Importuna meis gaudia de malis.
 27 At cordi quibus æquitas
 Est nostra, ac animus nil sibi conscius,
 Vitam tristitia procul
 Lætam semper agant : ac Dominum ferant
 Cæli ad sidera laudibus,
 Qui curis famulos liberat anxiis.
 28 Semper iustitiam mea,
 Custos sancte hominum, lingua canet tuam,
 Et præconia, dum mihi
 Impellet calidus pectora spiritus.

26. *Infamis pudor eluat*] Gaudium hoc sine ratione acceptum turpi dedecore solvant ; & verecundia ignominiosa dedecori adhærens lætitiā ex malis meis alieno tempore perceptam abstergat. C.

P S A L. XXXVI. C A R M. G E N. xviii:

David regnum aditurus, Deum celebrat, a diuturna patientia & lenescientia eius erga impios & contumaces, erga res omnes creatas, & erga Ecclesiam suam, orans Deum pro salute & prosperitate populi Dei & sua.

- U**T exta flammis mille sacrificis cremes,
 Oscula des saxi, ingeminesque preces,
 Arasque donis largus accumules tuis,
 Non facies tamen ut te rear esse pium :
 Scelera reclamant, & negant te credere,
 Consilio mundum qui regat, esse Deum,
 2 Utcunque coram blandiare, non tamen
 Impietas tacito pectore clausa latet :
 Erumpit ignis instar, ac tui trahit
 Secum odium, atque odii perniciem comitem.
 3 Quodcunque loqueris fraude tinctum est : respice
 Munera

Auribus ingratis qui potiora monent
 Scelus nefandum nocte tota cogitas :
 Recta fugis : semper deteriora foves!
 O magne rector orbis, indulgentiæ
 Munera, terra, fretum sentit, & astra, tuæ.
 Quæcunque cælum amplectitur, parentia
 Legibus orta vigent, lapsa caduntque tuis!
 Modus æquitatis & tuæ sapientiæ,
 Cunctaque quæ fecit, cunctaque facta regit!
 Longè nivosis montium fastigiis
 Altior est, vasti gurgitibusque freti :
 Humana gens hinc haurit auram & spiritum :
 Nec pecudes curam præteriere tuam.
 Hinc cuncta vitæ suppetunt nobis bona,
 Dum mens corporeo carcere vincta latet!
 Fœtus sub alis volucris ut tegit suis,
 Præsidii fugimus spe mala cuncta tui.
 At exul animus morte liber patrium
 Quum repetet limen fidereamque domum!
 Illinc egestas & dolores exulant :
 Nemo feret votis non potiora suis.
 Passim voluptas, pura passim gaudia :
 Delicias largo flumine rivus agit.
 Illic perenni vita fonte profluit,
 Vita, gravis fati non rescecanda manu!
 Illinc fatiscent mentium caligines,

6. *Nivosis montium fastigiis*] Vertices enim altorum montium tiam media æstate nivibus alben. C.

9. *Vitæ fonte*] Deus enim fons vitæ vocatur ; quasi dicas Plenitudinem inexhaustam, & perennem scaturiginem vitæ & omnium bonorum, quibus totum genus humanum perfunditur. Sic Jerem. 2. *Duo mala fecit populus meus ; me dereliquerunt scaturiginem quarum viventium, ut effoderent sibi cisternas fractas quæ non capiunt aquas.* C.

- Quæ modò sub tenebris pectora nostra premunt
 Vultuque radius purus effusus tuo,
 Lumine nos puræ cognitionis alet.
- 10 Benignitatis interim tuæ bonis,
 Qui te cognoscunt & tua facta, fove ;
 Qui mente pura veritatem diligunt,
 Justitiæ facias commoda ferre tuæ.
- 11 Me nec feroci calcet arrogans pede,
 Exigat aut testis impia turba meis.
- 12 Qui scelere gaudent, scelere sic ruant suo;
 Perpetuò ut lapsos justa ruina premat.

II. *Exigat testis*] Id est expellat, ejiciat. Ita dicimus, exige te aliquem foras. Aliud est, *exigere astatem, pecuniam, mercedem pœnam, opus, &c.* C.

P S A L. XXXVII. CARM. GEN. X:

David hortatur pios ne urantur impiorum rebus prosperis, sed Deo fiant ; horum infaustam vitam & mortem, illorum vero felicem esse ostendens etiam in mediis calamitatibus : Itaque pios hortatur a fugiendum malum, colendum bonum, & amplectendas fide promissiones de ipsorum bono, & improborum exitio.

- 1 **N**E livor urat æmulus
 Te, si beatos videris
 Pravos, nec Euris iis opes
 Fugaciores invide.
- 2 Nam sic faceffit illico
 Vmbratilis felicitas,
 Marcent comis arentibus
 Vt falce secta gramina,
- 3 At tu Dei fiducia
 Incumbe rectis artibus :
 Diuque terram ut incolas
 Donabit, ac te nutriet.

In hoc fit oblectatio,

In hoc voluptas unica :

Is te fovebit iugiter,

Votique reddet compotem.

Committe vitam, rem, decus

Illius uni arbitrio :

Animi tibi ex sententia.

Confecta reddet omnia.

Illustris auroræ ut jubar

Tua faciet ut sit æquitas :

Ut luce virtus sit tua

Meridiana clarior.

Perfer modeste quod tulit

Fortuna læva neu tumens

Irâ impiorum prosperas

Res cerne torvo lumine.

Compesce bilem, noxia

Faceßat indignatio :

Ne fors nefarium ad scelus

Impellat æmulatio.

Eliminantur impij

Fumo levi velocius :

Terras modestus incolet,

Serisque linquet posteris.

Morare paulum, & impium

Nusquam videbis: adspice

Ædes, superbi vix heri

Agnoveris vestigium :

Modesta bonitas otio

Lætam senectam tranfiget,

Et incolenda hæredibus

11. *Modesta bonitas otio; &c.*] Viri modesti & boni senium iu-
undum in vitæ tranquillitate traducunt, agrosque a parentibus
acceptos posteris habitandos relinquent. *¶*

Paterna linquet prædia.

12 Clam rete necit impius;
Bonisque concinnat dolos:
Et dente frendens livido,
Dolore & irâ ringitur.

13 Hæc cernit ex alto Deus;
Minasque ridet irritas:
Quippe imminentem vertici
Cladem scelesto prospicit.

14 Ensemque stringet improbus;
Arcumque tendet, pauperes
Ut perdat, ac innoxios
Figat sagittis impiis:

15 Districtus ensis in sui
Domini redibit viscera:
Frangetur arcus lethifer
Et frustra acuta spicula.

16 Præstat supellex sobria;
Recteque parva recula,
Quam rapta per vim divitum
Fastidiosa copia.

17 Male parva justus arbiter
Disperget, & potentiam
Franget scelesti: dexterâ
Justum suâ tuebitur.

18 Innoxios fovet Deus;
Ac rem tuetur: providet
Longæva ut usque in sæcula
Sit sempiterna hæreditas.

12. *Ira ringitur*] Id est, stomachatur & indignatur. C.

12. *Ringi*] proprium est canum, cum sunt latraturi. C.

16. *Recula*] Diminutivum à re. C.

16. *Fastidiosa copia*] Quæ parit fastidium. Ex copia enim abundantia nascitur satietas: ex satietate nausea & fastidium.

- 19 Seu pestis atra, seu furor
 Turbabit orbem bellicus,
 Nil deerit usque innoxio.
 Famem nec ægram sentiet.
- 20 Sic hostis impius Dei
 Perit repente funditus,
 Adeps opimæ ut victimæ
 Vanescit in fumos leves.
- 21 Nil donat, usque & fœnerat
 Injustus; at justo suâ
 De sorte superat paupere
 Quod donet indigentibus.
- 22 Justorum amici prædia
 Linquent suæ propagini;
 At hostium radicitus
 Semen peribit erutum.
- 23 Amatque justum, & dirigit
 Ejus Deus vestigia;
- 24 Dextra ruentem sustinet,
 Lapsumque dextra sublevat.
- 25 Puer fui, nunc sum senex,
 Ope destitutum nec pium
 Videre memini, nec stipem
 Ejus petentes liberos.
- 26 Iustus misertus pauperum
 Dat usque & usque mutuum;
 Seræ tamen propagini
 Non larga deest opulentia.
- 27 Vita scelus nefarium,
 Sectare recta; dum diem
 Sol fundet aureum, tui
 Terras nepotes incolent,

21. Fœnerat] Usuris suis alios deglubit & exsugit, quod diviti-
 rum epulonum proprium est. C.

- 28 Deus æquitatem diligit,
Bonos nec unquam deferit :
At interibit funditus
A stirpe semen impii.
- 29 Justus beata jugera
Agri tenebit, & colet
Cum prole, donec ultimus
Instabit orbi terminus.
- 30 Sermo sapiens & æquitas
In ore semper est bonis :
- 31 In corde scripta lex Dei,
Ne pes labet, gressum regit.
- 32 Observat impius pium,
33 Ut perdat : at illum Deus
Custodit, ante judicem
Tuetur à calumnia.
- 34 Spem colloca in Deo, Dei
Sectare leges : & dabit
Dives potensque ut hostium
Cernas superstes exitum.
- 35 Vidi potentes impios,
Gravique fastu turgidos,
Virescere instar laureæ
Amœna propter flumina.
- 36 Specto repentè, en lubricæ
Imago nusquam gloriæ :
Nusquam manent vestigia
Cunctis gravis potentia.
- 37 Justi intueri & integri
Vitæ statumque & ordinem;

35. *Laureæ*] Pro lauro. Virg. *Semper sua laurea Phæbo.* C.

36. *Specto repente*, &c.] Statim contemplor, & ecce gloriæ eorum fluxæ nullibi vestigium est, nullibi opulentia omnibus molestæ indicia restant. *ſ.*

Videbis alto in otio
Lætam senectam degere.

8 At prompta semper lædere
Prorsum interibit factio :
Vitamque claudet terminus
Dignus patratu nequiter.

9 Justus salutis collocat
Omnem in Deo fiduciam ;
Qui fulcit æquos robore,
Adversa cum fors intonat.
10 Dominus petenti fert opem,
Et in periculis liberat
Ab impiis, qui se & suam
Illi salutem credidit.

38. *At prompta semper, &c.*] Homines vero factiosi, aliis nocere semper parati, omnino peribunt, exitusque miserrimus malefactorum eorum debitus vitæ finem faciet. 7.

P S A L. XXXVIII. C A R M. G E N. iii.

David morbo gravissimo laborans, peccata sua confitetur, de infirmitate animi & corporis sui, desolatione ab amicis, & hostium improbitate conqueritur; tandem ad Deum se convertit, opem eius implorat, ac salutem petit.

NE me furoris æstuante incendio
Servator orbis argue :
Neu promerentem quam libet pœnas graves
Pergas per iram plectere.
Hærent medullis penitus infixæ meis
Tuæ sagittæ dexteræ.

2. *Hærent medullis, &c.*] Tela enim à te potissimum in me missa, intimis meis penetralibus valde impacta hærent : Iracundiæ tuæ magnitudo jure optimo accensæ, me timentem ab una parte, ab altera verò parte conscientia stimulus & labe ita afflixit. 7.

- 3 Iræ tuæ hinc me, & inde mentis conscia
 Sic vis paventem perculit,
 Ut nulla plagis faucii pars corporis
 Non langueat lethalibus;
 Ossa ut solutis artuum compagibus
 Sceleris venenum attraxerint;
- 4 Sceleris, profundo quod meum ceu gurgite
 Caput resorbens obruit;
 Quod in alta rursus me renitentem, velut
 Immane saxum degravat.
- 5 Veteris cicatrix vulneris recrudit,
 Vomiturque tabem luridam.
- 6 Afflictus, humilis ultimis premor malis,
 Luctu situque squalidus.
- 7 Clausumque cæcis fervet in præcordiis
 Ulcus; nec ulla corporis
- 8 Expers doloris pars vacat. Sic debilis
 Et fractus usque & usque sum;
 Malis ut impar voce lamentabili
 Cor ejuletque & rugiat
- 9 Dominator orbis, vota nec animi mei,
 Nec te latent suspiria,
- 10 Pavens tremensque turbidum cor palpitat:
 Defecta membra viribus
 Torpore marcent languido; noctem trahens

3. *Ut nulla plagis, &c.*] Ut nullus corporis locus vulneribus mortiferis sauciati, non sit æger, ossaque ipsa juncturis membrorum laxatis, virosam & noxiam peccati vim imbiberint. 7.

5. *Luridam*] Color luridus est, qualem in vibicibus videmus a similitudine coloris luræ, id est, utris coriacei, ut Junius putat. C.

6. *Situque squalidus*] Est enim situs *ἀνυχμος* ille seu squalor qui capite, vultu, vestitu & lugentium habitu conspicitur. Virg. *Ææda situ macies*: aliàs propriè lanugo est, ex rebus putridis in locis sole carentibus enata. C.

Caligat acies luminum.

Vicini, amici, & sanguinis communio

Quos propior admorat mihi,

Procul abstinere, foeditatem vulnerum

Vix sustinentes cernere.

At prompta semper in meum exitium manus;

Molita vim nefariam,

Dolosa tendit continenter retia;

Fraudesque versat impias.

14 Ceu mutus ore, surdus aure, ego interim

Obtorpui silentio,

Elinguis instar & stupentis, crimina

Qui nesciat refellere.

In te reposita est spes mea; ô rerum potens

Rector benignus annue.

Ne risus hosti sim superbo, qui meis

Insultat insolens malis;

Qui, si vacillent lubrico lapsu pedes,

Lato triumphat gaudio.

Ad perferenda sum paratus verbera;

Vibice semper area

Cruenta turgēt exarati corporis

Sulcis flagrorum grandibus.

13, 14. *Ceu mutus ore*] Ego interea stupefactus fui, & me con-
hui, ceu loquendi facultate privatus, quasque sensu audiendi
arens nihil istorum audirem, velut mutus, & artonitus, qui cri-
mationes obiectas refutare nesciret. *ſ.*

17. *Ad perferenda sum &c.*] Non recusō plagas perferre, ecce iam
utis corporis plagis concisi sanguine pertusa, verberum vestigiis,
& magnis flagellorum cicatricibus intumescit. *ſ.*

17. *Vibice*] Vibex, vibicis penultimâ longâ, vestigium verbe-
ris aut plagæ est, in carne remanens, C. 17. *Area cruenti*
corporis exarati] Metaphora poetica audacior, quam tamen epi-
theta mitigant, sicuti enim subjectum vomeris est area aliqua;
ita subjectum flagelli est corpus hominis, & sicuti per arationem
sunt sulci, ita post flagra remanent vibices. C. 17. *Sulcis flagrorum*
poetice pro vibicibus, C.

- 18 Merui scelestus, fateor, heu merui; nocens
Do jure pœnas debitas;
19 Sed invalescit hostis atrox interim,
Viresque sumit factio.
Vivunt vigentque, & immerentem injuriâ
Me prosequuntur; pro bono
20 Malum rependunt: jugiter calumnias,
Quia recta sector, ingerunt
21 Tu ne recede longius; neu deferas
Periculis in ultimis.
22 Accurre, dextram da salutarem, meæ
Salutis auctor unice.

19. *Vivunt*] Vivere hic est non tantum vita frui, sed etiam suaviter & genialiter vivere & voluptati indulgere. Catul. *Vivamus mea Lesbia.* Cic. *Sed quando vivemus?* Quasi in laboribus & molestiis quotidianis, ὁ βίος homini ἀβιωτός C.

P S A L. XXXIX. CARM. GEN. iii:

Fatetur David se cum patienter vitam transigere cogitaret, repente oppressum, ab instituto aberrasse, & obmurmurasse Deo, itaque deprecatur peccata & supplicia sua, & misericordiam in presenti calamitate sibi exhiberi postulat.

- 1 **Q**UUM sævus hostis me meo lætus malo
Lacesseret conviciis.
Mecum ipse verbis abstinere ab asperis
Et jurgiis decreveram.
2 Linguae obseravi claustra freno, pertinax
Obmutui silentio.
Ac temere ne quid os mali profunderet,
Verbis bonis clausi exitum.
3 At ignis instar, vetitus egredi dolor,
Exarsit intus acrius.
Tandem obstinatae frena pertinaciae

Perfregi

Perfregit ira, ac talibus
 Dominum rogavi: Mihi meæ vitæ modum
 Qui sit futurus indica;
 Quando evolabo liber hoc molestiæ
 Fastidioso è carcere.
 Tu clausa nullo sæcla degis termino,
 In te beatus ac potens;
 At nos quod ævi vivimus penè est nihil:
 Ac penè brevius quam nihil;
 Umbræ fugacis instar, atque imaginis
 Quam reddit æquor vitreum:
 Idque ipsum inani vanitate atque anxiis
 Ægrescit in laboribus.
 Animum libido torquet, inflat gaudium,
 Spes tollit, ac timor premit.
 Tumultuamur temere: congerimus bona
 Incognitis hæredibus.
 Quò me ergo vertam? quis laboranti feret
 Opem? quis eximet malis?
 Spes omnis in te: miserix fontem meæ
 Peccata tolle noxia.
 Neve esse stultis me finas & improbis
 Despectui & ludibrio.
 Hostis protervi lingua me quum turpibus
 Proscinderet conviciis;
 Obmutui, iræ vindices pœnas tuæ
 Has esse gnarus scilicet.
 o Rector parensque gentis humanæ, tua

8. *Peccata fontem meæ miserix*] Elegans Metaphora. Peccata
 nim verè sunt initium & causa & quasi scaturigo omnium nost-
 rum miseriarum. Sicuti alius quispiam stomachum quoque cor-
 poris morborum fontem esse dixit. C.

10. *Rector parensque*, &c.] Flagella tua, hominum governa-
 tor & pater, brevi à me amoveto: namque me & vires deficiunt,
 vusque ad verbera nova patienda non sufficio. 7.

Paulisper aufer verbera.

Viresque linquunt, vita nec semper novis
Plagis ferendis sufficit.

11 Te persequente scelera pœnis, illicò
Vigor decorque defluit,

Tineis peresce more vestis. O homo
Caduca res & futilis !

12 Parens benigne precibus aurem da meis :
Neu verba sperne supplicis :

Neu lacrymanti averte vultus hospiti :

Namque hospes hanc terram colo :

Nec ego, parentes nec mei certum locum
Habemus hic : sed in diem

Solliciti & horas, turbidas transegimus
Vitæ brevis molestias.

13 Igitur severam paululum abstine manum,
Fessum ut resumam spiritum :

Mortis priusquam, reditus unde non patet,
Transmiserit me janua.

12. *Sed in diem, &c.*] Sed singulis diebus & horis curis obnoxii, molestum vitæ exiguae tempus viximus. *℟.*

13. *Igitur severam, &c.*] Ergo ad breve temporis spacium à me pœnas graves auferto, ut à laboribus paulisper conquiescam antequam porta mortis (à qua nemo reverti potest) transire me permiserit. *℟.*

P S A L. XL. CARM. GEN. XVI.

David ab antea facta experientia privata & publica, a gratuito fœdere Dei, ab obsequio suo seipsum in fide confirmans, gratiam & liberationem a Deo petit, improborum ruinam, & bonorum consolationem ad gloriam Dei.

Q Uum circumfremerent me timor & minæ,
Intentansque avidam mors tera dexteram,

Spe.

Spes cœlestis opis, sera licet, tamen
Lenibat trepidam sollicitudinem.

Advertit Dominus, meque voragine
Cœnosi implicitum gurgitis extulit :
Ac saxi solidis imposito jugis
Monstravit facilem quâ graderer viam.

Afflavitque novo pectora spiritu,
Suffecitque suæ materiam novam
Laudis, quam canerem dulce loquacibus
Nervis, ac numeris lenè sonantibus.

Hæc cernant rapidæ qui violentiæ
Fati vel dubiis casibus imputant
Eventa ; ac trepidi se Domini in fidem
Dent, qui stellifero regnat in æthere.

Felix qui stabili spe Dominum ac fide
Spectat, quem tumidæ pompa superbix
Non ad se illecebris ducit inanibus,
Fallacique boni ludit imagine.

In nos, sancte parens, quot vigilantix
Et quàm mira tuæ pignora suppetunt,
Quæ nec mens acie cernere languidâ
Possit, nec numero lingua retexere !

Aurem mî tacitè vellis, & admones
Quòd labem sceleris nec pretium levet,

1. *Lenibat*] Pro *leniebat*. Terent. Phorm. *Scibam* pro *sciebam*.
insanibat, pro *insaniebat*. C.

2. *Voragine*] Vorago a vorando, est hiatus seu barathrum præ-
eps & omnia absorbens. C.

3. *Dulce loquacibus*] το *dulce* more Græco. Ita Horatius. *Dulce*
dentem Lalagen amabo, dulce loquentem. C.

6. *Aurem vellis*] Olim gentili quâdam superstitione singulæ cor-
poris humani partes tutelæ Dei, seu potius Deastrî alicujus pecu-
aris consecratæ credebantur. Ita Caput sacrum erat Jovi, Nep-
uno Pectus, cinctura Marti, frons Genio, supercilia Junoni, oculi
Minervæ, aures Memorix, dextra Fidei, genua Misericordiæ, pe-
es Mercurio, &c. Cum vero aures instrumenta sint au-

ditus & ipsum audire signum sit obedientiæ, qui aliquem monere, eumque obedientiam præstare volebant, aurem ipsi vellebant, quasi aures eum expeditas habere, & attendere juberent. Eademque ex causa morem caput aperiendo originem habere credibile est. Sicut enim, qui aures involvit & obtegit, eo gestu indicat, se nolle audire: ita qui auribus velum demit, eo ipso innuit, se præsto & ad audiendum obsequendumque promptum esse. Virg. Ecl. 6. *Cum canerem reges & prælia, Cynthus aures vellit & admonuit.* Immo Esaias quoque cap. 50, *Dominus, inquit, aurem mihi vellicavit diluculo.* C.

Nec sanguis pecudis nil meritæ eluat,
Nec consumpta focus expiet hostia.

7 Tum dixi, Venio: quod libet impera:

Adsum, sancte parens, jussa capeßere
Promptus: ceu tabulis scripta fidelibus
Edunt perpetui fata voluminis.

8 Huc mens, huc studium tendit, uti tuis
Conformem monitis quæ gero, quæ loquor,
Quæ tecum tacitus cogito: nam tua
Incisa est animo lex penitus meo.

9 Famam justitiæ per populos tuæ
Latè præco fero: nec labiis meis
Nec linguæ requies, omnibus ut tua
Terris (ipse vides) nota sit æquitas.

10 Nec justum tacui te mala plectere,
Promissique tenacem, & miseris opis
Largum: me bonitas indice gentibus
Cunctis facta palam est, & tua veritas.

11 Defendant igitur me bonitas tua,
Promissique fides fallere nescia:
Obsessumque malis innumeris tuâ
Me, rerum genitor, protege dextera.

12 Me pœnæ, capitis quæ superent pilos,
Omni ex parte premunt, quas neque luminis
In promptu est acie nôsse: animus stupet,

Curarum

Curarum innumeris obrutus æstibus.

3 At tu mundi opifex sancte, salutifer
Adsis; auxilium fer citò, & ultimis
Oppressum penitus subtrahe me malis,
Ut pravi pudeat consilii improbos.

4 Turpem ignominia tristitiam ferant,
Tendunt exitio qui laqueos meo :
Infamem referant consilii exitum,
Nostris qui capiunt lætitiàm è malis.

5 Hunc fructum sceleris percipiant sui,
In fraudem ut recidant quam mihi struxerant.
Frustratus doleatque & rubeat, meas
Qui ridet lacrymas, & fruitur malis.

6 Qui credunt fidei se penitus tuæ,
Illos auxilii spes recreet tui :
Ac semper Domini nomen amabile
Certent tergeminis tollere honoribus.

7 Exspes, pauper, inops sim licet, at mihi
Custos rerum opifex pervigil excubat.
Vitæ ô præsidium & certa salus mea,
Adsis, neu trepidâ me crucia morâ:

16. *Tergeminis honoribus*] Versus Horatii Ode I. Lib I. intelligit autem plausus tergeminatos. Quod Romæ in theatris fieri solitum, patet ex illo Virg. Georg.

————— *Hunc plausus hiantem*

*Per cuneos (geminatur enim) plebisque patrumque
Corripuit, &c. . C.*

P S A L. XLI. CARM. GEN. iii.

David agitudine animi potius quam corporis affectus, eos beatos prædicat, qui misericordiam de afflictis capiunt. se in afflictione queritur a multis inique tractatum, liberationem a Deo petit, pro defungenda administratione sua, confirmanda fide. & celebrando Deo.

BEatus ille qui misertus pauperis,
Fert rebus in duris opem;

Nec

Nec arroganti despicit fastidio

Prostratum & oppressum malis.

Quem rere fractum, & penitus abjectum, Deus
Attollet, & solabitur.

2 Curâ fideli Dominus illum muniet,

Et è periculis eruet :

Interque vivos sospiti dabit frui

Vitæ beatæ commodis.

3 Artus cubili quum dolor prostraverit,

Opem feretque, & lectulum

Versabit : omnem prorsus ægritudinem

In dulce vertet gaudium.

4 Quum me doloris vis acerbi affligeret,

Opem poposci te, Deus.

Animæ medere faucis (dixi) fui

Sceleris pudendo vulnere.

5 Dira imprecatur hostis, ac me devovet,

Lætus meis incommodis.

Quando interibit, (inquit) & cum corpore

Nox unâ nomen obruet ?

6 Si forte quis me visit horum, corporis

Animique morbis anxium,

Vultu dolorem fingit, ac suspiria

Læto trahit de pectore :

Foras profectus conditum in præcordiis

Repente virus evomit.

7 In me susurrat clanculum atque obmurmurat

Scelesta conspiratio.

Clam machinantur sæva, in exitium meum

Consilia cuncta conferunt :

3. *Lectulum versabit*] Versare est crebrò vertere & evolvere.

Horatius,

————— Vos exemplaria Græcæ
Nocturna versate manu versate diurna.

C.

8 Secumqu

- 8 Secumque jactant; Miffa certè cœlitus
Nunc dira vis mali hunc ligat :
Prostratus hæret : lectulo affixus jacet,
Noctem trahens noviffimam.
- 9 Quin & fodalis, & mihi menfâ & domo
Conjunctus, & cui maximè
Fidebam, ad hostes conferens fefe meos,
In me ferox recalcitrât.
- 10 At tu falutis auctor & cultos meæ,
Benignus in me respice :
Manum jacenti da falutarem, hostibus
Parem ut rependam gratiam.
- 11 Tui favoris pignus id certiffimum
Erit mihi, & constantiæ
In me tuendo, quod malis lætus meis
Hostis ferox non gelliat.
- 12 Vires recepit corpus, innocentiam
Servavit animus, dexteram
Te porrigente, qui receperas tuam
Semper tuendum me in fidem.
- 13 Agnofcat orbis, unicum & colat Deum;
Quem gens honorat Ifaci :
Unumque laudet, temporum donec vices
Luces & umbræ dividant.

9. *Recalcitrât*] Metaph à bobus contra flimulum calcitranti-
bus, aut à pullis equarum lacte faturatis. Horatius de Cæf. Aug.
Cui male fi palpere recalcitrât, undique tutus. C.

12. *Vires recepit corpus, &c.*] Corpus robur priffinum rece-
pit, animus quoque puritatem à felere custodivit, te me juvan-
te, qui perpetuam mei curam gelleras, meique tutelam à te fuf-
ceptam, femper adminiftrabas. J.

PSALMORUM

Liber Secundus.

P S A L. XLII. C A R M G E N. xiii.

David exulans a populo Dei, studium suum observandi cultus Dei in Ecclesia explicat, seipsum spe consolans, de perturbationibus animi, de gravibus miseriis suis, & adversariorum blasphemiiis conqueritur, animumque suum ad spem & fidem in Deum excitat.

- 1 **N**on cervus fluvios sic avet algidos,
(Cervus turba canum quem premit) ut tui
Cor desiderio carpitur anxio,
Rerum conditor optime.
- 2 Huc me raptat amor dulcis, & impotens
Ardor ferre moras. O niveum diem
Qui templo reducem me statuet tuo ?
O lucis jubar aureum !
- 3 Jejunos lacrymis pro dape se dolor
Pascit, turba meis obvia dum malis
Illudens rogat, Heus, ille tuus Deus
Cur nunc deserit exulem ?
- 4 At rursus bonitas quum subiit tua,
Et menti auxilii certa fides tui

2. *Reducem*] Redux is dicitur, qui ex peregrinatione, exilii vel captivitate in patriam revertitur. Terent. Heaut. *Tu nunc sola reducem me in patriam facis.* C.

3. *Jejunos lacrymis, &c.*] Jejūnus & dolens, cibi loco, fletu me assidue nutrio, quando multitudo mihi occurrens, & mala, quæ perpetior, ridens, me insolenter interrogat ; Heus, nobis ille ignotus Deus, quem tu prædicas, cū te modò è patria exterminatum relinquit ? *J.* 4. *At rursus, &c.*] At contra, cum misericordia tua mihi in mentem venit, firmæque op̃is tuæ spes animo sollicito quasi lumen prætulit, &c. *J.*

Illuxit

Illuxit trepidæ, temporis illius

Me consolor imagine :

Festis quum populus me reducem choris,

Faustisque excipiet vocibus, & Dei,

Pompa cum celebri, me-comitabitur

Augusta ad penetralia.

5 Cur me sollicitis teque doloribus

Mens ægra exanimas? pone metum, ac Deo

Te da: quo patriæ vindice redditus,

Grates sospes adhuc agam.

5 Hæc mentem recreat spes, licet aviis

Jordanis lateam saltibus, Hermonis

Exul dura licet saxa perambulem,

Solis hospita belluis.

7 Quamvis agminibus me mala densius

Omni ex parte premant, quàm super horridos

Montes grando sonat, quàm mare verberat

Raucis littora fluctibus :

8 Tu me si placido lumine videris,

Cedent tristitiæ nubila : tetricas

Mœroris tenebras discutiet mihi

Lucis dulce jubar tuæ.

9 Laudes interea non mihi nox tuas,

Non curæ impediunt : O columen meum,

(Dicam) & certa salus, ludibrium feris

Cur me deseris hostibus ?

10 Dirumpor, tacitis æstuat ignibus

6. *Jordanis*] Fluvius Palestinæ, baptismo Christi & aliis mirandis operibus nobilissimus, Nomen habens à duobus fontibus *or* & *Dan*, è quibus ad radices Libani erumpentibus, postea percurrentibus, ipse Jordan profluit: Sicuti ex Alpibus nostris *Rhenus*. C.

8. *Tu me si placido*] Sic Horat. lib. 4. Ode *Quem tu Melpomene mel nascentem placido lumine videris*. C.

Pectus, turba meis impia dum malis
 Insultans rogat, Heus, iste tuus Deus
 Cur nunc deserit exulem?

- 11 Cur me sollicitis teque doloribus
 Mens ægra exanimas? pone metum, ac Deo
 Te da: quo patriæ vindice redditus,
 Grates lætus adhuc agam.

P S A L. XLIII. C A R M. G E N. xi:

*David adversariorum vi & fraude pressus, a Deo liberationem peti-
 ex fœdere ad glorificandum eum, & in spe confirmat animus
 suum.*

V Index esto mihi Deus,
 Et patrocínio protege me tuo,
 Oppressum scelere impio :
 Et fraudum laqueos frange nefarios.

- 2 Vitæ ô præsidium meæ,
 Cur me præsidio destituis tuo ?
 Cur luctu vagor obsitus,
 Dum sævæ furias vito tyrannidis ?

- 3 Profer lumen opis tuæ :
 Montem pande viam quæ ferat ad tuum :
 Montem, quam proprie domum
 Majestæ tui numinis incolis.

- 4 Atque aram adveniam ad tuam,
 Ac te, lætitiæ materiam meæ :
 Et gratâ citharâ tibi
 Grates lætus agam, conditor optime.

- 5 Cur mœres anime anxie,

3. Profer lumen, &c.] Lætam adjumenti tui consolationem
 ostende, viamque monstra, quæ me ad templum tuum in monte
 Sione situm deducat, monte, inquam, domo tua, quam tibi sol-
 dicatam cum indicio amplitudinis divinitatis tuæ habitas ; 7.

Ac me sollicito pectore maceras ?
 Omnem pone metum, ac Deo
 Curam crede tui, quem super æthera
 Cantu sospes adhuc feram,
 Quum salvus patriæ reddar amabili.

P S A L. XLIV. C A R M. G E N. iiii.

ommemoratis Dei beneficiis erga patres, conqueritur Ecclesia Deum sibi non adesse, ut adfuerat olim : integritate animi & vita sua freta probat se calamitates perpeti pro nomine Dei, opem ejus implorans pro salute sua.

Vetusta ad aures fama nostras attulit,
 Serisque patres posteris
 Stupenda facta tradidere à te Deus
 Patrata priscis sæculis :
 Eliminatis quum prophanis gentibus,
 Et incolis prioribus,
 Horum labore fructibusque perfrui
 Nostris dedisti patribus.
 Certè nec armis lucidis, nec viribus
 Debemus has victorias :
 Sed nos favoris aura mollis & tua
 Protexit indulgentia.
 Ergo, salutis auctor unice ô Deus,
 Ades piis salutifer.
 Te dante vires, hostium ferociam
 Tam facile profligabimus,
 Taurus minaci quàm jacet cornu pilas,

5. *Te dante vires, &c.*] Tu si robur dederis, tam levi momentum inimicos feros & superbos prosternemus, quàm facile taurus annos purpureos instar pilæ convolutos, cornu minabundo, iræ fuscis indice, aut aridi stramenti fasciculos, versat : reges etiam terribiles in terram dejectos & pulverulentos pedibus conteremus. 7.
 Stipulæve

Stipulæve fasces aridæ.

Superba regum colla crasso in pulvere
Prostrata conculcabitur.

6 Non arcus istam lethifer fiduciam,
Non mucro lævus ingerit:

7 Tu nos ab hoste subtrahes, sternes solo
Infensa nobis agmina.

8 Non ergo semper jure te cantabimus
Nostræ salutis vindicem?

Ac donec orbis astra volvet ignea,
Te prosequemur laudibus?

9 At nunc relictos objicis ferocium
Injuriam nos hostium,
Nec prodis ante nostra ductor agmina
Qualis solebas antea.

10 Hosti imminenti terga cogis vertere,
Prædæque das prementibus.

11 Pecus ut macello destinata, exponimur
Cædentium libidini.

Omnesque terras barbararum gentium
Errore complemus vago.

12 Vænum dedisti nos palam, nec auctio
Te ditiolem reddidit.

13 Vicina nostris oppida insultant malis,

14 Cladesque rident, fabula

Sumus prophanis nationibus, caput

12. *Vænum dedisti*] Id est, vœnum exposuisti tanquam vendēdos. Ita dicimus *peſsum dare*, quasi pedibus subſicere: Vide I 9. C. 12. *Nec auctio te ditiolem reddidit*] q. d. adeò viles ſumus, ut vœnum expoſiti emptorem non inveniremus. Eſt enī *Auctio* venditio publica, quæ ſub haſta ad vocera præconis mercē ſigillatim proclamantis fiebat, in quâ is qui pretium rei vendendæ maxime auxiſſet, hoc eſt qui præ aliis maximè carè eam emere voluiſſet, merces auſerebat. Hinc *auctionari*, *auctionem facere*, *haſta ſubſicere*, in *propatulo vendere*, & ſimilia idem ſignificant.

Motan,

- Motant, labella exporrigunt :
 5 Oculis oberrat usque contumelia,
 Pudorque vultus inficit :
 6 Dum voce acerba injurias exasperat,
 Minasque torvas adjicit
 7 Hostis protervus. Obruti tot cladibus,
 Tot undequaque instantibus :
 Tamen nec unquam est animus oblitus tui,
 Tecumque pacti fœderis.
 8 Sese nec ullis territus periculis
 Avertit aut flexit viâ
 9 Rectâ pes : Etsi penitus abjecti interim
 Abs te : Licet draconibus
 Immitioris gentis addicti jugo,
 Feramus umbram ergastuli :
 Et servitutem lugeamus, & necem
 Vitæ precemur tædio.
 10 Iniqua meritis si tuis oblivia
 Offuderint se mentibus
 Nostris, manusve supplices protendimus
 Diis impiarum gentium,
 11 Id te lateret, abditas qui pectoris
 Prorsus latebras inspicis ?

19. *Recta pes : &c.*] Quamvis interea omninò abs te contempti sumus, deditque libidini gentis serpentibus crudelioris, tenebras carceris toleremus, servilemque conditionem doleamus, vitæque fastidio mortem oremus: *℟.*

19. *Umbram ergastuli*] Ergastulum propriè locus erat, ubi *ergastuli*, id est, servi conclusi in vinculis & compedibus, opus faciebant, sicuti jam ii faciunt, qui ad triremes sunt condemnati. Unde vox ea etiam pro carcere & custodia usurpatur, cujus squa- & tenebræ, nomine umbræ, hoc loco indicantur, Hinc *Coluella ergastularius* est qui præest ergastulis. *C.*

20. *Iniqua meritis, &c.*] Si ulla oblivio beneficia tua malè exadens, mentes nostras ceperit, *℟.* *℟.*

22 Te propter, odio cæteris populis sumus,
Et instar ovium cædimur.

In te favoris pendimus pœnas : tui
Amoris odia nos premunt.

23 Exsurge, similem somnolentiæ moram
Salutis auctor corripe.

24 Cur ora condis, immemorque negligis
Tuos malis in ultimis ?

25 Afflictus animus, & malis præsentibus
Lassus, futuris anxius,
Succumbit oneri : strata tabescunt humi
Defecta membra viribus.

26 Exsurge genitor, & vigore corporis
Animique cassos subleva :
Clemens bonusque nos ab hostis impii
Immanitate libera.

22. *In te favoris, &c.*] Amoris unius in te causâ punimur, & quia te amore amplectimur, malevolentia hostium nos infestat. *f*

P S A L. XLV. CARM. GEN. i.

Laudatur rex Salomon a dignitate formæ, gratia eloquentia, fortitudine, potentia, splendore, & magnificentia, tum in se, tum in conjugē, Christum sponsum & Ecclesiam adumbrantibus.

COr micat, exsultant trepidis præcordia fibris,
Eruçantque novum gravido de pectore carmen:
Certat lingua animum fando, manus æmula linguam
Scribendo exæquare, meo nova carmina Regi,

1. *Cor micat*] Micare est subito & quasi per brevissima intervalla resplendere aut exsilire, aut subito aliquid extendere. Hinc est *digitis micare*, lusionis genus, quo digitis utrinque extentis, alter alterius numerum divinatione assequi studet. Virg. de equo generoso : *Micat auribus, & tremit artus.* Ovid. 3. Fast.

Terreor admonitis, corque timore micat. C.

- 2 Dum cano: Regi, hominum cui nemo e semine cretus
 Audeat eximiæ contendere munere formæ:
 Quem decorat lepor, & roseis affusa labellis
 Gratia: cui rerum cœli indulgentia spondet
 Hunc fore perpetuum longæva in sæcla tenorem
- 3 Ergo, armis invicte heros, age, fortibus apta
 Ensem humeris: enssem, per quem te gloria cœlo
 Æquat; & adversum fidens fer pectus in hostem.
- 4 Frena tibi currûs verum moderetur & æquum,
 Et quæ præcipitem clementia temperat iram.
 His ducibus tibi surget honos, tua dextera factis
 Clara per ignotas fundet miracula terras:
- 5 Cordaque vulnificis figens inimica sagittis,
 Sponte tibi coges validas procumbere gentes.
- 6 Nec maris aut terræ spatium, nec terminus ævi
 Finiet imperium, sceptri moderamine iusti
- 7 Quod regis, & leges mollis clementer acerbis.
 Te super æquævos omnes regnator olympi
 Diligit, & læto vultum exhilaravit olivo:
- 8 Unde tui mulcent populi nova gaudia mentes,
 Pallia quum loculis tibi depromuntur eburnis,
 Et myrrhæ passim lacrymæ, statæque suiavis

4. *Frena tibi currus, &c.*] Veritas & iustitia cum lenitate iracundiam vehementem moderante conjuncta, te omni ex parte gubernent, horum enim ductu & autoritate laus bonorum omnium tibi accrescet, tuque ipse rebus gestis insignis mira auditu per regiones longinquas effundes. *℟.*

7. *Leges mollis*] a mollio mollire. *C.*

8. *Pallia quum loculis, &c.*] cum vestes tibi de arcis eburneis eximuntur, cumque myrrha gummi ex arbore sudans, dulcisque statæ spiritus, & jucundi herbæ Casiæ odores tibi sparguntur. *℟.*

8. *Loculis eburnis*] Pro cistis eburneis. *C.* 8. *Myrrhæ lacrymæ*] Myrrha propriè nomen arbusculæ Arabicæ est è qua amarus liquor myrrhæ, instar lacrymæ distillat, ad prohibendas putrefactiones olim tantopere expetitus, *C.* 8. *Statæque*] *stantu* ut volunt, est flos, seu succus, sive oleum, e cinnamomo vel myrrha incisa sudans. *C.*

Halitus, & molles casæ funduntur odores.

- 9 Ancillæ apparent genus alto è sanguine Regum
- Inter honoratas promptæ ad tua jussa ministras.

At Regina thori consors tibi dextera adhæret,
Auro picta sinus, auro radiata capillos,
Misit ab Eois Ophyre quod flava caminis.

- 10 Tuque adeo Regina audi, & rem pectore conde :
Nec mea dicta nega placidas demittere in aures :
Jam nunc & patriam & patrem obliviscere, jam nunc
Ex animo caros penitus deponere propinquos :
Unum oculis spectata, unum animo complectere Re-
11 Regem oculis animoque, tuo qui pendet ab ore (gem
Unius & pulchris defixus vultibus hæret.
Hunc dominum agnosce, & supplex venerare: nec ille
12 Officio studioque tibi concedet: & illa
Undarum regina Tyrus te murice & auro
Accumulans colet: & vicina per oppida latè

8. *Casæ odore*] Quæ aliis est canella. C.

9. *Ancillæ apparent, &c.*] Ministræ tuæ soboles ex sublimi regum stirpe prognatæ præsto sunt, inter famulas nobiles mandatis tuis accipiendis paratæ: at regina uxor à dextra honoratiore parte tibi assidet, vestibus acu pictis & filis aureis variatis ornata, eque coma decora velut radios aureos fundens, autum illud quidem obrizum est, quod Ophyres insulæ eo abundantis coloni à fornacibus orientalibus ad te mittendum curaverunt. J.

9. *Ophyre*] Insula navigationibus & auro Salomonis celebrata. Sic dicta, ut volunt ab Ophir nepote Heberi, cujus mentio fit Gen. 10. Hanc Josephus in India ponit, & suâ ætate terram auream vocatam confirmat. Ab hac dictum volunt aurum obrisum, quasi dicat ophyrisum. C.

12. *Undarum Regina Tyrus*] Tyrus primò colonia Sidonis, postea Metropolis Phœniciæ, talis fere olim situ, opibus & potentiâ in mari Syriaco qualis nostro tempore est urbs Veneta in æstuariis sinus Adriatici. Quàm autem splendidæ & opulentæ fuerint hæ urbes patet ex 27. & al. cap. Ezechielis. C. 12. *Murice*] Murex nomen piscis marini, ex genere concharum, ex quo color purpureus conficiebatur. Unde fere *murex* pro ipsa purpura accipitur. Psal. 103. *Floris Tyrio comantis Murice.* C.

Procumbent

Procumbent tibi suppliciter gazisque potentes,
Aut opibus clari: meritumque feretis honorem

- 13 Hunc populi. Pharii proles generosa tyranni
Tota decens, tota est gemmisque insignis & auro:
Et facies cultum illustrat, facieque decora
- 14 Pulchrior est animus. Tibi, Rex, en ducitur uxor,
Dives opem, dives pictai vestis & auri,
- 15 Virginibus comitata suis, de stirpe propinqua;
Virginibus, quas pompa frequens clamore secundo
Insequitur, plausuque fremens lætæque choreæ
Cantibus augustam lætas deducet ad aulam.
- 16 Neu desiderio nimium tangere tuorum,
Virgo, tibi dulcem patrisque & matris amorem
Leniet adnascens sobolis generosa propago:
Quos regere imperio terras, totumque per orbem

12. *Gazisque potentes.*] Gaza vocabulum origine Persicum & Germanico *schafz* cognatum. Sicut inter ipsas harum duarum gentium linguas magnam cognationem esse perhibent. De voce Gaza sic scribit Pomponius Mela. lib. 1. in descriptione Syriæ. *Catearam in Palestina est ingens & munita admodum civitas Gaza (sic Persæ ærarium vocant) & inde nomen est, quod cum AEgyptum Cambyfes armis peteret, huc belli & opes & pecuniam intulerat. Unde ad huc thesauros magnos & regios gazas dicimus.* Q. Curtius lib. 3. *Ante solis ortum pecuniam regiam, quam Gazam Persæ vocant, cum pretiosissimis rerum efferi jubet.* Extat vox eadem in sacris literis, Esth. c. 3. 9. *In Gazam regis, id est, in fiscum sive ærarium.* C.

14. *Pictai*] Dialis dipthongi, pro pictæ. Ut Virgil. *Pictai vestis & Auri. Aulai in medio, &c.* Et est hoc creberrimum apud Lucretium, apud Virgilium non item. Lucretius. *Terrai frugiferai,* pro terræ frugiferæ, ob quod, à Chrestillo quodam, antiquitatis admiratore præpostero, recitatum, ridet alicubi Martialis. C.

13. *Pharii proles generosa, &c.*] Nobilis regis Aegypti filia tota lapillis pretiosis decora, & spectabilis est, formaque mundum muliebrem gratiorem facit; mens quoque pulchra ejus ipsius facie formosior est. J.

Adspicies populos sceptris frenare superbos.
17 Nec tu carminibus, Rex magne, tacebere nostris :
Quaque patet tellus liquido circumfusa ponto,
Posteritas te sera canet : dumque aurea volvet
Astra polus, memori semper celebrabere fama.

17. Dumque aurea, &c.] Dum cœlum stellas instar auri splendentes circumaget. f.

P S A L. XLVI. C A R M. G E N. VI.

Psaltes Dei beneficium erga pios, piorumque in rebus adversis fidem in Deum prædicat ex præsentia & operibus Dei : gentesque provocans ad cognoscendum ex operibus Deum, fiducia sua predicatione concludit Psalmum.

Q Uum muniat nos præsidio suo,
Virtute firmet, cum gravis intonat
Procella, fortunæ periclis
Eripiat dominator orbis,
2 Nullam expavemus vim : quatiat licet
Orbem tumultus, terraque sedibus
Convulsa, montium ruinis
Arctet aquas pelagi frementis :
3 Infana quamvis æquora sæviant,
Et vorticoso gurgite torqueant
Spumamque limumque, & procellis
Terrificis scopulos flagellent.
4 Nam civitatem, cui Deus unicè
Indulget, aris & propriam suis
Dicavit, argenti pererrans
Lympha fugax hilarat liquore :
5 Occulta ne vis aut timor hosticus
Urbis quietem sollicitet, Deus,
Gentis suæ intentus saluti,
Prævenit auxiliis pericla.

Gentes

- 6 Gentes tumultus concitet impias,
Et regna belli concutiat furor,
Flammis fremat cœlum coruscis,
Terrificet labefacta tellus :
- 7 Hac & duelli, pacis & arbiter
Stat, præliorum qui regit exitus,
Munimen, & nostræ salutis
Præsidium, Deus Abrahami.
- 8 Venite, adeste, & cernite non prius
Audita, mira, incognita, quæ Deus
- 9 Patravit in terris ab ortu
Solis ad Hesperium cubile.
Funesta belli incendia sustulit :

6. *Labefacta tellus*] *Labefacere* est quasi labare facere, enervare, frangere, debilitare. Lucretius dixit *Membra voluptatis vi labefacta* & Cæsar lib. 2. Cap 22. *Dejecta turri, labefacta parte muri.*

7. *Duelli*] *Duellum* Hodie nonnisi duorum concertatio seu dimicatio, id est, pugna unius cum uno, vulgò, non sine barbarismo, appellatur, cum reverà nihil aliud, quàm bellum in genere significat. Nam sicut antiquissimi non *bonus*, sed *duonus*, ita non *bellum* sed *duellum* dicebant. Cicero in Oratore ad Brutum cap. XLV. complura in Latinâ Linguâ suavitatis & aurium causâ immutata à ratione veteri tradit: *Quid vero, inquit licentius, quam quod hominum etiam nomina contrahant; quo essent aptiora? Nam ut duellum bellum, & dvis bis; sic Duellum eum, qui Pœnos classe devicit Bellum nominarunt, cum superiores semper appellati essent DVELLII.* Vide & Quintilianum lib. 1. cap. IV. Itemque Scalig. lib. III. Poët. cap. LXXXIX. & Barth. ad Briton. Aremor. pag. 674, Plaut. Epid. act. III. sc. IV. 5. 14. *Apud reges armis, arte duellica divitias magnas indeptus.* Horat. lib. I. Epist. II.

Gracia Barbaria lento commissa duello.

Loquitur de Trojano bello, quo Gracia Phrygiaque, quam *Barbariam* vocat, cujusque pars Trojanum regnum fuit, commissa fuit. Idem ad Augustum lib. II. 254.

*Terrarumque situs, & flumina dicere, & arces
Montibus impositas, & babara regna, tuisque
Auspiciis totum confecta duella per orbem.*

Fregit

Fregit cruentæ spicula lanceæ :

Contrivit arcus, & volucres

In cinerem minuit quadrigas.

10 Sedate motus mentis, ait Deus,

Measque vires noscite, quem colet

Quocunque sub cœlo repostas

Gens hominum colit orbis oras;

11 Hac & duelli, pacis & arbiter

Stat, præliorum qui regit exitus,

Munimen, & nostræ salutis

Præsidium, Deus Abrahami.

10. *Repostas*] Syncope, pro repositas. *Virg. Manet alta mente repostum. Placida compostus pace quiescit* pro compositus. C.

P S A L. XLVII. C A R M. G E N. X.

Judei hortantur gentes ad gratulandum Christo, & prædicandum eum a communi ipsarum vocatione ad Evangelium, & a potentissima regi- ni Christi administratione & gloria.

Telluris omnes incolæ

Deo canoros edite

Plausus, canoris pangite

Læti Deum præconiis :

2 Deum verendum & arduum;

Malisque formidabilem,

Qui regna fastu turgida

Frenat potenti dexterâ :

3 Qui bellicosa compulit

Parere nobis oppida :

Nostriumque gentes inclytas

Armis coegit sub jugum :

4 Hæreditatem qui suam

Nobis colendam credidit ;

Unde Isaci nepotibus

Eterna

Æterna fulget gloria.

5 En templa scandit prævio
Lætum canente classico :
En scandit auctor omnium
Vulgi secundis plausibus.

6 Cantate læta carmina
Deo, canora carmina
Cantate : Regi psallite
Jucunda vestro carmina.

7 Qui sceptræ rerum temperat,
Ac regna terræ dividit :
Docti modorum dulcibus
Hunc ferte in astra cantibus :

8 Qui dirigit mortalium
Res, & salubri vinculo
Legum coercet, lucido
E siderum prætorio.

9 Ad hunc potentes gentium
Se contulere principes :
Ultroque colla sub jugum
Rerum dedere præfides.

Nostrum Deum diis cæteris
Sublimiorem agnoscite,

5. *Classico*] *Classicum* accipitur pro tuba, aut buccina *Classis* est multitudo hominum ordine certo adunata ut in exercitu. Ejus tuba vel buccina vocabatur *Classicum*, quo signum prælii dabatur: id qui inflabat, Varroni est *Classicen*. Servius etiam Tullius in quinque classes distribuit Pop. Rom. pro modo census, seu ut quisque dives esset, ut sic, qui ejusdem census seu *τιμηνματος* essent, eadem quoque onera ferrent. Unde quintæ classis homines pro infimis & pauperrimis habebantur. C.

7. *Docti modorum*] Pro periti modorum. Ita Cic. 1. Offic. *Litterarum Græcarum doctus*. C.

8. *Prætorium siderum*] Metaphora, quâ cælum ceu cœli regia aut palatium indicatur. C.

Cœlum,

Cœlum, solumque, & sidera
Suo regentem numine.

P S A L. XLVIII. C A R M. G E N. iii.

Psalmes Deum celebrat, gratias agit de salute in Judæos, pericula præcedentia explicat, fidem piorum confirmat, Ecclesiam hortatur ad recognoscendam veritatem promissionum Dei.

Rector beate cœlitum, cui nil viget
Simile aut secundum, cœlitum
Beate rector, sancta jure te Sion
In astra tollit laudibus:

2 Sion opacam versa ad Arcton, regia
Formosa Regis optimi:
Sion voluptas gentium, uberis soli
Arvis beatis accubans.

3 Sensere Domini vindicis potentiam
Solymæ superba mœnia:

4 Sensere numen, quum feroces viribus
Coïere Reges, copiis
Castrisque junctis, servitutem civibus
Tuis minati & vincula.

5 Perstrinxit oculos intuentium stupor,
Et horror artus perculit:

6 Quales tremores querulus excitat dolor
Vexante partu foeminas:

7 Pavorque trepidâ sparsit attonites fugâ,

1. *Sion*] Mons urbis Hierosolymæ arduus & præruptus arce Davidis & sepulturâ regum nobilitatus. C.

2. *Ad Arcton*] ἀρκτος, ursa est. Quia autem in plaga Septentrionali circa polum ursa major & minor conspiciuntur, à quibus etiam polus & circulus arcticus nomen habent, inde fit ut eo ipso nomine plaga Borealis à poetis indicetur. Sunt autem qui scribunt, non in septentrionali, sed potius in meridionali parte Hierosolymæ, montem istum eique impositam arcem sitam fuisse. C.

Euri

Euri procella ut æquora

Excita ab imis penitus evertens vadis;

Trepidas carinas dissipat.

8 Hæc facta priscis retulere seculis

Parvis parentes liberis :

Hæc nos in urbe vidimus Dei, ratis

Qui frenat orbem legibus ;

Hæc urbe in illa vidimus, cui pervigil

Deus ipse custos excubat.

9 O sancte rerum genitor, in rebus malis

Tuam advocamus dexteram :

Tuas ad aras supplices advolvimur.

10 O rector orbis optime,

Tua laus per oras ultimas mundi, & tuæ

Imago fulget gloriæ

11 Et æquitatis. Te scelestos verberare

Plectente justo, gestient

Colles Sionis : nec feret tacitum suum

Judæ propago gaudium.

12 Ite, & Sionem obambulate, mœnia

Spectate, turres arduas

13 Numerate, fossam & aggerem intuemini;

Molesque celsas ædium.

Narrate natis, posterorum ut audiant

Et obstupescant secula :

14 Solumque noscant & colant nostrum Deum;

Ortusque finisque inscium ;

7. *Euri procella, &c.*] Ut tempestas ab euro orientali vento co-
orta, aquas marinas à fundo usque excitans, timidas naves con-
quassatas dispergit. *ſ.*

11. *Te scelestos, &c.*] Te flagellis malos puniente, Hierosoly-
mitani præ gaudio exilient, nec Judæi in lætitiâ soluti eam ta-
cebunt. *ſ.*

Qui sempiternus sempiternâ nos ope
A fraude vique proteget.

P S A L. XLIX. C A R M. G E N. XV.

Psalmes hortatur omnes ad doctrinam audiendam quam propositurus est, fiduciam suam in Deum predicans, & securitatem de resurrectione carnis & vita æterna: vanitatem eorum qui aliis rebus confidunt, explicat, piosque non ad illorum sed sui imitationem vocat.

AUdite gentes, ortus & occidentes
Advertite aures, & medio dies
Quos torret axe, & qui vitreum solum
Ponti nivali finditis orbitâ.

2 Audite, sive ignotus, & infima
De plebe pauper, sive opibus potens,
Multâque fulges plebe clientium,
Aurique gazis ditibus incubas.

3 Fontes recludam jam sapientiæ:
Plenoque promam pectoris è penu
4 Prudentiam: jam lingua recondita
Oracla gestit carmine pandere.

5 Cur congerendis me cruciem bonis,
Famemque & acrem pauperiem timens,
Ut vita curis anxia tristibus
Me tristiolem trumat ad exitum?

6 Gemmis & auro & murice divites

1. *Quos dies torret medio axe*] Periphrasis plagæ meridionalis, in qua, Sole in meridiano existente, dies omnium sunt calidissimi.
C. 1. *Qui finditis solum vitreum ponti orbita nivali*] Circumlocutio plagæ septentrionalis, seu frigida, ubi solum vitreum ponti, id est, maris glacies, sæpe ejus crassitie est, ut plaustra & rotas sibi impressas possit sustinere. C.

2. *Gazis incubas*] Quod proprium est avari, possidere scilicet, sed tamen non uti; seu κτησις sine χρῆσις. Unde de eodem Virg. *Desossoque incubat auro.* C.

Superbientes

Superbientes adspice, qui sibi
Gaudent beato plaudere somnio,
Tutosque fluxis credere se bonis.

7 Germanus auro non redimet suum
De morte fratrem: nec pretio Deum
Donisve flectet fata retexere,
Ut membra liquit frigida spiritus.

8 9 Sed nec perennes interitûs moras
Dives pacisci, nec potis est putres
Ne solvat artus tempus edax: vetat
Id lege durâ fixa necessitas.

10 Mors æqua stultis & sapientibus
Intentat arcum: par manet exitus
Vitæ hos & illos: occupat improbis
Ignotus hæres parta laboribus.

11 Villæ superbæ delicias breves,
Luxuque structas regifico domos
Linquunt: sepulchrique irremeabilis
Tenebricosis sub latebris jacent.

Quid fama duris parta laboribus
Prodest? inanis quid tituli decus?
Quid aura blandæ laudis, & ambitus
Nomen futuris prodere seculis?

12 Quum vani honoris ver breve floruit
Lethale spirans mortis hiems, viros

7. *Flectet retexere*] Id est movebit, ut retexat aut immutet. C.

7. *Germanus auro, &c.*] Frater fratrem suum pecunia ab interitu non eximet, nec Deum præmiis aut muneribus ad revocandum decreta sua movebit, ut postquam anima corpus frigidum deseruit, defunctum vitæ restituat. 7.

8, 9. *Sed nec perennes, &c.*] Mors enim æquè omnibus sine ullo discrimine, fatuis & prudentibus favens, telum intentat, similisque vitæ finis stultis & sapientibus futurus est, successorque incognitus bona magno labore parata repentiè invadit. C.

Et bruta raptans interitu pari,
Oblivionis nube pari premit.

13 Hac stulti îerunt : hanc malè providos
Ducet nepotes error in orbitam :

14 Quos mors sepulchri sub scrobe conditos
Depascet, imbelles ut oves lupus.

Æterna cœli temperies pios
Manes fovebit lucis in aureæ
Splendore : qualis manè fluit nitor
Per prata vernis picta coloribus

Stultis senectus robora deteret,
Pro sumtuosis bustum erit ædibus :

15 At me benignus de barathri cavo
Specu remissum suscipiet Deus.

16 Nec te cupido fauciet æmula,
Stuporve, si quem videris impia
De plebe fluxis conspicuum bonis,
Clarumque multâ fulgere gloriâ.

14. *Quos mors sepulchri, &c.*] Quos quidem stultos sub tumuli fossa absconditos, mors ut lupus oves meticulousas vorabit : *contra vero, quamvis rectum iter ingressis moriendum quoque sit, moderata tamen, & bona cœli tempestas, perpetuo durans, eos in voluptatibus cœlestibus, & lumine jucundo degentes leniter continebit ; qualis splendor manè per campos floribus vere crescentibus variatos discurret : Imprudentibus verò temporis spacium vires comminuet, eritque illis sepulchrum loco ædium magnificè structarum.* 7.

15. *Barathri*] Barathrum est locus præceps & profundus unde emergi non potest ; aut hiatus naves, aut etiam flumina absorbens. Idem ferè quod vorago. Hic pro sepulcro accipitur. C.

16. *Fulgere*] Penultima brevi per Sytsolem, more antiquo quasi à fulgo fulgis. Tum enim multa secundæ conjugationis verba in tertia usurpabant. Virg. 4. Georg. *Stridere apes utero & ruptis effervere costis.* Ita Horatius alicubi dixit *lavere* penult. brevi, pro *lavare* Ita Psalmo quoque 84. *Tu das conspicua fulgere gloria.* C.

- 17 Quum dexteram mors illacrymabilis
 Injecit, ex tam divite copia
 Secum sub umbras nil feret : & comes
 Infida bustum gloria deferet.
- 18 Dum commeantis pectora spiritus
 Haustu calescent, perfruitur bonis,
 Seseque curat molliter, & monet
 Omnes eundem pergere tramitem.
- 19 At quum parentes cesserit ad suos,
 Longum dolebit stultitiam brevem,
 Ad regna tractus lucis egentia,
 Quæ semper horror nubilus obsidet.
- 10 Rectrix honoris ni sapientia
 Accesserit, brutis homo bestiis
 Nil interest : quos vita facit pares,
 Expectat æque inglorius exitus.

17. *Mors illacrymabilis*] Quæ nec lacrymat, nec lacrymis movetur. C.

P S A L. L. C A R M. . G E N. . VI.

Psalmes Deum Sione habitantem, a natura, majestate, gloria, operibus, & verbo commendans, Ecclesiam docet rationem colendi enim foris ceremoniis & intus spiritu : improbos improbitatis evincens palam arguit : eos minis & promissionibus ad bonam frugem revocans.

- Q U i frenat æquis legibus arbiter
 Superba Regum colla minacium,
 Vocabit in jus orbem ab ortu
 Solis ad Hesperium cubile.
- 2 Vultu verendo tum sacer ardua
 Pulchræ Sionis de specula loquens,
 Ad gentis humanæ coactum
 Concilium Deus ora solvet.

- 3 Non facta semper non finet impia
 Impune grassari, veniet Deus :
 Flammæ vorax illum antecedet
 Vis rapidis agitata ventis.
- 4 Testes vocabit, cum populo suo
 Acturus, ignes, lumine conscio
 Qui cuncta despectant ab alto, &
 Omniparæ sola vasta terræ.
- 5 Adeste primum gens mihi propria,
 Gens sancta, (dicet, cui super hostiis
 Legem dedi rite offerendis,
 Perpetuum pepigique fœdus.
- 6 Hic æquitatem judicis igneus
 Miratus æther, justitiam Dei
 Annunciabit: nam sedebit
 (Ne dubita) Deus ipse iudex.
- 7 Audi Abrahami progenies boni,
 Peculiaris gens mihi: te voco,
 Testem benignitatis in te
 Perpetuæ, & soliti favoris.
- 8 Non arguam te, quod mihi victimæ
 Cruore raro altaria sparseris,
 Aut parcus armenti cremâris
 Rara sacris holocausta flammis.
- 9 Non taurum egens te de stabulis peto,
 Hircumve caulis: omne pecus meum est,

4. *Ignes lumine conscio, &c.*] Intelligit Solem, Lunam & reliquas stellas, quas alibi nominat pervigiles. C. 4. *Omnipara terræ*] Id est, omnia parientis, vel parantis. Ovid. vocavit *omniferam*: & apud Virg. est, *Terra omnipotentis alumnus*. C.

8. *Non arguam, &c.* Non ego te reprehendam, quòd hostiis rarissimam aram meam imbueris, aut pecorum tenax, sacrificia pauca ignibus super altare accensis combusseris. *¶*

8. *Holocausta*] Vox Græca, significans victimam, quæ tota accensa igne consumebatur. C.

- 10 Quod montium anfractus pererrat;
Quod nemorum tegitur latebris
- 11 Nec me volucris rupis in edito
Usquam recessu nidificans latet :
Non ulla picturato amictu
Ruris avis genialis hospes.
- 12 Quod si esurirem, scilicet ut petam
A te necesse est, arbiter ætheris,
Terræ, fretique, & quicquid ingens
Orbis habet gremio capaci?
- 13 Taurine vescor carnibus, aut bibo
- 14 Hirsi cruorem ? pectore candido
Grates age, & quovis litabis
Rite Deo sine cæde voto.
- 15 Tum deprehensus rebus in asperis
Securus implora : auxilium feram,
Grates ut accepta salute
Lætus, agas, Dominumque laudes.
- 16 At impium sic alloquitur Deus ;
Qua fronte leges tu recitas meas?
Et ore sanctum impurus audes
Sacrilego memorare fœdus ?
- 17 Tu legum habenis impatiens regi,
Et institutis, moribus & bonis

11. *Genialis*] Jucundus & voluptatem genio congruentem asferens. C.

14. *Pectore candido, &c.*] Imò potius munera mea animo sincero & grato recognosce, Deoque quacunque velis votorum oblatione sine animalium interuentione, legitimè sacrificabis. F.

16. *Qua fronte*] Integre-an perfricta ? Sicut Terentius dixit, *Quo ore ad eam accedam?* Os enim & frons in Latina lingua pro pudore aut etiam pro impudentia non nunquam accipiuntur. Unde homo *frontis integra*, pro eo, cujus pudor & verecundia illæsa est accipitur, cui contrarius est homo *frontis perfricta*, qui frontem perfricuit, seu impudens est. C.

Juratus hostis, voce laudas,
Tecum animo mea verba rides.

18 Cum fure furti consilium cois,
Mœchis adulter te socium applicas :

19 Ad probra projectus, dolosâ
Perniciem meditare linguâ:

20 Cum fratre juncti vincula sanguinis
Oris procacis non rabiem premunt :

Infamiâ germanum eodem
Dedecoras utero creatum.

21 Et arbitraris me similem tui,
Quod perpetrata hæc dissimulaverim ?

Ne crede : tecum expostulabo,
Ante oculos tua facta ponam.

22 Considerate hæc vos, quibus excidit
De mente cæca mentio numinis :

Ne, quumprehendam, nemo sit qui
De manibus mihi presa tollat:

23 Si victimam vis magnificam mihi
Mactare, laudes canta, age gratias :

Hæc itur ad certam salutem,
Hæc superos via pandit axes.

20. Cum fratre, &c.] Propinquitus generis cum germano oris petulantis, eumque calumniis proscindentis maledicentiam non cohibet, ignominia afficis fratrem ex eadem etiam matre genitum, tantum abest ut ab ignotis ledendis abstineas. . 7.

23. Si victimam vis magnificam, &c.] Si vis hostiam condignam mihi sacrificare, beneficia mea prædica, eaque grata memoriâ repete: hac enim ratione homines ad vitam æternam eunt, hæc etiam ratio est, quæ cælum Dei ipsius domicilium aperit. 7.

Psalmus iste tunc a Davide scriptus, sicut Hebræa inscriptio declarat, quum a Nathane propheta gravissime esset increpatus de teterrimo illo adulterio simul & homicidio, sicut scribitur 2 Sam. 12. insignis est inter omnes Davidicos, continens illustre resipiscentiæ exemplum. Beza.

CARM. GEN. V.

David audita comminatione Dei per Nathanem, gratiam, peccatorum remissionem, & sui instaurationem petit, ut duce spiritu, sua sanctificationi, aliorum institutioni & Dei gloria possit incumbere, orat pro salute populi, omnesque boni votum Deo nuncupant de seipsis Des consecrandis, & gratias agendis.

O Salus rerum, lacrymis precantum
Mollibus flecti facilis, rogantem
Lenis exaudi scelerumque tetras
Ablue sordes.

- 2 Usque peccati lave & usque labem;
Dum repurgatum maculis pudendis
Purius corpus niteat recocto
Ignibus auro.
- 3 Nam meam agnosco (pudet heu pigetque)
Ah miser labem: vitiique foeda
Mentis obversans oculis imago
Semper oberrat.
- 4 Unus arcani es mihi testis: unus
Arbiter verax, temerario ausu
Improbas linguas tua judicantum
Facta refutas.
- 5 Quippe jam primo scelus usque ab ortu
Hæret, infectas vitians medullas:
Deque conceptu genitricis hausi
Semina labis.
- 6 At tibi cordi est sine fraude veri

2. *Lave*] Veteri inflectione. Lavere enim antiqui dicebant pen-
ultimâ correpta. Horat. Lib. 3. Ode 12. *Nequâ dulci mala vino
lavere.* Vide Psal. 49. 2. *Usque & usque*] id est, continuè &
quasi absque intermissione. Ter. *Qui hodie usque os præbui.* C. 2.
Niteat recocto, &c.] Clarius auro flammis sæpe fuso splendet-
cat. J.

Simplicis candor, fideique certæ
Puritas, nullo labefacta duri
Turbinis iētu.

Hanc facis tanti, vitiis ut atris
Oblito, legum sapientiæque
Tu mihi arcanæ facilis beatum in-
dulseris haustum.

7 Ergo me hyssopi, fator alme, lustra
Frondis adpersu : maculæque cedent;
Membra candorem tibi lota vincent
Pura nivalem.

8 Si bonus lætum placidusque mittas
Nuntium, tristem mihi recreabis
Gaudio mentem : stupidos recurret
Robur in artus.

9 Ne meos lapsus oculis acutis
Semper observa, numerave labes :
Sed malæ culpæ nimium tenaces
Ablue sordes.

10 Cor mihi rectum, scelerisque purum;
O potens rerum genitor, refinge :
Spiritus firmum renova novata
Cordis in aula.

11 Neu mihi avertas faciem, tuoque
Arceas vultu procul, auferasque
Spiritus sanctum, calida incitatus
Rursus ab ira.

12 Redde, speratæ solido ut salutis

6. *Fideique certæ, &c.*] Stabilisque persuasionis sinceritas, nulla rerum adversarum vi commota tibi unice placet ; tanti autem fidem firmam æstimas, ut mihi turpibus scelerum maculis asperso felicem mandatorum & sapientiæ occultæ gustum dederis. *℟.*
10. *Spiritus firmum, &c.*] Spiritumque invictum in penetrali animi expurgato refice. *℟.*

Gaudio

Gaudio per te fruar, inquieti
Spiritu motus animi rebelles
Principe firma.

13 Tum meo exemplo moniti scelesti,
Quos viâ flexit malefuadus error,
Denuò legum duce me tuarum
Jussa capeſſent.

14 Expia noxa mihi ſoſpitor
Cædis infandæ caput obligatum, ut
Te canam juſtum, pariterque lapſis
Parcere largum.

15 Tu viam vocis mihi pande : mutum
Tu Deus linguæ moderare plectrum :
Tum feram latè tua magna gentes
Facta per omnes.

16 Viſtimæ ſi te caperent, dediſſem
Viſtimam : ſed te neque ſanguis hirci
Fuſus, aut ſacris holocauſta placant
Addita flammis.

17 Pœnitens fraudum ſclerumque peſtus,
Spiritus fracti, mala cor perofum,
Hæc Deum placant : adhibe hæc, & abſque
Thure litabis.

18 Gentis humanæ bone dux, Sionem
Quo ſoles vultu facilis tuere :
Pace florentes Solymæ beatæ
Protege turreſ.

12. *Inquieti ſpiritu, &c.*] Animique turbati commotiones legibus tuis repugnantes inſpiratione tua valde efficaci confirma. *ſ.*

14. *ſoſpitor*] Servator. Nam ſoſpitare eſt ſervare incolumem, *σωτηρ*. Utitur Apuleius in Apologia. C. 15. *Viam Vocis, &c.*] Mihi denuo os aperi quod prius ob ſcelus meum occluſum obmutuit. *ſ.* 17. *Abſque Thure litabis*] Eumque abſque externo ullo ſacrificio tibi placabis. *ſ.*

19 Tum tibi votis bona mens pudicis
 Sacra persolvat: facer hircus ignes
 Pascet, & sanguis vituli calentem
 Imbuet aram.

P S A L. LII. CARM. GEN. X.

David Doegum accusatorem reprehendit scelerati facinoris, animi, & mendaciorum nomine: Dei judicia denunciat, Ecclesia gratulationem predicat: & fide gloriatur se aliquando in Ecclesia fidei officia præstiturum.

Quid gloriaris impie
 Tyranne pravis artibus?
 Innoxiiis clementia
 Divina semper excubat:
 2 Tua lingua semper fraudibus
 Intenta comminiscitur
 Nefas, nitente cotibus
 Acutior novaculâ
 3, 4 Te prava rectis plus juvant,
 Plus falsa veris recreant:
 Dolisque pestilentibus
 Libenter aurem commodas.
 5 Ergo Deus te conteret,
 Hominumque contubernio
 Eliminabit, ac domum
 Evertet omnem funditus.
 6 Justus videbit, & gravem
 Dei pavebit dexteram:
 Vanâque dignos exitus

2. *Nitente cotibus, &c.]* Magis acute scindens, quam cultor tonforius a saxo splendens cujus attritu acuitur. *7. 6. Vanâque dignos, &c.]* Finemque impiorum, animi ipsorum furore nihil ipsis profuturo dignum, lætus accipiet, ludosque faciens dicet. *7. Ridebit*

Ridebit impotentia.

7 En ille gazis (inquiet)
Malisque fidens artibus,
Securus ille numinis,
Divinae opis nil indigens.

8 Ego, ceu virens olivula,
Domini in agello confita,
Florebo, spe fretus bonâ
Cœlestis indulgentiæ.

9 Te semper in cœtu pio
Fraudis scelestæ vindicem
Canam, & tuæ clementiæ
Spe dura cuncta perferam.

P S A L. LIII. CARM. GEN. iii.

Eodem est argumentum cum Psalmo 14.

O Pinionum fœda mentem toxico,
Corpusque scelerum sordibus
Contaminata turba, vela dum cupit
Suo furori obtendere,
Ferri ac referri fortis arbitrio omnia
Humana comminiscitur.

Ergo exsoluta numinis formidine,
Dat frena turpitudini :
Scelestæ, fœda, abominanda excogitat,
Excogitata perpetrat.

2 Ex arce celsa siderum deflexerat
Dominus in orbem lumina,
Si quem videret forte non penitus malis
Corruptum opinionibus,
Qui mentis oculis omnium fideliter
Rerum parentem quæreretur.

- 3 Erroris omnes nubili fallacibus
 Fraus illigârat cassibus :
 Se cuncti eisdem polluere sordibus,
 Nec recta cuiquam curæ erant.
- 4 Ergo ille mitis, munificus parens,
 Irâ incitatus asperâ,
 Gens (inquit) ista plena scelerum ac sordium,
 Crudelis animo, & impia,
 Quæ panis instar devorat plebem meam,
 Ecquando cognoscet Deum ?
 Ecquando mentis lumine in periculis
 Agnoscet orbis arbitrum ?
- 5 Certe timebit non timenda, & conscius
 Vexabit horror pectora.
 Nam Dominus ossa conteretque, & hostium
 Ausus retundet impios.
 Vultum pudoris turpibus sparget notis :
 Turbabit animum infamia.
 En unquam Eo lucifer salutifer
 Ab axe promet hunc diem ?
 Ab arce Dominus quum Sionis ardua
 Speratam opem feret suis,
 Patriæque vinclis liberos hostilibus
 Reddet nepotes Isaci :
 Electa laudes illius gens ut canat
 Perfusa vero gaudio.

P S A L. LIV. CARM. GEN. X.

David a Ziphais proditus, Deum orat pro salute sua & hostium exitio, promittens se, accepto hoc beneficio, amplius culturum & predicaturum Deum.

Rerum parens me protege,
 Et sævo ab hoste libera,

Nomen

Nomen boni ut colant tuum,
Et vim paveſcant impii

2 Audi benignus ſupplicem,
Nec durus aurem queſtibus

3 Occlude: vitæ nam meæ
Crudelis hoſtis imminet.

Infestus hoſtis imminet
Vitæ meæ: nec vindicem

Dei potentis dexteram
Sibi imminentem reſpicit.

4 Rerum ſed æquus arbiter
Opem feret: periculis

Me liberatum fulciet,
Et ſoſpitem tuebitur.

5 Suis peribit artibus
Sceleſta fraus, & incident

In ipſa cæci retia,
Quæ clam mihi tetenderant.

6 Liber periculo, victimis
Te munerabor: te canam

Patrem, bonis placabilem,
Malis que formidabilem:

Qui libero moleſtiis

Mihi dedisti gaudia

Haurire læto lumine

De clade gentis perfidæ.

6. *Qui libero moleſtiis, &c.*] Qui mihi anxietatibus liberato
donasti. lætitiā capere hiſce oculis exitio hominum fraudulen-
torum gaudentibus. *ſ.*

† P S A L. LV. CARM. GEN. V.

*David orta Abſchalomi conſpiratione, Deum orat pro ſalute ſua &
hoſtium ruina, ſeipſumque de utriusque eventu confirmat a fide
ſua, & experientia beneficiorum Dei, & ab aliorum impietate &
inhumanitate. Poſtremo ſe & omnes ſuo exemplo confirmat.*

Cœlitum

COElitum rector bone, mitis aurem
Admove in rebus trepidis vocanti,
Neu meos vultu tetuico severus

Despice questus.

2 Adspice attentus mihi quo tumultu

Æstuet pectus: gemitu dolores

3 Quo fremant, dum vis mihi frausque sævi

Imminet hostis.

Imminet sævus capiti tyrannus,

Et meæ famæ meditatur atrox

Crimen, & secum turrit impotenti

Turbidus irâ.

5 Cor micat, nervis trepidant solutis

Offium nexus, animus labascit,

Semper & pallens oculis oberrat

Mortis imago:

6 Ergo sic mecum loquor: O quis altos

Nobium in tractus celeri columbæ

Me levet pennâ, nemorum & remotis

Sistat in antris!

7, 8 Ut procul curâ trepidâ metuque

Montium solos habitem recessus,

Ocyor ventis ferar & corusci

Fulminis alis.

9 O Deus linguas malè perde pravas,

Illitas linguas gelido veneno:

Quæ dolis, probris, rabidisque vexant

Litibus urbem.

10 Sive lux fundat radios micantes,

Sive nox fundat tenebras opacas,

Excubant muris maledicta, vicis

Omnibus errant.

11 Vis, furor, fraudes, scelerum libido

Obsidet cunctos aditus viarum,

Et fames auri miseram trucidans

Fœnore plebem.

- 12 Si palam sævos inimicus enses
Stringeret, si clam laqueos pararet;
Dente si famam peteret maligno,
Æquior essem :

- 13, 14 Tu mihi insultas comes & sodalis;
Testis arcani taciturni, & auctor
Consilii, sacræ totiesque junctus
Fœdere mensæ.

- 15 Gentis humanæ moderator, orbem
Qui salutari regis æquitate,
Fraudis auctores scelerumque vivos
Obrue terrâ.

- 16, 17, 18 At mihi attentam dabis æquus aurem;
Sive lux promat radios ab undis,
Sive lux condat radios sub undis
Vespere fero.

Inter hostiles dabis ut tumultus
Tutus evadam : mihi nam superbis
Viribus fretus numeroque sævus
Imminet hostis.

- 19 O potens rerum, sine fine pœnis
Tu premes justis scelus impiorum;
Arrogans pectus quibus obstinatâ
Intumet ira.

- 20 Pace qui fictâ simulant amicæ
Mentis affectus, animoque virus
Occulunt, prisco neque facta curant
Fœdera ritu :

14. *Consili*] Vide Annot. ad vers. 16. Psal. 10. C. 19. *Intumet*]
Pro intumescit quod frequentius. C. 20. *Prisco neque &c.*] Pa-
cemque more antiquo constitutam non magni faciunt. 7.

- 21 Lacteus blando fluit ore rivus :
 Bella cor spirat fera, suaviorque
 Balsamo sermo secatur instar ensis
 Vulnere cæco.
- 22 Tu tui curam Domino relinque,
 Is tuos gressus reget, is dolores
 Leniet, justumque ope sublevabit
 Rebus in arctis.
- 23 Impio, fallaci, avidoque cædis
 Fila mors rumpet viridi in juvenia :
 Me tui, rector bone, spes favoris
 Certa fovebit.

21. *Balsamo*] Nomen arbusculæ, & ex ea emanantis unguenti nobilissimi, uni Judææ olim concessi, de quo multa Plinius, lib. 12. cap. 25. Et Corn. Tacitus lib. 21. Item Justinus lib. 36. C.

P S A L. LVI. CARM. GEN. VI.

David a Schaulis persecutionibus, veniens in Pelischaeorum manus, Deum orat pro salute sua, fidei & innocentia nomine, & pro adversariorum exitio : fidem suam in Deum prædicat, ei laudem tribuit de acceptis promissionibus, quarum complementum expectabat.

ORbis creator me bonus adspice,
 Injurioso quem pede prorutum
 Hostisque conculcat, premitque
 Assiduis agitans periculis.

2 Conculcat hostis me numero ferox,
 Et insolenti sævitiâ premit :

3 Nec liberas lucas laborum,
 Nec vacuas finit ire noctes.

Seu luce terror sollicitus mihi,
 Seu nocte circumstat, pater optime,
 Spes rebus in duris mihi una,

Et columen superas salutis.

- 4 Te fretus uno, pollicitis tuis
Innixus unis, nec metuam dolos
Mortalium cæcos, minasque
Terrificas, & aperta bella.
- 5 Calumniantur quæ loquor omnia,
Pravaque carpunt facta libidine :
Huc conferunt omnem laborem, ut
Exitium mihi moliantur.
- 6 Cœtusque cogunt, & capiti meo,
Quà fraude, quà vi, jugiter imminet :
Vestigia observant, nec horam
Insidiis vacuam relinquunt.
- 7 Impunè tantam nequitiam ferent ?
Pravique fructum consilii legent ?
O arbiter mundi, nec illos
Præcipites agis in ruinam ?
- 8 Meæ labores tu numeras fugæ :
Urnâ repostas tu lacrymas meas
Servas : apud te certa constat
Uſque mei ratio doloris.
- 9 Aurem vocanti tu facilem mihi
Das, atque inanes spes facis hostium :
Et signa non obscura amici
Das animi, & stâbilis favoris.
- 10 11 Te fretus uno, pollicitis tuis
Innixus unis, nil metuam dolos
Mortalium cæcos, minasque

3. *Superas*] *Superare* crebrò pro superesse seu superstitem esse usurpatur apud. Virg. *Quid puer Ascanius, superatne & vespitur aura AËtheria ?* pro superestne. C. 6. *Cœtusque cogunt &c.*] Multitudinem colligunt, periculumque adversus meam salutem partim fraude, partim violentiâ, intentant. F. 6. *Qua fraude, qua vi*] ad imitationem illius Terentiani. *Quo jure, quare injuria.* C.

Terrificas, & aperta bella.

12 Te semper ergo carmine patrio
Laudabo, vitæ præsidium meæ :

Ex hostium ferro dolisque
Incolumis tibi vota reddam.

13 Te liberatus vindice te meum
Firmante gressum, ne titubent pedes,
Dum spiritus fovebit artus,
Jussa sequar tua, rector orbis.

13. *Te liberatus vindice*] Te me in periculis vindicante. *J.*

P S A L. LVII. CARM. GEN. ii.

David Schaulem fugiens, gratiam & salutem a Deo petit, fidem suam in Deum profitetur, exponit adversariorum improbitatem, & propter gloriam Dei judicia eius confici postulat, ad salutem suam, hostium vero exitium.

SANCTE parens miserere animæ pereuntis, & omnem
In te salutis quæ locavit spem suæ :
Meque tuis alistectum defende, procellæ
Dum sævientis impetus deferbeat.

Te voco, te (solum in rebus quod restat egenis)
Appello, supplex & tuam imploro fidem.

2 Te voco, qui cumulata mihi promissa refundes,
Et cœpta duces prosperos ad exitus :

3 Qui mihi subsidium e cælo præbebis, & hostis
Jamjam imminentis liberabis faucibus :

Qui dabis auxilium ex adyto sublimis olympi,
Memorque fidei & pristinæ clementiæ.

4 Inter enim sævos habito feritate leones :
Flammam vomentes versor inter belluas,
Lingua quibus sævo proscindit acutiùs ense,

1. *Deferbeat*] Metaphora a musto quod oportet deservescere antequam mitescat: Similis ratio est affectuum iræ & indignationis. C. 3. *Adyto olympi*] Vide Psal. 18. & 20. 7.

Dentes

Dentes sagittis lanceæque cuspide.

5 O Deus augustum celso caput exfere cœlo :

Ostende terris gloriæ jubar tuæ.

6 Explicuere meis pedibus sua retia : terræ

Me sævus hostis penitus afflictum premit,

Et scrobibus fossis iter obsedere : sed ipsi

Mihi paratas in scrobes cæci ruent.

7 Mens invicta malis, animi vigor integer, orbis

Te voce rector, te celebrabit lyrâ.

8 Eia agè depositis mens expergiscere curis,

Et tu canora barbitos cum nabliis.

Ocyus auroræ quàm lucifer excitet ignes,

Aurora cantus quàm volucrum exfuscitet ;

9 Te, pater alme, canam : populos tua facta per omnes,

Quàcunque tellus panditur, vates feram.

10 Nam tua siderei bonitas fastigia cœli,

Fidesque tractus nubium supervolat.

11 O Deus augustum nitido caput exfere cœlo,

Ostende terris gloriæ jubar tuæ.

6. *Explicuere*] Inimici casses suos ad me illaqueatum intercipiendum distenderunt. 7.

7. *Mens invicta*] In nonnullis legitur *infracta*, pro non fracta, cum tamen *infringere* sit valde frangere Virgil *Turnus ut infractos adverso Marte Latinos Defecisse videt*. *Infractos*, id est, valde fractos & debilitatos. C.

8. *Barbitos*] Et *Barbiton*, Instrumentum lyricum est, plectro solitum pulsari, inventum Terpandri, vel ut alii volunt Anacreontis. C. 8. *Lucifer excitet ignes &c.*] Indicatio Temporis matutini sive diluculi. in qua utrobique το αὐχον ἐμψυχον ornamēto bonis Poetis admodum familiari. Tale illud. *Increpat æstatem feram Zephyrosque morantes*. C.

P S A L. LVIII. CARM. GEN. VI.

David aulicos se apud Schaulem traduentes increpat, injustitia, improbitatis & pertinaciæ nomine, judicia Dei imprecans illis ventura confirmat : piorum latitiam, pacem, & salutem conjunctam gloriæ Dei prædicat.

Qui

Qui jura celso de folio datis,
 Qui frena legum flectitis, en erit
 De plebis ut caussis egenæ
 Judicio statuatis æquo ?

2 Quin mente pravâ nequitiam & dolos
 Versant, sub umbra justitiæ tegunt
 Injuriam : factis honesti
 Objiciunt speciem pudendis.

3 Maternâ ab alvo flagitii viam
 Sensim sequuntur, perque suos gradus
 Obliqua sectandi libido
 Cum teneris adolescit annis.

4 5 Linguâ venenum pestifera gerunt :
 Auresque claudunt consiliis, velut
 Obturat aures calida aspis,
 Quæ magicos metuit susurros.

6 Confringe malas, ô Deus : impudens
 Os comminutis contere dentibus :
 Et ridibus sævis hiantes

1. *En erit De plebis &c.*] An unquam tempus erit, ut de pauperum controversiis sententiam ferentes, judicium juste pronuncietis ? 7.

4, 5. *Aspis*] Genus serpentis, de qua vide *Plin.* lib. cap. 23. & lib. 29. cap. 4. Aristoteles quoque de animalibus lib. 8. cap. 29. in Africa eum gigni affirmat, ejusque ictui nullam remedium. Hæc Cleopatra Regina Ægypti, mori volens sibi scribitur admovisse. Torpore autem & somno faucibus necabat. Cur autem vocaverit aspidem callidam, patet ex Plinio, libro & capite primo indicato. Ubi de aspidis ingenio sagaci hæc quodam modo mira narrat: Unus inquit huic tam pestifero animali sensus, vel potius affectus est. Conjuga ferme vagantur, nec nisi cum compare vita est. Itaque alterutra interempta, incredibilis alteri ultionis cura persequitur interfectorem, unumque eum in quanto libet populi agmine notitia quadam infestat. Perrumpit omnes difficultates, permeat spatia nec nisi omnibus arcetur aut præceleri fuga. C.

Hos inhihe catulos leonum.

- 7 Emissa fracta cuspide spicula
Intercedant, nec vulnera perferant :
Ipsique vanescant repente,
Per bibulas velut unda arenas.
- 8 Sensim liquecant, tardigradus velut
Limax : acerbo funere deferant
Vitale lumen, more foetus
Ante suum pereuntis ortum.
- 9 Florentis ævi in limine, turbinis
Vis atra tollat progeniem, prius
Quam furculus spinas tenellus
Exferat, & stimulis acutis
Fœcunda latè brachia porrigat.
- 10 Justique pœnæ vindicis exitum
Lati videbunt, impiique
Sub pedibus fluvium cruoris.
- 11 Vitæ bene actæ gens hominum sciet
Manere justos præmia : at impios
Manere pœnas, arbitrumque
Esse Deum sciet orbis æquum.

8. *Tardigradus*] Sic Plautus in *Amphytr*, *gradum testudineum* dixit. C. 8. *Limax*] Propriè cochlea nuda est seu domunculam suam non circumferens, quamvis *Columella* dixerit.

Implicitus concha limax,

Scribit autem Gesnerus ex Alberto quod limax sale confusus liquecat, & in aquam viscosam convertatur. C. 8. *More foetus ante ortum pereuntis*] Periphrasis foetus abortivi. C.

P S A L. LIX. CARM. GEN. K.

David ab administris Schaulis circumventus, liberationem a Deo petit, fidei, innocentie sue, ac hostium improbitatis nomine, qua descripta, illis imprecatur, quod ad gloriam Dei futurum erat, & se Dei laudes grato animo predicaturum profitetur.

A B hostis inclementia
 Me rector orbis asserere :
 Defende vim crudeliter
 Me semper oppugnantium.

2 Ab improbis me protege
 Lætis cruore innoxio,
 3 4 Meæ salutis per dolum
 Qui cæca tendunt retia.

Ultro immerentis in caput
 Consilia cuncta conferunt :
 5 Exsurge, teque pessimis
 Fer obviam conatibus.

O arbiter mortalium,
 Et agminum cœlestium,
 Favore semper qui pios
 Peculiari amplecteris,

Exsurge, pœnis impias
 Compesce gentes : perfidis
 Neu parce, qui sibi favent
 Nefanda quum patraverint.

6 A sole Eoo ad Hesperum
 Perambulabunt compita,
 7 Et instar oblatrantium
 Canum feroces obstrepent.

Nihil nisi merum crepant
 Ferrum, cruorem, vulnera :
 Et quæ loquuntur propalam,
 Clam posse rentur obrui.

8 Meæ salutis tu Deus
 Tutela præsens, irritas
 Ridebis iras, & tua
 Me dextera tueberis.

9 Tu robur es meum, meæ

Vires, & arx fiducia.

Ergo quieto pectore

Exspecto spe tui auxili.

10 Discrimina imminencia

Ope antevertes : & malis

Fracta hostium superbia,

Læto fruar spectaculo.

11 Ne prorsus impios tamen

Una ruina elimina,

Oblivioso ne pii

Torpore recta negligent :

Sed error illos dissipet

Vagos per orbis ultimas

Oras : tuaque dextera

Semen piorum protege.

12 13 Ob oris arrogantiam,

Virusque linguæ noxium,

Mendacia & perjuria,

Consume semen impium :

Evelle stirpe ab ultima

Iusti furoris impetu,

Ut nôrit orbis ultimus

Deum bonorum vindicem:

14 A sole Eoo ad Hesperum

Perambulabunt compita,

Et instar oblatrantium

Canum procaces obstrepent.

15 Passim vagati, pauperem

Victum ut parent, sub vesperum

15. *Passim vagati &c.*] A sole oriente ad ejus occasum usque me observaturi per vias incedent, elatique obloquentur more canum prætereuntes latratu incessantium. 7. 15. Ubi passim erraverint, ut victum tenuem quærant, multa de nocte cubitum eant, cibi tenuis indigentes, 7.

T

Serum

Serum petant cubilia,
Vicus egentes pauperis.

16 Ego interim Deum canam,
Fortem, bonumque in asperis
Rebus suorum vindicem,
Fidumque propugnaculum.

17 Deum canam, qui robore
Me fulcit, auget viribus,
Benignitate sublevat,
Tuetur arx ut ænea.

P S A L. LX. CARM. GEN. ii.

David Syrorum exercitu cæso, Deum contra Edomæos implorat, de prioribus Judæorum calamitatibus expostulans; & promissis Dei, operibusque expensis, ac fide confirmata, exercitum ad strenue agendum hortatur, fretum promissionibus Dei.

SANCTE parens, nostris vitiis offensus, abactis
Pressosque duris dissipasti nos malis :
Placatus mitisque veni, jamque immemor iræ
Salutis auctor ad tuos revertere.

2 Omnis ager rimis te concutiente dehiscit :
Committe rimas, refice quassatum solum.

3 Dura tuæ genti spectacula terre dedisti
Inebriatæ poculo formidinis :

4 At trepidos tandemque animi miseratus egenos,
Signum salutis efferes : qui te colunt,
Veridicis freti oraculis, formidine mersum
Erigere rursus audeant ut verticem :

5 Eripiasque tuos gelidi formidine lethi

2. *Dehiscit*] Dehiscere frequentativum ab hio, est quasi hiatus quodam se aperire. Virgilius.

Sed mihi vel tellus optem prius ima dehiscat. C.

4. *Oraculis*] Per Syncopen, pro oraculis. C.

Præfens;

Præfens, & opifer invocantes audias.

6 Audiit, ex adytoque Deus flammantis olympi
Vocem rependit gaudii prænuntiam.

En tibi frugiferos Sichimæ dispertiar agros :
Vallem Sucothi metiar decempedâ.

7 Nonne mihi parent Jacobi pignora, quisquis
Vel pecore tondet arva, vel vomere secat ?

8 Oppida sub pedibus Syriæ calcabo superbæ,
Moabum, Idumen, & Palæstinas domos.

9 Quis mihi pandet iter munitas ductor ad arces ?
Muros Idumes divitis quis diruet ?

10 Quis? nisi tu nostræ gentis, Deus unice, tutor,
Qui nos premendos hostibus reliqueras,
Offensus vitiis pravis: nec in arma ruentes
Nostros præibas dux ut ante, exercitus.

11 Nunc pater auxilium rebus bonus adfer in arctis :
Humana fallax credulos spes decipit.

12 Te duce, victrici decorati tempora lauro,
Pedibus prememus hostis arrogantiam.

6. *Decempeda*] Virga decempedali. 7.

6. *Sichimæ*] Sichein oppidum Sicheinitarum in Samaria, non procul à Gazer, ad montem Garizim, prope quod Abraham aliquando habitavit, & ubi fuit fons Jacob. C. 6. *Sucothi*] Sucoth oppidum trans Jordanem, non procul à torrente Jaboc, è regione Ephraim, aliud in vicinia Hierosolymæ prope Emauntem. C.

8. *Syria*] Syria rēgio est Asiæ majoris finitima Judææ inter orientem & septentrionem cujus metropolis Damascus, olim Arama hodie Soria. C. 8. *Moabum*] Moabitæ habitaverunt in regione media inter Arabiam & mare mortuum, quæ Moabitis dicta est, à Moabo Filio Lothi. C. 8. *Idumen*] Idumæam intelligit, finitimam Judææ inter meridiem & occidentem, sic dictam ab Edomo. Lucanus 3. *Palmarum dives Idumen*. C. 8. *Palæstinas domos*] Intelligit regionem Philistinorum. Idumææ & mari Syriaco quasi inclusam : cujus oppida sunt Accaron, Ascalon & Gaza : sic dictam a Philisto Filio Mizraimi, nepote Cham, a quo tota illa regio quam Israelitæ post ejectos Cananæos tenuerunt dicta est Palæstina. C.

David rex in extremam regionem pulsus, auxilium Dei implorat ante acceptorum beneficiorum nomine; regnum Christi promoveri petit, deinde gratum animum pollicetur Deo.

- A** Udi vocantem me bonus, & meis
 Intentus aurem da precibus, Deus;
- 2 Projectus oris orbis in ultimis,
 Ad te recurram rebus in asperis.
 Me siste rupis culmine in arduo
- 3 Procul periclis: semper enim tui
 Spe fretus, hostis tutus ab impetu;
 Munitæ ut arcis præsidio fui.
- 4 Tentorio fac semper ut in tuo
 Degam, sub alis protegar & tuis:
- 5 Qui lenis aurem das precibus meis,
 Qui vota lætum ducis ad exitum.
 Frenare sceptris te metuentium
- 6 Hæreditatem das mihi: regiæ
 Tu longa vitæ tempora porrigens
 Nectes peractis secula seculis.
- 7 Securus ut te perpetuò colat
 Rex, liberalem porrige dexteram
 Fortuna in omni: quâque soles fide
 Fac ut fruatur pollicitis tuis.
- 8 Ac tum periclis liber ab asperis,
 Te voce, dulci te citharâ canam,
 Pacti tenacem, & munificum tuis;
 Et vota ad aras perpetuò feram.

6. Regiæ] Tu meæ vitæ spatium, quem regem designasti, pro-
 rogatum extendens, annis præteritis annos multos adjicies. f.

CARM. GEN. iii.

David oppressus fiduciam suam in Deum pradicat : hostes reprehendit, seipsum & Ecclesiam exemplo suo confirmat, omnesque a fiducia verum humanarum ad Deum revocat, & confirmat autoritate verbi ejus.

- M**ENS acquiescit unicè mea in Deo :
 2 Hinc spes salutis, arduis
 In rebus arx hæc : tutus hoc munimine
 Nullum tremiscam ad impetum.
 3 Quousque tectis fraudibus subvertere
 Innoxium tentabitis?
 Pœnas daturi mox & ipsi, improvidi
 Jamjam imminentis exitus,
 Proni in ruinam incumbitis, ceu mœnia
 Saxis solutis putria :
 4 Et interim omnes corporisque & ingeni
 Vires eò contenditis.
 Vobis placetis fabulis vanis, gradu
 Turbetis impii ut pium.
 Clam devovetis corde tacito, propalam
 Laudatis ore subdolo.
 5 At tu acquiesce mens mea in Deo tamen :
 Hinc spes salutis, arduis
 In rebus arx hæc : tutus hoc munimine
 Nullum tremiscam ad impetum :
 7 Spes inde vitæ & gloriæ pendet meæ,
 Et roboris fiducia.
 8 Quocunque cœli gens colis sub fidere,
 Huic crede rem, sobolem, domum :
 Omnes ad illum mentis ægritudines,

3. *Ceu mœnia*] Veluti in muros vetustate ruinosos saxis calce non bene cohærentibus. *J.*

Et lata defer & refer :

Semperque præsens numen ejus omnibus
Adeffe cœptis senties.

9 Ventosa regum & principum potentia

Est vanitate vanior,

Adeoque fumo levior : ut si principum

Hac lance vires omnium,

Inanitatem hac colloques, cunctis simul

Inanitas præponderet.

10 Ne firma spera parta per vim : ne nimis

Confide stultis viribus.

Opes abundant affluenter? ne bonis

Da rebus animum credulum.

11 Semel est professus, nec semel tantum Deum

Id profitentem audivimus,

Se posse solum cuncta, se solum bonum,

Et arbitrum rerum unicum :

Bonis benignum semper & placabilem,

Malisque formidabilem.

8. *Et lata defer &c.*] Omnemque mentis lætitiā illi nunciāte. *7.* 9. *Ventosa Regum &c.*] Leves potentium omnium opes sunt, ipsaque vanitate & nihilo magis fluxæ, ponderisque minoris, quam fumus levissimus, ut si in altera stateræ parte potentiam magnatum omnium ponas, in altera verò statera nihilum & vanitatem ipsam ; vanitas nihilumque majoris sit ponderis cunctis viribus principum conjunctis. *7.*

P S A L. LXIII. CARM. GEN. xviii.

David exsul desiderium suum revivenda gloriæ aspectabilis Dei in Ecclesia exponit, seipsum presente Dei gratia consolatur, & inimicorum suorum exitium prædicat, ac lætitiā suam.

DEus, salutis auctor & custos meæ,
Te veneror roseus quum fugat astra dies.
Te mens anhelat, membra sitiunt languida,

Terra

Terra velut pluvias arida quærit aquas.

- 2 Quamvis arenas aridas æstu colam,
Præsentem Dominum mens videt usque meum;
Non aliter adyta arcana quam si conspicer,
Numinis adservant quæ monumenta tui.
- 3 Nec dulcis æque est vita quam benignitas,
Quâ vitam munis prosequerisque meam.
Ergo remotis diffitus quamvis locis,
Præsidio tutus te celebrabo tuo:
- 4 Tui sonabunt nominis præconia,
Quæ dederis vitæ tempora cunque meæ.
- 5 Nec victus æquè recreat corpus, tua
Excitat ut mentem laus celebrata meam.
- 6 Tu nocte carmen, mane tu carmen mihi es:
- 7 Tu trepido præsens fers mihi semper opem.
Securus alis conquiesco sub tuis:
Teque procul curis & tua facta canam.
- 8 Te quærit animus, te colit, te deperit:
Tu validâ fulcis me, pater alme, manu.
- 9 At qui laborant per nefas me perdere,
Consiliis pravis digna ruina premet.
- 10 Ferro profundent spiritum nefarium:
Membra dabunt avidis dilanianda lupis.
- 11 Rex lætus autem vindicem agnoscet Deum,
Et quicumque Dei numina rite colunt.
Metu stupentes conticescent impii,
Spe stolidâ fluxis qui tumuere bonis.

2. *Quamvis arenas &c.*] Tametsi etiam solum hoc calore nimio infœcundum habitem: animus tamen Dei recordatus, eum mihi propitium semper perspicit; non secus ac si oculis hisce templi tui penetrabile cernam, quod cultum tuum, pignus, & memoriam divinitatis tuæ custodit. *7. 8. Deperit*] Deperire idem ferè quod perire. Cic. *Scheda ne qua depereat*. Idem ὑπερεφίλειν. id est, vehementer & impotenter amare, ut quis amando quasi perire videatur. C.

CARM GEN. viii:

David Deum implorans salutem petit: de adversariorum violentia & fraude conqueritur, hinc fide confirmatus, excidium improborum divinitus eventurum, & bonorum pacem prænunciat.

A Udi, sancte parens, non tetricus preces
Te poscentis opem rebus in asperis:
Et fallacis ab hostis
Vitam fraudibus eripe.

2 Pravorum tacitis factio me dolis
Oppugnat; trucibus consiliis fremunt
Conspirantque scelesti:

Tu me dux bonus eripe.

3 Linguas ceu gladios exacuunt suas;
Oris pestiferi verba nefaria
Intentant, medicata

Tanquam spicula toxico;

4 Ut rectos animi ex insidiis petant:
Et securi avidâ mente coquunt nefas;
Nec quenquam malefacti

Formidant fore vindicem.

5 Designant animis horrificum scelus;
Et sævo laqueos consilio parant:

Inter seque loquuntur,

Nemo conscius hæc sciet.

6 Cor, mens, ingenium, consilium, labor;
Huc tendunt, facies ut scelerum novas

6. *Facies novas scelerum*] Meditari novas facies scelerum & novos modos & vias, & quasi formas scelerum & fraudum excogitare. Ut enim Gellius lib. 13. c. 28. inquit, *Non solum in hominum corporibus, sed etiam rerum aliarum facies dicitur. Nam montis, & cæli & maris facies, si tempestive utatur, probe dicitur. C.*

Et fraudum meditentur :

Hoc unum studium fuit:

7 Ast illos subiti cuspide spiculi
Incautos feriet magna Dei manus;
Et lethalia certâ

Figet vulnera dextera.

8 Spectantes gelidus corripiet timor,
Auctori exitium quum videant suæ
Dirum immittere linguæ
Viosæ mala toxica.

9 Gens humana tuæ robora dextera
Agnoscat, meritis laudibus efferet :
Et mirabitur altæ
Lumen perspicientiæ.

10 Justi spes animos eriget, & Dei
Tutus præsidio lætitia fremet :
Et gaudentia corda
Vero simplice gestient.

8. *Viosa lingua*] Id est, venenatæ a nomine virus. Nam alias viosa mulier Lucilio dicta est *φιλανδρός* appetens viri. C.

9. *Perspicientiæ*] Perspicientia, perspicacitas, vocabula finitima, Ciceroni quoque usurpata pro quadam solertia, qui ipse 1. Offic. perspicientiam veri solertiamque conjunxit. C.

P S A L. LXV. CARM. GEN. V.

David laudem Dei prædicat, tum propter spirituales benedictiones cum Ecclesia communicatis, tum propter temporarias, universe in orbem terrarum, sed maxime habitationem populi sui e cælo diffusas.

TE manent laudes, Deus, in Sione :
Hic tibi castis operata sacris

1. *Operata*] Operari & facere in Latina lingua sæpe idem significant, quod sacra facere. Virgil. *Cum faciam vitulos.* Item *Letis operatus in herbis* Hinc Nonius: *Operari, est religiose, & cum summa veneratione sacrificiis litare, &c.* C.

Vota gens solvet tua, victimisque
Imbuet aras.

2 Quique tam præsens tibi supplicantium
Exitus votis tribuas secundos,
Te petent gentes sub utroque mundi
Axe jacentes.

3 Nostra nunc justis scelerata facta
Nos premunt pœnis : facilis querelis
Tu tamen flecti, mala servitutis
Vincula franges.

4 O quater, plusquam quater ô beatos,
Quos leges, lectos facies amicos :
Ut colant puri tibi dedicati
Atria templi.

Illa lux felix, cumulata cunctis
Lux bonis, pectus satiabit ægrum
Gaudio, quæ nos reduces sacrata
Sistet in æde.

5 Annues nostris facilis querelis,
Finium terræ Deus ultimorum
Spes, & extremas maris ambientis
Gurgite terras.

Tum stupor mentes quatiet tuentum,
O Deus nostræ columen salutis,
Te malis durum, miseris benignum,
Omnibus æquum.

6 Tu potens rerum, validisque pollens
Viribus, firmas stabili catena
Montium tractus, jugaque inquietis
Tunsa procellis.

6. *Fugaque tunsa procellis*] Est periphrasis scopulorum mari-
norum, qui à fluctibus tunduntur et verberantur. Virg. 3. Georg.
Cum graviter tunsis gemit area frugibus. Item,
Gens effœna virum Riphæe tunditur Euro. C.

- 7 Tu maris nigris agitata ventus
Terga componis: cohibes rebelles
Gentium motus, placidaque mutas
Pace tumultus.
- 8 Ultimi rerum tua signa nôrunt
Et pavent fines, quoties coruscis
Turgidum flammis fremuit sonoro
Murmure cœlum:
Quique Phœbæos habitant ad ortus,
Et quibus sera face Phœbus undas
Tingit, auctorem te hilares fatentur
Lucis & umbræ.
- 9 Tu solum terræ sitientis imbrem
Lætus invisis, gravidæque nubis
De sinu fundis genitale pigros
Semen in agros.
Alveus pleno tibi semper amne
Turgidus læta novat arva fruge,
Floribus campos, nemorum virentes
Fronde recessus.
- 10 Rore tu leni sola contumacis
Maceras terræ, subigisque glebas :

7. *Tumultus mutare pace*] Ita scilicet ut bellis & tumultibus pax succedat Horat: *Mutat quadrata rotundis.* C. 9. *Alveus*] Propriè est profunditas illa, quæ, est inter utramque fluminis ripam depressa. Unde fluvius dicitur alveum mutare, quando alio derivatur. C.

10. *Terra contumacis*] Eleganter & argute ἀνυχοῦν facit ἐμψυχοῦν Sicuti enim puer aliquis petulans in parentem, aut servulus indomitus in herum est contumax ; ita terra, quæ tot ligonibus & aratris vix tandem subigitur, ut mollescat & semini excipiendi fiat opportuna, eodem nomine contumax dicitur. C.

10. *Maceras*] Macerare inter alia etiam significat idem quod mollicare, aut aliquid tam diu aqua perfusum reponere, donec molle & tenerum, & nonnunquam falsuginis quoque expers fiat.

Hinc in Adelphis Terentii, est : *Macerare salsamenta*. Eodemque modo hic terra dura, rore & pluviis dicitur macerari. Alia significatione utitur hoc verbo *Psal.* 69. *Si macero pectora curis*. Est enim illic macerare, nimis curis seipsum attenuare & conficere. C.

Ebrios fulcos viridante amictu

Messis inumbras.

11, 12, 13 Quà feres gressus, renovabis annum

Fertilem frugum : vegetansque fœtus

Per cavas valles riguosque saltus

Impluet humor.

Gestiet pauper tugurî colonus,

Lacte distentas comitans capellas ;

Mugient colles, & amica fessis

Silva juvencis

Spes aratoris cupidas fovebit

Fluctuans latis seges alma campis ;

Ut canat festa tibi feriatus ;

Carmen in umbra.

10. *Ebrios fulcos*] Qui vino ad saturitatem usque madidus est, ebrius proprie dicitur. Id scitè hoc loco transtulit ad fulcos agrorum, rore & pluvia imbutos & humectatos. Ita spongiam quoque aqua plenam, ebriam possemus dicere. Eodem modo loquitur *Esaias* c. 55. *Descendit imber & nox de cœlo, & illuc ultra non revertitur sed inebriat terram, & germinare eam facit.* C.

10. *Amictu messis*] Sicuti enim collium & montium quasi vestes sunt arbores & virgulta ; ita segetes, quæ hic sub messe, intelliguntur, sunt quasi amictus agrorum & fulcorum. Hinc *Virgil.* *Olea vestire Taburnum.* Item, *amicta vitibus ulmi.* C.

P S A L. LXVI. C A R M. G E N. XIX.

Psaltes ad gloriam Dei predicandam populos hortatur ab exemplis Scripturae, & ab administratione sua tum communi erga omnes, tum singulari erga Ecclesiam, hinc exemplo suo, Dei laudationem confirmat.

Incolæ terrarum, ab ortu
Solis ultimum ad cubile,

Eia

Eia Domino psallite.

2 Eia Domino jubilate :

Nomen ejus, numen ejus

Ferte in astra laudibus

3 Dicite illi : Rector orbis

Sancte, quàm stupenda rerum

Est tuarum gloria !

Quanta virtus, quâ protervos,

Mente fractâ, cogis hostes

Supplices procumbere !

4 Te parentem læta honoret,

Te potentem prona adoret

Tota rerum machina.

Voce blandâ te canamus,

Barbitō dulci sonemus,

Carminumque cantibus;

5 Eia adeste, facta cunctis

Cernite admiranda seclis ;

Acriusque expendite

Facta providi parentis,

Facta Domini consulentis

Arte mirâ servulis.

6 Vertit æquor æstuosum

Aridæ in campos arenæ ;

Fluminis per alveum

Agmen iræ gratulantum,

Ceu per arva sicca, fecit,

Stante fluctu languido.

7 Frenat unus orbem habenis

Sempiternis : intuetur

Et pios & impios.

Nec finit sibi rebelles,

Viribus fretos superbis;

Improbis votis frui.

8 Laus Deo nostro per omnes
Orbis oras : omnis unum
Laudet illum natio.

9 Morte liberavit unus
Nos propinqua : fulcit unus
Liberos firmo gradu.

10 Igne ut aurum, examinâsti

11 Nos periclis : illigâsti
Hostium nos cassibus.

12 Vincula lumbis, frena malis
Sub tyrannis induisti
Impotentis imperi :
Sed per ignes, sed per undas,
Divitis tamen dedisti
Uber agri exercitis.

13 Ergo supplex introibo
Templa, victimasque cædam :
Vota supplex offeram,

14 Vota duris in periclis

15 Nuncupata : pinguis agnus,
Cornigerque agni parens,
Bos & hircus sanguine aras
Imbuent : nec thura deerunt
De Sabæo stipite.

12. *Uber agri*] *Uber* propriè mamma est. Hic pro ubertate & abundantia accipitur, ad imitationem illorum Virgilii. *Et fertilis ubere campus.* Item. *Terra antiqua potens armis, atque ubere gleba.* Apud Homerum quoque est *ὑδάρ ἀρρεπής*. Sicuti enim in corpore animalis maxime fœcunda & fertilia sunt ubera ; ita partes terræ fœcundissimæ & maxime frugifæræ eleganter hac metaphorâ repræsentantur. Ita *Psal.* 106. *Uber feracis spreuit agri.*

15. *De Sabæo stipite*] Indicat thus, sic dictum a *θύειν*, quod est sacrificare. Est enim thus quoque gummi seu liquor ex cortice certæ cujusdam arbusculæ apud Sabæos Arabiæ populos destillans. C.

- 16 Dum Dei benignitatem
Explico in me, cuncti adeste
Qui Deum veremini.
- 17 Audiit statim vocantem :
Nos vocantes audientem
Prosequamur laudibus.
- 18 Conscios sceleris nefandi
Supplicantes rector orbis
Aure surda respuit :
- 19 At mihi lenis bonusque
Supplicanti semper aurem
Non severam commodat.
- 20 Gratias ago parenti
Optimo, qui se roganti
Asperum non præbuit :
Qui sua benignitate
Destitutum non reliquit
Rebus unquam in asperis.

P S A L: LXVII. CARM. GEN. V:

Ecclesia regnum Dei in Iehudais operari; ad gentes propagari, & administratione benedictionibusque spiritualibus & corporalibus declarari, petit.

- A**rbiter mundi, placidus bonusque
Parce delictis, solito & favore
Terra fac lætis segetem pecusque
Nutriat arvis :
- 2 Nota per terras bonitas ut omnes
Sit tua, & nostræ studium salutis,
Mente quos curas patria, tegisque

2. *Mente quos curas &c.*] Pro quibus etiam animo paterno es sollicitus, nosque in periculis tueris. *J.*

Rebus

Rebus in arctis.

- 3 Ut tuas laudes populi per omnes
Prædicent terras, bonitatis usque ad
Terminos rerum celebretur omnes

Fama per urbes:

- 4 Omnis exsultet locus, omnis ætas
Gestiat plausu & fremitu secundo,
Res quod humanas modereris æqui
Juris habenis.

- 5 Ut tuas laudes populi per omnes
Prædicent terras, bonitatis usque ad
Terminos rerum celebretur omnes

Fama per urbes.

- 6 Si tuæ genti faveas benignus,
Conditor mundi bone, messis agros
Vestiet, vites oleæque colles,
Gramina campos.

- 7 Si tuæ genti faveas benignus,
Conditor mundi bone, te pavebunt
Et colent gentes sub utroque mundi
Axe jacentes.

4. *Fremitu secundo*] Id est, favente, & tua facta probante, & amico. Ita Salustius dixit in Jugurtha: *Hominem oratione secunda extollit. Ut Fortuna secunda, & ventus secundus.* C.

4. *Res quod humanas &c.*] Quod genus humanum æquitate tanquam freno gubernes. f.

P S A L. LXVIII. CARM. GEN. XX.

Exhortatio ad Deum laudandum, proposita eius magnificentia, & officio, expositis beneficiis in majores, confirmans pios factis, presentia Dei, & ascensu Christi in cœlos, cujus virtute promissiones erga pios, & minæ in adversarios præstantur: postremo iterum hortatur omnes, ad laudes Dei, expositis earum causis.

Qui perpetuis orbem moderaris habenis,
Placidus bonus exsere vultus ;

Impietasque

Impietasque exosa tuas, pater optime, leges,
Tremefacta repente taceſſet,

2 Ut levis in tenues ſummi vapor effugit auras,
Ut cera liqueſcit ab igne.

3 4 At lætis pia turba animis ſua gaudia plaſu
Teſtabitur, & tibi, rerum

Sancte parens, pæana canet, qui lucida cœli
Veheris ſuper aſtra, nec ævi

Incluſus ſpatiis, æternis legibus orbem
Æternus & ipſe gubernas.

Te canimus læti, & lætos renovamus honores;
5 Qui celfi è vertice mundi

Reſpicias humanas curas: & patribus orbos
Pueros, viduasque maritis

6 Proſequeris patrio affectu: qui prole beatâ
Steriles ſolare hymenæos:

Compeditibus vinctos ſolvis: populi arva rebellis
Bibulis obducis arenis.

7 Ifacidæ Nilo quum, te ductore, relicto,
Arabum per inhospita ſaxa

8 Errarent, tremuere ſoli penetralia: cœlum

4. *Pæana*] Pæanes olim carmina dicebantur, quibus diis ſuis pro victoria in præliis gratulabantur. Hic pro gratiarum actione, & beneficiorum divinatorum celebratione accipitur. C. 6. *Steriles Hymenæos*] Poeticè, pro conjugio ſterili. Græcis enim Hymenæus, Latinis Talaffio, Deus nuptiarum credebatur, quem paſſim in epithalamiis poetæ invocant. Sicuti autem vulgò cum, qui libros Platonis emit, Platonem emere dicimus: ita veteres illi nomina Deorum liberaliter donis atque operibus Deorum tribuerunt, ob utilitatem ea honorantes, atque exornantes: Sic Bacchus pro vino, Ceres pro frugibus, Hymenæus pro nuptiis paſſim accipiuntur. C. 7. *Nilo relicto*] Nilus fluvius Ægypti eſt, per quem ipſa regio more poetico indicatur, Sicuti etiam *Pſal.* 78. & *Lucanus* de Ægypto ſic ſcribit:

*Terra ſuis contenta donis, non indiga mercis,
Aut Jovis; in ſolo tanta eſt fiducia Nilo.* C.

Maduit sudoris anheli

Imbribus : à vultu Domini conterrita duræ

Tremuere cacumina Sinæ.

9 Arva sibi selecta bonus rigat imbre benigno :

Et quum labefacta fatiscunt,

10 Confirmat, recreatque afflicta : suoque fruenda

Dat habere gregi : nec egenam

11 Temporibus duris virtutem deserit. Arma

Trepidâ formidine belli

Quum quatient animos, lætum celebrare triumphum

Teneris dabit ille puellis :

12 Sufficietque suas in laudes carmina : reges

Numerofo milite freti

Terga dabunt, latebrasque petent : spoliisque fru-

Imbellis turba relictis. (etur

13 Vestra licet somno sternantur corpora nigræ

Inter fuliginis ollas,

Illa tamen vincent nitidam candore columbam

Rutilæ cervicis honore,

Quæ nunc argentum nitidum, nunc lumina blandum

Radiantis provocat auri.

14 Quum Deus omnipotens traduceret agmina regum

Longo spectanda triumpho,

Squalida quæ luctu & tenebris Solyma antè jacebat,

Niveâ tum luce refulsit,

15 Ceu nive vicinos inter candentia colles

Salmonis culmina fulgent.

15 16 Usque sibi Basan placeat, jactetque superbus

8. *Sinæ*] Sina mons Arabiæ Petreæ, in quo Decalogus pronuntiatus & sancitus est. C. 13. *Quæ nunc* &c.] Quæ pulchritudine colli splendentis cum argento puro, & fulgore auri blandè micantis concertat. 7. 14. *Salmonis*] Nomen montis, cujus cacumen nive candidissima fuit conspicuum. C. 15, 16. *Basan*] Regio Basanitæ quam, Ogo rege interfecto, Moses dimidiæ tribui Manassæ assignavit ab ipsa pinguedine nomen habens. C. Fastigia

Fastigia proxima cœlo :

Ne tamen herbiferos saltus, ne pascua sacro

Ausit conferre Sioni :

Quam propriam pater omnipotens in secula sedem

Legit, lectamque tuetur :

17 Ille pater quem cœlituum tot millia currûm,

Equitum tot millia stipant.

Sive ille excelsæ vehitur per culmina Sinæ,

Sua seu sacraria visit :

18 Seu scelerum vindex celebri petit astra triumpho,

Captivaque colla catenis

Vincta trahit : victæ passim donaria gentes

Cumulant : paullo ante rebelles,

Poplite nunc flexo venerantur templa Sionis.

19 Igitur celebramus honores

Jure tuos, nullam nobis qui munere lucem

20 Vacuam finis ire : salutis

Unica spes nostræ : nempe unus frena gubernas

Vitæ, irremeabilis Orci

Unus claustra tenes, & nutum fata sequuntur.

21 Inimicos vulnere certo

Tu figis, longâ scelerum tu forde sepultis

Lethali tempora plagâ

22 Dividis. At caros sic consolaris amicos.

Extremo à littore ponti

Vos ego crudeli incolumes ex hoste reducam

Rubri seu trans freta ductos

Æquoris, à sævo incolumes servavimus Ogo.

23 Casorum in sanguine regum

20. *Irremeabilis Orci* [Orcus poeticè pro inferno accipitur : in quem qui semel descendit, ei inde regredi aut remeare non licet. C.

21. *Longa scelerum &c.*] Istoque lethifero caput eis secas, qui in turpibus sceleribus torpentes jacent. 7. 22. *Ogo*] Ogus rex Babilonitidis, interfectus à Mose, Num. 21. C.

- Tingent crura: canes hostilia vulnera lambent :
 24 Lataꝝ spectacula pompæ
 Adspicient, pater alme: tuo, pater alme, triumpho
 Plaudent tua templa petentes,
 25 Anteibunt qui voce canant, qui cymbala pulsent,
 Citharæ tuba juncta, tubæque
 Tibia, quæque tuas celebrent, fortissime, laudes,
 Doctæ pulsare puellæ
 26 Tympana: te populi cœtu fremituque secundo
 Et plausu ad sidera tollent :
 Isacidæque tuas in laudes ora resolvent :
 27 Juvenis de stirpe creatus
 Benjamini, Judæque aderit generosa propago.
 Neque clarus Zabulo deerit,
 28 Nephthalidæque duces. Nam tu tua jussa sequutis
 Viresque animosque ministras:
 Claraque victrici das tempora cingere lauro.
 29 Solymæ victoria præpes
 Ex adytis volat. Ergo ferent tibi munera reges,
 Atque ad tua templa ferentes
 30 Munera, te super astra ferent. Tu freta sagittis
 Lethalibus agmina fundis:
 Tu fortesque domas dexteras, animosque rebelles.
 Humiles tibi pendere cogis
 Vestigal fractosque duces, avidique cruoris
 Vindex populi, agmina perdis.
 31 Quique bibunt Nilum, quâ mergitur æquoris undis,
 Quique ipso fontis in ortu,
 Accurrent, pacemque petent, opulenta ferentes
 Tibi munera supplice dextrâ.

25. *Cymbala*] Cymbalum, instrumentum musicum, æreum, concavum, & tinnitum edens, olim sacris Cybeles cum tympanis adhibitum. Meminit Cicero in Pisonem. Et Virg. 4. Georg. *Tinnitusque cie, & matris quate cymbala circum.* C.

- 32 Regna hominum celebrate Deum : date carmina Regi
 33 Qui templa gubernat olympi
 Æterna æternus : cujus mortalia cuncta
 Vocem tremefacta pavescunt.
 34 Hunc fortem celebrate, unique accepta referte
 Benè gesti prospera belli.
 Cujus in Ifacidis resplendet gloria, cujus
 Testantur robora nubes :
 35 Cujus ab arcano templo venerabilis horror
 Stupefacta in pectora manat.
 Ifacidum Deus ille, Deus qui robore nervos,
 Animosque vigore suorum
 Implet : ei laudes Jacobi dicite proles :
 Etenim Deus ille deorum est.

P S A L. LXIX. CARM. GEN. ii.

David typus Christi, conquestus de injuriis & perpeſſionibus indigne perlatiſ, & de hoſtium ſcelere, Deum orat pro ſalute ſua & adverſariorum exitio, quamobrem docet Dei laudes a ſe, ab Eccleſia, omnibuſque rebus creatiſ predicatum iri.

- S**ANCTE parens fer opem laſſo : torrentibus undis
 Penè obruerunt me malorum flumina.
 2 Pes nequit in molli veſtigia figere limo :
 Pronumque inundans vertici fluctus rapit.
 3 Dum clamo, arentes urit ſitiſ arida fauces :
 Spectando laſſa torpuere lumina.
 4 Me vexant odiſſque premunt immanibus hoſtes,
 Plures inumbrant quàm capilli tempora.
 Inque dieſ creſcunt numero : &, ceu rapta rependam,
 Benè parta per vim cogor illiſ reddere.
 5 Simplicitas tibi nota mea eſt, bone conditor orbis,
 Meæque teſtiſ ſemper innocentiaſ eſ.
 6 Fac, pater alme, boniſ ne ſint mea damna pudori,
 Dum

Dum te colentes clade cernunt opprimi.

7 Te propter maledicta tuli & ludibria vulgi :

Te propter ora turpis infecit pudor.

8 Me vitant fratres, & eâdem è matre creati

Me ceu scelestum abominantur filii.

9 Uror, & ira coquit penitus præcordia, leges

Tuosque ritus impii quum negligunt.

In tua quæ jactant probra & convicia sacra,

In me recurrunt, corque vulnerant meum.

10 Si fleo jejunos, si macero pectora curis,

Rident, probrisque prosequuntur lacrymas.

11 Si tegor incultos faccis squalentibus artus,

Fio repentè fabula & ludibrium.

12 Me salibus petit e portæ statione senectus :

Et ebriosæ sum tabernæ cantio.

13 Interea curis, genitor, confectus acerbis,

Ad te recurro: tu benignus respice.

O genitor, sine fine bonus, sine fraude fidelis,

In rebus arctis da salutarem manum.

14 Erige pæne luto absorptum: da figere gressum:

Crudelis hostis me eripe impotentia.

15 Neu rapiat torrentis aquæ violentia, neu me

Mergatve gurgis, aut vorago absorbeat.

16 Sancte parens, nullos cujus clementia fines

Novit, vocantem & destitutum respice.

17 Ne faciem servo avertas, qui rebus egenis

Portæ statione] Ebræi in portis conveniebant ad judicia exercenda, & quasi forum agendum Latinis autem, *statio* inter alia quoque locum publicum significat, ubi jus dicitur. Sicuti Gellius quoque lib. 13. c. 13. nominat *stationes jus docentium*. Fortè etiam respexit locum ante curiam Romanam substructum, & conclavibus distinctum, ubi nationum variarum legati ad senatum Romanum missi, antè quàm audiebantur subsistebant. Unde apud Cicer. Epist. ad Q. Fr. prim. lib. 2. est *Græcostasis*, quasi dicas stationem Græcorum. C.

Supplex

Supplex opem orat : subito miserum subleva.

- 18 Mitis ades : serva hanc animam, ut pudor obruat
 Qui ceu relictum me enecant conviciis. (hostes
 19 Tu testis mihi probri ignominiaque superbæ :
 Tu testis hostes quam proterve illuserint.
 20 Cor dolor urebat : socius mihi nemo doloris,
 Nemo dolorem qui levaret anxium.
 21 Dulcia felle mihi tangebant fercula amaro:
 Pro vino aceti porrigebant pocula
 22 Ergo victum illis vitient aconita vicissim :
 Mœrorque læta obnubilet convivia.
 Unde sibi placidæ promittunt otia pacis,
 Hinc semen illis pullulet discordiæ.
 23 Caligent oculi, & nutent vestigia : vires
 24 Elumbe corpus deferant. Iram tuam
 Sic meritos effunde super : tuus hauriat illos
 25 Furor : colonis tecta vidua mœreant :
 Qui deserta habitet tentoria nemo supersit,
 26 Quia persequuntur dexterâ afflictos tuâ.
 Afflictos miserosque procaciter insultantes,
 Verbis acerbant vulnera atque injuriis.
 27 Tu sine peccatis cumulent peccata, nec unquam
 Dulcem æquitatis sentiant fructum tuæ.
 28 Impia de tabulis viventum nomina dele :
 Tuos nec inter hos recense filios.
 29 Me tenuem afflictumque tuâ, pater optime, dextrâ
 Erige, locoque siste tutum in arduo.

22. Aconita] Aconitum herba venenata est, à cautibus, quas Græci ἀκονίτις vocant sic dicta Ovid. 7. Metamor. *Quæ, quia nascuntur dura vivacia caute, Agrestes aconita vocant.* C. 26. Acerbant] Acerbare, est aliquid per se satis acerbum facere acerbius & atrocius. Virg. *formidine crimen acerbat.* Similia apud Horatium *Clarare inimicare, eternare, pro clarum, inimicum, æternum facere.* C.

- 30 Hic ego carminibus rerum super astra parentem
Tollam, & celebri gratias in cœtu agam.
- 31 Gratius hoc illi est, quàm si cadat hostia ad aram
Vitulus tenellus jam coniscans cornibus.
- 32 Adspicient mites, & pectore gaudia volvent,
Deum colentum læta corda gestient.
- 33 Audit enim Dominus tenues, nec despicit ægros
Ob nomen ejus vinculis coercitos.
- 34 Unum igitur tellus colat hunc, & pontus, & æther,
Et quicquid æther, terra, pontus continet :
- 35 Qui facit incolumem pulchram florere Sionem,
Urbesque Judæ mœnibus cingit novis :
Metiturque suis rura ante inculta colonis,
Tenenda blandis quæ relinquunt liberis :
- 36 Quæ placidâ teneat series in pace nepotum,
Quicumque Domini nomen & numem colunt.

31. *Coniscans*] Arietans, seu cornua cum impetu committens : quod hædorum & agnorum lalcivientium proprium est. *Lucret. lib. 2. Et satiati agni ludunt, blandeque coniscant.* Id quod etiam *Virgil. 2. Georg.* indicare voluit his verbis, *Pinguesque in gramine læto Inter se adversis luctantur cornibus hædi. C.*

P S A L. LXX. C A R M. G E N. xvii.

Petitio pro liberatione supplicis, pro confusione improborum, & bonorum exhilaratione, quæ spectant ad hunc finem ut magnificetur Deus.

- O** Deus, præsens ades, & periclis
Me præsentibus cripe :
O Deus, duros propera labores
Confestim auxilio ut leves.
- 2 Qui meam quærunt animam, erubescant
Fœdam ignominiam ferant :
Et fugâ turpi doleant, malignis
Qui me consiliis petunt :

- 3 Terga dent, fusos pudor ut perurat,
Qui rident gemitus meos.
- 4 Teque clementi & placido fruantur,
Qui gaudent placitis tuis.
Qui salutis spem posuere in uno
Te certam penitus Deo,
Gaudeant, semperque canant, Perennis
Majestas & honor Deo.
- 5 Sunt meæ vires & opes pusillæ :
Sed tu me Deus adjuva:
Tu meæ vires, mea spes, opesque :
Festinus fer opem mihi.

P S A L. LXXI. CARM. GEN. XV.

Psalmes fidem suam in Deum professus, servari ab inimicis petit, Deumque a munifica ejus natura, promissionibus, operibus antea actis, gloriaque sollicitans, adversariis male imprecatur, liberatione accepta, secure spondet se gratias acturum Deo.

- I**N te salutis spem posui meæ,
Fac me perennis ne pudor obruat.
- 2 Audi vocantem lenis, & eripe
Hostis cruenti me violentiæ.
- 3 4 Vitæque custos & columen meæ,
Turrisque rebus semper in asperis,
Nunc turris esto & perfugium mihi,
Et sævientum subtrahe dexteræ.
A vi scelestæ subtrahe dexteræ
Pendentem ab uno subsidio tuo :
- 5 Et qui juventæ tutor eras meæ,
Orbam senectam viribus asserere.
- 6 Tu me tuendum matris ab ubere
Duxti : pependit matris ab ubere
Spes nostra de te : materies meis

- Una est perennis laus tua cantibus.
 7 Ceu continenter prodigium malis
 Natum ferendis, rideor impiis.
 Sed me malorum fluctibus obrutum
 Spes una fulcit præsidii tui.
 8 Melux videbit, me tenebræ tuas
 9 Laudes canentem: jam senio gravem;
 Fractisque lasso corpore viribus,
 Ne me impiorum trade libidini.
 10 Et clam susurrant, & caput in meum
 Occulta tendunt retia per scelus:
 11 Et dum scelestum propositum premunt,
 Aiunt, Ope illum destituit Deus:
 Instate fracto, prendite, perditæ
 12 Nudum salutis vindice. Tu Deus
 Ne linque fretum præsidio tuo:
 Præsensque sævis hostibus eripe.
 13 Pudore vultus inficiat rubor
 Hosti doloso, fraude nefariâ
 Qui me aucupatur: mœreat irrita
 Conata, vanum lugeat exitum.
 14 15 16 Liber periculis, carmine te novo
 Pangam tenacem polliciti, & tuis
 Promptum juvandis: & numeris meis
 Aptabo laudes innumeras tuas.
 Canam potentem te dare prospera
 Eventa, belli quum fremuit timor:
 Canam fidelem reddere fœderum
 Promissa, largo non sine fœnore.
 17 Abusque primo flore puertiæ

7. *Continenter*] Pro continuo. Cæsar, *Belga cum Germanis continenter bellum gerunt*. Id est, sine intermissione, *συνεχῶς*. C. 17.
Puertiæ] Syncope antiqua, pro pueritiæ. Utitur ea *Horatius* quoque oda 36. lib. 1. *Memor acta non alio rege puertiæ*. Ita idem dixit *valdius* pro validius, *lamna* pro lamina. C.

Laudum

- Laudum tuarum tu mihi carmina
 18 Semper præisti: ne senio gravem.
 Canumque nunc me, spes mea, desere:
 Donec nepotum secula noverint,
 Me vate, quanto robore, qua fide
 19 Me liberaris. Justitiæ tuæ
 Convexa mundi gloria transvolat,
 Rerum creator, quis similis tui?
 20 Qui me malorum gurgite mersebas,
 Mitisque vita rursus amabili
 Tracto è profundo gurgite das frui
 21 Opeque honoresque accumulas bonus,
 Ira remissa: & pectora turbida
 22 23 Solaris. Ergo te cithara canam
 Nabloque certa conspicuum fide.
 O sancte nostræ gentis ab ultimo
 Protector ortu, vox mea te canet:
 Te spiritus, te vita laboribus
 Exemta duris, laudibus efferet.
 24 Lux nulla solem proferet aureum;
 Quæ prædicantem justitiam tuam
 Non audiet me, Rex bone, qui meis
 Rubore vultum offuderis hostibus.

17. *Præisti mihi carmina*] Verba aut carmina alicui præire, est ea prior recitare, ita ut alii eadem denuo repetant & pronuntient. Significat ergo Propheta, se non nisi a Deo prius sibi suggesta cecinisse, & quasi ex illius ore excepta repetivisse quo quidem ipse nomine magis ἀξιωματικός est censendus, quam alii spermologi qui pro divinis tradunt & inculcant, quæ à Deo non acceperunt. C. 19 *Convexa mundi*] Id est mundum convexum. Qualia sunt, *Avia silvarum, ardua montium* &c. Est autem convexum, oppositum concavo, id est, globi seu orbis alicujus superficies exterior. C.

CARM GEN: V:

David moriturus Deum orat ut Sehelomoni spiritum justitiæ tribuat, legitimamque administrationem & benedictionem suam, hacque administratione & benedictione Schelomonis ac Christi celebrata, benedicit Deo.

DA tux Regi, Deus, æquitatis
Jus ad exemplum dare, filioque
Regis ut legum patriæ ad salutem
Flectat habenas.

2 Ut regat justis populum institutis,
Pauperum questus facili tuorum
Aure cognoscat, dirimatque lites
Legibus æquis.

3 Pace latentur jura montiumque
Horridi saltus: genitrix quietis
Æquitas colles amet, asperosque
Ruris alumnos:

4 Jus suum det pauperibus, potentum
Curet ut ne vi tenues premantur,
Destruat quisquis miseros dolosis
Litibus urget.

5 Ut reformidet venientis ævi
Gens tuum nomen, sua sol diei
Donec effundet, sua luna donec
Lumina nocti.

6 Æquitas & jus veniens olympe
Recreat terras, veluti sub æstu
Imber, & rores pluvii beatos
Ruris honores.

7 Floreat, rerum hoc moderante habenas
Jus, bonæ paces vigeant, perenni
Luna dum cursu rediens novabit

Menstrua vultus.

- 8 Imperi fines maris unda fluctu
Hinc & hinc claudat : spatiumque latis
Quod modum regnis faciat, sit idem
Terminus orbis.
- 9 Ad pedes illi cadat advolutus
Æthiops : hostes veniam precati
Supplices, vultus humiles comamque in
Pulvere verrant.
- 10 Qui tenent pontum, refluique ponti
Insulas, regesque Arabum beati,
Thuris & dites venient Sabæi,
Dona ferentes.
- 11 Illum adorabunt, mare quâ remotis
Obstrepat terris, metuentque reges :
Servient gentes sub utroque mundi
Axe jacentes.
- 12 13 14 Ille desertos ope sublevabit :
Eximet curis querulos : egeno &
Pauperi dextram dabit : obrutosque
Fœnore solvet.
Nec velut vilem tenuis cruorem
- 15 Plebis effundi sinet : ergo vivat,
Deque thesauris Arabum beatis
Munera sumat.
Ac suo Regi bene comprecatus,
Illius laudes canat, illum honoret,
Largam opum dextram celebret, patremque
Vulgus adoret.
- 16 Per feros montes segetem refundat
Terra, tam densis crepitans aristis,
Quâm gravi cedros Libani flagellant
Murmure venti.

Augeat prolem numero carentem
 Per vias urbis bona pax beatæ :
 Lætata ceu campis riguis per imbrem
 Gramina surgunt.

17 Nomen æterno juvenescat ævo :
 Filii nomen, jubar usque solis
 Dum vagæ fundet radiata terris
 Lumina flammæ.

Ille Rex gentes faciet beatas
 Quas sinu claudit refugo Amphitrite,
 Omnis hunc tellus canet Amphitrite
 Cinctâ beatum.

18 Isaci gentis Domino Deoque
 Laus, honor, virtus : opis haud egenus,
 Illa quæ cuncti attoniti intuentur,
 Perficit unus.

19 Nomen augustum canat omnis ætas,
 Ulla quod nunquam taceat vetustas :
 Nominis sancti penetret per omnes
 Gloria terras.

17. *Amphitrite*] Uxor Neptuni : poeticè, pro mari. Ne vero quis arbitretur, Paraphrasten mentione deæ hujus profanæ & fictitiæ, carmen hoc divinum & sacrum polluere voluisse ; sciendum est, ipsum Amphitrites etymon, per se naturam maris, seu ipsum mare exprimere. Est enim ἀμφι circum τρεῖν terere, Mare enim circumquaque terram atterit. Unde Ovid. 1. Metamorph.

————— *Nec brachia longo*

Margine terrarum porrexerat Amphitrite. C.

PSALMORUM

Liber Tertius.

P S A L. LXXIII. C A R M. G E N. XV?

Psalmes post spirituale certamen erumpens in commendationem bonitatis Dei, exponit agnitivum animi sui & bonorum, qua affligantur, cum propter secundos improborum successus, tum propter calamitates suas, hinc incertum improborum statum, at certum exitum proponit, & tanquam respiciens se totum credit Deo, & illi se hasurum profitetur.

Tellus ut undis hospitium neget,
Undæque terras fluctibus obruant,
Aer coruscis fulminet ignibus,
Ruina mundi sidera misceat :

Dei potentis non bonitas tamen
In rebus arctis destituet pios,
Purasve mentes nequitiâ sinet
Mœroris æstu funditus opprimi.

2 Quàm pæne lapsu pes mihi lubrico
Gressum fefellit, dum pede metior
Immensa parvo, dum trutinâ meâ
Expendo stultus iudicium Dei !

3 Fervebat irâ pectus, & æmulo
Livoris æstu, quum scelerum omnium
Contaminatos sordibus impios,
Florere cunctis conspicerem bonis.

4 Sors illa cunctis invida, mobilis,
Infida, servat perpetua fide

4. *Invida, infida*] Constructio ejus loci est : Sors seu fortuna (hæc tamen homini Christiano ad divinam providentiam omnia referenti nihil est) quæ alias cunctis est invida, mobilis & infida, seu infidelis ; istis, scilicet, impiis, & tamen fortunatis, servat eundem quasi tenorem perpetua fide : quasi dicat : Fortuna omnibus aliis invida, mobilis & infida, unis hisce fidelis & constans est. C.

Istis

Istis tenorem, & robore vivido
Firmos senectam ducit ad ultimam.

5 Exemta duris vita molestiis
Curisque (pectus quæ reliquis coquunt
Mortalibus) per lætitiā fluit
Luxumque, & ægris pura laboribus.

6 Ergo insolenti fœta superbia
Corda intumescunt: pectora spiritus
Ventosa tendunt: cæcus amor sui
Frena impotenti dat violentiæ.

7 Tecta invidendas non capiunt opes,
Felicitem non animus suam:
Et vota vincens spemque superfluous
Luxus fatigat, nec satiat tamen.

8 Verbis minores terrificant feris,
Et fastuosæ mole potentiæ:
Vultu procaci & vocibus improbis
Adblandiuntur nequitia suæ.

9 Nec impudentis garrula vanitas
Contenta linguæ fundere toxica
Terras per omnes, astra laceßere
Audet, Deumque insana superbia.

10 Hæc mente spectant attonita pii;
Et æstuant pectore fluctuant:

11 Secumque mustant, Scilicet hæc Deus
Quum cernat, atris abstinet ignibus?

12 Opes abundè suppeditant malis,
Crescitque nullo fine pecunia &
Secura pacis molliter otia
Quassante nullo turbine transigunt.

12. *Opes suppeditant*] Neutrum absolutum pro suppetunt, sufficiunt, abunde satis sunt. Cic. 1. Offic. *Suppeditant hæc ad victum*, id est sufficiunt. Idem ad Trebatium: *Ne chartam quidem tibi suppeditare*, Pro suppetere. C.

- 13 Frustra ergo puro pectore vivitur
Frustra innocentem contineo manum
- 14 Frustra labores perfero, torqueor
Dolore, nullis non crucior malis.
- 15 Rursus verebar ne temerario
Ausu improbarem consilium Dei,
Ac arbitrarer fortè miserrimos
Selecta quos is pignora nuncupat.
- 16 Causas latentes dum sequor anxius,
Et pertinacis viribus ingeni
Pugno, profundum se chaos ingerit,
Et nocte mentis lumen adobruit.
- 17 Labore tandem fessus inutili
Ad te recurro, Rex bone cœlitum :
Quietus exspecto ex adytis tuis
Quis hos & illos separet exitus.
- 18 Vidi repente quàm pede subricō
Starent superbi: quàm stabiles parum
Opes tenerent: quàm fragili loco
Fultos ruinâ præcipiti trahas.
- 19 Procella vindex ut sonuit tuæ
Iræ, fugaces cum domino suo
Evanuerunt divitiæ: manet
Umbra invidendæ nulla potentiæ.
- 20 Sic nocte mentes ludificans fugit
Imago somni: & quæ modò pectora
Sopita vano terruerat metu,
Risus per urbem mox ciet omnibus.
- 21 Donec viderem hæc, mœror & anxie
Mentem obruebant sollicitudines:
- 22 Aut hæsitantem, ceu stupidum pecus,
Torpor ligabat pectore marcido.
- 23 Arcana sed vis interea tui

- Me fulciebat numinis, ac manum
 24 Dextram regebas : auspicio tuo
 Ductuque clarus fulgeo gloriâ.
 25 Quid terra, præter te, mihi, quid polus
 20 Offert colendum ? cor mihi tabuit,
 Infracta mens desiderio tui
 Languerat, ægrum corpus inaruit :
 Tu rursus artus robore vivido
 Firmasti : opimas suppeditasti opes.
 27 Qui, te relicto, spe stolidâ deos
 Vanos adorant, cladibus obruis.
 28 Te sector unum, tu superas meis
 Spes una rebus : præsidio tuo
 Liber periclis, auctus honoribus,
 Te sempiternis laudibus efferam.

P S A L. LXXIV. CARM. GEN. iii.

Ecclesia ab Antiocho oppressa, perpeffiones suas & scelera hostium proponit. & Deum tamdiu cessare conquesta, fœderis eius, magnificorumque operum recordatur, hostium indigna in Deum opera commemorans ; id circo Deum, pro salute sua, pro gloria nominis ipsius, & hostium confusione supplicat.

- C**Ur nos relinquis penitus, ô rerum parens,
 Hostique dedis impio ?
 Lupis vorandum cur gregem pastor tuum
 Ira obstinata deferis ?
 2 Memento cœtûs servitute ab aspera
 Quem vindicasti : quem tibi
 Peculiari forte, patrimonium
 Ceu proprium, receperas.
 Colles Sionis, numinis sedem tui,
 Bonus favensque respice.
 3 Tandem resurge, & hostium superbiam
 Compesce

- Compesce : perde funditus
 Hostes protervos, qui tuum sacrarium
 Manu nefanda polluant.
- 4 Clangunt sonora buccina, non quæ tuas
 Laudes canat, ludibrio
 Sed festa acerbo quæ profanet : in tuis
 Vexilla figunt turribus.
- 5 6 Bacchatur audax ira frenis libera :
 Ædis ruentis it fragor :
 Quales sub altis murmurant quercus jugis,
 Cæsæ bipenni quum ruunt.
 Demoliuntur malleis & vectibus
 Cælata templi limina.
- 7 Populatur ignis adyta : nominis tui
 Contaminant sacrarium.
- 8 Secumque tacito comminantur pectore
 Se diruturos omnia.
 Nec temerè : flammis strata fumant omnia
 Tuo dicata cultui
- 9 Loca : signa nusquam, nulla jam miracula :
 Propheta nullus perditos
 Solatur, &, spe quamlibet lenta, tamen
 Spondet malorum terminum.
- 10 Quousque tandem nomini fines tuo
 Hostem protervum illudere ?
 Quousque acerbis facta dira & impia
 Exasperabit jurgiis ?
- 11 Cur otiosus retrahis manum ? exsere

5 6. *Bacchatur audax ira &c.*] Ira hostium temeraria & ef-
 frenata nullo impediante sævit : Templi cadentis sonus latè dif-
 funditur, non secus ac arbores in montibus excelsis sonitum in-
 gentem edunt, cum securi dejectæ a lignatoribus, concidunt :
 malleis & ferramentis instar sudium, portas Templi figuris variis
 expolitas, diruunt : C.

Tandem potentem dexteram.

12 Tu noster olim rector & custos, Deus,
Priscis abusque seculis.

Te vidit orbis vindicantem ab omnibus
Semper tuos periculis.

13 Secessit unda, te jubente, & vitreo
Muro liquor coercuit
Cursum, feroces viribus suis duces
Ponti recursus obruit :

14 Ipsum marinis vastiorem belluis
Häusit tyrannum, & asperis
Afflicta saxi, fluctibus cadavera
Ejecta vultur Æthiops

15 Voravit : inter æstu arenas torridas,
De cote dura limpidi
Fluxere rivi : te imperante substitit
Arente flumen alveo.

16 Tuus dies est, nox tua est : solis jubar]
Radiis adornas aureis.

17 Æquorque claudis littorum repagulis,
Terrasque cingis fluctibus :
Æstate lenis frigus acre, frigoris
Æstium rigore temperas.

18 Domine, intuere probra, contumelias,
Et hostium ludibria,
Qui te laceffunt impiis conviciis,
Molestiis nos opprimunt.

19 Ne trade vitam turturis tuæ feris :
Turbam tuorum pauperum

13. *Vitreo muro*] Intelligit aquas maris rubri divisas, & utrinque instar murorum vitreorum, seu pellucidorum assurgentes, donec Israelitæ transirent incolumes, Psal. 104 mare nominat marmor vitreum. Vide Psal. 77. C. 15. *Cote dura*] Intelligit petram à Mose percussam, ut inde sitientibus eliceret aquam. C.

Ne

Ne sempiternâ oblivione desere :

20 Memor tui sis fœderis.

Nam nec tenebræ nos tegunt, nec pellimus
Obscuritate injurias.

21 Ope destituti & omnibus tracti malis
Populi pudori consule :

Ut te merentem prosequantur laudibus
Miseri levati luctibus.

22 Exsurge, rector orbis optime, & tuam
Causam tuere : sis memor
Quæ probra passim nomini semper tuo
Stulta ingerat procacitas.

23 Voces superbas & tumultus improbos
Silentio ne supprime :
Curamque rerum gerere te mortalium,
Qui negligunt te, sentiant.

P S A L. LXXV. C A R M. G E N. xiii.

David accepto nuncio de Abneri cade, a novis dissidiis metuens, Deum orat ut propter nomen suum misereatur populi, officiumque suum erga Deum & populum professus, Deum precatur ut pergat regnum ipsi tradere, in quo Deo servire & populum juste gubernare possit.

TE nos carminibus, Rex bone, patriis
Dicemus meritò : te celebrabimus
Præsentem miseris : & memorabimus
Facta illustria posteris.

2 Quum plenis venient tempora seculis,
Cogam, inquit Dominus, concilium meum :
Justis suppliciis prosequar impios,
Justis muneribus pios.

3 Fundamenta soli dissiliant licet,
Turbetur trepidis gens hominum minis,

Fundamenta

Fundamenta soli fluxa adamantinis
Nectam rursus ego vinculis.

- 4 O stultos quoties admonui modum
Vesanæ ut facerent nequitæ suæ !
In cælum quoties admonui impios
Ne stulte arma capefferent !
- 5 Quid cælum stolidâ voce laceffitis ?
Quâ spe si furitis ! spiritus arrogans
Cujus præsidio fretus in æthera
Critas erigit impias ?
- 6 Eois coeat viribus occidens,
Conjurent calidæ cum Borea plagæ,
Frustra divitias, sceptrâ, potentiam
Cuiquam conciliaverint.
- 7 Unus Rex hominum, res hominum suo]
Versans arbitrio, præcipitem trahit
Illum de solio, plebis ab infimæ
Hunc fæce ad solium erigit.
- 8 Nam cratera meri purpurei Deus
Jam dextrâ tenet, & vindice pharmaco
Undantem pateram temperat, & malis
Iustum supplicium parat
Illinc impietas undique ab ultimis
Terrarum spatiis hauriet, & mero
Consumto, cupido gutture turbidâ
De fæce exitium bibet.
- 9 At me vate, Dei, quem genus Ilaci

3. *Vinculis adamantinis*] Id est, à nullo unquam frangendis aut dissolvendis. Dicitur enim adamas, quasi *ἀδάμαστος*. Horat.

Quis Martem tunica testum adamantina, &c. C.

5. *Quid cælum stolida*] Cur Deum oratione stulta provocatis ? quo freti sic insanitis ? quo auxilio confidens animus & insolens superbas cogitationes adversus cælum tollit ? J. 8. *Cratera*] Accusativus Græcus, sicut paulo post æthera. C.

Et

Et thure & precibus placat & hostiis,
 Omnis posteritas munificentiam
 Et vim numinis audiet.

- 10 Confringam tumidæ tela superbæ
 Formidata bonis: cladibus obruta
 Emerget pietas, & super æthera
 Tollet conspicuum caput.

P S A L. LXXVI. C A R M. G E N. iii.

Psalmes Deum celebrans de presentia ipsius & magnifico opere adversus Assyrios, potentiam iræ eius ostendit, omnesque ad Deum colendum hortatur.

- G** Entes profanæ numinis loco colunt
 Sibi quisque quem finxit Deum :
 Judæa verum novit & colit Deum,
 Laudatque festis cantibus :
 2 Deum Sionis incolam, Solymæ sacris
 Cui templa fumant ignibus
 3 Illic minaces fregit arcus, lucida
 Fregit sagittæ spicula.
 Clypea sinistris rapuit, enses dexteris :
 Funesta bella sustulit.
 4 Tu præpotentes fortior tyrannidas
 Virtute frangis: tu feram
 Compescuisti fortium superbiam
 Regum potenti dexterâ.

3. Clypea] Dicunt Latini hic clypeus & hoc clypeum Virg.
 Æn. 9. Et clypeum superintonat ingens; Varro quoque lib. 1. c.
 48. partes culmi & spicæ explicans, nomen gladii in genere usurpavit neutro. *Herba ea*, inquit, *vocatur vagina, uti qua latet conditum gladium.* Ita dicimus hic baculus & hoc baculum, hic cubitus & hoc cubitum, quo etiam Livius utitur loco citato Psal. 20. C.

- 5 Fraetâ minacis spiritûs ferociâ,
 Prædæ fuere: aut ferreo
 Somno gravati condidere lumina:
 Obtorpuere dexteræ
- 6 Fortes virorum, vis equorum, & currum
 Elanguerunt imperus.
- 7 Tuum verendum nomen & numen: tuæ
 Quando æstus iræ incanduit,
 Quis obviam ausit ire? quis miserum caput
 Tuo furori objecerit?
- 8 9 Quum templa mundi fulminum quateret fragor,
 Ut impia tyrannide
 Pœnis repressa supplicem modestiam
 E servitute abduceres,
 Attonita tellus siluit: imbellis pavor
 Mentis superbas perculit.
- 10 Ultricis iræ scelera pœnis obruta
 Humana gens quum cerneret,
 Boni efferebant laudibus te, conscius
 Premebat horror impios.
- 11 Vota ergo Domino nuncupate, & reddite:
 Domino verendo munera
 Ferte universi civitatis incolæ
 Sanctæ, Deumque agnoscite,
- 12 Reges superbi quem pavent, qui spiritus
 Feros retundit impiis.

5. Ferreo somno] Pro morte, quæ Homero quoque est χαλκῆς
 ὕπνος C.

CARM. GEN. VI.

Psalmes Ecclesiam ostendit, quomodo in extremis difficultatibus imploret opem Dei; certamen carnis exponit, in dubium vocantis bonitatem Dei, & victoriam Spiritus adversus carnem, seipsum a natura, promissionibus & operibus Dei, confirmantis.

TE voce semper, te, prece supplice,
Rerum invocabo, Conditor optime;

Nam lenis ac placatus aurem

Das facilem miseris querelis

3 Ad te refugi quum premerer malis,

Ad te tetendi sollicitus manus,

Sub nocte sola, donec atras

Lux tenebras rediens fugaret.

4 Mens inquietis fracta doloribus,

Surda abnuebat aure fidelium

Voces amicorum, medela

Impatiens: animusque solum

Intentus in te, cum lacrymis preces

Miscens, fremebat: pectora flebili

Concussa singultu sonabant;

Cura animi cruciabat artus.

5 Æstus vetabat sollicitudinum

Dulcem soporem carpere lumina:

Segnis ligabat membra torpor,

Vocis iter dolor obstruebat.

6 Tum, mente versa, volvere secula

Cœpi anteaucti temporis, ac Dei

Numen bonis præsens, nec unquam

Auxilii miseris avarum.

A a

7 Lau-

6 *Avarum auxilii*] Avarus alias dicitur, quasi avidus æris: hic autem, *avarus auxilii* est, qui aut negat, aut justo diutius differt

an-

- 7 Laudum subibat, quas tibi carmine
 Lyre cānebam suaviloquæ ad modos:
 Secūmque vestigabat ægra
 Mens vario labefacta motu;
- 8 Num, me relicto in perpetuum, Deus
 Opis benignam jam retrahit manum?
- 9 Nec amplius suum tenebit,
 Larga Dei bonitas tenorem?
 Nec ore vatū leniet anxias
- 10 Curas suorum? Nec miseris erit
 Placabilis? Nec sistet iræ
 Præcipitem bonitate cursum?
- 11 Tandem remisso pectore, Quo dolor
 Impellis? inquam: stant adamantinis
 Decreta cœli fixa vinclis,
 Nec dubio labefacta casu?
 Nec fracta vi, nec temporis invidis
 Obliviosi obnoxia dentibus,
- 12 Rursus tuæ mentem subibant,
 Sancte Parens, monimenta dextræ:
 Qui templa picti sideribus poli,
 Frugumque campos germine fertiles,
 Et secla tot nostros ad usus
 Condideris pecudum & ferarum.

13 Quam

auxilium, sicut divites avari, ægre admodum & difficulter pecuniam exponunt. Talem autem non esse Deum hic locus docet.

12 *Secla ferarum*] More *Lucretiano* hac voce utitur, pro genere, multitudine, sobole aut progenie: nam & apud *Lucretium* sunt secla animantium, hominum, scriptorum. Sic enim, *Lib. 2, Inque brevi spatio mutantur secla animantium.*

Qui forte Græcum *πῆρεα* hoc Latino voluit exprimere. Sunt igitur hic tot secla pecudum & ferarum, idem quod tot genera

- 13 Quam sæpe, pœnis dum præmis improbos,
Tutoque fulcib; præsidio probos,
Mortalibus clementiæque &
Justitiæ specimen dedisti?
- 14 Æterne rerum conditor! omnia
Consulta cujus factaque sanctitas
Illustrat: haud quidquam tibi ingens,
Orbis habet simile, aut secundum.
- 15 Mirante mundo, tu Deus unice,
Miræ dedisti signa potentiæ,
- 16 Ergastulis quum liberaſti
Abramidas Pharii tyranni.
- 17 Videre fluctus te tumidi, Deus;
Videre fluctus, & trepido gradu
Fugere: turbavit profundas
Horror aquæ vitreæ lacunas.
- 18 Fudere aquoſas imperio tuo
Nubes procellas; de gravido ſinu,
Sonore rauco: grandiniſque
Infremuit lapidoſus imber.

A a 2

19 Cœ-

& tanta multitudo diverſorum animantium & ferarum. Ita, *Pſal.*
89,

Te jure piorum,

Secula hominum celebrant: C.

Pharii tyranni] *Pharos* inſula eſt maris Ægyptii, e regione A-
lexandriæ; & tota Ægyptus, a poetis, *Regio Pharia* appellatur.
Significatur autem his verbis, *Pharao* Rex Ægypti, fuit enim
hoc commune nomen omnium illorum veterum Regum Ægy-
pti, ſicuti jam omnes Imperatores Romani, *Caefares* aut *Auguſti*
appellantur. Celebratur a Plinio, Lib. 36, Cap. 12, magni-
fica & altiſſima ejus inſulæ turris, cujus uſus fuit, nocturno na-
vium curſui ignes oſtendere, ad prænuntianda vada, portuſque
introitum. Unde hujusmodi turres maritimæ, in aliis quoque
locis extractæ, nominantur *Phari*. C.

- 19 Cœli tonantis vastificus fragor
 Implebat aures : lumina fulgurum
 Terrebat ardor, & pavore,
 Attonitæ tremuere terræ.
- 20 Sali rubentis pervia vastitas,
 Ductore te, tot millibus obruit
 Vestigia, & fluctu refuso,
 Clausit iter Phariis quadrigis.
- 21 Moses & Aron (ceu pecudum greges,
 Pastor reducit) præsidio tuo,
 Duxere tranquillas per undas,
 Incolumes populi catervas.

P S A L.

19 *Vastificus fragor*] Omnia vastans, aut vasta efficiens ; qualis effectus est tonitruum aut fulminum. Ex veteri poeta usus est etiam, *Cic. 2. Tuscul. C.*

20 *Sali rubentis*] Id est, maris rubri. Mare autem *Salum* dicitur, a sale, seu aqua salsugine imbuta. Ptolomæus vocat *Sinum Arabicum* ; alii, mare *Erythraeum*, ab *Erythra* Rege, juxta habitante, vel in eo submerso, dictum : nam alias, hoc mare nihil colore a cæteris differre constat. Est autem sirus ille satis amplus, ita ut latitudo ejus, nonnullis in locis, sit duodecim aut etiam plurimum milliarius Germanicorum. Vero igitur simile est, dies complures in transitu hujus maris consumpsisse Israelitas, in tanta scilicet hominum multitudine. Quocirca etiam aquas hujus maris tam diu stantes, non immerito murum vitreum nominavit, *Psal. 74. C.*

CARM. GEN. i.

Psalmes Judæos revocat ad cognoscendum & prædicandum Deum : preponit documenta verbi, & operum quæ perfecit Deus, inde ab exitu ex Ægypto. Hinc paterna beneficia & flagella Dei erga populum suum, indicium in adversarios grave, præsertim contumaces Israelitas exponit, pios confirmans de æternitate regni & sacerdotii in tribu Jehudææ.

- A** Udite Ifacidæ, & rerum pietate parentem
 Qui colitis pura, huc animos advertite vestros.
 2 Mira canam, sed vera canam : quæ longa vetustas
 Occulit arcanis oracula mersa tenebris
 3 Evolvam : priscis accepta parentibus olim
 4 Veriloquis dictis, in secula fera nepotum
 Transmittam : laudesque Dei, mirandaque facta
 Cognita de proavis discent, me vate, minores.
 5 Namq; parens mundi sancto quum fœdere gentem
 Jungeret Ifacidum sibi, patres prodere natis
 6 Per seriem, & seris venientia secula seclis,
 Et legum monitus & facta ingentia jussit.
 7 Scilicet ut memori benefacta priora tenentes
 Pectore, consilium vitæ auxiliumque regendæ
 A Domino expectent, trepido turbante tumultu,
 Ne tam cœca animos condant oblivia, legum
 Irrita ventosis ut dent præscripta procellis.
 8 Neu similes patrum, male grata mente rebelles
 Deficiant animi instabiles, dubioque labantes
 9 Pectore. Cur soboles Efræmi docta sagittis
 Figere vel jaculo quamvis distantia certo,

Terga

4. *Mirandaque facta*] Ad posteritatem transire faciam, posterique quibus me quoque consulere æquum est, me denunciante, Dei magnificentiam ejusque miracula a majoribus nostri rationem habentibus auditione accepta intelligent. I.

- Terga dedit p̄ane ante tubas? latebrisq; salutem
 (O pudor) abjectis quæsit turpiter armis:
 10 Nempe quod averfos flexere per avia gressus,
 11 Obliti legum & monitorum & fœderis icti,
 12 Obliti tantorum operum, quæ testibus olim
 Patribus, in Phariis Dominus patraverat oris.
 13 Quum mare divisit sese cumulante profundo,
 Inter & aggestos undæ stagnantis acervos
 14 Incolumen eduxit populum, duce nube serena
 Luce, per obscuras flamma præeunte tenebras.
 15 Flumina de solidi patefecit vulnere saxi,
 16 Damnatisque siti rivos donavit arenis:
 17 Nec satiati undis linguas tenuere procaces.
 18 Ausi immane scelus, deserta per avia rursus
 Tentavere Deum: & ventris stimulante voracis
 19 Ingluvie, petiere cibos: ac talibus ora
 Solverunt, filicis duræ qui flumina venis
 Elicitit, subitoque sitim torrente levavit,
 20 Non potis est panem, non lautæ fercula mensæ
 Addere? non epulis convivia larga profusis?
 21 Audiit omnipotens, calidaque accensus ab ira est,
 In Judamque hausit flammato corde furorem.
 22 Et populo tamen ingrato, totiesque salutis
 Immemori acceptæ, victum dedit esse petiturum

23 Ca-

9. *Cur soboles Ephraimi*] Intelligit Ephramitas seu posteritatem Ephraimi filii Josephi, penes quam, cum amplissima & populosissima esset, aliquamdiu præcipuum robur & munimentum populi Israelitici fuit, sicuti hic quoque pro peritis sagittariis celebrantur. C.

Cur tribus Ephraimi perita sagittis vel jaculo, non falente ictu quantumvis longinqua ferire, prius fugit, quam produm bellicum tuba caneret? armisque fœde projectis, sese locis occultis defendit? I

- 23 Castra super late ætherei patefecit olympi,
 24 Horrea : dein gravidæ cœlesti semine nubes
 Ambrosiæ largos super agmina solvit in imbres:
 25 Cœlestisque cibi indulgit mortalibus usum.
 26 Cedere tum jussu campis ex aeris Euro,
 Mox tepidis volucrum pluvias Notus attulit alis,
 27 Non secus ac siccæ cumulos quum verrit arenæ,
 Pulvereamque trahit deserta per arida pallam.
 28 Castra super, tensisque super tentoria velis,
 Alituum tremulis resonabant agmina pennis,
 Et circum affusis cumulabant stragibus agros.
 29 Jamque epulis exempta fames: sed prava libido
 30 Non exempta tamen; sed adhuc sine fine petitiæ
 31 Faucibus hærebant epulæ: Deus ecce repente
 Ultor adest: late subito grassante ruina,
 Robora selectæ passim cecidere juventæ.
 32 Sed neq; tot pœnæ, neq; tot benefacta rebelles
 Continuere animos, nec tot miracula, rerum
 33 Natura monstrante Deum. Pater ergo procaces
 Casibus assiduis fregitque, & robore fracto,
 Ante diem tremulæ succidit fila senectæ.
 34 Vix tandem morbis vexati, erroribus acti,
 Omnibus exhausti prope cladibus, omnium egeni
 35 Agnovere Deum: per tot discrimina tecti
 Ereptique malis, sævoque ex hoste recepti,
 36 Verba tamen blandis fundebant subdola linguis
 37 Ore pii, mendace animo: neque fœderis icti
 38 Ser-

23 *Castra super*] Granaria cœli super Hæbreorum tentoria aperuit. *Ʒ.*

26 27 *Cedere tum jussu*] Tum vento orientali imperato ex ære discedere, auster repente imbres coturnicum aura calida apportavit, non aliter quam cum aridæ arenæ cumulos radit, vestemque pulvere plenam per solitudines arenosas trahit. *I.*

- 38 Servavere fidem: Verum clementior ille
 Sontibus ignovit; patria pietate remisit
 Offensas, meritamque ultro compefcuit iram
 39 Quippe homines memor esse animi modo flabra fu-
 gacis,
 Quæ fragiles agitent morituri corporis artus.
 40 O quoties inter viduas cultoris arenas,
 41 Inter saxa siti squalentia, numinis iram
 Languentem insanis irritavere querelis!
 Et sua divinas dimenſi ad robora vires,
 Virtutem brevibus voluere includere metis,
 Quæ mare, quæ terras, quæ Cæli continet orbes!
 42 Scilicet obliti benefacta priora, ſalutem
 Acceptam, & duri nuper juga dentata tyranni,
 43 Et quæ per Pharias miracula plurima gentes
 Edidit, in vitreos ſuffuſo ſanguine rivos,
 Damnatiſque ſiti laticum ſine munere menſis.
 44 Et modo peſtiferæ, per celſa palatia, muſcæ
 Spicula figebant liventi tinctâ veneno:
 45 Et modo flumineis ſqualebant atria ranis.

46 Et

39 *Quippe homines*] Ut qui meminisset homines ſolum eſſe ſtatum ſpiritus evaneſcentis, qui quidem membra corporis letho obnoxii debilia moveat. *ſ.*

40 *Viduas cultoris arenas*] Id eſt, arenas cultore deſtitutas ſeu cultorem non habentes. Quid autem proprie ſit *Viduus* & *Vi-
 dua* notum eſt. Horat *Viduus pharetra viſit Apollo* (id eſt) pha-
 retra ſua ſpoliatus. *C.*

43 44 *Miracula plurima*] Decem plagas Ægyptiorum quidam memoriæ cauſa his verſiculis rhythmicis non plane illepidis eſt complexus.

Prima rubens unda, ranarum plaga ſecunda:

Inde culex triſtis, poſt muſca nocentior iſtis:

Quinta pecus ſtravit, veſicas ſexta creavit:

Poſt ſequitur grando: tunc bruchus, dente neſando.

Nova tegit Solem: primam necat ultima prolem.

- 46 Et nunc bruchus edax hominumque boumque labores,
 Agmine nunc denso diræ exedere locustæ.
- 47 Grandinis imbre hortos, lapidosa grandine vites,
 Grandine silvarum Dominus decussit honorem:
- 48 Grandine prostrati fortes jacuere iuveni:
 Et segetum gravidos ruit igneus imber in agros.
- 49 Ira Dei, laxisque furor bacchatus habenis,
 Eumenidumque faces, & conscius horror oberrans
 Pectora, turbabat stimulis præcordia cæcis.
- 50 Tum letho patefacta via est: mors sæva, per omne
 Passim hominum pecudumque caput nulli æqua currit:
- 51 Primitias sobolis, carissima pignora, florem
 Roboris, & seræ spem præsidiumque senectæ
 Prostravit, qua Nilus aqua se divite volvit,
 Et septemgeminis refluxum mare submovet undis.
- 52 Interea, ceu pastor oves in pascua ducit,
- 53 Ipse suum Dominus populum deduxit, ab omni
 Vi procul & trepida formidine: fluctibus æquor
 Obruit infestos in se redeuntibus hostes.
- 54 At sancti tenuere patres loca sancta, Deique
- 55 Parta manu, exclusit gentes prius unde profanas,
 Aut prostravit humi victas; & jugera mensus
- B b
- 56 A-

46 *Bruchus*] Idem cum eruca; nimirum vermis olera hortensia erodens. C.

49 *Eumenidum*] More poetico, terribilem illam Dei iram peritus in populum Israeliticum effusam, mentione furiarum, ardentibus tædis, & facibus impios insectantium, voluit exprimere. C.

50 *Nulli æqua*] Nulli favens aut parcens. F.

55 *Jugera*] *Jugerum* Varroni ruris modus est, quem uno die juncti boves arare possunt.

- 56 Abramidis habitare dedit. Nec segnius illi
 Irritare Deum, & rerum tentare parentem,
 57 Fœdera negligere: & patrum de more rebelles,
 Avertère suos recto de tramite gressus.
 Non secus ac arcus curvat se in cornua nervo.
 Abducto, dextraque iterum nervoque remisso
 In faciem subito flectit se sponte priorem:
 58 Libera sic iterum gens impia vindice pœna
 Ad sese rediit: cunctisque in collibus aras
 Erexit, finxitque sibi simulacra deorum,
 59 Ac Dominum rerum meritas accendit in iras.
 60 Audiit omnipotens Pater impia vota precesque,
 Et sibi dilectam gentem contempsit: & aras
 Ipse suas, ac Silonis tentoria liquit,
 Sola sibi e cunctis electa habitacula terris:
 61 Deseruitque sui monumentum fœderis arcam
 Hostibus in prædam: monimentum roboris, unde
 Clara Dei in cunctas splendebat gloria terras.
 62 Hos ferro, terræ iratus sibi nuper amatae,
 63 Objecit, flammis alios: cecidere cruento
 64 Ense sacerdotes: non connubialia festis
 Carmina sunt cantata toris, carique mariti
 Indeploratis viduæ jacuere sepulchris.
 65 Ast ubi jam pœnis meritam satiaverat iram,
 Ceu crapula excussa miles, lentoque sopore
 Excitus, arma iterum fugientes vertit in hostes:
 66 Tergaque vulneribus figens imbellia cœcis,
 Perpetuam adspersit ventura in sæcula labem.
 67 Non tamen Efræmum, præstantem fortibus armis,
 Elegit, cui sceptrâ daret: non ille Manassæ

68 Pignora: sed Judam, sed celsæ testæ Sionis,
 69 Templâ sibi & solido fundata sacraria saxo,
 Cumque polo & stellis mansuram in sæcula sedem;
 70 Quique sequebatur pecudes in pascua David,
 71 Sustulit e caulis, caram & sibi pascere gentem,
 Impositum solio, & sanctæ jus dicere terræ
 72 Jussit: & ille gregem studio curaque fideli
 Rexit, & infestis defendit ab hostibus armis.

P S A L. LXXIX. C A R M. G E N. iii.

Psalmes enarrat mala quæ populus Dei ab Antiocho perpeffus est; impius justam vindictam imprecatur. Deum, pro remissione peccatorum Ecclesiæ, ope & liberatione, sollicitat; ad gloriam ipsius, confusionem impiorum, & fidelium bonum.

HÆreditatem, Rector orbis, cur tuam
 Invadit hostis impius?

Ritu profano polluit sacraria

Tuo dicata nomini,

Soloque stratam funditus Solymam suæ

Tegit ruinæ molibus.

2 Truncata ferro membra te colentium

Passim per agros objacent,

Lanianda rostris vulturum, crudelibus

Aut belluarum dentibus.

3 Rivi cruoris perluunt vias, velut

Torrens adauctus imbribus:

Nec usquam amicus ossa sparsa qui legat,

Aut lecta tumulis obruat.

B b 2

4 Fun-

68, Sionis] Sion nomen montis & oppidi, distantis ab Hierosolymis, versus occasum solstitialem, uno milliari Germanico; ubi antiquitus tabernaculi sedes & arca fæderis fuere.

- 4 Functique fato pariter & superstitēs
Ludibrio accolis fumus.
- 5 Parens benigne, quem modum tandem tuæ
Speremus iracundiæ?
- 6 An continenter, instar ignis omnia
Vorantis, in nos sæviet?
- 7 Tui furoris verte potius impetum
In impiarum gentium
- 8 Tot regna, nomen quæ tuum vel nesciunt,
Vel, si sciant, non invocant:
- 9 Semen piorum quæ laborant perdere
Armis, & urbes ignibus.
- 10 Revocando vetera, parce, Genitor, crimina,
Facies furori subdere.
- Sed pæne cunctis obrutos malis, tua
Nos præveni clementia.
- 11 Offensionum mitis obliviscere,
Nostræ salutis anchora.
- Placatus adsis, splendor ut cunctis tuæ
Clarescat oris gloriæ:
- 12 Os obstruatur impiis, quærentibus
Num noster hic cesset Deus.
- O iuste vindex, impios exercitos
Pœnis vicissim cernere
- Fac nos, cruore qui piorum sordidi
Nunc insolenter gestiunt.
- 13 Audi gementes carcerum qui vinculis
Marcent: potente dextera

De

7 *Semen piorum*] Omne bonorum nomen & posteritatem abolere, eorumque urbes ignibus accendere nituntur. 8 Noli, Pater, peccatorum antiquorum memoriam renovando, iracundiam augere. 7.

De fauce mortis libera, quos cædibus
Jamjam tyranni destinant.

12 Et quam intulerunt contumeliam tibi,
Et quam tuis injuriam,
Multiplicatam redde nostris accolis,
Rerum perennis arbiter.

13 Et nos, ovilis grex tui, quem pabulo
Alis, tueris numine,
Et posterorum posteris, laudes tuas
Cunctis canemus seculis.

PSAL. LXXX. CARM. GEN. XVI.

Ecclesia, in deportatione, ab hostibus pressa, Deum sollicitat de præstando officio ipsius, perpeffiones suas exponit; præterita Dei beneficia comparat cum indignitate malorum præsentium: Et liberationem ac salutem a Deo petit, ad gloriam ipsius.

HEbræi generis pastor, uti gregem
Blande progeniem qui regis Isaci,
Inter qui geminos aligeros tuo
Præscribis populo jura salubria:

2 Selectæ soboli da bonus ac favens,
Lumen posse tuæ cernere gloriæ,
Da vim posse tuæ nosse potentia:
Ac fessis propere porrige dexteram.

3 Tu nos si placido lumine videris,
Cedent continuo cætera prospere.

4 O Rex armipotens, quem statues modum
Iræ? quando humiles suscipies preces?

6 Irroras lacrymis fercula, lacrymis

7 Misesce continuis pocula: jurgia

No-

- Nostros finitimi de spoliis ferunt,
 Et nostra exagitant ludibrio mala.
 8 O Rex armipotens! agmina cœlitum
 Cui parent, faciem cernere da tuam.
 Tu nos si placido lumine videris,
 Cedent continuo cætera prospere.
 9 Traduxti Pharia de scrobe vineam:
 Pravarum expuleras semina gentium,
 10 Ut puro fereres purius hanc solo.
 Jam radix teneras fuderat undique
 11 Fibras: jam tremulo frigore texerat
 Montes: æqua cedris brachia sparferat:
 12 Tangebant teretes æquora palmites,
 Euphraten teneri germina furculi.
 13 Nudatam solitis cur modo sepibus
 In prædam hospitibus deferis hanc vagis?
 14 Cur hanc sævus aper proterit? alites
 Carpunt? omnigenæ depopulant feræ?
 15 O Rex omnipotens! obsecro jam redi
 Tandem, & sidereo prospice de throno:
 Placatusque tuam respice vineam,
 Plantaras propria quam tibi dextera.
 16 Hunc saltem placidus respice ramulum,
 Cui culto assiduo conciliaveras
 Robur, clara tui gloria nominis
 Terrarum ut populis nota sit omnium.
 17 Illic flamma vorat brachia vitium:
 Hic convulsa gemunt: cæsa bipennibus

Hic

12 *Euphratem*] *Euphrates* nobilissimus fluvius Asiæ est: tempore Solomonis, limes Terræ sanctæ versus orientem, Perfluit idem Babylonem metropolin Chaldeæ. Vocat eundem, *Psal.* lxxxix, *Palmiferum*, quod eæ regiones palmis abundarent.

Hic duris resonant : omnia pectus eunt.
 Iræ justæ tuæ nos premit ultio.

18 Indulgens Genitor, nunc ope subleva :

Firma præsidio nunc propius tuo
 Hunc, vires & opes & decus antea
 Affectu patrio cui cumulaveras.

19 Vitam redde tuis, sancte parens, quibus
 Semper mors avidis faucibus imminet.

At nos usque ducem te comitabimur:
 Præsentem miseris te celebrabimus.

20 O Rex armipotens ! agmina cœlitum

Cui parent, faciem cernere da tuam.

Tu nos si placido lumine videris,
 Cedent continuo cætera prospere.

P S A L. LXXXI. C A R M. G E N. XXI.

Psalmes, Israelitas ad liberum Dei cultum exhortans, magnifica ejus opera in exitu ex Ægypto proponit, & doctrinam mandatorum & promissionum legis : Post, populum inofficiosæ vitæ reprehendens ad seriam resipiscentiam, perceptionemque beneficiorum Dei revocat

EXsultate Deo nostro, bona dicite verba
 Nostræ salutis vindici :

3 Ifacidum laudate Deum, pæana canentes
 Ad tympani dulces modos.

4 Nec

1 Bona dicite verba]

Prospera lux oritur, linguis animisque favete :
 Nunc dicenda bona sunt, bona verba die, Ovid. C.

2 Pæana canentes] Pæan Hymnus erat in laudem Apollinis, sicut Dithyrambus in Bacchi : latius tamen usurpatur pro omni Deorum laude ; unde opus suum Pindarus, de laudibus Deorum omnium, Pæana inscripsit : itaque, Pæana canere, est Deum laudibus efferre.

- 4 Nec lyra, nec cessent genialia nablia : festis
Tuba calendis clangite.
- 5 Hunc læti celebrate diem, stata sacra ferentes ;
Nam sic statutum est patribus :
- 6 Sic lex sancta jubet, sic sacri fœdera pacti
Percussa cum majoribus.
Hæc est illa dies ventura in secula testis
Memphiticæ tyrannidis:
Quum Pelusiæcis Hebri gens hospes in oris
Erraret, & linguæ sonum
Attonita ignotum audiret, nec nota vicissim
In verba frustra os solveret :
- 7 Quumque humeros curvaret onus servile, manusque
Lassaret olla fictilis :
- 8 Excussi manibusque ollas, humerosque levavi
Luto, inquit optimus parens.

Au-

4 *Genialia Nablia*] *Genialis* est, quod ad genium naturæ & voluptatis Deum pertinet ; ut *Genialis* dies, i. e. lætus ac voluptarius. Et *Genialia Nablia* sunt læta Nablia, seu lætitiæ excitantia Nablia.

Nablia] Diminitivum a Nablum, instrumentum musicum, quod & Psalterion dicitur. Ovid. Lib. 3 *De arte amandi*.

Disce etiam duplici genialia nablia palma

Vertere : conveniunt dulcibus illa modis.

6 *Memphiticæ*] i. e. *Ægyptiacæ* : est enim Memphis urbs Ægyptiorum regia.

Quum Pelusiæcis] *Pelusium* Ptolomeo Ægypti urbs ultima versus Arabiam maritima, sita videlicet ad ostium fluminis Nili, quod ab ea *Pelusiæcum* dicitur. Suidas clavem Ægypti nominat : nunc Damiatam dici aliqui asserunt. Hic poetice pro tota Ægypto accipitur. C.

Et linguæ sonum] Sonumque sermonis peregrini non intellectum stupefacti acciperent, atque invicem sermonem Ægyptiis non intellectum incassum loquerentur. f.

- Auxiliumque tuli poscenti in rebus egenis :
 Et nube densa conditus
 Intonui : Meribam propter, tua jurgia passus;
 Feci tui periculum.
- 9 Nunc etiam selecta mihi gens auribus hauri,
 Et quæ paciscor accipe :
- 10 Si mea dicta vagis non tradas irrita ventis ;
 Nec alterum colas Deum ;
 Nec prostratus humi supplex nova numina adores ;
- 11 Sed unicum tibi me Deum
 Esse velis, domini qui rupta compede Nili,
 Juris tui te reddidi :
 Posce modo : spe plura feres, potiora petitis,
 Majora votis auferes.
- 12 Hæc neque dicta suas populus demisit in aures ;
 Bene nec monenti paruit.
- 13 Ergo ipsos sibi permisi : frenoque remisso
 Solvi vagam libidinem.
- 14 O potius monita audissent mea ! me duce rectum
 Utinam institissent tramitem !
- 15 Namque humiles illis subito fractosque dedissem
 Hostes, meamque dexteram

C c

16 Ver-

Meribam propter, tua jurgia passus] Juxtaque Meribam a-
 quam contentionis in deserto, maledictis exagitatus, mores tuos
 expertus sum. *7.*

Meribam] Meriba, locus in deserto, ubi Israelitæ, sitis impa-
 tientia, in rixas, murmura & contentiones contra Deum & Mo-
 sem eruperunt ; sic dictus a tentatione & contentionibus : ubi
 postea, petra percussa, largissime aquas effudit. *Exod. vii.* Me-
 minit ejusdem *Psal. cvi.* C.

11 *Compede Nili]* Sub *compede*, captivitatem ; sub *Nilo*, Æ-
 gyptum intelligit, quæ irrigatur a Nilo ; de quo multa, *Herod.*
Lib. 2. C.

- 16 Vertissem in gentes, quæ recta odere, profanas :
 Et supplices mendacibus
 Vultibus Ifacidum ambissent verbisque favorem ,
 17 Felicium omne in seculum.
 Ifacidum, quibus almus ager fudisset abunde
 Frugum benignam copiam.
 Mellaque de duri fluxissent viscere faxi
 Per arva cultus infcia.

P S A L. LXXXII. C A R M. G E N. VI.

Psaltes Deum judiciis præesse docet, judices improbos reprehendit, & ad officium revocat, ab infortunato totius reipublicae & ipsorum exitu ; judiciaque commendat Deo.

- R**egum timendorum, in proprios greges,
 Reges in ipsos imperium est Jovæ,
 Qui judicantum examinabit
 Nequitiam trutina severa.
 2 Num fraudulentos semper & impios
 (Inquit) dolosa lance fovebitis ?
 3 Pauperque pupillusque vestrum
 Ceu scopulum metuet tribunal ?
 4 Quin orbitatem cernitis anxiam ?
 Aurem querelis quin inopum datis ?
 Cur pauperes non a superbo
 Ludibrio asseritis potentum ?
 5 Frustra monemus : lumina cæcitas,
 Errorque mentes obsidet ; ut neque

Com-

1 *Regum timendorum*] Idem fere est initium Odæ Horatii primæ, Libri tertii,

Trutina] Pro statera ceu libra.

Trutina persatur eadem. Horat.

- Compaginem rerum solutam
 Iustitia pereunte cernant.
- 6 Deos vocavi vos, dominos necis
 Vitæque feci: sceptrifera manu
 Pacem dedi tueri, & armis
 Lethiferum cohibere bellum.
- 7 At mors iniquæ iusta superbæ
 Ultrix honores detrahet, & pari
 Ignobili cum plebe fato
 Purpureos rapiet tyrannos.
- 8 Exsurge, legum frena manu Deus
 Capesse, cunctos arbitrio tuo
 Qui regna dispensas, ut orbi
 Imperio domineris æquo.

P S A L. LXXXIII. C A R M. G E N. ii.

*Psalmes inimicorum injuriis in populum Dei & impietate in Deum con-
 questus, gravissime ipsis exitium imprecatur, ad gloriam Dei.*

- N**E taceas, ne cuncteris, pater optime, neve
 Preces tuorum sperne duris auribus.
- 2 Ecce fremunt hostes circum, & miscere tumultu
 Sævo parati cuncta, cristas erigunt.
- 4 Concilia occulte coeunt, populoque minantur
 Tu quem tuendum proprie susceperas.
- 5 Eia (aiunt) properate, omnem succidite silvam:
 A stirpe sobolem deleamus Isaci.
- 6 En sceleri jurata manus coit omnis in unum,
 Tua instituta ut deleant & fœdera.
- 7 En cum palmifera junctus Nabathæus Idume,

C c 2

8 So-

7 Nabathæus] Nabaiothus fuit filius Ismaelis, Nepos Abra-
 hami, a quo regio, seu pars Arabiæ terræ sanctæ finitima, ver-
 sus

- 8 Soboles Moabi, & Agareni, & Gabala,
 Cumq; Palestinis, Tyriisq; Amalecus & Ammon,
 9 Syrusque jungit castra Loti posteris.
 10 At tu sterne solo victos, Madiana juventus
 Ut caesa textit semitas te vindice,
 Sisara ceu tumidus cecidit, milesq; Jabini:
 Cissontis undas turbidas quum sanguine
 11 Tinxere: infletæ passim jacuere catervæ,
 Latamen agris; nec fuga eripuit duces

12 Ore-

tus orientem, *Nabathæa* dicitur: unde reliqui orientales, a patria, *Nabathæi* dicuntur. *Ovid. 1 Metamorph. Eurys ad auroram Nabathæaque regna recessit. C.*

Agareni] Ismaelitæ, incolæ Arabiæ; sic dicti ab Agare, ancilla & concubina Abrahami, qui post natum Christum, Saraceni, a Sara, dici maluerunt. C.

Gabala] Ebreis, *Gebal*; regiuncula Arabiæ finitimâ Judææ, sedes Gebalitarum. C.

Amalecus] Filius Heliphari, nepos Esau; a quo orti sunt Amalecitæ in Idumæa, vicini Judææ versus meridiem, C.

Ammon] Filius Lothi; a quo orti sunt Ammonitæ finitimi Palestinæ versus orientem.

9 *Loti posteris*] Intelligit Moabitas & Ammonitas.

10 *Madiana juventus*] *Madian*, filius Abrahami ex Cethura; a quo Madianitæ, vel Midianitæ, qui Arabiæ partem montibus vicinam tenuerunt, & memorabili clade victi sunt a Gideone. *Jud. vi, vii, viii.*

Sisara] Dux Jabini, regis Asori; victus a Baracho & Debora, & a Jachele uxore Heberis, dormiens, clavo per cerebrum adæto, interfectus. *Jud. iv. C.*

Jabini] *Jabinus*, Rex Chananzorum, in oppido Asor, tribus Naphtali; victus a Baracho & Debora. *Jud. v. C.*

Cissontis] *Cisson*, fluviolus, ceu torrens nobilis Galileæ inferioris, prope Endor & montem Thabor, non procul a monte Carmelo, (ubi Baalitas mactavit Propheta Elias) influens in mare Syriacum; ad quem Sisara & Jabinus, cum exercitu, cæsi sunt a Baracho & Debora. *Jud. v. C.*

11 *Latamen*] Pro fimo aut stercore quo agricolæ faciunt lætas segetes, & quasi exhilarant. Utitur ea voce *Plinius. C.*

- 12 Orebum & Zebum: nec subtraxere latebræ
 A falce mortis Zebeamque & Salmanam:
 13 Dicere non veritos animo votoque superbo,
 Dominos futuros se tui sacrarii.
 14 At tu sancte parens, sic hos vertigine torque,
 Ut rotula clivo, stipula vento volvitur:
 15 Flamma velut siccae populatur brachia silvæ,
 Per alta stridens montium cacumina.
 16 Sic urge attonitos consternatosque procella,
 Tui furoris dissipâ sic turbine,
 17 Sic animos dolor exurat, pudor ora coloret,
 Suis miseriis numen ut probent tuum:
 18 Sic ignominia fastum preme, damna timorque
 Sic continenter territos exerceant,
 19 Te solum ut noscant dominum, rerumq; poten-
 tem,
 Quacunque terras ambit axis ignifer.

P S A L.

12 Orebum] Fuit is princeps Midianitarum, a Gideone subac-
 tus & interfectus. *Jud.* vii. C.

Zebum] Zeebus quoque princeps Midianitarum, ab Ephraitis
 cæsus. *Jud.* vii. C.

Zebeamque & Salmanam] Alii Reguli Midianitarum, a Gi-
 deone superati & cæsi. *Jud.* viii. C.

19 Axis ignifer] Significat poetice, cælum stellis distinctum &
 ardens. C.

*Vel potius, ut opinor, significat
 solem: eadem enim verba pro sole
 ab Ovidio, Met. 2. 59., usurpantur.
 A. A.*

CARM. GEN. viii.

Psalmes sacris cœtibus exulans desiderium suum exponit, piorum in Ecclesia conversantium felicitatem explicat: Deumque precatur ut misericordia utatur ad reducendum se eumque in gratia confirmandum.

- O Rex armipotens, qui creperos tuo
 Bellorum arbitrio dividis exitus,
 Ergo limina templi
 Lætus conspiciam tui.
 3 Hic cor lætitia palpitât: hic bonis
 Languet mens nimis ebria, gestiunt
 Artus, atria vivi
 Visuri propius Dei.
 4 Hic passer latebras invenit, hic locat
 Nidum veris avis nuntia. O atria
 Regis bellipotentis,
 Ut vos adspiciam libens!
 5 Felix qui domui perpetuo tuæ
 Hærens te celebrat: qui penitus suam

In

1. *Armipotens*] Exprimit Ebraicum Zebaoth, sicuti paulo post eundem vocat *belli potentem*, & alibi utrumque conjungit. *Armorum bellicque potens*. C.

Creperos] *Creperum*, dubium & anceps est, Lucret. *Crepera certamina belli*. Hinc *Crepusculum* dicitur lux dubia, & senes decrepiti quasi in dubio vitæ constituti vid. Non. Marcellum. C.

Mens bonis nimis ebria] Summam hæc Metaphora securitatem & abundantiam honorum voluit indicare, significat autem ebrietatem sobriam, de qua Poeta Christianus *Lætî bibamus sobriam Ebrietatem spiritus*. Horatius quoque Ode 37 lib. 1 Cleopatram reginam Ægypti vocat *Fortuna dulci ebriam*, Metaphora itidem insigni. C.

Avis nuntia veris] Intelligit hirundinem aut ciconiam de qua Virg. *Candida veris avis longis invisâ colubris*. C.

- In te spem posuerunt,
 Felices ter & amplius.
- 6 Felices studio qui properant pio
 Templo sacra tuo ferre: per aridas
 Valles fontis amœni
 De rivis liquidis bibent.
- 7 Nec deerit pluviæ quæ repleat cavas
 Fossas agmen aquæ, dum properat premens
 Turmam turma, parentum
 Ritu cadere victimas.
- 8 O Rex armipotens, da placidum tuo
 Te Regi, capitis cui decus inclytum
 Indulsti: bonus aurem
 Ne duram abnue supplici.
- 9 Tu noster clypeus, rebus in asperis
 Spes & præsidium: juxta adytum tuum
 Unius mora lucis
 Pro mille est mihi seculis.
- 10 Sim custos potius liminis in tuo
 Templo, sancte parens, quam Solyma procul
 Degam inter sceleratos
 Multis clarus honoribus.
- 11 Tu sol, tu clypeus, tu Dominus: tuis
 Tu das conspicua fulgere gloria:
 Nec puro scelerum unquam
 Claudis munificam manum.
- 12 O Rex armipotens, quem penes exitus
 Bellorum, & positus ensibus otia:

Or-

7 *Agmen aquæ*] Pro aquæ copia seu ejusdem flexu & ductu.

8 *Indulsti*] Syncope pro indulxisti.

Omnibus terque beatos
Qui te spe solida colunt:

PSAL. LXXXV. CARM. GEN. i.

Psalmes ab exemplo præcedentis liberationis cum Deo exoptulans, Deum orat pro liberatione Ecclesiæ, hinc seipsum ad audiendum verbum Dei revocans, pios consolatur cum proximæ liberationis spem alterius æterna per adventum Christi ad Ecclesiam pertinentis.

- N**on semper tumidis fervent vexata procellis
Æquora, nec gelida riget horrida terra pruina
Inque vicem ponunt venti, mare sternitur, aura
Mitior in florem torpentes evocat herbas.
- 3 Nec semper, Deus, avertis mœrentibus aurem
Durus, & indulgens iræ: quondamque favore
Sponte tuum amplexus populum es: vincisq; solutis
Servitii, patrias duce te remeavit ad aras.
- 4 Oblitus scelerum & violati fœderis, iram
Lenisti, & patria texisti crimina cura.
- 5 Et nos ergo, parens, nostræ & spes una salutis,
Respice placatus facilisque: animumque benignum
- 6 Accipe: perpetuæ neve implacabilis iræ
Sæviat in feros etiam vindicta nepotes.
- 7 Respice nos melior tantum: quodcumque misellæ
Spirat adhuc animæ, te respiciente vigorem
Accipiet: populoque tuo, jam nube repulsa.
Tristitiæ, lætos hilarabunt gaudia vultus.
- 8 Alme parens, bonitate tua complectere fessos,
Speratæque diu jam fructum ostende salutis.
- 9 Jamdudum exspecto Dominus dum læta futuri
Signa det, arcano pulsans præcordia motu.

10 Et

1. *Penunt venti*] Pro desinunt quiescunt Virg.
Cum venti posuere, omnisque repente recessit flatus. C.

- 10 Et dabit haud dubie posita placabilis ira
Signa secunda: piis dabit omnia prospera, leges
Qui patrias & sacra colent, errore relicto.
- 11 Ecce salus, ecce incultas bona copia terras
Incolet, & læti renovatrix gloria secli.
- 12 En bonitas, en alma fides feret obvia gressus:
- 13 Terra fidem, cœlo terras Astræa relicto
Sancta colet: comes Astræa bona copia cœlo
Appluet, & lætos decorabit frugibus agros.
- 14 Et quacumque feret Dominus vestigia, gressus
Ante ferent jus fasque suos: lis, visque dolusque
Deferet afflictas per tot jam secula terras.

PSAL. LXXXVI. CARM. GEN. IO.

David afflictus Deum invocans, imbecillitatem suam, fœdus cum Deo & fidem in eum profitetur: Salutem ab eo petit propter naturam, gratiam & gloriam ejus: hinc de inimicis conquestus requirit aliquam significationem boni & consolationem a malo.

DA mitis aurem supplici
Deus: saluti consule
Ope destituti & pauperis,
Nec semper iræ vindicis.

2. Servum tuum serva Deus;
Cui spes salutis unica es:

3. Serva invocantem jugiter
A solis ortu ad vesperum.

4. Depelle mentis nubila
Pendentis a te servuli:

D d

5 Blandæ

13. Astræa] Poetice pro justitia divina. Ovid,
Ultima cœlestium terras Astræa reliquit.

- 5 Blandæ parens clementiæ,
 Promptus vocanti parcere ;
- 6 Intentus audi supplicem :
- 7 Nam te vocamus arduis
 In rebus, invocantibus
 Opem benignus quod feras.
- 8 Nullus deorum par tibi :
 Nullus secundus : exferit
 Nullus suam potentiam
 Tam splendidis miraculis,
- 9 Rerum creator, ultimis
 Ab orbis oris affluent,
 Flexoque gentes poplite
 Te prosequuntur laudibus.
- 10 Solus nec ævi termino
 Inclusus aut potentiæ,
 Deus deorum, gentibus
 Miranda cunctis perpetras.
- 11 Legum tuarum semitam
 Fac ingredi me : pectoris
 Compose fluctus turbidos,
 Tranquilla mens ut te colat.
- 12 Ut spiritus contagio
 Emancipatus corporis,
 Tuam celebret gloriam,
 Dum vita voxque suppetet.
- 13 Vivo tua clementia,
 De fauce mortis erutus,

14 Quum

12. *Emancipatus*] *Emancipare* est e mancipio seu dominio suo demittere & alteri possidendum tradere, & volunt proprie dici de liberis sicut manumittete de servis. Est igitur hic *Spiritus contagio corporis emancipatus* idem quod anima per mortem a corpore segregata. C.

- 14 Quum virium fiducia
Saviret hostis insolens.
- 15 Secura quum vis numinis
Mihi immineret, tu Deus
Et lenis & placabilis,
Et pacta fidus reddere.
- 16 Mitis bonusque respice
Qui pendet ex te servulum
Opem fer, & vernaculum
Tuum periclis exime.
- 17 In me favorem sentiant
Hostes tuum: ora decolor
Mutet pudor, quum viderint
Mihi te salutis vindicem.

P S A L. LXXXVII. C A R M. G E N. iii.

Psalmes Ecclesiae Dei laudes praedicat, a praesentia & beneficiis Dei erga illam, futuraque gentium vocatione.

A Bramidarum cæteras urbes supra,
Dominus Sionis diligit
2 Portas; Sionis, imminet quæ montium
Fundata sanctis collibus.

D d 2

3 O præ-

16. *Vernaculam*] *Verna* Servus est domi nostræ natus & nobis proprius, inde *Vernaculum* dicitur vel quod nobis proprium ut hic, vel quod nobis domesticum aut quotidianum est ut *lingua vernacula* seu materna quam quasi inter vernas & domesticos addiscimus Horat. Epod. 2.

Positosque Vernas ditis examen domus.

17. *Pudor decolor*] Pudor enim nativum colorem faciei in rubrum mutat, ita Virgilio *decolor* ætas senectus est, in qua color faciei juvenilis, plurimum immutatur. C.

- 3 O prædicanda posteris seclis Sion,
Beata mater urbium :
- 4 Tecumne Babylon se audeat componere?
Tecumne Memphis insolens ?
Ventura Babylon sub jugum Dei, Deo
Flexura Memphis poplitem.
Præclara quamvis & Palæstina & Tyros
Jacet virorum robora ;
- 5 Nihil ad Sionem fortibus sætam viris,
Favore tutam numinis.
Censore Domino humana gens quum nomina
Ad profitenda confluet,
Quis non Sionis se feret civem ? inferi
Quis non colonus ambiet ?
- 7 Tum vox Sionem carminum, tum vox lyræ
Canent Sionem & tibiæ :

Et

3 *Mater urbium*] Aliis metropolis, e qua in alia loca coloniæ, tanquam filiæ, deducuntur. Ita etiam, *Psal. cxxiii, Mater nobilis urbium. Pindaro est ἀσέων ρίζη*, i. e. urbium radix, metaphora admodum insigni. *Plinio*, in Epistolis, civitas mater, *Dum* (inquit) *civitatis non sunt alienæ, sed suarum quisque matrum civitatum*, i. e. Metropoleon: Alias metropolis quoque vocatur, urbs in Republica aut regno aliquo præcipui nominis & auctoritatis, ubi sedes & religionis, & justitiæ, & majestatis regis est; quæ quidem tria, urbem aut locum aliquem maxime efficiunt nobilem & augustum: Talis apud Judæos fuit Jerusalem; - apud Latinos, Roma. C.

4 *Babylon*] alias *Babel*, metropolis Chaldeæ, toto olim orbe clarissima, & prima monarchia nobilitata, amplitudine, genti quam civitati similior. Scribit enim *Arist. 3, Politic.* Babylone ab hostibus capta, extitisse partem ejus urbis, quæ post tertium diem id factum esse non senserat. C.

Memphis] Ægypti urbs, ad Nilum sita, magnitudine, Babyloni non dissimilis; nunc *Cairo* vulgo appellata. C.

Et nostra si quid audiendum vox sonet,
 Laudem Sionis vox canet :
 Et si quid animus voce dignum excogitet,
 Animus Sioni serviet.

P S A L. LXXXVIII. C A R M. G E N. xxii.

*Psalmes formam dat cuique fidei, Deum accedendi in privatis malis :
 itaque, exponens mala et mortem suam praesentissimam, expos-
 ulat cum Deo : propter gloriam ejus, in vita servari petit : & pro-
 pter malorum gravitatem, urget sibi liberationem dari.*

Luce voco te, nocte voco te, sola salutis
 Spes, columen, vitæ præsidiumque meæ.
 3 Alme parens, facilem ne vultum averte precanti,
 Neve humiles, dura respue mente preces.
 4 Mens hebetata malis torpet ; confecta dolore
 Funereas spectat languida vita faces.
 5 Membra vigor liquit : mors unguibus imminet atris :
 De tumulo tantum jam mihi cura meo est.
 6 Corpora non aliter pallent sub mole sepulchri,
 Vulnere quæ subito mors inopina tulit :
 Perpetuis quæ sub tenebris oblivia condunt
 Alta, salutiferam te retrahente manum.
 7 Carcere ceu clausum, & cæca sub nocte sepultum,
 Me prope lethææ gurgite mergis aquæ.
 8 Usque premis, stratumq; urges, supraq; jacentem
 Accumulas iræ flumina cuncta tuæ.
 9 Me veluti scopulum fugiunt horrentque sodales,
 Quos portum afflicta spes erat esse rati.
 Affixusque toro jaceo, ceu compede victus :
 10 Languida cesserunt lumina victa malis.
 Interea lassas tendens ad sidera palmas,
 Te veniente die, te, fugiente voco.

- 11 Scilicet exspectas ut acerba morte perempto
Ostentes vires me revocando tuas?
An rediviva tuas in laudes ora resolvent
Quos gelido tellus claudit avara sinu?
- 12 An tua sub tumuli bonitas cantabitur antro!
Vulgabuntve tuam muta sepulchra fidem?
- 13 Justitiamne tuam taciturna silentia pandent?
An referent vires nox tenebræque tuas?
- 14 Ast ego, sancte Parens, supplex tua numina clamo:
Nec precibus vacua est hora locusve meis.
- 15 Sancte Parens, animæ auxilium cur subtrahis agræ?
Cur furda miseras respuis aure preces?
- 16 Me dolor & primis labor anxius urit ab annis:
Me trepidi exanimant corde micante metus.
- 17 Me furor exagitat tuus, opprimit undique terror;
18 Agmen ut hibernæ, quid fata mergit, aquæ.
- 19 Æger, inops caris jaceo desertus amicis:
Nec noti ærumniſ ingemuere meis.

P S A L. LXXXIX. C A R M. G E N. I.

Psalmes benignitatem & fidem Dei, cum in omnibus rebus creatis, tum in ecclesia testificatam, celebrat; dignitatem ecclesiae, quæ est regnum Dei, & promissiones regno toti factas, commemorat: hinc, adversitates quas ecclesia perfererat, proponens, cum Deo expostulat, liberationem & instaurationem petit, ac Deo benedicit.

TU mihi carmen eris, rerum pater optime, semper;

Notaque erit populis bonitas, me vate, futuris,
Pollicitique inmota fides, dum sidera mundo

3 Vol-

18 *Agmen ut hibernæ]* Tanquam vehemens pluvia & diluvium aquæ hieme cadentis, & agros obruentis.

- 3 Volventur tacito: citius quoque sidera credam
In chæos antiquum lapso se condere mundo,
Irrita quam sacri credam fore fœdera pacti.
- 4 His concepta tuo quondam cum Davide verbis:
5 Dum mare, dum tellus staret; dum sidera cœli,
Davidici generis mansuram in secula prolem,
Et stabilem regni ventura in tempora sedem.
- 6 Te, Pater, ætherei cœtus, te jure piorum
Secula hominum celebrant, patrantem ingentia
mundo
- 7 Mirante, & stabilis jus inviolabile pacti
Servantem: quem terra tibi, quem conferet æther;
- 8 Magne parens? quem fiderei tremit omnis olympi
Cœtus, & attoniti submissa mente tyranni.
- 9 Armorum bellicque potens, quocunque moveris;
Alma fides clara circum te luce refulget.
- 10 Tu maris irati furias compefcis, & undæ
Dejicis insanæ tumidos ad sidera fluctus.
- 11 Tu Pharon elatam lethali vulnere sternis,
Et quicunque tuis miserum caput objicit armis.
- 12 Tu terræ cœlique opifex: quæcunque capaci
Complexu facies mundi revolubilis ambit,
- 13 Auctorem agnoscunt: Aquilo tibi servit & Au-
ster:
- Thabor & occiduum qui condit vertice solem,
Quique rubet radiis Hermon tepefactus Eois,

14 Læ-

13 *Thabor*] Mons Galileæ, inrer mare Tiberiadis & oppidum Nazarethum, in finibus Zebulun, in qua torrens Cisson suam habet originem. Abrahamo Ortelio, cosmographo ad miraculum usque politissimo & laboriosissimo, existimatur esse Malleis Polybii.

Hermon] Pars est montis Libani, quæ versus orientem porrigitur, & regnum Basanitidis a Cœlo-Syria dirimit, stringens Galileam a Septentrione & Orta. C.

- 14 Lætitia exsultant: validæ tu robore dextræ
 Clara per immensum spargis miracula mundunt.
 15 Ante tuum solium tibi iustum apparet & æquum:
 Ante oculos adstat bonitas, & nescia flecti
 16 Promissi sincera fides. O terque quaterque
 Felices, quos festarum clangore tubarum
 Ad tua sacra vocas: quos sacri lumine vultus
 17 Illustras, hilaresque tui sub nominis umbra
 18 Custodis: bonitate tua super æthera vestis
 19 Das vires, decus, imperium: das impia contra
 Agmina, ceu clypeum, per dura pericula Regem.
 20 Tu tibi dilectum secreto numine vatem
 Implesti, ut seclis daret hæc responsa futuris:
 21 Ipse mihi legi media de plebe, meoque
 Imposui regem folio, qui protegat armis
 Ifacidas, populoque meo qui jura ministret;
 Davidis & sacro perfudi tempora olivo.
 22 Huic animum viresque dabo, præsensque tuebor
 23 Perpetuo, ne fraude scelus, ne robur aperte
 24 Exitium ferat: ipse hostes, ipse impia sternet
 25 Agmina: nulla meam vertet sententia mentem:
 Auxiliumque feram bonus, & super ætheris axem
 Nominis auspicio nostri se gloria tollet.
 26 Jura dabit terris rapido quas gurgite claudit
 Hinc mare Sidonio sæcundum murice & illinc

27 Pal-

26 *Sidonio murice*] De murice, ceu purpura, *Psal.* xliv diximus. Hic autem purpuram Sidoniam vocat, quod mare Syriacum; Tyrum & Sidonem alluens, purpuræ admodum ferax & sæcundum esset: Est autem Sidon urbs Phœnicie antiquissima, in littore maris Syriaci, in finibus Palestinæ, versus Septentrionem sita; sic dicta a conditore Sidone, qui fuit filius Chanani, & patruelis Nimrod. O.

- 27 Palmifer Euphrates. Supplex me in vota vocabit
 Ille patrem: Deus ille meus tu, (dicet) & unum
 Præsidium, una meæ custodia certa salutis,
- 28 Hunc ego præcipuo contra dignabor honore,
 Supra aliosque dabo rerum moderamina reges,
 Quicunque immensum populis dant jura per orbem.
- 29 Nec meus absistet favor illi in secla, nec illi
 Jurata æterni solventur fœdera pacti.
- 30 Quin sobolem, & sobolis seros in cuncta nepotes
 Secla dabo, & stabilis sceptrum immutabile regni,
 Donec ab obscuris lucem sol dividet umbris.
- 31 Quod si posteritas mea fœdera sancta profanet
 32 Immemor, & legem spernat, jussamque recuset
 33 Ire viam, domitos pœnis duroque labore
 Compescam, & plagis usque exercebo rebelles.
- 34 At neque destituam Regem bonitate perenni,
 35 Fœdera nec solvam, nec quod semel ore profudi,
 Ulla immutabit venturi temporis ætas.
- 36 Quippe semel sancto firmavi fœdere, jurans
 Per me, Nulla dies initi cum Davide pacti
- 37 Immemorem arguerit: soboles, dum secula mundus
 Volvet, ei patrii sceptri moderamen habebit.
- 38 Esto mihi sol testis ad hæc, & conscia luna,
 Cum quibus æquævum sceptrum Judæa tenebit.
- 39 At nunc, sancte parens, tumida inflammatus
 ab ira,
- 40 Projicis electum Regem: rata fœdera pacti
 Negligis, & capiti sacrum diadema revulsum
 Sternis humi, & populis præbes calcare profanis.

- 41 Nuda patent hosti disiectis oppida muris :
 Si qua manet, gelida formidine concutis arcem.
- 42 Cunctis præda sumus populis : rapiuntque ferunt-
 que
 Vicini, insultantque malis, miserosque protervis
- 43 Vocibus illudunt. Hostis tu robore dextram
 Interea firmas, perfundis pectora dulci
- 44 Lætitia : ac gladios hebetas in vulnera nostros :
 Nec recreas fractos duro in discrimine belli.
- 45 Jam decus & regni splendor, jam proxima cælo
 Majestas versa in tenebras, foliique superbi
- 46 Gloria strata jacet : brevis immatura juventæ
 Stamina præcidis : miseræ pars ultima vitæ
 In luctu, in squalore ignominiaque senescit.
- 47 Quem finem dabis ærumnis ? nunquamne tuorum
 Respicias clades vultu placatus amico ?
 An, ceu flamma furens, semper tua sæviet ira ?
- 48 Ipse memor tecum reputa quam concita nostræ
 Tempora prætereant vitæ : frustra ergo crearis
- 49 Humani generis sobolem : ut brevis exigit ævi
 Tempora, perpetuo curarum exercita fluctu ?
 Dum fractam luctu & morbis, seniove, sepulchri
 Clauferit obscuro mors illacrymabilis antro.
- 50 Heu bonitas ubi prisca ? fides ubi pristina ? ubi
 illa
 Fœdera conceptis quondam cum Davide verbis
- 51 Facta tibi ? cerne opprobriis quibus impia servos
 Turba tuos premat insultans : quam multa silenti
 Clau-

49 *Mors illacrymabilis*] Id est, nullis lacrymis movetur.
 Tribuit hoc epitheton Horat. Plutoni, Ode xiv. Lib. ii. C.

Clausa sinu maledicta feram, dum turba profana,
 Dum circum innumeræ gentes convicia fundunt,
 54 Nosque tui Christi verbis petulanter amaris
 53 Adventum sperare jubent. At tu bone rerum
 Conditor, æterno verax celebraberis ævo.

P S A L M O R U M

Liber Quartus.

P S A L. XC. C A R M. G E N. V.

Moss gratiam Dei ex sempiterno ejus decreto in sanctis celebrans, exponit tum instabilitatem vite humana, tum miseriam Israelitarum, quos Deus morti adjudi caverat; ideoque precatur Deum ut populum suum renovet & doceat in omni sanctimonia, & gloriam suam in populi ductu & sanctificatione demonstret.

COelitem rector bone, abusque primis
 Seculis, mundi rudis & juvena,
 Qui laborantes ope sublevasti
 Semper amicos:

2 Antequam tellus nova parturiret
 Montium saltus, tegeretque montes
 Lucidus cœli decor, ante metas
 Lucis & umbræ;

Tu manes idem pater orbis, unus
 Nec vices rerum patiens, nec ævi
 Termino clausus brevis: unus expers
 Finis & ortus.

3 At brevis nobis miseræque vitæ
 Fila paullatim tenuas, senecta

E e 2

De-

1. *Ab usque] Hyfteron proteron pro usque a primis seculis. G,*

Donec in putrem cinerem caducos
Solverit artus.

4 Tempus annorum tibi mille, lucis
Instar hesternæ, fluidique puncti,
Nulla decursus quod ubi recessit
Signa relinquit.

5 Nostra vanescit tenues in auras
Vita, per fidas velut unda arenas,
Aut velut sensus per opaca ludens
Noctis imago.

6 Herba ceu verno saturata rore
Maue, mox languet medio sub æstu,
Mox humi comis jacet arefactis
Vespere fero.

7 Præter & vitæ mala tot fugacis,
Quæ voluptates vitiant amaro,
Ira turbatis tua semper instans
Pectora vexat.

8 Quicquid erramus temere aut maligne,
Quæ timor celat tenebris pudorve,

Tu

6. *Comis arefactis*] Poetæ Herbarum folia & frondēs metaphorice comas nominant : Sicuti enim calvities hominis caput deformat, & contra capillitium seu casaries ejusdem est ornamentum ; ita in foliis & frondibus plantarum, quasi decus & pulcritudo earum consistit, quibus hyberno tempore spoliatae ; quasi calvitium quandam præferunt. Ut denique capillitium tonderi dicitur, cum crines refecantur ; ita arbores quibus folia amputantur dicuntur tonderi, Horat. *Duris ut ilex tonsa bipennis.* C.

7. *Amaro vitiant*] Videtur hæc scribens Lucretiana illa respexisse *Medio de fœne leporum surgit amari aliquid, quod in ipsis floribus angat.* In it enim voluptati quiddam γλυκυπικρον, seu dulcacidum, quod dulcem curis miscet amaritiam .C.

- Tu vides, nce te latet inquieti
Pectoris æstus.
- o Dum tui pœnas meritas furoris
Mens reformidat, prope cogitatu
Ocyus vitæ spatium citatis
Aufugit alis.
- o Septies denos spatiosa in annos
Vita procurrit: quibus est senecta
Firmior, ferme in decimum superfunt
Amplius annum.
- Quid senectutis memorem labores?
Transvolat blandæ breve ver juventæ,
Inquies curis miserisque morbis,
Ocyus Euro.
- i Deinde quis justæ tolerabit iræ
Impetum, si jam jubeas nocentes
Pro modo offensæ numeroque justas
Pendere pœnas?
- 2 Sic pater, sic o, numerare fluxæ
Nos doce vitæ spatium, caducis
Mens ut a curis revocata, veri
Lumen honesti

13 Cer-

9. *Citatis alis*] Pro concitatis & vehementissime agitatis. C.
10. *Ver juvenæ*] Pulcherrima metaphora. Sicuti enim in anno, qui totus pulcher est, pars amænissima & pulcherrima est ætas juvenilis. Et sicut tempus vernum quotannis celerrime effluit; a vigore quoque juvenili nihil est velocius aut fugacius: Hinc omni juveniles etiam vernantes a Poetis appellantur. C.
- Inquies*] Genere neutro, pro inquietum Sallust. *Humanum* *inquies* & *indomitum*, C.

- 13 Cernat. O tandem placidus favenſque
 Define irarum, propiusque ſervis
 Semper aſſueta tibi lenitate
 Conſule feſſis.
- 14 Fac tuæ fructu bonitatis aucti,
 Gaudio tandem ſatiemur : ægris
 Liberi ut curis reliquos agamus
 Suaviter annos.
- 15 Cedat & lætis fugiens viciffim
 Luctus, exacto modus & labori
 Par voluptatis ſubiens amarum
 Mitiget ævum.
- 16 Facta, majeſtas, opera, amplitudo
 Nota ſint ſervis tua, poſterifque
 Nota ſervorum, tua qui libenter
 Juſſa capeſſunt.
- 17 Fac tuæ ſemper bonitatis ut nos
 Splendor illuſtret, bone rector orbis :
 Gratia adſpirans favor actiones
 Proſperet omnes.

P S A L

13. *Define irarum*] Pro define aut deſiſte ab ira, more Græce apud quos verba deſinendi & abſtinendi adſciſcunt genitivum. Hinc Horat quoque Oda 9. Lib. 2. dixit *Define mollium querelarum*, & oda 27, lib 3. *Abſtine irarum calidaque rixa* C.

15. *Cedat & lætis*] Hujus & trium ſequentium verſuum hæc eſt conſtructio: Et luctus viciffim fugiens, cedat lætis: Et modus voluptatis par labori exacto, id eſt, finito, ſubiens, mitige amarum ævum. Petit enim ut tempus ſubſequentis lætitia & proſperitatis, durationi præteritæ mæſtitia & ærumnarum paſſi. C.

saltes fiduciam suam in Deum statuens piis in exemplum, hortatur eos ut certa fiducia recumbant in Deo : defensionem pronunciat ab omni malo : ac Dei verbis omnia bona presentia & futura pollicetur.

SI protegendam præsidio Dei
 Credas salutem, rem, sobolem, domum,
 Infana quum fors intonabit,
 Si Domini fugias sub umbram,
 Securus omnem fer violentiam
 Sortisque mortisque, & tetricas minas
 Contemne: securus tumultum
 Despicias creperi duelli:
E fraude cæca te Deus eximet,
 Frangetque cassès insidiantium.
 Nec læviens late venenum
 Lethiferæ patiere pestis.
 Expandet alas te super, & suis
 Pennis fovebit rebus in asperis:
 Certusque promissæ salutis
 Sub clypei latitabis umbra.
 Noctis per atræ cæca silentia:
 Non expavesces cæca pericula:
 Non luce grassantem timebis
 Perniciem, nec aperta bella:
 Interque strages mille cadaverum,
 Dextra, sinistra, mille cadaverum,
 Periculorum exfors propinquam
 Incolumis fugies ruinam.

Pœnam

2. *Duelli*] Pro belli, more antiquo, ut Horat. *Pacem duello*
invenit. Alias pro singulari quoque duorum certamine accipitur,
 ut in hymno Ecclesiastico, *Mors & vita duello conflixere secundo,*
 7. *Exfors*] quasi sine sorte, expers, immunis Horat de cote
Exfors ipsa secandi, sic Psal. 143, *Si lucis exfors dego. C.*

- 8 Pœnam luentes interea malos
 9 Lætus videbis : præsidio Dei
 Securus armorum & tumultus,
 Ceu validis tegerere muris.
 10 Nec te, nec ædes vis propius tuas,
 11 Aut damna tangent : nam Deus Angelos
 Custodiæ tuæ salutis
 Præficiet, vigilesque ad omnes
 Motus, viarum qui referent moras :
 12 Qui per falebras te manibus ferant,
 Ne faucietur pes recussus
 Objiicibus scopulorum acutis.
 13 Securus atras inter & aspides
 Deges, ferarum & pignora tigridum :
 Tutusque calcabis dracones,
 Et Libycæ catulos lænæ.
 14 Observat (inquit) me Deus, unice &
 Honore nomen prosequitur meum :
 Laboriosis hunc vicissim
 Incolumen eripiam periculis.
 15 Præfens vocanti subsidium feram,
 Et imminenti rebus in asperis
 Fato eximam : exemptoque honorum
 Eximium decus arrogabo.
 16 Faxo virenti robore transigat
 Seræ senectæ tempora suaviter :

Meos-

13. *Libycæ lænæ*] Libya Ptolemæo Virgilio, & aliis pro tota Africa accipitur, in qua leones generari etiam Horatius innuit sic de Mauritania canens : *Nec Juba tellus generat, leonum arida nutrit* : Est enim Jubbæ tellus, seu Mauritania, pars Africæ. C.

16. *Seræ senectæ tempora suaviter*] Pollicetur nimirum Deus serio se colentibus commodam, & morbis non ita obnoxiam senectutem. C.

Meosque monstrabo beare
Qua soleam ratione amicos.

Hunc etiam Psalmum Hebræi Rabbini ut & alios decem proxime sequentes, Mosi tribuunt, sed nulla ratione freri. Ego vero assentior optimo & doctissimo viro D. Henrico Mollero, qui pestilentiam illam horribilem cujus fit mentio. 2. Samuel 24. Huic scripto occasionem præbuisse existimat. Congruunt enim & verba & sententiæ ad hanc historiam & tunc egebat, si unquam alias, insigni consolatione populus, ac Rex imprimis ipse, qui hanc perniciem sibi & suis ultro accersiverat. Beza.

P S A L. XCII. C A R M. G E N. iii.

Ecclesia Deum laudans, opera ejus admiratur, subitos improborum casus, & suam salutem honoremque a Deo acceptum narrat, bine æternam fidelium felicitatem prædicat ac Deum laudat.

TE prædicare, laudibus te prosequi,
Rex alme cœlitum, decet.

3 Seu sol Eoa luce terras purpuret,
Seu nox tenebris obruat,
Lux prædicantem me tuam clementiam;
Nox audiet constantiam:

4 Nec voce tantum, sed canora barbitō,
Sed cymbalo, sed nablio.

5 Operum tuorum tacita cogitatio
Animum jacentem exfuscitat.
Quum facta reputo, gestiunt præcordia
Perfusa dulci gaudio.

6 O opera! facta o magna vere! o sub cava
Consilia nube condita!
Consilia cæcis mentibus mortalium

- 7 Ignota ! qui non cogitant
 Florere pravos instar herbæ, quam fovet
 Sol lenis, humor educat :
- 8 Mox instar herbæ frigorum afflatu levi
 Marcentis evanescere.
- 9 Tu semper idem permanes, nec sentiens
 Rerum vices, nec temporum.
- 10 Sceleris amicos ac tuos hostes premet
 Ruina inevitabilis :
- 11 At me fovebis patria indulgentia,
 Crudo vigentem robore :
 Et rore mitis balsami vultum imbues,
 Roseo juventæ lumine.

O-

11 *Crudo robore*] Ita Virgil. 6. *Æneid.* de Charonte. *Sed Cruda Deo viridisque senectus.*

12. *Cedrus*] Arbor perpetuo virens, odorata, speciosa, quam scribunt non curvari, sed suum retinere vigorem: teredines & tineas non gignere ex se, neque aliunde allatas alere: parietes denique nimio pondere non onerare. Unde patet cur Salomon Dei instinctu ex hoc potissimum genere ligni Templum Domini voluerit ædificare. Immo Vitruvius & alii referunt etiam Templi Dianæ Ephesiæ, & simulacri ipsius Dææ materiam cedrinam fuisse. Aiunt quoque e cedro & similibus arboribus ultro quandoque humorem guttarum instar excerni, a quo fit ut hujusmodi statuæ indolis & superstitiosæ, non sine miraculo sudare videantur, cum tamen secundum naturam idipsum fiat. Ex eadem cedro resina seu liquor quidam provenit, quæ Cedria dicitur, cujus ea vis est, ut defuncta corpora conservet, & viventia corrumpat teste, Dioscoride; Materiæ vero ipsi æternitas est, ut Plin. Itaque simulacra Deorum ex ea factitarunt. Et *cedro digna* dicuntur, tabulæ, libri & alia quæ æternitatem promerentur & talia esse censentur quæ posteritati debeant consecrari. Cedri enim succo illita, a vermibus erant immunia. Hinc Horatio *Carmina linenda cedro.* C.

- 12 Oculis malignis qui tuentur me hostium
 Pascam ruinis lumina :
 Et impiorum, qui creant molestiam
 Mihi, lætus excidium audiam.
- 13 Ceu palma, justus germinabit interim,
 Aut cedrus in Libani jugo,
 Quam non procellæ, non calor, non frigora
 Honore nudant frondium.
- 14 Quæ planta firmis hæserit radicibus
 In æde Domini aut atriis,
 Se flore amœno frondibusque vestiet :
- 15 Fluxique lapsu temporis
 Ægræ senectæ damna nulla sentiet,
 Onerata largis fructibus :
- 16 Ut nota cunctis gentibus sit æquitas
 Domini potentis : qui mea
 Arx est salutis una, qui nunquam malæ
 Affinis est injuriæ.

F f 2

PSAL.

13. *Ceu palma* Quomodo palma oneri imposito renitatur, patet ex Plinio lib. 16. C. 42. ubi de materiis architecti, earumque firmitate agit. Verba hæc sunt: *Et Palma arbor invalida, in diversum enim curvatur, at populus contra omnia inferiora panditur; palma e contrario fornicatur.* Propterea palma symbolum victoriæ habetur, cujus etiam hoc proprium est, ut folia ejus nunquam decidant. C.

13. *Libani jugo*] Tota illa regio montosa quæ est inter mare Syriacum & urbem Damascum, Palestinæ finitima versus Orientem & Septentrionem nominatur *Libanus*, cedris & aliis arboribus altissimis nobilis, ejus pars est mons Hermon nomen habens a candore nivium, quibus vertices altorum montium perpetuo teguntur; *Laban* enim Ebræis idem est quod nobis candidum, unde & *Alpes* de albedine dictos volunt. C.

CARM. GEN. ii.

Psalmes amplitudinem & potentiam regni Christi celebrat, ab universali rerum creaturarum, & singulari aternaque Ecclesia administratione.

JAM Dominus rerum imperium suscepit, amictus
Decore multo & dignitate: robore

Jam sese accinxit: Dominus, qui mœnia mundi
Firmavit, ullo non movenda seculo.

2 Cujus ab æterno folium est immobile regni,
Ut ipse, nullas temporum metuens vices.

3 Flumina præcípites volvant cum murmure fluctus,
Et æquor undis æstuet minacibus;

4 Compescit Dominus gravidis turgentia nimbis
Flumina, minacis sternit undas æquoris.

5 Stat fixum & cunctis manet invariabile seclis
Quodcunque Dominus ore sancto protulit:

Quæque ædem exornant Domini sacra mystica nulla
Oblivionis damna feræ sentient.

PSAL. XCIV. CARM. GEN. xiv.

David, cum suis, a perfido Schaulis comitatu vexatus, Deum orat ut improbos ulciscatur; eorum improbitatem, maleficia & blasphemias narrat: improbos dementia nomine objurgat, lenos ab eventu quem Deus utrisque largiturus est, a promissionibus ejus, & a suo exemplo, consolatur.

O Fraudis ultor, sceleris O vindex Deus,
Ostende numen impios contra tuum.

2 O

5 Stat fixum, &c.] Quicquid autem Dominus ore augusto
sanctorum cœtus ab ipsis mundi primordiis locutus est, semper

im-

- 2 O iuste iudex orbis, expergiscere,
Meritisque pœnis reprime arrogantiam.
- 3 Quousque tandem, rector orbis optime,
Sese superbe jactitabunt impii?
- 4 Devota sceleri factio in scelere suo
Plaudit, sibi que fabulis stultis placet:
- 5 Tuumque populum pedibus interim premunt,
Tuam proterve hæreditatem proterunt:
- 6 Viduam trucidant advenamque, & omnibus
Parente cassos obruunt molestiis:
- 7 Secumque mussant, Hæc Deus non adspicit,
Nec fanda prorsus & nefanda intelligit.
- 8 Gens ergo bruta, penitus ignorantia
Obsessa pectus somnolentum, discute
- 9 Animi veterum, & cogita tecum, Deus
Qui fecit aurem, surdus est? qui luminum
- 10 Formavit orbis, ipse nil videt? vagas
Sine lege gentes recta qui sequi docet,
Non is suorum puniet scelera, quibus
Oracla legum sacrosancta credidit?
- 11 Arcana nostri pectoris novit Deus,
Consilia vana, spes inanes, turbidos

12 Æ-

immutabile permanet; cultusque arcani Domini Templum venerandum reddentes, nullam ex temporis longinquitate silentii taciturni injuriam patientur. *Ʒ.*

6 Parente cassos] Quos alias dicimus orphanos, aut parentibus orbos: Est enim *cassum*, inane, aut vacuum, aut re aliqua carens. *Virg.*

Nullum cum victis certamen, & æthere cassis. C.

9 Veterum] Morbus, qui Plauto est veterus: *Celso* lethargus est, mœror scilicet, & inexpugnabilis prope dormiendi necessitas. Alias accipitur pro incuria & negligentia supina. *C.*

- 12 *Æstus.* Beatus ille demum, quem parens
Erudit amore patrio, legis suæ
- 13 Cui scita monstrat: rebus in duris aget
Securus ævum, dum paratur impio
Nassa, in lacunam incogitantem quæ trahat.
- 14 Hæreditatem nec Dominus unquam suam
Ope destitutam negliget, nec impiis
- 15 Prædæ relinquet: sed tribunal judicum
Ad æquitatis diriget normam suæ:
Vitamque ad illam dirigent boni suam.
- 16 Contra scelestos quis mihi auxilium feret?
Mecum impiorum quis premet superbiam?
- 17 Nam jam sepulchri frigidus sub frigido
- 18 Cumulo jacerem, nisi Dominus opem mihi
Præfens tulisset, & sua clementia
Firmasset animum, & jam vacillantem gradum
- 19 Fulisset: & me pæne submersum malis
Solatus esset, anxietateque nubibus
Curæ remotis reddidisset gaudium.
- 20 Mecum loquebar, Quid scelestis cum Deo
Commune? scelera legis umbra qui sua
Tegunt, bonorum fraudulenta qui in caput
- 21 Consilia coeunt: factione innoxium
Premunt, iniquisque obruunt sententiis.
- 22 At rector orbis me tuebitur, meæ
Custos salutis, arx meæ fiduciæ,
- 23 Pro scelere pravis digna reddet præmia:
Suis & ipsos artibus pessundabit
Rerum creator Dominus, ac noster Deus.

P S A L.

20 *Scelera legis, &c.]* Qui peccata prætextu legis abscondunt; qui in vitam justorum per fraudem conjurant; qui conspiratione innocentem infestant, injustoque judicio opprimunt. 7.

CARM. GEN. ii.

David Ecclesiam ad cultum & obsequium Dei hortatur, a fœdere inito cum Deo, & majorum exemplis.

EIA alacres cuncti Domini celebremus honores :
 Salute parta Domino agamus gratias.
 Eia alacres rapiamus iter, mora segnis abesto :
 Dominum canora personemus barbitō.
 Magnus enim Dominus Deus est : Rex magnus, &
 orbis
 Longe universis est deis potentior.
 Ille manu fulcit vastæ penetralia terræ,
 Et nube cincta montium fastigia.
 Ille vagum fecitque, & factum temperat æquor,
 Terramque falsis innatantem fluctibus.
 Eia igitur genibus flexis manibusque supinis,
 Dominoque nostro supplicemus & patri.
 Noster enim Deus est, nos grex illius : ab uno
 Pendemus illo, spiritumque ducimus :
 Si modo non lentam verbis damus illius aurem,
 Nec respuamus monita pertinaciter :
 Nec, velut ad Meribam, me rixis, inquit, acerbis
 Et arroganti provocetis murmure ;
 Aut, Arabum veluti quondam per inhospita saxa,
 Vires rebelli voce tentetis meas :
 Quum proavi vestri me exploravere, meamque
 Didicere factis plurimis potentiam.

10 Illa

4 *Penetralia*] *Penetræ* significat omnem partem interiorem
 domus vel templi, quicquidve in intimis partibus est.

Ille manu fulcit] *Ille quidem ut omnium Dominus, fundamenta*
terræ late patentis, & nebulosa montium fastigia sustinet. 7.

10 Illa quater denis mihi natio restitit annis:

Dixique semper interim, Hæc gens desipit,
Et mea securas transmittit dicta per aures.

11 Ira ergo iusta in pertinaces concitus

Juravi, Terræ gens hæc ingrata beatæ,
Promissa amicis commoda haud carpet meis.

PSAL. XCVI. CARM. GEN. X.

Psalmes ecclesiam cum Judæis hortatur ad laudationem Dei, tum creationis & administrationis nomine, tum Regni sempiterni, in cuius possessionem missus est adventu suo Filius per voluntatem Patris.

NON usitato pangite
Orbis parentem carmine,
Orbis coloni, incognitis
Ab usque terræ finibus.

2 Cantate Dominum, laudibus
Nomen beatum tollite,
Et mente grata agnoscite
Vestæ salutis vindicem.

3 Sol qua recurrit, audiant
Gentes Dei potentiam,
Stuporque dulci gaudio
Perfusa oberret pectora.

4 Namque unus est vere Deus,
Cunctis major laudibus,

Et

11 *Ira ergo, &c.] Itaque merita indignatione commotus, in obstinatos testatur: Natio hæc, beneficiorum immemor, commoditates terræ sanctæ & felicitas non colliget, quas mihi morem gerentibus pollicitus eram. J.*

Et diis timendus cæteris,
Quos horret error credulus.

5 Vefana gentes cæteræ
Pro diis colunt ludibria :
Dominus potenti dextera
Cælum folumque condidit.

6 Apparet illi dignitas,
Auctoritas, potentia :
Ejusque templa siderum
Fulgore lucent gloriæ.

7 Tribuite domino gentium
Terras colentum secula,
Tribuite Regi cœlitum
Et robur & potentiam.

8 Tribuite magnitudinem
Tanto decoram numini :
Augusta templi ad atria
Adferte prompti munera.

9 Adeste, pompam adducite,
Et supplices procumbite :
Omnesque rerum termini
Deum tremant, & diligant.

10 Narrate cunctis gentibus
Regnare Dominum, qui ligat
Orbem catena immobili, &
Æquis gubernat legibus.

G g

II Læ

4 *Et diis timendus*] Aliis diis omnibus metuendus, quos veri
numinis & cultus ejus ignari, quæ falsa sunt facile credentes,
metuunt. 7.

6 *Apparet illi dignitas*] Majestas, vis in imperando, amplitudo
in operibus ejus elucens, illi præsto est, ipsumque adeo cælum
lumine magnificentæ ejus resplendet. 7.

- 11 Lætetur æther, gæstiat
Tellus, fretum præ gaudio
Exsultet, & quicquid freti
Salfas lacunas incolit.
- 12 Campi virescant avii
Se culta fruge vestiant,
Arrideantque floribus
Silvæ, & graventur fructibus,
- 13 Natura rerum gæstiens,
Cunctos per artus sentiat
Dei sui præsentiam,
Et prompta jussis pareat.
Jus namque veniet dicere,
A vi suos ut asserat,
Mundumque justis legibus
Et veritate temperet.

P S A L. XCVII. C A R M. G E N. ii.

David prædicens regnum Christi magnificum fore, eversionem idololatriæ & superstitionum omnium, lætitiæ, & bonum fideiū obsequentium Deo exponit, quos ideo ad obsequium & laudem Dei provocat.

I Pse sui Dominus regni moderatur habenas :
Lætare tellus, continens, & insulæ
Quas vagus oceanus refluis complectitur undis,
Cui-

1 *Continens*] Continens Plinio terra est, quæ absque marina navigatione commeatum patitur in tres mundi partes: alias Terra firma dicimus. C.

1 *Refluis complectitur undis*] Quas mare instabile undis in se redeuntibus comprehendit; cuicumque cœli plagæ subditi estis, gaudium vestrum testamini. J.

Cuicunque cœli subiacetis cardini.

2 Hunc circum umbriferæ nubis prætexit amictus,
Pallensque multa fusca nox caligine.

Apparent famulæ juxta, firmantque tribunal
Severitasque dura, mitisque æquitas.

3 Ante volant sævum rutilantes fulmins ignes,
Hostesque flammis obruunt sequacibus.

4 Fulguribusque micat late flagrantibus æther:

5 Attonita tellus intremiscit: montium

Saxa fluunt, rapido ceu cera liquefcit ab igne,
A sempiterni pavida vultu numinis.

Terra sui a vultu Domini tremefacta liquefcit:

6 Et æquitatem templa cœli prædicant.

Et quicunque habitant terras ubicunque remotas,
Novere numen & Dei præsentiam.

7 Illis ora pudor turpis confundat, inanes

Quicunque mentis stipites pro diis colunt:

Dumque sacris placant picti ludibria trunci,

Se gloriantur impio in scelere pios.

G g 2

Quic-

Cœli cardini] Cardio proprie sustentaculum illud est, a quo janua dependens movetur. *Virg. Foribus cardo fridebat abenis.* Hinc vocabulam transfertur ad duos vertices, seu polos cœli immobiles, circa quos cœlum revolvitur, alterum Arcticum, seu septentrionalem, alterum, Antarcticum seu meridionalem; quorum prior Ovidio est cardio mundi.

Qui semper liquidis altior extat aquis,
& de utroque *Virg.*

Hic vertex nobis semper sublimis; at illum

Sub pedibus Styx atra videt. C.

2 *Apparent famulæ*] Aspera legum observatio, quam ab hostibus exigit, lenisque boni & æqui respectus, quem ad suos habet, ceu famulæ ejus astant, & tanquam columnæ immotæ thronum ipsius stabiliunt. *J.*

7 *Inanes mentis stipites, & picti ludibria trunci*] Periphrasis elegantissima idolorum. *C.*

Quicquid ubique Dei sub nomine credulus error
Honorat, unum adoret, unum diligat.

8 Læta Sion tenebras errorum cernet abactas :

Judæa dulci delibuta gaudio,
Sacrilega adspiciet vani sacraria ritus
Everfa, pœnas luere meritas impios.

9 Nam procul astringeri trans ignea mœnia mundi
Tu frena rerum justus arbiter tenes.

Teque deos infra longe premis altior omnes,
Tuique obumbras numinis fastigio.

10 Ergo Deum quicumque pio complectere amore,
A scelere mentem contine puram & manum.

Nam Domino cordi est pietas, vitamque bonorum
A vi tuetur impiæ tyrannidis.

11 Et lætum offundit lumen cultoribus æqui,
Et pura sceleris corda recreat gaudio.

12 Vos quibus est cordi reverentia juris & æqui,
Gaudete, Domini spe favoris ac opis

Securi : gratoque Deum super æthera cantu
Sanctumque nomen ejus usque tollite.

P S A L. XCVIII. C A R M. G E N. X.

Psaltes Judæos, gentes, & res omnes creatas hortatur, ut gratuletur Christo de inimicis triumphanti.

NON usitato carmine
Rerum parentem pangite,
Virtute qui victoriam
Non usitata rettulit.

Sua ipse solus dextera,
Externæ opis nil indigus,

Nos

Nos liberando, posteris
Miranda gessit seculis.

2 Sensere gentes impiæ
Bello Dei potentiam :
Pœnas luendo, judicem
Sensere justum & vindicem

3 Promissa solvit optima
Fide Ifaci nepotibus,
Partæ salutis testibus
Totius orbis incolis :

4 Huic ergo læti psallite
Totius orbis incolæ :
Hunc ferte in astra laudibus
Lætis tubæ & clangoribus.

5 Laudate dominum barbitō
Nervisque carmen jungite :

6 Lenisque tibix modis
Adsit sonora buccina.

Ad-

5 *Nervisque carmen*] Nervi, prima sunt in corpore animalis sensus motusque instrumenta. Quandoque nervus pro robore & viribus usurpatur, in nervis enim robur maxime existit ; hinc nervos intendere est, universas ingenii vires expromere, & totis viribus conari. Nervus etiam pro chorda arcus accipitur : in *nervum ire*, proverbium ductum a Sagittariis, qui nimium contendendo, arcum aut arcus nervum rumpunt, aut nervum sibi aliquem lædunt. *Terent.* in *Phorm.* *Ceterum, quum argentum repetent, nostra causa scilicet in nervum potius ibit*, id est, decipiet, ait *Donatus*. Hinc chordæ citharæ nervi dicuntur, *Prop. Carmina nervis aptat.*

5 *Tibia*] Proprie est os cruris oppositum suræ. *Tibia* item vocatur instrumentum musicum oblongum, teres & foraminosum, quod inflatum, & digitis modo adductis modo reductis, temperatum, non injucundam reddit symphoniam. Has primum ex gruum tibiis confectas existimant, & inde nomen accepisse. *Horat. de Art. Poet.*

- 6 Testetur æquor gaudium,
Et quicquid æquor occulit:
Orbisque terræ gestiat,
Et quicquid orbis educat.
- 8 Exsultet unda fluminum,
Leni susurrans murmure:
Montesque læti plausibus
Deum venire gaudeant.
- 9 En ipse Dominus advenit,
Cunctis ut orbis incolis
Det æqua justis præmia,
Et facta plectat impia.

P S A L.

*Tibia non, ut nunc, orichalco vineta, tubaque
Æmula, sed tenuis, simplexque foramine pauco.*

5 *Sonora buccina*] Buccina est cornu recurvum, quod tubæ modo inflatur; ita dictum a bucca, Hieron. ad Barb. Bucca vocatur Tuba apud Hebræos; deinde per diminutionem, Buccina dicitur. Buccinas a tubis nonnulli sic distinguunt, Quod illæ, ex recurvis animalium cornibus; Tubæ, ex ære argenteo confici soleant, ad animos militum & equorum concitandos, Apul. Lib. 3. Florid. buccinam manifeste a tuba secernit, quum ait, Siquidem vox hominis, & tuba rudiore torvior, & lyra concentu variatior, & tibia questu delectabilior, & fistula susurro jucundior, & buccina significatu longinquior

Psalms iste, idem pæne atque nonagesimus sextus, continet repetitam prophetiam de Messiae regni propagatione, cujus prædictionis Simeon, Zacharias & Maria mater Domini, in suis illis hymnis celebratissimis, divinissimi sunt interpretes, eadem pæne verba usurpantes Beza.

CARM. GEN. xiii.

Psalmes potentiam, iustitiam & gratiam Christi regis nostri in omnes gentes predicat, eamque constantem fore ab exemplo majorum docet: ideoque omnes hortatur ad colendum & predicandum regem:

JAM regnum Dominus, spirituum piis
Qui dat jura choris, suscipit: impiis
Horror terrificet pectora gentibus:

Tellurem quatiat tremor.

2 Nec tantum Solymæ vim Dominus sui
Fecit conspicuam numinis, & suæ
Majestatis opes cernere finibus

Terrarum dedit ultimis.

3 Ergo te meritis tollat honoribus,
Augustum celebret gens hominum tuum
Nomen; qui salubri temperie modum
Scepbris constituis tuis.

4 Selectæ soboli qui populi tui
Jus nullis dederis mobile seculis:
Frenas justitiæ qui moderamine
Æquali genus Isaci.

5 Sublimem Dominum laudibus & Deum,
Solutus qui liquido regnat in æthere,
Ferte, & scamna pedum (sanctus enim Deus,
Est noster) veneramini.

6 Huic Moses & Aron & Samuel bonus,
Docti legitimis tingere victimis
Aras, consilium quum peterent, data
Sæpe oracla petentibus.

7 De

1. *Terrificet*] Terrorem pectoribus incutiat. Verbum a
Lucretio & Virgilio usurpatum Virg. 4. *Æn.* *Cœlique in nubibus ignes Terrificant animos.* C.

- 7 De pila tereti nubis eis dabat
 Responſa ambiguis ſollicito metu,
 Legum quod monitus pactaque fœdera
 Servaſſent ſtabili fide.
- 8 Aurem ſupplicibus tu facilem dabas,
 O rerum genitor maxime & optime,
 Indulgenſque bonis, & ſclerum ſimul
 Vindex, durus in impios.
- 9 Sublimem Dominum tollite laudibus,
 Solus qui liquido regnat in æthere: &
 Montem quo colitur (ſanctus enim Deus
 Eſt noſter) veneramini.

7. *Pila tereti nubis*] Pila proprie columna quæ Saxonibus quoque eſt *ein piller* hic ſignificat columnam nubis que patribus in deſerto dux itineris fuit et e qua reſponſa accipiebant, C.

P S A L. C. CARM. GEN. xxiii.

Psalmes Eccleſiam ad laudes Dei hortatur propter gratuitam electionem, vocationem, & beneficentiam conſtantem ipſius.

ORbis omnes incolæ
 A ſole Eoo ad Heſperum

2 Jubilate

1. *Eoo*] Eous idem ſignificat quod orientalis derivatur ab *hæos* diſtione Græca qua aurora ſignificatur quæ quamvis frequentius per *η* ſcribatur, invenitur tamen quandoque ſcripta per *ε*, idcirco habet primam ſyllabam indifferentem. Productionis exempla nuſquam non occurrunt, reliquum eſt ut aliquot exemplis doceamus poſſe breviari. Lucan. *Claudimus Heſperias gentes aperimus Eoas* Ovid. 2. *Amorum. Gallus & Heſperiis & Gallus notus Eeis.*

1. *Jubilate*] *Jubilare* eſt ruſtica & in condita voce gaudium teſtari. *Jubilare* (inquit *Fefſus*) eſt ruſtica voce inclamare.

- 2 Jubilate, & optimo
Rerum parenti plaudite.
Mente læta, & ritibus
Servite puris numini.
Gestientes gaudio
Adite sancta limina.
- 3 Ille noster est Deus,
Noster parens & conditor :
Non enim nos finximus
Ipsi sed illius sumus,
Qui levi de pulvere
Alit creatos & regit.
- 4 Ad fores ergo illius
Adite læti, gratias
Agite: festis laudibus
Benignitatem pangite :
Prædicate cæteris
Numen beatum gentibus.
- 5 Nam benignitas Dei,
Et in suos clementia,
Clausa nullo est termino :
Et firma stat pactis fides
Posterorum posteris
In sempiterna secula.

H h

PSAL.

Hebraica inscriptio indicat hunc Psalmum, brevissimum quidem, sed & orationis suavitate, & rerum gravitate excellentem, idcirco scriptum fuisse ut in sacrificiis eucharisticis decantaretur. *Beza.*

C A R M. G E N. V.

David rex factus Deo spondet se procuraturum sanctificationem suam, concilii, comitatus sui, totius regni & Ecclesiae.

TE salus rerum cano, qui precanti
 Lenis irarum es, facilisque flecti,
 Impiorum idem tetricus rebelles
 Frangere fastus.

2 Huc meæ vires vigilant, labores
 Huc ferent omnes, opis in tuæ spem
 Semper ut castis domus institutis
 Culta nitescat.

3 Si salutarem mihi tu serenus
 Porrigis dextram, tibi corde puro
 Serviam : fraudum scelerisque pura
 Serviet aula.
 Nec mihi exemplum statuum sequendum,
 Litibus si quis miseros iniquis
 Vexet, aut causam tenuis clientis
 Prodidit hosti.

4 Sponte qui pravis studiis inhæret,
 Sit procul : sævi sceleris minister
 Candidos nunquam mihi censeatur
 Inter amicos.

5 Quisquis incautum lacerat sodalem,
 Clam venenato jaculatus ictu,
 Persequar, plectam, penitusque ab ima
 Stirpe revellam.

Nec meæ mensæ dapibus fruetur
 Mentis elatæ tumor, arrogansque
 Vultus, & cunctos veluti minores
 Lumine spernens.

- 6 Veritas simplex quibus est amor,
 Hos amo, amplector, video libenter:
 His mihi feros fociis senectus
 Impleat annos.
 Integer vitæ mihi sit minister:
 7 Tecta non intret mea fraudulentus:
 Nemo mecum intra mea commoretur
 Limina mendax.
 8 Impios longe (mora nulla) terræ
 Finibus pellam: procul omne monstrum
 Civitas sancta ut Domini releget
 Flagitiorum.

8. *Impios longe*] Profanos extra ditionem meam ejiciam, ut urbs Deo dedicata omnem sæditatem turpium facinorum prodigiosam procul amandet. J,

P S A L. CII. C A R M. G E N. xiii.

Ecclesia in captivitate diu versata Deum supplicat; suas calamitates proponit: seipsam confirmat recordatione naturæ & promissionum Dei, quæ in adventu Christi & communi vocatione gentium complebuntur: Itaque Deum orat ut naturæ, promissionis & gloriæ suæ recordatus Ecclesiam conservet, eique in æternum benedicat.

EXaudi genitor sancte meas preces,
 Clamorisque sonum percipe, lugubris:
 3 Neu vultum misero subtrahe, cladibus
 Omni ex parte prementibus.
 Aures suppliciis nunc adhibe meis:
 Da votis facilem te, pater optime,
 Et pressò celerem porrige dexteram,
 Et præsentī ope subleva.

- 4 Ceu fumi nebulae tempora transvolant,
 Ut lentis coquitur torris ab ignibus,
 Paullatim tacitus sic dolor aridis
 Humorem ebibit artubus.
- 5 Dum luctu crucio me dapis immemor,
 Ut festa e viridi gramina cespite
 Arescunt nimio torrida sole, cor
 Exsuccum mihi tabuit.
- 6 Crebro sic remeans spiritus ilia
 Tendit, sic gemitus pectora concutit
 Mæstus continuo, tabida uti cutis
 Jam vix hæreat ossibus.
- 7 Ut saltus habitans cuculus avios,
 Aut tectis latitans noctua dirutis,
- 8 Aut turtur viduus, solus, inops, dies
 Et noctes vigiles gemo.
- 9 Dum ceu ludibrium rideor improbis,
 Irrisumque petunt fraude nefaria.
- 10 Nec panis cinere est gratior arido, &
 Potum tempero fletibus.

11 Iffis

4. *Torris*] Est stipes semiustus & adhuc ardens, Titio vero est torris extinctus. Virg. 12. *Æneid.*

*Obvius ambustum torrem Chorineus ab ara
 Corripit, & venienti Ebuso plagamque ferenti
 Occupat es flammis.*

7. *Cuculus*] Aliis est Onocrotalus, seu Truo per desertia mugiens, dictus est autem Onocrotalus a strepitu asini. Avis palmpes, magnitudine & colore similis cygno: cujus rostrum magnum, prælongum, ac validum, ex cujus inferiori parte ingluvies latioris sacculi instar ante pectus propendet. Pedes coloris cinerei dura pelle contexti Plin. lib. 10. Cap. 57. Olorum similitudinem Onocrotali habent, nec distare existimarentur, nisi faucibus ipsis inesset alterius uteri genus, huc omnia inexplabile animal congerit, mox perfecta rapina sensim inde

os red dita, in veram alvum ruminantis modo refert. C.

- 1 Istis ira malis me cumulat tua,
Qui me sustuleras ex humili loco,
Sublimi gravius rursus ut e gradu
Tractum præcipitem dares.
- 2 Ut sero in tenebras umbra crepusculo
Vanescit, celeres deproperant dies
In mortem: veluti sub medio die
Fœnum, corpus inaruit.
- 3 At te perpetuis secula seculis
Nescientem, volucris non fuga temporis
Carpit, nec memorem nominis obruet
Famam posteritas tui.
- 4 Tandem surge pater, tecta Sionia
Jam lenis placido respice lumine:
Jam pleno redeunt tempora circulo,
Promissumque ferunt diem.
- 5 Jam servi lapides respiciunt tui
Disiectos faciles, sparsaque rudera,
Incultique soli jam miserabilem
Versa mente dolent vicem.
- 6 Ut vertat populos terror in externos,
Ut nomen domini sit celebre omnibus
Et numen, trifidum qua colitur solum,
Formidabile regibus.

17 Versam

11. *Deproperant*] Id est valide & festinanter properant, verum a Plauto & Horatio usurpatum. C.

15. *Trifidum solum*] Antiquitus enim totam orbem terrarum in tres primarias partes dividebant, nimirum in Asiam, Africam & Europam. Quibus patrum ætate accessit quarta, America, ab Americo Vesputio ejus inventore sic dicta. Est autem *trifidum* quod in tres partes vel fissum, est vel findi aut dividi potest. C.

- 17 Versam restituet quum Solymam, suæ
Majestatis opes quum dabit adspici:
- 18 Lugentum miseris quum querimoniis
Flectet se, & prece supplice.
- 19 Scribentur tabulis ista fidelibus,
Seris ut Domini nota nepotibus
Sit laus, nec senium prodita posteris
Norit gloria seculis.
- 20 De sanctis adytis æthereæ domus,
Templi sepositis de penetralibus,
Cœlestis Dominum non piguit soli
Curas respicere ad leves.
- 21 Nexorum ut gemitus audiat, & neci
Addictos tetrica compede liberet:
- 22 Laudes ut Solymæ templo Deo sonent,
Et nomen recinat Sion
- 23 In cœtu celebri. Tum procul ultimis
Terrarum populi finibus exciti
Illuc sacra ferent, & Domino dabunt
Reges munera supplices.
- 24 Quamvis in medio curriculo meum
Robur comminuit, destituit manum,
Atque ævi spatii tempora lubrici
Contraxit brevioribus:
- 25 Clamabo tamen, O mi Deus unice,
In vitæ medio ne stadio brevem
Cursum siste rotæ: quantulum ad ultimam
Jam metam superest mihi?
Te nunquam brevibus clausa recursibus
Astrorum senio conficiet dies:
- 26 Tu terræ stabilis mole, volucris
Tu cœli prior ignibus.

- 27 Illis interitus stant sua tempora :
 Tu nullo interitum tempore senties.
 Annorum series cætera deterit :
 Ut vestis teritur vetus,
 Ut detrita novis pallia vestibus
 Permutat locuples; sic abit & redit,
 Et mutat facies imperio tuo
 Mundi dædala machina.
- 28 At tu, qui fueras, semper es atque eris:
 In te ipsoque habitas: nec varias vices
 Decurso patiens tempore, permanes
 Mæta sæcula nescia.
- 29 Sed servi soboles, & sobolis tui
 Servi posteritas, per seriem tuis
 Tecum perpetuis æmula seculis,
 Ævi tempora transigent.

PSAL. CIII. CARM. GEN. V.

David, seipsum ad benedicendum Deo excitans, recenset gratiam illius erga se & Ecclesiam totam, verbo operibusque testatam, & erga res omnes creatas, potenti regno ejus demonstratam: Ideoque creaturas omnes in cælo & in terra invitat, ut secum Deum laudent.

- S**IT Parens rerum mihi carmen: illum
 Vox canat, sensus petat, & remotis
 Quisquis est fibræ vigor, & sacratum
 Nomen honoret.
- 2 Mens Deo laudes cane, redde grates
 Mens Deo: nullis benefacta seclis
 Excitant, & quæ tribuit benigna
 Munera dextra.
- 3 Qui scelus tollit maculosum, & ægros

- 4 Sanat angores, animoque vires
 Reddit, & vitæ properante fato
 Prorogat annos.
- 5 Qui manu larga tibi plura donat
 Ore quam poscas, animo vel optes:
 Servat ac in morem aquilæ, virentem
 Flore juventam.
- 6 Integer iudex, scelerumque vindex,
 Tradidit sancto sua jura Mofi:
- 7 Ifaci prolem docuit piarum
 Dogmata legum.
- 8 Lenis & blandus, dare dona largus,
 9 Tardus irasci: neque sempiternæ
 Sæviti offensæ memor, aut perennes
 Ardet in iras.
- 10 Nec modus pœnæ numerosve nostris
 11 Æquus est culpis: bonitas redundat
 Latius, terræ plaga quam remoto
 Distat olympo.
- 12 Tam procul nostri maculas removit
 Criminis, quam se procul a cubili
 Gaditano sol oriens Eois
 Exferit undis.

23 Quali.

12. *Gaditano cubili*] Gades, insulam & urbem sitam inter sinum Gaditanum & oceanum extremum, versus occasum novi orbis terminum credidit antiquitas. Inque ea columnæ *Herculis* celebrantur, sicut & poætæ fabulantur, hic *Solem* diurno labor fessum, Oceano se immergere, atque requiescere: Unde *Solisque cubilia Gades*, dixit *Statius*, Quem hic *Buchananus* videtur imitatus. Nantæ etiam hodie extremum hujus insulæ promontorium finem tetra nominant. Celebratur inscriptio non ineleans quam eo in loco repertam ferunt.

- 13 Qualis in natos placidi parentis
Lenitas, talis Domini benigni est,
Quisquis illius pietate vera
Nomen adorat.
- 14 Tu sinus mentis penitus repositos,
Tu pater nostri penetrabile cordis :
Quippe nos terræ memor e rubenti
Pulvere factos.
- 15 Herba ceu, lactens pueri venustas
Prodit, occultoque adolescit ævo,
Donec ut fœnum cadat arefactum
Falce senectæ :
- 16 Instar aut floris Tyrio comantis
Murice, ut vultu modice sereno
Risit, afflatu tepidi repente
concidit Austri.
- 17 Sed Dei æterna bonitate in ævum
Tutus æternum, remanet piorum
Cœtus, & longa serie propago
Sera nepotum :
- 18 Si nec æternas violabit isti
Fœderis leges, memorique iussa
Mente servarit, referatque vita
Puriter acta.
- 19 Ille flammantis super alta cœli
Culmina immotum solium locavit,

I i

Et

Heliodorus insanus Carthaginensis, ad extremum orbis sacrophago testamento me hic jussit condier, ut viderem, si me quisquam insanior ad me visendum usque ad hæc loca penetraret.

Hispani adhuc vocant Cadiz, vel Caliz. ejus insignem descriptionem dedit Abramus Ortelius in tertio Theatri Orbis aditamento: unde hæc fere desumpta sunt.

Et suo nutu facile universum
Temperat orbem.

20 Angeli jussis Domini ministri,
Sub jugum jus est quibus & potestas
Cuncta cogendi, Domino Deoque
Pangite laudes.

21 Quique castrorum comites meretis
Sub ducis tanti imperio, audientes
Sedulo dictis, Domino Deoque
Pangite laudes.

22 Quæque per vastos ubicunque fines
Imperi pollens opifex creavit,
Plaudite, auctori Domino Deoque
Pangite laudes.

Mens Deo grates cane: redde grates
Mens Deo: hunc sensus petat, & remotis
Quisquis est fibris vigor, & beatum
Nomen honoret.

P S A L. CIV. C A R M. G E N. I.

Psalmes seipsum ad Deum laudandum concitat, a rerum creatione, dispositione, administratione & conservatione; hinc omnes secum ad Deum laudibus celebrandum hortatur, contraque venientibus male precatur.

TE rerum, Deus alme, canam Dominumque patremque:

Magne parens, sancta quam majestate verendus,
Æthe-

21 *Meretis]* Merere sub imperatore stipendia, est expeditionis alicujus socium esse, & militiam exercere, quod alias est stipendia facere. Unde *Salustius*, rei bellicæ ignarum vocat *hominem nullius stipendii*. Hic de Angelis, Deo quasi militantibus, usurpavit. C.

- Ætheris æternas rector moliris habenas!
 2 Te decor, auratis ambit te gloria pennis,
 Et circumfufum veftit pro tegmine lumen.
 3 Tu tibi pro velo nitidi tentoria cœli,
 Et liquidas curvo fufpendis fornice lymphas:
 Et levibus ventorum alis per inania vectus,
 Frenas ceu celeres volitantia nubila currus.
 4 Apparent accinctæ auræ flammæque miniftræ,
 5 Ut juffa accipiant. Stat nullo mobilis ævo
 Terra, fuper solidæ nitens fundamina molis,
 6 Pollenti ftabilita manu: terra obruta quondam
 Fluctibus, ut fufo fuper ardua culmina velo:
 7 Sed fimul increpuit tua vox, tonitruque tremendo
 8 Infonuere auræ, paullatim afcendere montes
 Cernere erat, fenfimque cavas fubfidere valles,
 Inque cavas valles trepidas decurrere lymphas.
 9 Neve iterum immiffa tellus ftagnaret ab unda,
 Limitibus compreffa fuis refonantia plangit
 Littora, præfcriptas metuens transcendere metas.
 10 Tum liquidi fontes imis de collibus augent
 Flumina, per virides undas volventia campos,

I i 2

I I Un-

3 *Tentoria cœli*] Tentoria, fub quibus miles contra injurias
 cœli fe occultabat, antiquitus aut e velis erant extenſis, quæ a-
 lii *Papiliones* vocarunt: aut etiam e pellibus, quæ *Tentoria Scor-*
tea dixerunt. Unde eſt, fub pellibus hibernare. Scortea etiam
 apud Martialem, ſignificat pallium pelliceum contra pluvias; ſic
 enim ille:

Ingrediare viam, cœlo licet uſque ſereno,

Ad ſubitas nunquam Scortea deſit aquas.

Hic autem, vocabulum *Tentorii* eleganter ad cœli firmamentum
 latiffime expanſum transfertur. C.

3 *Lymphas*] Poetice pro aqua. C.

II Unde sitim sedent pecudes, quæ pingua tondent
Pascua, quique feris onager saxa invia filvis

12 In-

II Onager] Asinus silvestris est, cursu equos facile superans, cujus carnes, nisi quod molliores sint, nihil a cervina differunt. Abundat gregibus Onagrorum Arabia, ut scribit Xenophon, de Cyri minoris expeditione, Lib. 1. Meminit eorundem Plin. L. 8, Cap. 4, ubi Phrygiæ & Lycaoniæ præcipui Onagri describuntur. Petrus quoque Angelius, in Cynegeticis, L. 3, versibus his elegantissimis describit Onagros:

*At sonitu ingenti putrem quatit ungula campum
Cornea, venantem quoties fugere, suisque
Temporibus stant longæ aures; tum corpore cervos
Exsuperant; nec lana nitet non alba colore,
Mixta nigro, ceu cum nubes densentur opaca,
Et totum eripiunt oculis cœlumque diemque,*

Idem, Onagros Indicos, qui nobis sunt Unicornes, describit Cyneget. Lib. 2:

*— quos India poscit onagros,
Jam primum niveo corpus candore teguntur
Insecti, Assyrio circum caput omne colore,
Ceruleis oculis, unoque in fronte superbi
Cornu, quod Reges Indorum protinus aureis
Orbibus includunt, & vina liquentia potant:
At tam nec morbos, tuti, sentire feruntur,
Nec quæ inter mensas occulta hausere venena.*

Quos ipsos versus cum scriberet, respexit, procul dubio, locum Ctesie qui est in Indicis. “Asinos, inquit, sylvestres habet India, equis pares, quosdam & majores, quibus caput
“purpureum, oculi cærulei, reliquum corpus est album. Cor-
“nu illis in fronte, cubitalis magnitudinis, cujus inferior, ver-
“sus fronte, pars, duorum palmorum spatio sit candidissima;
“at superior, quæ in acutum tendit, punicea sit, summum ru-
“borem adjunctum habens: pars autem media sit nigra, ex
“his pocula conficiuntur, e quibus qui bibunt, nec spasmo,
“nec sacro morbo corripiuntur; sed nec venena ullam in eos
“vim

- 12 Incolit: hic levibus quæ tranant aera pennis,
Per virides passim ramos sua tecta volucres
Concelebrant, mulcentque vagis loca sola querelis.
- 13 Tu pater aerios montes, camposque jacentes
Nectare cœlesti saturas, fœcundaque rerum
Semina vitales in luminis elicis oras.
- 14 Unde pecus carpat viridis nova pabula fœni:
Unde olus humanos geniale assurgat in usus:
Quæque novent fessas cerealia munera vires,
- 15 Quæque hilarent mentes jucundi pocula vini,
Quique hilaret vultus succus viridantis olivi.
- 16 Nec minus arboribus succi genitabilis humor
17 Sufficitur: cedro Libanum frondente coronas,
Alitibus nidos: abies tibi consita surgit,
Nutrit ubi implumes peregrina ciconia fœtus.
- 18 Tu timidis montes damis; cava saxa dedisti,
Tutus ut abstrusis habitaret echinus in antris.

19 Tu.

vim habent, si modo vel antequam illa hauriant, vel postquam hauserint, aquam aut vinum, aut aliud quidpiam ex illis poculis bibant. C.

12 *Tranant*] Trajiciunt, pervolant; ut supra, *Psal.* viii.

Quique pennarum celeri volatu

Metitur ales aera — i. e. *Tranant.* C.

Cerealia munera] Pro frugibus, poetice; Ceres enim Dea fruum a poetis fingitur, quam tamen David prorsus ignoravit. C.

Genitabilis humor] Pro genitili, e quo aliquid gignitur, Cic.

Arato.

Solers natura, & rerum genitabilis ordo.

Leperitur & apud Varron. & imprimis apud Lucret. Sic Virg. *ixit, penetrabile frigus, genitabilis aura Favoni.* Apud quem eam sunt *aversabilis* & *crumnabilis.* C.

17 *Alitibus*] Vide *ales*, *Psal.* viii.

18 *Echinus*] alias *Erinaceus*: quorum duæ sunt species; alii enim rostro, porcum, alii canem referunt, quarum utraque ter-

gus

- 19 Tu lunæ incertos vultus per tempora certa
Circumagis: puroque accensum lumine solem
Ducis ad occiduas constanti tramite metas:
- 20 Inde superfusis cuncta involventibus umbris,
Per tacitas spargis nocturna silentia terras.
- 21 Tum fera prorepat latebris, silvisque relictis
Prædator vacuis errare leunculus arvis
Audet, & e cælo mugitu pabula rauco
- 22 Te patrem exposcit: dein rursus sole renato
Abditur occultis prædatrix turba cavernis:
- 23 Inque vicem subeunt hominumque bouumque labores,
Donec fera rubens acendat lumina vesper.
- 24 Sic pater in cunctos didis te commodus usus.
Nec tantum tellus, genitor, tua munera sentit,
- 25 Tam

gus undique, quam magnum, spinis vallatur acutis; & ubi periculum imminet, quasi in orbem se colligit, ut globum quasi hispidum repræsentare videatur. Sicut eleganter de iis quoque Angelius, Cyneget. iv. ubi etiam naturam hujus animalculi graphice pingit versibus hisce lepidissimis.

*Ergo ubi lapsa jacent sua quaque sub arbore poma,
Accedunt lati, seque in sua terga volutant,
Donec fixa rubis hærentia mala supremis
Exportant, implentque penum viventibus avis;
Quarum acinis quoties sentes onerantur acuta,
Perjucunda sui præbent spectacula nobis.
Quippe humeros tecto si ingrediuntur, ut ipsa
Ire putes tutos avulsos vite racemos.
Ah, tibi ne cupidus sensus tum tangat habendi
Tantus amor, furem ut tentes arcere jocosum,
Atque oculos durus jucundo avertere ludo,
Eripere & natis dulcem expectantibus escam. C:*

24 Didis] Didere verbum poeticum elegans, pro distribuere digerere, *Lucret. Lib. 2.*

- 25 Tam variis fœcunda bonis: sed & æquora ponti
 Fluctibus immensas circumplectentia terras.
 Tam laxo spatiosa sinu: tot millia gentis
 Squamigeræ tremula per stagna liquentia cauda
 26 Exsultant: tot monstra ingentia & horrida visu
 Veliferas circumnans puppes: grandia cete
 Effingunt molles vitreo sub marmore lusus.
 27 Atque adeo quæ terra arvis, quæ fluctibus æquor
 Educat, a te uno pendent, pater optime, teque
 Quæque suo proprium possunt in tempore victum.
 28 Te magnam pendente manum, saturantur abunde
 29 Omnia: Te rursus vultum condente, fatiscunt.
 Te tollente animam, subito exanimata recurrunt
 30 In cinerem: inspirante animam te denuo, surgit
 Illico fœcundæ sobolis generosa propago,
 Et desolatas gens incolit aurea terras.
 31 Sic eat, O nullo regnet cum fine per ævum
 Majestas divina: suumque in secula latus
 32 Servet opus Deus: ille Deus, quo territa tellus
 Concutiente tremit, montes tangente vaporant,
 Fumifera trepidum nebula testante pavorem.
 33 Hunc ego, dum vivam, dum spiritus hos reget
 artus,

34 Usque

Dum facile in venas cibus omnis deditur.

Albuti senis exemplo dum munia didit. Horat.

componitur vel a dis & do, vel est contractum a divido: C.

26 Grandia cete] το κητος, Græcis balæna, seu bellua marina

t. Hinc κητο in numero plurali, a quo Latinum cete, eadem

significatione, pluralis numeri tantum. Hinc Virg. *Et monstra*

mania cete. Eodem modo *mele* & *pelage* pluraliter usurpavit

Lucret. Lib. 2, *Et cycnea mele.* Et eodem pertinent *frigida Tem-*

Virg. C.

Vitreo marmore] Pro mari, sicuti Virg. 2 Georg. *Insidum res*

is impellere marmor. C.

34 Usque colam: tantum ille meas facilisque bonusque;

Accipiat voces: nempe illo oblector in uno.

35 At vero impietas plane extirpetur ab ima Radice, & scelerum stirps nulla repullulet: ac nos Te rerum, Deus alme, patrem Dominumque canemus.

P S A L. CV. C A R M. G E N. XXIV.

David hortatur Ecclesiam ad Deum laudandum & colendum, a scelerum ejus gratuito, a mirifica administratione Dei ex scelerum ejus, cujus partes sunt tres: 1, De rebus mirifice gestis ante profectum in Ægyptum. 2, De rebus in Ægypto gestis. 3, De rebus gestis post exitum ex Ægypto: quæ omnia accepta ferenda docet Dei promissioni, & agnoscenda sancto & fideli obsequio.

CANITE Dominum, & invoke nomen ejus: exteris Facta gentibus per orbem prædicate illustria.

2 Ille sermo, carmen ille, & illius miracula:

3 Nomen ejus, numen ejus una nobis gloria.

Hunc amantum & hunc petentum palpitet cor gaudio.

4 Robur ejus, pignus ejus sacrosanctum roboris Petite: vultum ejus beatum continenter quærite.

5 Subeat animum quanta nostris edidit majoribus Signa, quæ portenta; legum scita quæ relinquerit.

6 Vos Abrami, vos Jacobi posteris, servi Dei Separati, forte lecta natio, vos alloquor.

7 Ille rerum rector unus, orbis unus arbiter,

8 Pacta nostris firma servat facta cum majoribus; Verba meminit: mille sancta in secula nectit scelerum,

9 Ista primitus cum Abramo, deinde jurata Isaco:

10 Isa

- 10 Isaci fancita nato, lege non mutabili :
 Posterisque sempiterno roborata vinculo ;
 11 Quum, Tibi Chananæa, dixit, arva forte divi-
 dam.
 12 Turba numero parva quamvis advena illic degeret,
 Aucta nondum stirpe longis temporum decursibus :
 13 Regna quanquam & nationes exul errans verteret :
 14 Hos tamen Dei benigna fovit indulgentia :
 Vimque duram præpotenti dextra ab illis arcuit :
 Et minis Reges potentes tetricis compefcuit ;
 15 Ne nihi (inquit) consecratos, ne mihi unctos tan-
 gite .
 A meis, moneo, prophetis abstinete iuriam.
 16 Quum famem voracem in orbem contumacem in-
 duceret,
 Gentibusque alimenta late noxiis subduceret,
 17 Prævium misit ministrum Nili ad arva fertilis :
 Filium pulchræ Rachelis mango turpis vendidit :
 18 Carceris latuit tenebris, crura vinctus compede,
 19 Somnii donec soluti nota Regi veritas,
 20 Crura ferro liberavit, solvit animum crimine :
 21 Et nova fortis benignæ jam vicissitudine,
 Regionum fervulorum fervus ante ignobilis,

K k

22 Fre-

11 *Chananæa arva*] Regio hæc posteris Abrahami divinitus promissa, sic ; vel etiam Chananitis dicta est a Chanano filio Chami, nepote Noë . ejus enim progenies hanc terram incoluit primo, quam postea, Chananæis ejeſtis, duce Joſua occuparunt Iſraelitæ : regio eadem cum Paleſtina, quæ longa fuit 40 milliaria Germanica, lata 20 ; teſte Hieronymo. C.

17 *Filium Rachaelis*] Paraphraſis Joſephi, filii patriarchæ Jaquem ille ex Rachaele, filia Labanis, procreavit. C.

Mango] Mango hic idem eſt qui Calliſtrato. J. C. Plagiarius, qui homines vivos aut emit aut furatur : tales erant Iſmaelitæ, Joſephum a fratribus ſuis ementes viginti ſiclis argenteis.

- 22 Frena rerum tractat unus : nuper e custodia
Missus, aulae purpuratos nunc coercet vinculis:
Et fenum juvenis severae praesidet prudentiae.
- 23 Isaci tandem propago culta linguens patria,
Pinguis ad fluentia Nili castra fixit advena :
- 24 Ac Deo fovente, laeta stirpe sic reffloruit,
Viribus brevi ut praeretur inquilinus incolas.
- 25 Tum Phari rector superbae mente versa Abra-
midas
Fraude molitus nefanda stirpitus revellere :
- 26 Circulo donec voluto destinati temporis,
Legifer cum fratre Moses missus est divinitus ;
- 27 Ac Pharon Pharique Regem terruit miraculis.
- 28 Ergo natura, imperantis non rebellis jussibus,
Vestit polum tenebris, & solum caligine
Condedit, ceu nocte caeca sole jussio cedere :
- 29 Unda decolor cruoris tabe rivos polluit,
Squamaeque strage gentis inquinavit littora.
- 30 Terra felix ante frugum, more nunc praepostero,
Turpibus foecunda ranis squallet : ipsa regia
Foeta ranis, ipsa regum foeta sunt cubilia.
- 31 Fusa deinde nube densa musca Memphin occulit :
Et pediculorum ubique foeda erant examina.
- 32 Instar imbrium ruebat mista flamma grandini,
- 33 Arbores nudans comantes fronde, flore, fructibus.

34 Quod

24 *Inquilinus*] Ex *in* & *colo*, qui in alieno, proprie tamen, in conducto habitat, sive in urbe, sive ruri. Sueton in Claud. *Par-*
tem etiam census omnes ordines conferre jussit, & insuper inquilinos
privatarum adium atque insularum, pensionem annuam representare
ssco. Cic. 2 Philip. *At vero te inquilino (non enim domino) perso-*
nabant omnia vocibus ebriorum. *Inquilinus* hic opponitur indige-
re, seu civi, & significat advenam, seu peregrinum.

- 34 Quod reliquit atra grando, mox locusta perdidit :
 35 Bruchus abstulit, locustas quod voraces fugerat.
 Tot malis subinde sævis icta Nili regia,
 Quum ferox non mitigaret contumaces spiritus,
 Dira populum mox in ipsum versa pœna sæviit.
 36 Prima pignorum repente per penates omnium
 Occidere : cuncta planctu, cuncta fletu personant.
 Rege tandem pertinace cladibus perterrita,
 37 Sancta Memphi gens reliquit, jam tyranno li-
 bera,
 Dives auro argenteisque barbarorum poculis.
 Nec tot inter millia ullum languor attentaverat.
 38 Ergo Nili jam pavore liberata regia,
 Voce, vultu, plausibusque præferebat gaudium.
 39 At parens memor benignus gentis electæ sibi,
 Per siticulosæ arenæ vastitatem imperviam
 Castra nubis texit umbra, luce ; noctem luridam
 Ignium late corusco temperavit lumine.
 40 Arva, victum cum rogarent, texit imber alitum :
 Panis impluit per auras more densæ grandinis :
 41 Petra iussa fudit undas : deque rupis viscere
 42 Ante sicca solitudo flumen hausit. Scilicet
 Fœderis parens benignus immemor nunquam sui,
 Quod sibi caro cum Abramo sempiternum fecerat.
 43 Sic parentum stirps piorum, tuta ductu numinis,
 Arva liquit fraudulenta perfidi Pelusii :
 44 Occupatis efferarum nationum sedibus,
 Tradidit Deus labores impiorum eis carpere :

K k 2

45 San-

35 *Bruchus*] Vide *Psal.* lxxviii.

40 *Imber alitum*] Coturnicum maxima copia, instar imbris in
 ram decedens. C.

43 *Pelusii*] Vide *Psal.* lxxxi.

- 45 Sanctiones ut tenerent sacrosancti foederis,
 Et piarum ad iussa legum facta cuncta fingerent.
 Laus, honor, decusque Regi sempiterno coelitum.

P S A L. CVI. C A R M. G E N. xiv.

Ecclesia confitetur, homines ob tenuitatem suam impares esse Deo celebrando verbis & operibus, at contra peccatis suis Dei gloriam convellere, & commemoratis majorem peccatis, quibus semper Deus pro foedere & misericordia condonavit, in salute confirmata benedicit Deo.

L Audate Regem coelitum, Regem bonum,
 Scis que nullo non benignum tempore.

- 2 Quis facta verbis æquet? eloquentia
 Quis assequetur illius potentiam?
 3 O ter beatos æqui amantes, & tuæ
 Præscripta legis qui tuentur jugiter!
 4 Memento nostri facilis & favens, tuum
 Prospicere populum qua soles clementia:
 Et me revise lenis ac salutifer:
 5 Ut separati tibi bonis populi fruar,
 Carpamque latus quo fruuntur gaudio,
 Hæreditatique comes applaudam tuæ.
 6 Scelesti proles cum scelestis patribus
 In te rebelles multa iniqua fecimus:
 Abominanda, dira perpetravimus.
 7 Mam nec tyranni Ægyptyii ex lægastulo
 Nostri parentes liberi per te, tua
 Ostenta graviter ponderarunt, nec tuæ
 Meminere gratis mentibus clementiæ:
 Sed propter undas æquoris rubri, duces
 Adversus animis turba contumacibus

- 8 Obmurmuravit. At parens malis bonus
Pœnas remittis, ut tuam clementiam
Agnoscat orbis, & tremat potentiam.
- 9 Nam comminanti cessit unda fluctuum:
Suspenda moles hinc & inde per sali.
Tranquilli arenas aridam dedit viam,
Ceu solida campis figerent vestigia:
- 10 Donec tyranno liberati & hostium
Crudelitate, tuta tuti littora.
- 11 Tenuere: at hostes vorticofo gurgite
Absorpsit unda, cladis ut nec nuntius
- 12 Superesset. Illic tum salutis compotes
Fidemque verbis præbuere, & cantibus
Cecinere festis numinis potentiam.
- 13 Metu repulso, protinus lascivia
Animos rebelles perculit: nec amplius
Meminere signa nec pericla pristina.
- 14 Repente prava perciti libidine
Arsere, verbis & Deum procacibus
Iræ impulerunt frena justæ solvere:
- 15 Ac flagitatos impie dedit cibos,
Justisque pœnis impios coercuit.
- 16 Nec pœna mentes nec benignitas feras
Mollire potuit, quin procaciter ducem
Ducisque fratrem peteret æmulatio,
Et freta studiis semper ambitio malis.

17 Sed

9 Sali] Vide Psal. 77.

11. *Vorticofo*] Vox a Livio quoque usurpata, descendens a vortice seu vertice, qui est aqua in se contorta, & in orbem acta, qua in parte maria & flumina fere sunt profundissima.

11. *Gurgite*] Gurges quoque profundus in mari vel flumine locus est, ubi aqua in gyrum agitur, & injecta attrahit & absorbet.

- 17 Sed factiosos terra vasto condidit
 18 Sinu dehiscens, flammeique gurgitis
 Torrens vorago devoravit impios.
 19 Nec noxiorum monita tot pœnis modum
 Gens prava sceleri fecit. Horebi in jugo
 (Proh-facinus!) ante imaginem bovis Dei
 20 Imago sese stravit, & fronde saturi
 Simulacra tauri coluit instar numinis ;
 21 Partæ salutis nuper ingrata, immemor
 Miraculorum in urbibus Niloticis ;
 22 Et fluctu eodem sospites se, subrutos
 Hostes superbos vorticosis æstibus.
 23 Ergo scelestos ira justa perdere
 Ibat, furenti ni Deo carum caput
 Pro gente Moses obtulisset, & prece
 24 Frenasset iras. Nec tamen turbæ furor
 Illic quievit, expetitum tam diu
 Uber feracis sprexit agri : nec fidem
 Mosi docenti, pollicenti nec Deo
 25 Habuit : tumultu castra complens respuit
 26 Imperia : donec ille munificus parens,
 Delere promptus inter invia montium

27 Toties

19. *Horebi*] Horebus vel Orebus, pars vel appendix est montis Sinai, in quo leges Decalogi latæ & sancitæ sunt.

21. *Niloticis*] Urbes Niloticæ sunt urbes Ægypti, sic dictæ a Nilo de quo supra. *Psal.* 68.

23. *Moses carum caput Deo*] Pro homine Deo carissimo. in Latina enim & Græca lingua *caput* tanquam primarium corporis membrum, nonnunquam pro toto homine usurpatur. Ut Horat. *Quis desiderio sit pudor aut modus Tam cari capitis?* Et Propert. lib. 4. *Nec te dulce caput mater Scribonia lasi.*

- 27 Toties rebelles, extulit dextram, & genus
Per nationes impias disperdere
- 28 Jam destinarat: ante sculpta numina
Iterum protervi procidere, & mortuis
Diis thura, lectasque immolarunt hostias:
- 29 Deum sceleribus provocaverunt novis,
Iramque rursus exasperarunt vindicem:
- 30 Justa incitatus donec ira Phineas
Ferro scelestam puniit licentiam,
Et sævientem dexteram compescuit
- 31 Domini, sibi que peperit æternum decus,
Quod nulla fileant posterorum secula.
- 32 Nec contumaces supplicia tot spiritus
Coercuerunt, Meribæ ad undas quin Dei
- 33 Rursus furorem accenderent: nec publico
Moses furore liber etiam incredula
Oratione vertit iram numinis
- 34 In se. Potiti deinde pactis finibus,
Nec impiarum semen omne gentium
Disperdiderunt funditus, nec jussibus
Recte monentis parpuerent numinis:
- 35 Sed se profanis miscuere gentibus,
Didicere ritus, ferviere ludicris
- 36 Diis: ac eorum mancipati cultibus,
Tenuere puras a scelere nullo manus.
- 37 Quippe immolarunt filios ac filias

38 Ad

30. *Phineas*] Filius Eleazari, nepos Aaronis, qui indignatione commotus, Israelitam cum scorto Madianitide interfecit, eoque strenuo facto iram Dominicam effervescentem reprimi. Qua de causa sacerdotium perpetuum ei posterisque ejus prestatitur. Num. 25.

32. *Meriba*] Vide Psal. 71.

- 38 Ad dæmonum aras : & suæ propaginis
Tinxere sculptos sanguine innocuo deos,
Terramque sanctam polluerunt cædibus.
- 39 In scelera proni abominanda, dum suæ
40 Manus adorant opera, patrium Deum
41 Justas ad iras provocarunt, ut suam
Hæreditatem abominatus impiis
In servitutem manciparet hostibus :
- 42 Quorum severo pæne contriti jugo,
Posuere sævam spiritus ferociam.
- 43 Ac liberati sæpe Domino vindice,
Rursus rebelles spiritus in vindicem
Sumfere : rursus ob scelera pœnas sua
44 Dedere : mitis nec Dei bonitas tamen
In rebus arctis innocentium a prece
45 Averit aurem : fœderis memor sui
Pœnas remisit lenis & placabilis.
- 46 Quin & superba corda gentis barbaræ,
Cui serviebant diruta jam patria,
Lenivit : animos omnium ut perfringeret
Imago fortis flebilis vel hostibus.
- 47 Tu nos tuere, Domine noster & Deus,
Et e profanis gentibus recollige :
Ut te canamus, nomen ut sanctum tuum
- 48 Celebremus unum : populus omnis ut simul
Dicat, Deo, quem posteri Abrami colunt,

Sit

46. *Sortis flebilis vel hostibus*] Insignis amplificatio miseriarum, quas valde magnas, luctuosas & intolerabiles esse necesse est, si hostibus, ultionis & vindictæ potius quam commiserationis cupidis lacrymas debeant elicere. Eadem amplificatione usus est Virgilius, cum diceret : *Vel Priamo miseranda manus.* Item Claudianus : *lugenda Getis & flenda Suevis Hausimus : ipsa meos korreret Parthia casus.* Vide Psalm, 129. C.

Sit laus, honorque in seculorum secula.
Amen, amen.

P S A L M O R U M

Liber Quintus.

P S A L. CVII. C A R M. G E N. i.

Psaltes bonitatem & benignitatem Dei celebrat erga exules peregre errantes, erga captivos, aegrotos, in mari iactatos, erga mutationes singularum regionum & personarum ex Dei providentia; & admirans vecordiam hominum, Dei opera magnifica non animadvertentium, omnes ad Dei laudes hortatur.

CAntemus Dominumque bonum, facilemque parentem,

Cujus habet nullas larga indulgentia metas.

2 Hunc grato simul ore canant, quos, dira tyrannis
Quum premeret, sævo incolumes ex hoste recepit,
Et juga captivo excussit servilia collo.

3 Perque feras gentes sparsos, qua surgit ab undis,
Et qua diversas abiens se condit in undas
Phœbus, ab arctœ campis glacialibus ursæ
Collegit, tepidoque domum revocavit ab austro;

4 Per steriles saltus & inhospita saxa vagantes,
Qua nulla ad cultas ducunt vestigia terras,

5 Fracti animos mœrore, inopes undæque cibique,
Auxilium miseris imploravere querelis:

L

6 Audiit

3 Phœbus] Poetice, pro sole.

3 Arctœ campis glacialibus ursæ] Intelligit partes terræ septentrionales, ursæ majori & minori subjectas, ubi majus & penetrantius, quam in reliquis mundi partibus, frigus est.

- 6 Audiit orantes, & opis miseratus egenos,
 Omnibus exsolvit mœrentia pectora curis,
 7 Monstravitque viam cultas quæ ferret ad urbes.
 8 Ergo canant Dominumque bonum, facilemque
 parentem,
 Et late ignotis pandant facta inclyta terris,
 9 Quippe sitim victuque famem compescuit ægram,
 Reddidit & membris vires, animoque vigorem.
 10 Quique Dei monitis ingrata mente relictis,
 11 Carceris in tenebris & cæca nocte jacebant,
 12 Quum tremarent gelidæ exanimes formidine
 mortis,
 13 Afflictique malis humiles fractique jacerent,
 Auxilium miseris, imploravere querelis :
 Audiit orantes, & opis miseratus egenos,
 Omnibus exsolvit mœrentia pectora curis :
 14 Vincla manu valida rupit, mortisque timorem
 Reppulit, & tetris pavidos eduxit ab umbris.
 15 Ergo canant Dominumque bonum, facilemque
 parentem,
 Et late ignotis pandant facta inclyta terris :
 16 Liminaque & portæ qui claustra refregit ahenæ.
 17 Delictis animi vires quum stulta libido
 Affligit, corpusque gravi languore solutum
 18 Stultitiæ pendit pœnas, & morte propinqua
 Rejiciunt omnem fastidia marcida victum ;
 19 Auxilium miseris qui imploravere querelis,
 Adspicit orantes, & opis miseratus egenos,
 20 Omnibus exsolvit mœrentia pectora curis :
 Ereptisque suo lethi de limine verbo,
 Restituit lætumque novat per membra vigorem.

- 21 Ergo canant Dominumque bonum, facilemque
parentem,
Et late ignotis pandant facta inclyta terris:
22 Et meritis cumulent memores altaria donis,
Et grata acceptam testentur voce salutem.
24 Qui mare fluctifonum fulcat, curvisque carinis
Admovet externas vaga per commercia gentes,
25 Non ignota illi divina potentia, nec quæ
Monstrat in immenso miracula sæpe profundo.
26 Quum jubet, irrumpunt venti stridente procella,
27 Et mare nunc spumis canentibus astra laceffit,
Et nunc tartarei subsidit ad ima barathri:
28 Pallent ora, metus trepidantia pectora pulsat,
Et velut oppressis vino vestigia nutant:
Callida nec cani juvat ars aut cura magistri.
29 At Dominum ut mœstis imploravere querelis,
Exaudit trepidos, & opis miseratur egenos.
30 Jam venti ponunt, strataque æqualiter unda,
Arrident taciti tranquilla silentia ponti.
31 Jam posita læti gaudent formidine nautæ,
Cum laceræ optatum portum tetigere carinæ.
32 Ergo canant Dominumque bonum, facilemque
parentem,
Et late ignotis pandant facta inclyta terris.

L 1 2

33 Hunc

23 *Mare fulcat*] Poetice, pro navigat. Sicuti enim per campos aratro ducto relinquitur sulcus, linea rectissima, ita in mari quoque naus, acta ventis secundis, rectissimo cursu procedit: Et quod aratori est stiva, id nautæ est gubernaculum.

23 *Carinis*] Pro navibus, pars pro toto. Ita Ovidius rotam pro curru dixit. *Si rota defuerit, tu pede carpe viam*

27 *Spumis canentibus*] Andreæ Harti Editio, Anno 1615, habet *candentibus*. Consule notas doctissimi Rudimanni, ad finem libri Psalmorum adjectas.

- 33 Hunc populi cœtus laudent, sanctique senatus
 34 Concilium super astra ferat, qui flumina siccant,
 Et riguos passim rivis bullantibus agros,
 Fontibus occlusis sitienti damnat arena :
 35 Et fœcunda, sui facta ob scelerata coloni,
 Arva jubet falsis subito sterilesce glebis.
 36 At contra in sterili campo male pinguis arenæ
 Stare lacus, pinguesque facit stagnare paludes :
 Et fluviis siccos rivisque fugacibus agros
 37 Irrigat, atque inopi transmittit habere colono :
 Quique novas sanctis moderatur legibus urbes,
 38 Et scrobibus credat vites, & semina fulcis,
 39 Unde legat dulces maturo in tempore fructus,
 Quos pater omnipotens alit, & proventibus auget
 40 Assiduis pecorum fœtus. Ubi nescia rursus
 Commoda fortunæ modice mens ferre secundæ,
 Frena dedit vitiis, retrahit sua munera justus
 41 Arbiter : indomitos animos & corda superba
 Cladibus affligit : sævis punire tyrannis
 Tradit, & ignavo petulans sub principe vulgus
 Contemptum, populis prædam jubet esse propinquis.
 Perque inopes victus terras traducit, ubi ante
 Nulla hominum tritum monstrant vestigia callem.
 42 Avertit mala pauperibusque, animique modestis.
 43 Atque hilares multa fœcundat prole penates.
 44 Hæc spectant gaudentque boni : male conscia
 mustat
 Turba metu. Ast, animi quibus est solertia, cura
 Assidua volvunt, memorique hæc mente recondunt,
 Luceat ut cunctis Domini clementia terris.

PSAL.

33 *Bullantibus*] Bullare est bullas facere. Verbum a Plinio
 usurpatum, qui aquas & urinas dixit bullantes, id est, bullis
 intumescetes.

C A R M. G E N. ii.

David Rex, Deo gloriam ipsius commendat in benignitate & fide præstandæ, promissiones ejus commemorat, auxilium implorat, & se, eodem duce, ad opus accingit.

MENS invicta malis, animi vigor integer, orbis
 Te voce, rector, te celebrabit lyra.
 Eia age, depositis mēns expergiscere curis,
 Et tu canora barbitos cum nabliis.
 Ocyus auroræ quam lucifer excitet ignes,
 Aurora cantus quam volucrum exfuscitet,
 Te pater alme canam: populos tua facta per om-
 nes,
 Quacunque tellus panditur, vates feram.
 Nam tua siderei bonitas fastigia cœli,
 Fidesque tractus nubium supervolat.
 O Deus augustum nitido caput exfere cœlo,
 Ostende terris gloriæ jubar tuæ.
 Eripiasque tuos gelidi formidine lethi
 Præsens, & opifer invocantes audias.
 Audiit ex adytoque Deus flammantis olympi,
 Vocem rependit gaudii prænunciam.
 En tibi frugiferos Sichimæ dispertiar agros:
 Vallem Sucothi metiar decempeda.
 Nonne mihi parent Jacobi pignora, quisquis
 Vel pecore tondet arva, vel vomere secat?

10 Op-

8 *Decempeda*] Pertica, seu decem pedum, cujus usus erat in
 mentione agrorum. Cicero pro Milone, *Qui cum architectis &*
campedis villas multorum hortosque peragrabat. C.

9 *Arva tondet pecude*] Pro depascit. C.

Arva secat vomere] Pro arat.

- 10 Oppida sub pedibus Syriæ calcabo superbæ,
Moabum, Idumen, & Palæstinas domus.
- 11 Quis mihi pandet iter munitas ductor ad arces?
Muros Idumes divitis quis diruet?
- 12 Quis? nisi tu nostræ gentis, Deus unice, tutor?
Qui nos premendos hostibus reliqueras,
Offensus vitiis pravis: nec in arma ruentes
Nostros præibas dux, ut ante, exercitus.
- 13 Nunc pater auxilium rebus bonus adfer in arcti
Humana fallax credulos spes decipit.
- 14 Te duce, victrici decorati tempora lauro,
Pedibus prememus hostis arrogantiam.

P S A L. CIX, C A R M. G E N. ii.

David calumniis malevolorum traductus apud Schaulem, calumniatoribus, eorum familiis, nomini & saluti male precatur, propriam obfirmatam eorum malitiam; & accepta salute sua, profitetur se benignitatem Dei celebraturum.

- N**E fileas, ne dissimula, mea gloria, neve
Sine veritatem supprimi mendacio.
- 2 Me scelerati oris fraus, & crudele venenum
Proterva fictis lingua me premit dolis.
- 3 In me odia occultis acuunt sermonibus iras,
Et immerenti fabricant molestiam.
- 4 Qui mihi debebant fidum solamen amici,
Probra ingerebant clanculum & convicia.
Aft ego, secretæ tibi qui penetralia mentis
Cernis, dolente corde fundebam preces.
- 5 Omnibus officiis culti mihi damna rependunt,
Remunerantur odio amorem simplicem.

- Tu pater hunc favo vexandum trade tyranno :
 Vastator illi ad dexteram adstet Angelus.
 Judicis adstiterit cum sordidus ante tribunal,
 Damnatus aspris exeat sententiis.
 Quum volet iratos animos inflectere fando,
 Oratione iudices exasperet.
 Ante diem fato pereat præreptus acerbo :
 Locumque vacuum dominus occupet novus.
 Orba fleat soboles, vidua gemat uxor in aula :
 Ejecta proles patrio exulet solo :
 Instabilis, mendica, vagis erroribus orbem
 Lustret : quietum reperiat nusquam locum.
 Conturbetque domum miseram, inscribatque penates,
 Scrutatus omnes fœnerator arculas.
 Ignotusque hæres longo congesta labore
 Rapiat, opemque nemo poscenti ferat :
 Nullaque progeniem misratio sublevet orbam.
 Mors falce totam demetat simul domum :
 Proxima gentem omnem cum nomine deleat ætas.
 Apudque Dominum, patris erratum, ut recens,
 Ante oculos interque manus versetur & erret :
 Nec vitia matris tollat ulla oblivio.
 Utque erat oblitus miserandi, oblivio gentem
 Ejus perenni supprimat silentio :
 Qui dejectum, inopem, & curis mordacibus ægrum
 Pertrahere mortis nixus est in retia.

17 Sem-

7 *Aspris*] Pro *asperis*, more Horatiano, ubi etiam legas *validius*, pro *validius*; *puertia*, pro *pueritia*; *surpitem*, pro *surripitem*.
 Quod etiam attigimus *Psal. lxxi*.
Inscribatque] i.e. ejus domum vendendam locandamve indicet. Vide Rudimanni Annotationes.

- 17 Semper ei veluti fuerat maledictio cordi,
Maledicta in illum & execratio cadant.
- 18 Ac veluti studio fugit benedicere pravo,
Sic nullus illi cupiat aut dicat bene.
Et velut obtegitur talari corpus amictu,
Totus miseriis ille fordeat obsitus.
Sic in cuncta illi passim se viscera fundant,
Ut oleum in ossa penetrat, unda in viscera.
- 19 Hoc ergo incedat semper vestitus amictu :
Hæc zona lumbos cingat illi & ilia.
- 20 Ante Deum tales pendat detractio pœnas,
Et clam salutem quisquis oppugnat meam.
- 21 Alme pater, pater alme, tua me protege dextra,
Et invidorum libera calumniis :
Ut nomen latus omne tuum telluris honoret,
Et suavitatem sentiat clementiæ.
- 22 Eripe me invidiæ : sum pauper, egenus & exspes,
Animumque curæ turbidum urunt anxietas.
- 23 Non aliter pereo, species quam futilis umbræ,
Pallent tenebris sera quum crepuscula:
Aut ubi decussis solerti indagine ramis,
Locusta tectis pulsa frondeis cadit.
- 24 Genua labant infirma : artus jejunia solvunt :
Exsanguis siccis corpus aret ossibus.
- 25 Me tumidi probris hostes petiere superbis :
Me conspicati capita quassarunt sua.
- 26 Adfer opem, servumque tuum, pater optime, ser-
va,
Pro lenitate semper assueta tibi.

27 Ag-

22 *Exspes*] Vide *Psal.* xxxi.23 *Tectis frondeis*] Pro arboribus, quæ avibus nidos & late-
bras præbent, sicut tecta ædificiorum hominibus.

27 Agnoscantque tuam, rerum pater optime, dextram :

Tuaque saluum me sciant clementia.

28 De maledictâ voment hostes, dum probra loquentur,

Bonusque placidusque benedices tu mihi.

Dum confusa illis turpis pudor ora notabit,

Lætitia fervi pectus hilarabit tui.

29 Hos pudor, ut talos a vertice vestis ad imos

Effusa late corpus omne contegit ;

Hos pudor, & mœrens turbato infamia vultu;

Qui me maligno dente rodunt, obruat.

30 Ast ego tum Domino grates memor ore sonabo;

Cœtuque laudes in celebri concinam ;

31 Qui stetit auxilio dexter cum paupere, vitamque

Eripuit ejus hostium ludibrio.

 Scriptus est hic *Psalmus* a *Davide* , usque adeo terribili & horrida oratione, ut vix ullum in tota Scriptura simile exemplum invenias ; itaque cum maximo judicio legendus est, & in precibus usurpandus. Quæ in hoc *Psalmo* continentur, non sunt trahenda ad exemplum : cavendum summopere, ne vel cupiditate vindictæ, vel falso zelo, vel temere ista usurpantes, in utramque aut alteram legis divinæ tabulam peccemus, & quæ aliis imprecamur, in nostrorum ipsorum caput convertamus. *Beza.*

P S A L. CX. C A R M. G E N. iiii.

Christus Dominus noster, ad spirituale regnum & sacerdotium æternum in Ecclesia vocatur ; deinde proponitur potentissima victoria de inimicis & triumpho ejus.

SIC alloquutus Dominus est Dominum meum,
Asside dexteram ad meam,

M

Dum

Dum proterendos, ceu scabellum, sub pedes
Hostes tibi provolvero.

2 Ad orbis oras ultimas fasces tuos

Alta ab Sione proferam :

Ut juris æqui vinculis coerceas

Fastus rebelles hostium.

3 Te pompa lætis quum reducet plaufibus

Ad templa voti compotem,

Sancto decorus apparatu exercitus

Latum celebrabit diem.

Non roris imber ante lucem argenteis

Tot vestit arva gemmulis,

Quam multa cunctis gentium de finibus

Ad te propago confluet.

4 Juravit & se adstrinxit immutabili

Dominus sacramento tibi,

Tete

3 *Argenteis gemmulis*] Allegoria, pulcherrimis metaphoris & formam, & colorem, & pulchritudinem roris matutini venustissime repræsentans. Non dissimilia habet *Psal. cxxxiii. C.*

4 *Sacramento*] Pro juramento. Est enim sacramentum, proprie, solenne juramentum militare, quo milites fidem suam Imperatori adstrangebant ; quod quale fuerat, patet ex his verbis Vegetii, quæ extant lib. de re militari secundo, Cap. 5. *Milites scripti & matriculis inserti, jurare solent ; & ideo militia Sacramenta dicuntur. Jurant autem per Deum, & Christum, & Spiritum sanctum, & per Majestatem Imperatoris, &c. omnia se strenue facturos quæ præcepit Imperator : nunquam deserturos militiam, nec mortem recusaturos pro Romana Republica, &c.* Hinc Cæsar, lib. 1 Bell. Civil. *Milites Domitianos Sacramentum apud se dicere jubet.* Miles autem hoc Sacramento obstrictus, *Auctoratus* ; eodem liberatus, *Exauctoratus* vocabatur. Accipitur etiam alias pro quovis juramento ; Horat. Ode 17, Lib. 2, *Non ego perfidum dixi Sacramentum.* Dictum est autem *Sacramentum*, a sacrando, seu consecrando ; quod eo juramento quis consecratur, & quasi dedicatur huic uni Imperatori, non alii, ad serviendum. C.

- Tete futurum Melchisedecis sibi
 Ritu sacrorum antistitem,
 Sol inquieto lucis orbe dum diem,
 Dum luna noctem illuminet.
- 5 Ad dexteram ille semper assistet tuam :
 Ferro tyrannos vindice
- 6 Compescet : iram commodans suam tibi,
 Gentes rebelles comprimet.
- 7 Ducesque regnis imperantes ditibus
 Sternet solo : torrentibus
 E fortuitis, dum fugam premet, sitim
 Victor levabit igneam.
- 8 Ergo subactis hostibus, cœlo caput
 Tollet decorum gloria.

M m 2

PSAL.

Melchisedecis] Quasi dicas, *Regis justitia* : Volunt autem hoc cognomen fuisse Semi filii Nohæ, qui habitaverit in Salem (quæ postea fuit Hierosolyma) & præcipuus doctor & gubernator Ecclesiæ sui temporis fuerit. Ex hoc autem *Psalmo*, & ex septimo Cap. Epist. ad *Ebraeos* patet, magnum hunc Melchisedecum typum fuisse Christi, Sacerdotis æterni. Dicitur enim sine patre, sine matre, sine genealogia, neque initium dierum, neque finem vitæ habens, manere Sacerdos in perpetuum : sicuti etiam filius Dei, non tantum sine patre ex virgine, sed etiam sine matre ex Deo natus, sine dierum initio existit, antequam ex matre virgine carnem assumeret ; neque ullum vitæ finem est habiturus. C.

Sacrorum antistitem] Id est, summum aut primum Sacerdotem ; sic dictum, quod cæteris antestet aut antecellat. Cicero quoque *Antistites ceremoniarum* & *sacrorum* nominat in oratione pro domo sua. Ab hoc deductum fœmininum *Antistita*, pro primaria Sacerdote, usurpatur a Plauto & Cicerone. Alias *Antistes* in genere quoque dicitur is, qui reliquos excellit aut primas tenet. Ita Servius Sulpitius appellatus est *Antistes juris* ; Plato, *Antistes sapientiæ*.

7 *Torrentibus e fortuitis*] Dumque hostes fugientes urgebit, ostium potitus, vehementem bibendi cupiditatem e fluviis radis ei forte obviis imminuet. J.

C A R M. G E N. iv.

Psalmes suo exemplo hortatur Ecclesiam ad laudandum Deum, ob amplam ejus opera erga Israelitas, & sanctum ejus fœdus: hinc recordatus officii piorum erga Deum, omnes provocat ad reverentiam & laudationem ejus.

- S**ive inter fidos tractem secreta sodales,
 Seu sancti stipante caterva
 Me populi loquar, alme parens, te pectore toto
 Usque canam: tua munera grato
- 2 Ore feram, magna æternæ miracula dextræ:
 Magna quidem, sed & inclyta certe,
 Et manifesta bonis, studio scrutante fideli.
- 3 Quicquid enim gerit, omnia splendor,
 Omnia divina majestas luce refulgens
 Illustrat: dum sidera terras
 Ignea lustrabunt, hunc justum semper & æquum
 Sera agnoscent secula nepotum.
- 4 Nec quæ primævi quondam stupuere parentes
 Attoniti, mirandaque natis,
 Invida delebunt obliviam: parcere largus
 Nempe parens, facilisque quærelis
- 5 Flectere cor miseris: spoliis ex hoste superbo
 Direptis decoravit amicos.
 Nec cum gente sua percussi fœderis illum
 Immemorem ulla redarguet ætas.
- 6 Ostenditque suas per facta illustria vires,
 Quum populatus regna superba,
 Dimensusque novis hostilia rura colonis,
 Dilectæ dedit oppida genti.
- 7 Quicquid agit loquiturque, fides immobilis actus
 Æqui & regula dirigit omnes.

- Quæ jubet. æqua jubet, nulloque interlita fugo,
 Aut tacitam celantia fraudem;
- 8 Quæque nec æterno volventia secula lapsu
 Interimant, aut tempore carpant.
 Quippe adstans fidei firmæ constantia & æquum
 Perpetuo rata jussa tuentur.
- 9 Quum premeret Pharii imperium crudele tyranni
 Selecta de gente nepotes:
 Excussitque jugum, & Regis fera jussa superbi
 Exuit, æternaque beatis
 Libertate frui donarat, pignora fera
 Si jurata parentibus olim
 Intemerata piæ servassent fœdera legis:
 Fœdera nullis irrita seclis.
 Quippe Dei sanctum est & formidabile nomen,
 Ac sancte sua pacta tuetur:
 Exigit & duras violato fœdere pœnas.

10 Hunc

7 *Interlita fugo*] Interlino, compositum a Lino, levi litum.
 Alias, *fucus* proprie insectum est, simile quidem api, sed ma-
 jus; sed apis potius imperfecta, carens aculeo, non mellificans,
 sed mel aliarum strenue devorans: *Immunisque sedens aliena ad
 babula fucus*, ut de eo Virgilius. Unde etiam Varro furem vo-
 cat. Et per metaphoram, fuci dicuntur otiosi, & ignavi ven-
 tres, aliorum tantum fruges consumere nati. Alias etiam ac-
 cipitur pro colore quo lanæ & panni inficiuntur, ut, præter na-
 turalem, alium colorem nanciscantur. Item pro medicamento
 seu lenocinio quo facies pingitur, ut speciosior videatur quam
 revera est: qua significatione hic usurpatur. C.

10 Hunc colere ex animoque vereri,
 Vivendi recte fons & sapientia prima est.
 Hanc cunctos qui dirigit actus
 Ad metam, vere sapit: hunc ventura nepotum
 Semper dicent secula beatum.

 Apparet hunc *Psalum*, & alios aliquot sequentes, quorum communis inscriptio est HALLELUIAH, sive a *Davide*, sive ab aliis prophetis & cantoribus editi fuerint, idcirco scriptos fuisse, ut in solennibus præsertim festis, concurrens in templum populus, sacrificiorum & aliorum sacrorum rituum finem hunc esse intelligeret; non ut in operibus illis remissio peccatorum & justitia quæreretur, sed ut illis visibilibus signis admonitus, unusquisque ad res ipsas significatas (Christum videlicet & promissa in ipso beneficia) vera fide asurgeret, & Dei beneficentiam seria confessione celebraret. *Beza.*

P S A L. CXII. C A R M. G E N. iii.

Psaltes pios hortatur ad laudationem Dei propter felicitatem omnimodam quam largitur bonis.

BEatus ille, qui Deum rerum patrem
 Pietate non ficta colit:
 Deique gaudet legibus: mores suos
 Formare ad illas nititur.

- 2 Late per urbes divites potentiam
 Ejus propago proferet:
 Prolem piorum numinis benignitas
 Larga beabit dextera.
- 3 Res affluenter suppetet semper domi
 Illi: nec ætas longior
 Obliterabit æquitatis gloriam
- 4 Fructumque. Quum premet malos
 Fortuna, sævo gestiens ludibrio
 Mutare summis infima,

- Benignitatis tum suæ justis Deus
 Lucem in tenebris offeret.
 Clemens bonusque in omnibus periculis
 Stirpem piorum muniet.
 Misertus inopis vir bonus, larga manu
 Succuret indigentiaë:
 Sic cuncta justo temperans examine,
 Nec verba temere ut excidant
 Non turbo fortis cuncta quatientis, loco
 Movebit illum, nec dies
 Suprema famam condet ejus invido
 Oblivii silentio.
 Non livor illum falsa gaudens spargere
 Terrebit, aut calumnia:
 Bellive rumor, aut egestas lurida,
 Fragorque lethi proximi.
 Sed mente firma provocat discrimina,
 Deoque solo nititur.
 Ceu cana rupes murmurantis æquoris
 Spernit minaces impetus:
 Sic ille certa interritus fiducia
 Sortis procellas sustinet:
 Ac sustinebit, dum ruinas hostium
 Salvus suorum adspexerit.
 Opes volucris instar auræ mobiles
 Largitus est egentibus;
 Sibi æquitatis gloriam superstitem
 Servavit: orbe gloriam
 Vivaciorem, nec senectæ dentibus
 Æruginosæ obnoxiam.
 Dum laude clarum, reque lautum splendida
 Spectabit impius pium,

Curæque mentem vellicabunt anxiz,
 Succumque carpent corporis ;
 Dentem fatigans dente ringetur, lue
 Se macerabit tabida.
 Dominus malorum vota ridet irrita,
 Spes ut modestas promover.

10 *Dentem fatigans dente*] Frendens, Periphrasis/Vide Psal
 xxxv.

P S A L. CXIII. C A R M. G E N. XXV.

David Ecclesiam Dei suo exemplo provocat ad laudationem ejus propter majestatem, providentiam & administrationem mirificam & gloriosam ejus.

- P**Sallite Dominum pueri, Domini
 Nomen festo tollite cantu.
 2 Nomen Domini sic celebretur,
 Ut seclorum in secula longi
 Nulla oblivia sentiat ævi.
 3 Primo a carcere solis Eoi
 Ad purpureos usque occasus,
 Omnes Domini nomen adorent,
 4 Qui gentes super arduis omnes
 Celsas ætheris incolit arces :
 Cujus longe gloria mundi
 Trans flammantia mœnia vecta est.
 5 O pietatis nescia veræ
 Pectora! ritu sacra nefando
 O qui fingitis, anne deorum
 Quenquam Domino similem nostro
 6 Nostis ? quem super ardua cœli
 Culmina positum nil latet imæ

- Sub cava clausum viscera terræ;
 Nil humano procul adpectu
 Trans multiplices ætheris orbes.
- 7 Inopem terræ qui prostratum
 Suscitât, & de pulvere egenum
- 8 Tollit, ut alto positus folio
 Populi primos carpat honores.
- 9 Qui maternos sterili fructus
 Exoratus donat, & orbos
 Lata renovat prole penates.

P S A L. CXIV. C A R M. G E N. xxii.

Propheta narrat admirabilem consternationem rerum creatarum in adventu Dei cum populo suo; causamque consternationis petens, eas respondentes fingit, omnem potentiam gloriamque Deo tribuentes.

- Quum domus Ifacidum patrias remearet ad oras,
 Barbaraque invisæ linqueret arva Phari:
- 2 Ipse Deus Judam cœlesti numine tutum
 Fecit: erat populi signifer ipse sui.
- 3 Vidit & attonitas trepidum mare diffidit undas;
 Jordanis refugas in caput egit aquas.
- 4 Dura per intonso salierunt culmina montes,
 Ut saturas gestit dux gregis inter oves:
 Celsaque frondentes movere cacumina colles,
 Agnus ut in pratis luxuriare solet.
- 5 Quid mare vidisti solito cur cesseris alveo?
 Cur fugis in fontes fluminis unda tuos?
- 6 Cur ita concusso saliistis vertice montes,
 Ut satur exultat dux gregis inter oves?
 Cur ita frondenti saliistis vertice colles,
 Agnus ut in pratis luxuriare solet?

- 7 Nempe Dei trepidum præsentia terruit orbem,
Cui cadit in Solymos victima multa focos.
- 8 Qui lapidum venas laticum laxavit in usum,
Cui fluxit largo flumine dura filex.

P S A L. CXV. C A R M. G E N. iii.

Ecclesia servari a Deo petit; propter gloriam ipsius; idololatrias perdi: singulos ad fidem hortatur, promissiones accommodat, & laudes Dei se in hac vita prædicaturum spondet.

- T**E magne rector orbis, haud victoriam
Ex hoste sævo poscimus,
Nos ut per omnes fama gentes differat,
Nec apparatu ut splendido
Per ora vulgi nos triumphus aureo
Curru superbos transferat:
Sed impiarum ut secla gentium sciant
Te largum opis cultoribus
Tuis, fideque semper immutabili
Promissâ promptum solvere.
- 2 Ne forte rebus insolentes prosperis,
Ubi nunc Deus vester? rogent.
- 3 Deus astra noster incolens, mortalium
Nutu suo res temperat.
- 4 At impiarum finxit error gentium
Manu Deos inutiles.
Aurum caminis excoquens, aut malleis
Massa e sequaci bracteas

Du-

4 *Massa e sequaci bracteas*] Quæ scilicet istu malleorum diduci & dilatari potest, & quæ, dum movetur aut plicatur, crepitat; hujusmodi enim laminæ, seu lamellæ potius tenuissimæ, Latinis *Bractee* appellantur. C.

Leni crepitabat bractea vento. Virg. vi *Æneid*

Ducens, figura multiformi ludicra

Affixit aris numina.

5 Inane vocis os habent: oculos habent,
Orbes inanes luminis.

6 Naribus odores nec trahunt, nec auribus
Surdis sonores hauriunt:

7 Palpare manibus non queunt, torpentibus
Nec ingredi vestigiis.

Nec vox anhelis edita e pulmonibus,
Cavo recurrit gutture.

8 Quicumque tales fingit aut colit Deos,
Diis ipse similis sit suis.

9 At tu Jacobi gens, loca fiduciam
Omnem salutis in Deo,

Qui te potenti sublevabit dextera,
Et in periclis proteget.

10 Et vos Aronis posteris, spem ponite
Omnem salutis in Deo,

Qui vos potenti sublevabit dextera,
Et in periclis proteget.

11 Quicumque cultor es Dei, fiduciam
Loca salutis in Deo,

Qui te potenti sublevabit dextera,
Et in periclis proteget.

N n 2

12 Qui

5 *Inane vocis os habent*] Hi autem Dii, os quidem, sed mutum tamen habent, ideoque nil se colentibus respondere queunt: Oculos habent, circulos tamen cæcos, nec quid in mundo geratur cernentes. 7.

6 *Naribus odores*] Nec jucundos florum spiritus per nasum ducunt: Nec auribus, audiendi potestate carentibus, sonos precum ullarum trahunt. 7.

7 *Palpare manibus*] Nec tactu manibus sentire queunt, aut quicquam cuiquam tribuere. 7.

- 12 Qui nos favore semper amplexus memor
Fovit fovetque sedulo:
Cunctos Jacobi qui fovebit posteros,
Aronis & sacrum genus.
- 13 Qui se colentes, sive juvenes, seu senes,
Fovebit & custodiet.
- 14 Qui nosque donis semper augebit novis,
Et liberorum liberos.
- 15 Nam nos profanis segregavit gentibus,
Cœli solique conditor:
- 16 Cœlum sibi ipse regiam fecit, solum
Sedem dedit mortalibus:
- 17 Remunerantes muneribus illum ut suis
Rerum parentem agnoscerent.
Neque ora laudes in tuas solvent, pater,
Quos mors tegit silentio.
- 18 Nos te parentem agnoscimus, qui spiritu
Vitalis auræ vescimur.
Te prosequemur laudibus, dum lucido
Sol axe terras ambiet.

P S A L. CXVI. C A R M. G E N. XXIV.

David, deducta arca Dei Ieruschalaima; in Ecclesia amorem suum erga Deum profitetur, beneficiorum acceptorum nomine: pericula sua, fidem & infirmitatem narrat; salutem Dei omnibus modis predicat; ac postremo petit in eadem salute servari, ut Deum amplius predicet.

TOto pectore diligam
Unice & Dominum colam,

Qui

18 *Dum lucido sol axe]* Dum sol curru lucente terras circum-
ibit. *℟.*

- Qui lenis mihi supplici
Non duram appulit aurem.
- 2 Aurem qui mihi supplici
Non duram dedit : hunc ego,
Donec pectora spiritus
Pulset, semper amabo.
- 3 Jam mors ante oculos erat,
Jam stabam super aggerem
Busti, jam dolor anxius
Omni ex parte premebat :
- 4 Exspes tum prece supplice
Oravi Dominum : Pater,
Quæso, inquam, miserabili
Saltem consule vitæ.
- 5 O justum Dominum & bonum,
6 Et pronum veniæ ! auxili
Is me & consilii indigum
Sævo texit ab hoste.
- 7 Ergo mens tibi reddita
Mœrorem cohibe ; & Deus
Quæ larga tribuit manu
Donis læta fruarè.
- 8 Vitam e faucibus eruit
Mortis, & lacrymas genis
Absterfit, stabili & pede
Firmavit tibi gressum.
- 9 Tutus præsidio Dei
Degam : & polliciti fide
Fretus non dubia, canam
Grato pectore laudes.

10 Laf-

3 *Super aggerem busti*] Jam super tumulum sepulchri mei sta-
bam. *f.*

- 10 Lassus, rebus & asperis
Afflictus, trepida fuga
Vitæ prospiciens meæ,
11 Sic mecum ipse loquebar ;
Nulli certa homini fides:
At rerum arbiter optimus,
Unus polliciti tenax,
Unus fallere nescit.
12 Tot liber toties malis,
Tot auctus toties bonis,
Quo tandem officio tibi
Coner solvere grates ?
13 Te festa dape, te prece,
Te libamine prosequar,
Te vitæ columen meæ,
Grata voce fatebor :
14 Te vitæ columen meæ
In cœtu populi tui
Grata prosequar hostia,
Damnatus tibi voti.

15 Ele

11 *Polliciti tenax*] Servans promissorum ; sicuti Horatius *justum & tenacem propositi virum*, vocat integrum & constantem.

13 *Te festa dape, &c.*] Te nimirum epulis sacris, & oratione colere conabor, & poculum libaminis in manus sumptum præ gustando, liberationem hanc me tibi acceptam ferre palam testificabor. 7.

14 *Damnatus voti*] Quod postea dicit *reus voti* : qui enim voto facto aliquid se præstiturum promissit, ille tamdiu obligatus & quasi *damnatus* atque obstrictus est, donec, voto soluto, seipsum liberet. Virg. *Damnabis tu quoque votis*. Pro quo juris consulti veteres dicebant *Damnatus* : ut, *Damnatus esto*, i. e. obligatus ad hoc vel illud faciendum. C.

- 6 Electos, genitor, tuo
 Custos præsidio tegis,
 Nec per vim pereuntium
 Manes linquis inultos.
 5 Tu servum Dominus tuum,
 Ancillæ sobolem tuæ
 Me, minacibus hostium
 Vinclis eripuisti.
 7 Te, rerum pater optime,
 Semper laudibus efferam :
 Nomen in dubiis tuum
 Usurpabo periculis.
 8 Te voti reus, erutus
 Morti, prosequar hostia,
 9 Sacri limen ad atrii,
 Sacrae redditus urbi.

P S A L. CXVII. C A R M. G E N. X.

Psalmes hortatur gentes ut regnum Christi celebrent.

O Mnes ubique gentium
 Quos solis ambit orbita,
 Rerum parentis optimi
 Laudes libenter pangite.
 Agnoscite indulgentiam
 Benignius nos in dies
 Foventis, & constantiam
 Promissa certam reddere.

P S A L.

18, 19. *Te voti reus, &c.*] Tibique quod vovi debens, voto-
 ue persolvendo obligatus, & a morte liberatus; cum Hiero-
 solymæ restitutus ero, ad introitum vestibuli templi tui victimam
 tibi sacrificabo. 7

C A R M. G E N. ii.

David, typus Christi, Ecclesiam ad Dei laudes predicandas hortatus, a suo exemplo commendat liberationes ejus, & suam ipsius fidem: eum, tum suis tum Ecclesia totius verbis, celebrat. Figuratur Ecclesiam euntem in templum, gratias agentem Deo, precantem in futurum; & sacerdotes Ecclesia benedicentes, sacrificiaque impetrantes, omnes denique Deum laudibus efferentes.

- E**IA Deum laudate, Deum facilemque bonumque,
 Larga benignum semper indulgentia.
 2 Eia Dei, soboles Jacobi, dicite laudes,
 Larga benigni semper indulgentia.
 3 Eia Deum canat Aronis numerosa propago,
 Larga benignum semper indulgentia.
 4 Eia Dei pura cultor pietate, fatere
 Larga benignum semper indulgentia.
 5 Audiit orantem Dominus me rebus in arctis;
 Ac liberavit illico ex angustiis.
 6 Ille mihi assistat solus: non arma, nec ulla
 Humana mi vis adferet formidinem.
 7 Ille mihi auxilio sit solus: lumina damnis
 Explebo (nec me decipit spes) hostium.
 8 Tutius a rerum Domino est sperare salutem,
 Confidere armis quam virorum fortium:
 9 Tutius a rerum Domino est sperare salutem,
 Confidere opibus quam potentum principum.
 10 In me conjurent populi omni ex parte propinqui,
 Dei faventis conteram cunctos ope:

Cir-

Eia] Modo adhortantis est: Martialis, *Eia age, rumpe moras.* Interdum, corripientis: Terent. in Eunucho, *Eia haud sic decet.* Varios praeterea usus habet, quos ex ipsis passim autoribus non difficile estprehendere.

- 11 Circudent omnique premant ex parte licebit,
Dei faventis conteram cunctos ope:
- 12 Circudent omnique premant ex parte licebit,
Quam nube densa vere se fundunt apes,
Non secus ac siccas ignis violentia spinas,
Dei faventis conteram cunctos ope.
- 13 Improbe quid frustra labefactum evertere tentas?
Dei potentis sustinet me dextera.
- 14 Ille meæ vires: illum mea carmina pangent
Unum: salutis unus auctor est meæ.
- 15 Cunctaque iustorum pariter tentoria plaudent;
Meæ salutis pariter auctorem Deum
Laudabunt: cantuque ferent ad sidera dextram
Belli potentem, divitem victoriæ.
- 16 Dextram armis, dextram præstantem robore,
dextram
Belli potentem, divitem victoriæ:
- 17 Sæva quid insultas mihi mors? tua tela reconde:
Frustra minaci territas me spiculo.
Vivo equidem, vivusque feram super æthera cantu
Raram benigni numinis clementiam.
- 18 Jure parens bonus ærumna me afflixit acerba:
At imminentem reppulit mortem tamen.
- 19 Pandite pontifices sacri mihi limina templi,
Salute parta ut laude prosequar Deum.

O o

20 Hæc

11 *Licebit*] Pro licet, aut quamvis. Ita Martialis, Lib. vii.

— *Sint astra licebit,*

Non deerit populo te veniente dies.

Immo Horat. Epod. xv.

Sis peccore & multa dives tellure licebit.

17 *Frustra minaci territas me spiculo*] Incassum enim me, jaculo tuo interitum minante, terrere conaris. F.

20 Hæc est illa Deo gratissima janua, justis
Votis aperta dehinc futura janua.

21 Te merito, pater alme, canam: tu rebus in ar-
ctis

Aurem applicasti supplici placabilem:

Sospes, & infesto, duce te, sum tutus ab hoste:

22 Et molientum tecta quem rejecerat

Artificum improbitas lapidem, fastigia summi

Late refulgens jam coronat anguli.

23 Scilicet arcano factum est hoc numine, nostra
Attonita factum quod stupefcunt lumina.

24 O lux festa, O lux jucunda ad gaudia nata,
Cœlestis in nos lux favoris conscia!

25 Usque fave, custosque tui, pater optime, Regis
Sis, & secundos cœpta duc ad exitus.

26 O fœlix, iterum O fœlix, quem rector olympi
Populo salutis misit auctorem suo!

Nos, quibus est sacri custodia credita templi,
Vobis precamur, cuncta vertant prospere.

27 Unus enim Dominus rerum moderatur habenas,
Qui gratiæ in nos lumen offundit suæ.

Lætitia celebrate diem, fœtusque bidentis
Tenellus aræ vinctus astat cornibus.

28 Te Dominum, te mercede colam, te voce fatebor:
Tuumque semper nomen laude prosequar.

29 Eia Deum laudate, Deum facilemque bonumque
Larga benignum semper indulgentia.

PSAL.

22 *Et molientum tecta*] Lapis etiam ille quem architecti improbi, templum mole magna ædificantes, ceu non convenientem contempserunt, jam late conspicuus summum angulum honorat, totam ipsius structuræ molem sustinens. 7.

27 *Fœtusque bidentis, &c.*] Agnusque tener ad angulum aræ alligatus astat. 7.

C A R M. G E N. XXIV.

David in gravissimo suo exilio seipsum hoc Psalmo consolans, felicitatem piorum in studio, fide & obsequio voluntatis Dei positam esse docet: ideoque in notitia illius, studio, fide & obsequio informari a Deo petit; & ab omnibus impediementis sue carnis, peccati, mundi, Satana, hostiumque omnium conservari, Ac postremo, sibi de tota anteacta vita, & æquitate in causa bene conscius, Deo seipsum & reliqua vitæ sue administrationem commendat, ad gloriam ipsius & salutem suam.

Aleph.

- Beatos, qui sequuntur orbitam legis Dei :
 2 O beatos qui monenti sponte parent numini,
 3 Labe puri nec relinquunt lege jussum tramitem,
 4 Quem severitate dura nos tenere præcipis.
 5 O gradum regas labantem sic, monenti ut paream;
 6 A tuis attenta jussis nusquam ut errent lumina :
 7 Tum ducem canam æquitatis candido te pectore.
 8 Obsequar tibi : obsequentem tu tibi ne desere.

Beth.

- 9 Quid juventam, ne labasciat, servat æque ac lex tua?
 10 Hinc ne aberrem, modo laboro : tu laborantem
 rege.
 11 Ne vacillet pes, meo tua verba condo pectore.
 12 Rector orbis, æquitatis regulam tuæ doce
 13 Me, tui oris verba semper ore mediter ut meo :
 14 Illa longe cariora semper auro ut æstimem :
 15 Illa cogitem, illa secter, illa mirer unice :
 16 Illa nulla e corde nostro deleant oblivia.

Gimel.

- 17 18 Da tuæ legi obsequenti vivere : ut propius tui
 Conspicer pacti æquitatem, pande mentis lumina.

- 19 Inquilinum iussa legis ne tuæ celaveris.
 20 Fœderum leges tuorum ægra mens desiderat.
 21 O, tuæ legis superbum qui premis fastidium,
 22 23 Me tuæ legis sequacem vindica : cui divites
 Arroganter obloquuntur, iussa quod servem tua,
 24 E tuo sermone vitæ quod capeßaim formulam.

Daleth.

- 25 Æger animus languet : ægrum recrea verbo tuo.
 26 27 Cordis arcanas latebras prodidi tibi : rudem
 Tu doce præferque lucem, scita mediter ut tua,
 28 Et cor anxium tui verbi erigas solatio.
 29 Absque fucō fac tuarum scita legum ut diligam
 30 Rēcta sector, instituta spēcto semper ad tua.
 31 Lex tua animo sculpta inhæret : spem meam ne
 defere.
 32 Pande iter tuæ æquitatis : te comes lætus sequar

He.

- 33 Legum iter monstra tuarum : sœdus erudi tuum.
 34 Fœdus ut legemquē totis imbibam præcordiis,
 35 Cuncta ut instituta recta sector usque semita,
 36 Sordidis averte curis iussā pectus ad tua :
 37 Flecte lumina, impias ne vanitates hauriant.
 38 Languidum excita : face ut te timeat animus ac
 amet.
 39 Libera probro a pudendo me benignus arbiter.
 40 Tua statuta diligentem fervet æquitas tua.

Vau.

- 41 Me' bonus respice opiferque fœderis memor tui,
 42 Ora claudam ut exprobranti spem tuæ fiduciæ.

43 Spe

- 43 Spes salutis, veritatem ab ore ne tuam eripe.
 44 45 Semper ut tuis statutis audiens, tuto gradu
 46 Ambulem, tua iussa quæro sola. Coram regibus
 Differam (nec me pudebit) de tuis sermonibus.
 47 48 Hos amavi, & hos amabo, & obsequens his,
 brachia
 Tollam : ut usque & usque volvam hos ore, men-
 te cogitem.

Zain.

- 49 Sis memor pacti, columna quæ meæ fiduciæ est :
 50 Quod levat mœrentem, & ægrum e fauce mortis
 eripit.
 51 52 Rideant licet superbi, te sequar : legem tuam
 Usque repetam, in rebus arctis hoc erit solatium.
 53 Impios quum legis hostes cerno, totus horreo.
 54 Carmen hæc erit mihi, orbem donec hospes hunc
 colam.
 55 Hanc ut observem tenebræ me silentes admonent :
 56 Illa mentem cura semper unice exercet meam.

Heth.

- 57 Obsequi tibi, mihi una est spes, opes, hæreditas.
 58 Ut bonus promissa præstes, unice unum id ambio.
 59 Actiones vitæ ut omnes ad tuam componerem
 60 Legem : ad hanc custodiendam qua licet me con-
 fero.
 61 Impeditus impiorum vinculis hanc cogito.
 62 Hujus ergo nocte surgens prosequar te laudibus.
 63 64 Qui verentur hanc, amicis utor : hanc, parens
 bone,
 Qui tua benignitate cuncta reple, edoce.

Teth.

Teth.

65 Domine ades, pollicita servo fac benigne appareant.

66 In tua lege acquiescam : me doce legem tuam.

67 Vix malo coacta leges mens sequi didicit tuas.

68 Scita, fons benignitatis, tua benigne me doce.

69 Me superbi criminantur : corde toto ego te sequar.

70 Jussa me juvant tua ; illis mens hebescit prosperis.

71 Erudisti me malis, ut legi adhæream tuæ,

72 Hæream ut legi, auri acervis gratiori ingentibus.

Jod.

73 Da manu tua creato nosse vim legis tuæ

74 Me pii læti obsequentem legibus spectant tuis.

75 Justa lex tua est : premis me jure justus arbiter.

76 At libenter audientem jussa me tua recrea.

77 Tibi libenter obsequentem præveni clementia.

78 Servulum tuum prementem comprime arrogantiam.

79 Me tuæ legi obsequentes obsequentem diligant.

80 Nec ferat tibi obsecundans pura mens infamiam.

Caph.

81 Deficit mens spe salutis, spes nec illam deficit.

82 Lassa languent lumina : utris corpus instar aridi

83 Tabuit : solare promissi in malis memorem tui.

84 Quis ferendi finis ? hostem quando punies meum ?

85 Mihi tuæ legis superbus hostis effodit scrobem.

86 Æqua lex, promissa certa sunt tua : hostes confice.

87 Qui premunt me, quod te in uno collocem fiduciam.

88 Scita fac ut ad tua omnes actiones dirigam.

Lamed.

67 Vix malo coacta] Sæpe per damna & pœnas edoctus, vix didici statutis tuis parere.

Lamed.

9 Certa eunt promissa, certa stat tuis verbis fides,
 10 Dum polo stellæ micabunt, herba terras vestiet ;
 11 Sempiterno quæ recurſu legibus parent tuis.
 12 Obruissent me dolores, ni affuisset lex tua,
 13 Lex ſalubris : nulla nobis tollet hanc oblivio.
 14 Sum tuus, tua inſtituta diligentes diligo.
 15 Impii mortem parabant ſcita meditati tua.
 16 Cæteris eſt finis : illa ſola ſemper permanent.

Mem.

17 O tuam quam legem amavi ! ſemper illam cogito
 18 Hoſtibus prudentiorem me meis hæc reddidit.
 19 Factus huic fui obſequendo doctior doctoribus.
 20 Huic quod audiam, ſenecta aſtutior ſum callida :
 21 Huic ut obſequar, malorum flecto greſſum a
 ſemitis.
 22 Te docente non recedo paullulum a verbis tuis,
 23 Faucibus mei ſuavi melle ſuavioribus.
 24 Eruditus his, recedo a ſemita mendacii.

Nun.

25 Sancta lex, velut lucerna, dirigit pedes meos.
 26 Obſtinavi animum tuis ut obſequar ſermonibus.
 27 Obrutum malis, tuorum fœderum memor, leva.
 28 Edoce me juffa, & oris hanc bonus cape victi-
 mam ;
 29 Juſſa non rejecta, quamvis undique inſtarent
 mala :
 30 Hæc nec abjeci impiorum pene clauſus retibus.
 31 Hæc voluptas, hoc mihi unum gaudium, hæc
 hæreditas.

112 Hic scopus mihi manebit, vivus aura dum fruar.

Samech.

113 Diligo legem tuam, sicut malos abominor.
 114 Unica es spes, una verbis in tuis fiducia.
 115 Ut dei mandata servem, hinc impii faceffite.
 116 Me tuo sermone fulci, ne sequar spes irritas.
 117 Te regente salvus usque iusta diligam tua.
 118 Perfugas calcas tuos, qui vana frustra cogitant,
 119 Legem amo tuam, quod omnes impios extermines.

120 Corpus horret quum severum cogito te judicem.

Ain.

121 Æqua ne me diligentem desere opprimentibus.
 122 Iusta fac amem superbo tutus a ludibrio.
 123 Dum salutem spero, scita spectro dum tua, lumina
 124 Lassa languent: tu benignus edoce servum tua
 125 Placita: legum fac tuarum intelligat mysteria.
 126 Tempus instat puniendi legis adversarios.
 127 At tuum fœdus mihi auro est carius carissimo:
 128 Hoc amo, huc errore misso dirigo vitæ ordinem.

Pe.

129 Mira rituum tuorum mens colit mysteria.
 130 Verba pectori imperito luminis sunt janua.
 131 Faucibus tua verba apertis duco, vitæ ut spiritum.

123 Ceu

99 *Doctior doctoribus*] Insignis aliquid re ipsa amplificandi modus, per comparisonem. Qui enim præstantibus in rea liqua præstantior est, ejus præstantiam verosimile est minime esse vulgarem. Talia sunt illa Virgiliana & Horatiana: *Formosi pecoris custos formosior ipse. O matre pulcra filia pulcrior.*

- 123 Ceu soles te diligentes, intueri me bonus.
 123 Dirige ad tua verba gressus : tum scelus non operietur.
 134 Me. Tuæ legi, impiorum liber a calumnia,
 135 Obsequar : bonus intueri me, tuam ut legem sequar.
 136 Si quis hanc spernit, fluunt mihi more rivi lacrymæ.

Zade.

- 137 Justus es creator orbis : iusta iussa sunt tua.
 138 Plena lex est æquitatis : certa verbis veritas.
 139 Rumpor ira, quum scelestis impie contemnitur.
 140 Sermo purus instar ignis : servus hunc amat tuus.
 141 Impii spernant licebit me, tuam legem sequar.
 142 Iussa stant tua sempiterna mota nullo turbine.
 143 Turbidis mihi illa rebus anxium cor recreant.
 144 Scire legem da tuam : vitam mihi donaveris.

Coph.

- 145 Corde toto audi vocantem, legi ut obsequar tuæ,
 146 Invoco, adjuva invocantem, fœdus ut colam tuum.
 147 Invoco te mane, verbis in tuis fiducia est.
 148 Nocte vigiles anteverto, verba mediter ut tua.
 149 Me benigne audi, ut soles, & fauce mortis eripe.
 150 Impii me persequuntur, legis expertes tuæ.
 151 Tu propinqua, Domine, iussa cujus omnia iusta sunt.
 152 Iussa firma sine nullo, firma nullo exordio.

Res.

- 153 Adspice afflictum: leva me, fœderis memorem
tui.
154 Fœderis memor meam vitam patronus asserere.
155 Impii male interibunt, iussa qui tua negligunt.
156 O bonus sine fine, robor, ut soles, vitam meam.
157 Me prementum multitudo a lege non flectit tua.
158 Mœret animus intuendo pacta qui spernunt tua.
159 Tu bonus tua iussa amantem me vicissim recrea.
160 Cuncta promissa tua nullum fixa norunt terminum.

Sin.

- 161 Me premit tyrannis: at cor verba meditatur tua.
162 Verba gratiora gazis aureis animo meo.
163 Diligo legem tuam, ceu vanitatem abominor.
164 Septies tuam æquitatem me canente lux videt.
165 Legem amantibus tuam pax multa, nulla offensio.
166 Spectat a te mens salutem, nixa promissis tuis.
167 Mens amat promissiones unice & servat tuas.
168 Servo tua pacta, ut vicissim tu vitam observas
meam.

Thau.

- 168 Invocanti da tuarum scire legum abscondita:
169 Invocantem libera me, fœderis memor tui.
170 Te docente prædicabit os tuas laudes: tua
171 Iussa lingua nuntiabit, iussa longe æquissima.
172 Dextera tua obsequentem jussibus juva tuis.
173 Abs te opem spero: tuarum scita legum diligo.
174 Sospita me, ut prædicem te: lex juvabit me tua.
175 Me, vagam ut pecudem, require fœderis me-
morem tui.

C A R M. G E N. iii.

David Rex narrat liberationem acceptam divinitus a suis calamitatibus; orationemque commemorat qua apud Deum conquestus est, tum de calumniis, tum de persecutionibus & exilio qua ipsi fuerant perferenda.

H Inc me obsidebant bella, & hinc calumniæ
Livor faces admoverat:

Ad te refugi destitutus omnibus,

Rerum creator optime.

Te voce supplex invocavi, tu meas

Non lentus audisti preces.

2 A fraudulentæ toxico linguæ Deus

Me protege & mendaciis.

3 O lingua fraudis machinatrix impiæ,

Qua spe meum oppugnas caput?

4 Scythæ ferocis lingua pestilentior

Tinctis veneno spiculis:

Ignis voracis lingua flammis acrior,

Quum silva flagrat arida.

P p 2

5 Heli

4 *Scythæ*] Scythia complectitur regiones & gentes amplissimas & populosissimas, tam in Europa quam in Asia, versus Septentrionem habitantes; in quibus etiam sunt Mesechitæ, quorum *Psalmus* meminit, sic dicti a Mesech filio Japheti, a quo gens illa propagata est. Mesech, i. e. tendens arcum: quo etiam nomine *Scythæ* hoc loco celebrantur. Vox autem *Kedaræorum*, quæ in Ebræo est, deducitur a Kedar filio Ismaelis, a quo dicti sunt *Kedarai*, vel *Kedareni*, populi Arabiæ, quos posteri *Saracenos* appellavere, Nomen habent a nigredine; ut quodammodo simul debeat David, quod sibi conversandum sit cum nigris, id est, improbis & sceleratis. C.

Quum silva flagrat] In fontibus Hebræis lingua hæc virulenta & dolosa, nominatim comparatur carbonibus juaiperorum. Scribunt

- 5 Heu vita tristis, vita dura & anxia,
 Per invios erratica
 Montes, latrones inter, atque inhospita
 Gentis feræ mapalia :
- 6 Mens ægra vitæ carpitur fastidio,
 Hostes quietis accolens ;
- 7 Hostes quietis, blanda quos oratio
 Ferociores efficit :
- Quos innocentis mentio concordia
 Ad bella sæva exasperet.

P S A L. CXXI. C A R M. G E N. xvii.

David conflictum animi sui in periculis exponens ad Deum, conversa oratione se committit ei, & confirmat in fide promissionum ejus.

- D**UM ferox armis inimicus instat,
 Ad montes vaga lumina
 Proximos circumfero, si quid illinc
 Forte appareat auxili.
- 2 At mihi cœli Dominus solique
 Certam solus opem feret.
- 3 Ille (quid vano trepidans tumultu
 Cor pulsas mihi pectora ?)

Ille

bunt autem de materia juniperi accensa, quod mirum in modum adorat, & ignem vel ad integrum annum foveat, modo cinere cooperiatur. De eadem Plinius scribit, quod serpentes ipsam fugiant, ideoque etiam homines eo tutius sub ea quiescere possent, quod de propheta Elia, 1 Reg. xix. 17. C.

5 *Mapalia & Magalia*] Proprie sunt, tuguria Maurorum & Numidarum agrestium, oblonga, incurvis lateribus tecta, quasi navium carinæ ; ut Salustius describit in Jugurtha. C.

Ille sanctorum (mihi crede) custos
 Noctes excubat, & dies.
 Victa nec blandi illecebris soporis
 Unquam lumina dimovet.
 Leniter passis tibi semper alis
 Umbræ more supervolat,
 Ne cutem solis violentioris
 Urant spicula de die,
 Nocte ne lunæ nebulosioris
 Artus degravet halitus.
 Seu domi clausus lateas, latentem
 Clausis fervat in ædibus :
 Seu foris pacis obeas amicæ,
 Seu belli fera munera,
 Sospitem e cunctis Dominus periclis
 Semper te bonus eruet.

P S A L. CXXII. C A R M. G E N. XXVI.

*avid Ecclesiæ studiis & officioso cultu Dei recreatus, lætitiā suā
 am prædicat : urbis, ecclesiæ & regni totius statum commendat :
 omnibus bene precatur, & omnia bona a se spondet.*

O Lux candida, lux mihi
 Læti conscia nuncii.
 Jam pleno stata tempora
 Reddit circulus anno :

Jam

6 *Artus degravet halitus]* Corpus pigrum aut infirmum red-
 tit. 7.

8 *Seu foris pacis obeas amicæ]* Sive extra ædes tranquillitatis ju-
 andæ officia administres. 7.

1 *Jam pleno stata tempora]* Jam solis circuitus, anno perfecto,
 mpus solenne restituitur. 7.

- Jam festi revocant dies
 Augustam Domini ad domum :
 2 Jam sacri pedibus premam
 Latus limina templi,
 3 Jam visam Solymæ edita
 Cælo culmina, & ædium
 Moles nobilium, & suo
 Angustam populo urbem :
 4 Urbem, quam procul ultimis
 Terræ finibus exciti
 Petunt Ifacidæ, ut Deum
 Placent more parentum :
 5 Jussam cœlitus oppidis
 Urbem jus dare cæteris ;
 Et sedem fore Davidis
 Cuncta in secula proli.
 6 Mater nobilis urbium,
 Semper te bona pax amet ;
 Et te semper amantibus
 Cedant omnia recte,
 7 Semper pax tua mœnia
 Colat : semper in ædibus
 Tuis copia dextera
 Larga munera fundat.
 8 Dulcis Ifacidum domus,
 Te pax incola fospitet :
 Sedes numinis, omnia
 Succedant tibi fauste.

P S A

5 *Jussam cœlitus oppidis*) Urbem illam, quam Deus e cælo v
 luit urbibus cæteris imperare. *J.*

C A R M. G E N. vi.

clesia gravissime oppressa, se ad Deum erigit, gratiam ejus implorat, & hostibus Dei male precatur.

AD te levavi, Rex, pater, & Deus;
 Ad te levavi lumina, qui procul
 Contagio humano remotus,
 Templa habitas radiata cœli.
 Ut servus observat Domini manus,
 Gestus & omnes lumine mobili;
 Arguta ceu nutus acutis
 Serva oculos dominæ tuetur:
 Te nostra spectant, te, Domine & Deus,
 Intenta mentis lumina, dum graves
 Iras remittas, fervulisque
 Des veniam bonus atque pacem,
 3 Jam lenis in nos respice: fervulis
 Jam parce tandem, parce fidelibus,
 Quos hostis insultans superbo
 Ludificatque premitque vultu.
 4 Contemptus hosti ac opprobrium sumus,
 Vitæque tædet: ferre animus nequit
 Supercili fastum superbi,
 Ludibriumque opibus tumentum.

P S A L.

2 *Arguta ceu nutus acutis, &c.*) Sicuti famulus heri actiones, omnesque corporis motus oculis argutis attentus respicit; ancillaque strenue auxilium petitura, omnes dominæ motus oculis intente inspectans notat. 7.

Ecclesia mirificas Dei liberationes a conatibus mundi praedicans, benedicit Deo, & se in posterum de ope illius confirmat.

- N**I faventis affuisset numinis praesentia,
 2 (Dicat Isaci propago) numinis praesentia
 Ni faventis affuisset, quum veniret perditum
 Nos superba multitudo, freta stultis viribus,
 3 Forte vivos devorassent, debilesque & pauculos:
 Ira fervidi furoris, avida nostri sanguinis,
 4 Obruiisset instar undae nos procella cladium:
 More torrentis nivali ab imbre turgidi, impetus
 5 Nos repente fustulisset: usque ad animam gurgites,
 Usque ad animam transiissent gurgites impervii.
 6 Sempiterna laus Deo sit, qui suos non tradidit
 Dentibus praedam cruentis perfidarum gentium.
 7 Cassibus fractis dolosis sospites evasimus:
 Capta veluti jam volucris rete fugit aucupis.
 8 In Deo nostrae salutis spes reposita est unico,
 Qui solum coelumque fecit vi potentis dexteræ.

PSAL. CXXV. CARM. GEN. XVI.

Psalmes stabilitatem Ecclesiae praedicat, & instabilitatem afflictionum ejus: deinde Deum erat pro sanctificatione illius & prosperitate, improbis ejectis.

Sionis arcem non aquilo impotens
 Saxo sedentem perpetuo quatit,

Ni-

Nigrantibus non Auster alis

Imbriferas glomerans procellas.

2 Quicumque vere spem locat in Deo,
Non hostis hunc vis, non quatiet dolus :

Si fractus illabatur orbis,
Incolumis fugiet ruinam.

Ut civitatem mœnia montium
Sanctam tuentur, sic Dominus suos

Vi cingit arcana, nec unquam
Præsidii viduos relinquet.

3 Nec impiorum perpetuo jugo
Sinet piorum progeniem premi,
Ne turpibus contaminetur
Flagitiis labefacta mentem.

4 Ut affluenter fac bona sint bonis,

5 Ut continenter fac male sit malis,
De calle quos recti illecebris
Impietas male sana flexit.

Fac, sancte rerum conditor, ut domum
Beata semper pax colat Ifaci :

Tranquillitas secura pulchræ
Exhilaret Solymæ colonos.

Q q

P S A L.

2 Si fractus) Desumpsit hæc ex odâ 3, Lib. 3 Horatii:

2 Mœnia montium) Sunt enim montes, urbem aliquam circundantes, ejus quasi munimenta & mœnia. C.

Præsidio viduos] Præsidio destitutos. Vide *Psal.* lxxviii.

5 De calle quos recti, &c.] Quos prava & insana de Deo opinio, turpium voluptatum causa, de via virtutis avertit. 7.

5. Colonos] Colonus duo significat, nam aliquando coloni dicuntur, qui a metropoli (sic enim civitas dicebatur, quæ coloniam emittebat) in alium locum habitandi causa deducebantur: quandoque vero coloni agrorum cultores dicuntur.

C A R M. G E N. ii.

Ecclesia admirabilem sibi & gentibus liberationem suam a Deo factam prædicat, eandemque optat ab illo perfici.

QUUM pater omnipotens captam remeare Sionem,

Dulcemque jussit patriam revifere,

Attoniti stupuere animi, nec opinaque secum
Metum librantés inter & spem gaudia.

Vixque sibi credunt: veluti qui noctis opacæ
Sopore pulso mane versat fomnía.

2 Pro lacrymis redeunt risus: sua gaudia quisque
Sermone celebrat, patrium laudans Deum.

Nec minus attonito stetit ad miracula vultu.

Sic barbarorum turba secum mussitans,

En pater ille deum, quot signa ostendit amoris!

Hujus salutis gentis usque ut prospicit!

3 Nec falso: nam signa Deus monstravit amoris
Præclara, nostræ dum salutis prospicit.

Ergo alacres læto testamur gaudia plausu.

4 At tu benigne fac parens ut cæteri

Jam redeant, plenisque viis sic agmen inundet,

Ut æstuosi quum fiat Austri spiritus,

Indignata suis cohiberi flumina ripis,

Vaga per agros murmurant licentia.

5 Qui male fœcundæ commisit semina terræ,

Et corde tristic multa volvit anxio.

Si

I *Metum librantés*] Varie affecti, alternis, jam spe, jam metu, animum subeuntibus. C.

Veluti qui noctis opacæ] Illi non absimiles, qui mane e somno excitatus, visâ per noctem obscuram secum retractat. 7.

I *Nec opinaque*] Gaudia insperata inter expectationem boni, malique timorem secum expedientes. 7.

Si venit uberior feges imbris aucta benignis,
 Exultat hilari cor metentis gaudio.
 Nos quoque longa fugæ post tædia, postque labores,
 Læti arva dulcis patriæ revisimus.
 Te patrium canimusque Deum, semperque canemus:
 Agimusque memores atque agemus gratias.

P S A L. CXXVII. C A R M. G E N. iii.

Psalmes nil posse aut comparari aut conservari, ac ne genus quidem propagari docet sine benedictione Dei, ac proinde omnia ab illo expectanda esse.

NI cæpta Dominus juverit, frustra struis
 Moles superbas ædium.

Ni Dominus urbem fervet, incassum excubat
 Muris vigil custodia.

2 Frustra antevertis mane solem, & vespere
 Sero domum reverteris:

Victum labore vix parabis anxio,

Ni Dominus admorit manum.

At ille amicis interim suis dabit

Purum soporem somniis:

3 Domumque dulci prole factam liberum

Præbebit. Hæc hæreditas,

Hæc illa merces, qua beat caros sibi

Rerum ille Dominus omnium.

Qq 2

4 Non

3 Domumque dulci prole factam liberum, &c.] Domumque dabit
 jucunda filiorum sobole refertam. Hoc illud patrimonium est,
 hoc illud præmium, quo Dominus ille rerum omnium amicos
 suos augere solet. f.

- 4 Non sic timori est dexteram telis gravis
Bellator hostis hostibus,
Ut quem parentem masculæ propaginis
Favor beavit numinis.
- 5 O ter beatum & amplius, qui talibus
Pharetram sagittis impleat.
Non ad tribunal erubescet jurgia
Procacis adversarii.

P S A L. CXXVIII. C A R M. G E N. XXVI.

*Psaltes piorum felicitate proposita, demonstrat quam grato animo sit
percipienda benedictio Dei publica in Ecclesiam, & privata in pios
singulos.*

Felix O ter & amplius,
Quem timor Domini tenet,
Quem non illius a via
Flectit devius error.

2 Felix, & tibi prospere
Cedent omnia: nam tuo
Carpes dulcia fercula
Comparata labore.

3 Instar palmitis uberi
Proventu gravidi, & coma
Cingentis viridi domum,
Te conjux hilarabit.

Ceu

4 *Non sic timori, &c.*] Inimicus bellicosus, manum gerens jaculis instructam, non est hostibus suis tam formidabilis, &c. *℟.*

2 *Carpes dulcia fercula*] Cibos enim suaves accipies. *℟.*

3 *Instar palmitis uberi proventu gravidi*] modo vitis multo fructu onerata. *℟.*

Et coma cingentis] i. e. Frondibus ambientis *℟.*

Ceu plantaria fertili
Pubescunt oleæ solo,
Jucundo tibi liberi

Cingent agmine mensam.

4 Quem timor Domini tenet,
Inter talia commoda
Vitæ tempora transiget.

5 At te ex arce Sionis
Ditabit Domini manus
Larga : & conspicias bonis
Florentem Solymam, tibi
Donec vita manebit.

6 Prolis adspicias tuæ
Longa stirpe propaginem ;
Festa semper & Isaci
Latos pace nepotes.

P S A L. CXXIX. C A R M. G E N. XXIV.

Ecclesia suas in presenti seculo afflictiones a mundo, & liberationes a Deo predicat, junctumque adversariorum exitium.

JUre dicat grex bonorum, Mille me molestiis
2 Factio preffit malorum : prima ab usque ori-
gine

Factio

Plantaria pubescunt oleæ solo] Sicut olivæ teneræ in terra fœcunda adolefcunt. 7.

Plantaria] Plantarium, Virgilio, planta aut stirps est quælibet, quæ in terram depangitur. Plinio etiam seminarium est, novellis arbusculis confitum, unde Plantæ novellæ alio transferuntur. C.

Pubescunt] Germinant, adolefcunt. Virg. 2 Georg. *Largo pubescit vinea foetu.* C.

Factio preffit malorum mille me molestiis :
Nec tamen subvertere unquam quivit ullis machi-
nis.

- 3 Terga sævis exaravit verberum vibicibus :
Terga longis secta sulcis, hostis ad fastidium :
- 4 Sed parens rerum benignus vincla rupit impia,
Meque nervo liberavit servitutis asperæ.
- 5 Qui Sionis non amico spectat arces lumine,
Vota semper vana volvat, spes inanes nutriat :
- 6 Marceat, seu sole marcet herba languens torrido,
Herba summis nata testis, quæ repente corrui
Ante falcis plagam acutæ, sicca marcidis comis :
- 7 Unde nec sinum replevit qui manipulos colligit :
Nec manum messor perustus, prata tondens florea,
- 8 Nec viator ominatus prospera est metentibus,
Sic precatus, Arva læta, & arva lauta, & roscida,

Hunc

3 *Terga sævis exaravit, &c.*] Dorsum illa quidem nostrum, flagellorum cicatricibus, inhumanæ crudelitatis testibus, inscriptis. *℟.*

Sulcis] Vide *Psal.* xxxviii.

Hostis ad fastidium] Insignis amplificatio supplicii, cujus etiam hostem, alias insectum & crudelem, capiat fastidium: id enim grave & diuturnum esse necesse est. Vide *Psal.* cv. C.

4 *Nervo servitutis*] Vinculis, carcere. Terent. *In nervum positus ibit.* i. e. in vincula. C.

6 *Ceu sole marcet herba languens torrido*] Tabescat tamen, ceu herba paulatim deficiens, sole vehementer calente, exarsit. *℟.*

Ante falcis plagam acutæ, sicca marcidis comis] Quæque sine succo, radicibus marcentibus, antequam falce demeritur, subito cadit. *℟.*

7 *Messor perustus prata tondens florea*] Nec fœnifeca sole torridus, dum prata floribus abundantia secat. *℟.*

8 *Arva læta, & arva lauta, & roscida*] O arva aspectu jucunda ! arva pulchra ! roreque multo aspersa. *℟.*

Hunc in annum, & usque in annos hunc sequen-
tes, numinis
Vos favor semper benigni fervet, ornet, augeat.

P S A L. CXXX. C A R M. G E N. viii.

Psalmes sibi maximas liberationes obtigisse narrat invocando Deum; ideoque se Deo confidere, & Ecclesiam ad fiduciam eandem hortatur promissionibus.

CUrarum rapidis fluctibus obrutus,
Arcanis animi de penetralibus,
Audi verba precantis,
Clamavi, pater optime:
2 Audi verba pater, quæ tibi supplices
Multo cum gemitu fundimus: applica
Intentam bonus aurem
Tristes ad querimonias.
3 Si vindex tetricus facta nefarie
Pœnis cuncta velis plectere, quis sibi
Tam confidit, acerbum
Ut non horreat exitum?
4 At tu non furiis tristis es asperis,
Sed largus veniæ, & munificus parens:
Ut te jure colamus,
Legum & jussa salubria.
5 Nam spes polliciti me recreat tui,
Promissique fides fallere nescii,
Et fiducia certa
Mentem sustinet anxiam.

6 Non

3 Si vindex tetricus] Si quidem ut ultor severus omnia scelera
nostra suppliciis punire velis. 7.
4 Non furiis tristis es asperis] Non furenter irasceris. C.

- 6 Non sic præcipiti nocte vigil diem
 Observat roseum, non roseum vigil
 Phœbi sic avet ortum,
 Ut flagrat mea mens Deum.
- 7 Securi in Domino figite spem pii,
 Non duro veniam supplicibus dare;
 Et prompto dare pressis
 Duro servitio manum.
- 8 Electi generis progeniem gravi
 Pressam servitio ex hostibus asseret:
 Et de morte redemptam
 Noxis eximet omnibus.

P S A L. CXXXI. C A R M. G E N. xxvii.

David demissum suum animum supplicemque professus, Ecclesiam ad humilitatem simplicitatemque cohortatur.

SI spiritu impotenti,
 Si lumine insolenti
 Elatus ambulavi;
 Si virium mearum
 Fiducia superbus
 Despexerim minores:
 Si mentis arrogantis

Sub-

6 *Non sic præcipiti nocte, &c.*] Qui sub noctem extremam vigilas agit, non ita avide ortum diei expectat; excubitor, inquam, non ita cupide exortum solis, roseo colore aëra tingentis, exoptat. *℟.*

Noxis eximet] Liberabit a peccato & omni malo. C.

Pressam servitio asseret] Prolem gentis Judaicæ, sibi peculiaris, sub dominis imperiosis afflictam, ex inimicorum potestate vindicabit. *℟.*

Sublime vectus alis,
 Majora quam liceret
 Speravi, cogitavi :
 2 Ni vota temperavi
 Modestia salubri :
 Nil deprecor, rogo ve,
 Nullam recuso pœnam.
 Qualis puer tenellus
 Vix lacte pulsus, unam
 Suspirat in parentem,
 Hanc spectat, hac ab una
 Dependet, ambit unam :
 Æterne rector orbis,
 Te mens mea intuetur
 Unum, uni adhæret, unum
 Te vindicem salutis
 3 Agnoscit. O piorum
 Propago sancta patrum,
 Unum Deum parentum
 Spectate, spes in uno
 Locate, cuncta ab uno
 Sperate : spem nec unquam
 Fovebitis caducam.

R r

P S A L.

1 *Sublime vectus*] Pro *sublimiter* ; Adjectivum-neutrum pro
 Adverbio, more Græco.

Virg. *Rapta spirans immane securi.* i. e. *immaniter.*
 Talia sunt, *Longum latari, acerba fremere, in expletum lacrymari,*
indomitum furere, torvum videre. Vide similia Psalmo xi. C.

Majora quam liceret] Altiora quam oportebat. f.

2 *Puer lacte pulsus*] Vix ab lactatus, vel, vix nutricis suæ ob-
 litus. f.

Unam ambit] Unam cupit. f.

David arcam Dei ducturus Ieruschalaima, solitudinem suam, votum officiumque exponit Deo: orat ut Deus veniat in civitatem suam, & regno, sacerdotio populoque beneficiat; ideoque promissiones ante a Deo factas adducit.

DAVIDIS esto memor, genitor, memor esto laborum

Quos tulit, in rebus tua iussa sequutus egenis.

2 Ille tibi, Hebreæ gentis Deus unice, votis

Obstrinxit caput, & promissis ora reclusit:

3 Non ædes prius ingrediari, mollive reponam

4 Membra toro, aut oculis dulcem indulgebo soporem,

5 Quam fanum inveniam, & sacri fundamina templi
Designem, sanctisque locum dimetiar aris.

6 Fama licet patriæ multum promitteret oræ,

Inter saxa tamen silvestribus obsita dumis

Monstravit Deus ipse locum. Deus ipse perenne

Hic templum, templique sacris sedem innuit aris,

7 Ergo alacres gratam Domino properemus ad ædem:

Scamna pedum pronis veneremur vultibus: & tu

8 Sancte parens, bonus ac placidus cape vota, tum
amque

Latus adi sedem: neu dedignare penates

Qui

2 *Et promissis ora reclusit*] Sicque loquutus est hæc pollicendo. 7.

5 *Quam fanum inveniam, &c.*] Quam templo ædificando locum invenero, ædisque sacræ fundamenta notem, sedemque altaribus Dei certa mensura comprehendam. 7.

6 *Silvestribus obsita dumis*] Inter colles Signis, arboribus syvaticis tum opertos. 7.

Qui memorem æterni servabunt fœderis arcam.

9 Templâ sacerdotes casti tueantur, & omnes

Qui tua rite piis venerantur numina sacris,

10 Lætitiâ exsultent. Si David pectore puro

Te coluit, ne Davidicæ nunc respue prolis

Dona, tui populi cui frena tenenda dedisti.

11 Davidi enim quondam (neque jam sententia ver-
tet

Ulla tuam mentem) juraſti: E ſtirpe propago

Nata tua ſolium & ſceptrum retinebit avitum.

12 Quod ſi poſteritas ſervet mea fœdera, pactis

Si ſteterit, leges ſi non temerarit avitas,

Nulla dies folio, viſ nulla extrudet avito,

Et natos natorum, & qui naſcentur ab illis

13 Ipſe mihi ſedem elegi ſine fine Sionem,

14 Quam colerem: hic mihi certa quies, hic certa
voluptas:

15 Hæc mihi grata domus: cœli indulgentia fruges

Faxo alat, & duros large ſaturabo colonos.

16 Templâ tuebuntur caſti juſtique miniſtri,

Lætitiæque piis perfundam pectora certa:

17 Davidicoque novum producam e ſemine germen,

Quod late in populos fundet ſua brachia: ſtirpi

Proſpiciam ſeræ ſolium quæ illuſtret avitum,

Claraque per cunctas diffundat lumina terras.

18 At pudor, & turpes maculas infamia ſpargens,

Hoſtibus inficiet vultus. Jeſſæa propago

Florebit, cingetque ſacrum diademate crinem.

Transmittetque ſuam longæva in ſecula famam.

R r 2

P S A L:

15 Cœli indulgentia fruges faxo alit] Efficiam inſuper ut cœli
favor omnes terræ fructus nutriat: 7.

David communionem sanctorum celebrat, & elegantibus comparationibus figurat bona, amœnitatemque illius.

N Il caritate mutua fratrum, nihil
 Jucundius concordia ;
 Non aura suavis balsami, quum funditur
 Aronis in sacrum caput,
 Et imbre lato proluens barbam & sinus
 Limbum pererrat aureum :
 Non ros, tenella gemmulis argenteis
 Pingens Sionis gramina,
 Aut verna dulci inebrians uligine
 Hermonis intonsi juga.
 Fraterna quam pax incolit, domum juvat
 Dominus benigna dextera :
 Et opibus auget : filiorum & filios
 Multis propagat seculis.

3 Inebrians uligine] Insignis metaph. Sicut enim haustu viçi largiore corpus humectatur, & homo inebriatur. ita imbrim humore terra irrigatur & fecundatur. Est autem uligo proprie naturalis terræ humor, ex ea nunquam recedens. C.

Hermonis intonsi] Cuius virgulta vere novo frondentia nondum sunt amputata. Hoc enim est montes & arbores, quarum folia & frondes poetis comæ sunt, tondere. Horat. *Duvis ut illex tonsa bipennibus.* E converso dixit Virg. *Ipse caput tonsa foliis evinctus olivæ.* Vide Psal. xc. C.

P S A L. CXXXIV. C A R M. G E N. iii.

Psaltes Ecclesiam totam hortatur ut benedicat Deo, adjunctis promissionibus.

D Omini ministri, nocte qui custodiæ
 Sancti excubatis atrii,

Laudate

Laudate Dominum, laudibus donec sacro
Nox annuit silentio.

Interque laudes mentibus puris manus.
Cælo supinas tollite.

Et vos beabit Dominus invicem omnibus
Cæli folique commodis:

Dominus Sionem qui tuetur, unicus
Cæli folique conditor.

P S A L. CXXXV. C A R M. G E N. i.

Psalmes Ecclesiam hortatur ad laudandum Deum, omnipotentia in res creatas & inimicos ipsos, bonitatisque erga Ecclesiam nomine: quæ omnia per comparationem idolorum gravissime amplificat.

VOs quibus est sacri custodia credita templi,
2 Eia Deum laudate: Deum celebrate ministri,
Qui sacra assidua vigilatis ad atria cura.
3 Eia Deum laudate bonum, nomenque beatum
Tollite perpetuo vestro super æthera cantu.
4 Quippe Jacobum ultro legit, lectumque dicavit
Hunc sibi, ceu privam patrimoni in sæcula sortem.
5 Nota quidem Domini est immensa potentia, notum
Numen; quippe deos sub se premet altior omnes,
Quos alii stolidi placant ceu numina cura.
6 Versat enim nutu cælo, terraque, marique,
Aut si quod cæcis clausum est penetræ tenebris
7 Naturæ, quodcunque libet: de viscere terræ
Evocat, & liquido suspendit in aere nubes:
Fulguribusque vagis venientes prævenit imbres:
Deque suis promit ventorum flamina gazis.

8 Ille

4 Privam] Privum est, quod unius cuiusque proprium & peculiare est. Horat. Conducto navigio aque Nauseat ac locuples, quem ducit priua triremis. C.

- 8 Ille hominum primos fœtus, pecudumque per arva
 9 Divitis Ægypti stravit: regemque superbum,
 Et quicumque bibunt septemflua flumina Nili,
 10 Terruit ostentis: validis ille oppida muris
 Turrita evertit: numerofo milite cinctos
 Cum stirpe exstinxit violento funere reges:
 11 Stravit Amorrhæum valida virtute Seonem,
 Quique Basan Ogus magna ditione tenebat,
 Regnaque non uni Cananea subdita scepro:
 12 Arvaque dejectis nuper viduata tyrannis,
 Accepere novos Jacobi e stirpe colonos.
 13 Sancte parens rerum, qui justo examine nosti
 14 Parcere subiectis, & debellare superbos,
 Posteritas te fera canet: tua splendida facta
 Nulla unquam ex animis tollent oblivia nostris.
 15 At sibi quæ variis finxit simulacra figuris
 Vana superstitio, calidis fornacibus aurum
 Argentumve liquans, nil sunt nisi ludicra dextræ
 16 Humanæ commenta: illis os vocis inane:
 17 Lucis egent oculi: surdas sonus advolet aures;
 Et patulas frustra nares jucundus odorum
 Halitus incurfat: calidus non pectora pulsat
 18 Spiritus. O quisquis ludibria talia fingit,
 Aut colit, ipse suis similis diis exigat ævum,
 Mentis

9 *Septemflua flumina Nili*] Quia Nilus septem ostiis celeberrimis in mare Ægyptium influit. Quorum nomina vide apud Melam. C.

11 *Amorrhæum*] Qui sic dicti sunt ab Amorrhæo filio Chanaan, & ultra ac cis Jordanem longe lateque habitarunt, antequam ab Israelitis eiicerentur. C.

Seon] Rex Amorrhæorum, quem, cum Israelitis iter intercluderet, interfecit Moses, & regionem ejus occupatam Reubenitis & Gaditis assignavit. C.

Mentis inops, & lucis egens: non aure nec ore
Accipiat reddatve sonos: nec nare sagaci
Sentiat halantes per prata nitentia flores.

Tu vero genus a magno Israele profectum,
Et domus Aronis, genitique e sanguine Levi,
Et quicumque pio rerum venerare parentem
Obsequio, laudate Deum, qui tecta Sionis
Ardua, qui facram Solymæ bonus incolit ædem.

P S A L. CXXXVI. C A R M. G E N. ii.

*saltes hortatur Ecclesiam ad pradiandas Dei laudes, propter benefici-
centissimam naturam & majestatem ipsius, benignaque opera in
creatione, administratione & conservatione rerum omnium, ac
imprimis Ecclesiæ demonstrata.*

Eia Deum laudate, Deum facilemque bonumque,
Larga benignum semper indulgentia.
Eia Deum laudate: Deus namque ille deorum est,
Larga benignus semper indulgentia.
Cui domini rerum submitunt sceptrā tyranni,
Larga benigno semper indulgentia.
Qui facit attonito solus miracula mundo,
Larga benignus semper indulgentia.
Qui nitidos mire arte polum convolvit in orbes,
Larga benignus semper indulgentia.
Qui liquidis terras emergere jussit ab undis,
Larga benignus semper indulgentia.
Qui vitreo accendit flammantia lumina cælo,
Larga benignus semper indulgentia.

Qui

- 8 Qui solem auricomum iussit dare jura diei,
 Larga benignus semper indulgentia.
 9 Qui lunam & stellas tenebras distinguere, noctis
 Jussit, benigna semper indulgentia.
 10 Pignora prima Phari qui fato exstinxit acerbo,
 Larga benignus semper indulgentia.
 11 Ifacidas medio incolumes ex hoste recepit,
 12 Larga benignus semper indulgentia.
 13 Qui rubri Oceani torpentes diffidit undas,
 Larga benignus semper indulgentia.
 14 Perque undas fissas sobolem traduxit Abrami,
 Larga benignus semper indulgentia.
 15 Pharonem & Pharios submersit gurgite currus,
 Larga benignus semper indulgentia.
 16 Deduxitque suos deserta per avia tutos,
 Larga benignus semper indulgentia.
 17 Et validos merita prostravit clade tyrannos,
 18 Larga benignus semper indulgentia.
 19 Stravit Amorrhæum valida virtute Seonem,
 Larga benignus semper indulgentia.
 20 Stravit & incallum confisum viribus Ogum,
 Larga benignus semper indulgentia.
 21 Metatusque novis agrum est utriusque colonis,
 Larga benignus semper indulgentia.
 22 Ifacidis habitare suis dedit hostica rura,
 Larga benignus semper indulgentia.
 23 Qui nos in rebus miseros respexit egenis,
 Larga benignus semper indulgentia.
 24 Avertitque ferum nostris cervicibus hostem,
 Larga benignus semper indulgentia.
 25 Qui genti vitam humanæ victumque ministrat,
 Larga benignus semper indulgentia.

6 Afrigeros laudate Deum qui temperat orbes,
Larga benignus semper indulgentia:

P S A L. CXXXVII. C A R M. G E N. xxii

*Sacerdotes & Levitæ captivi ad sacras cantiones cantandas sollicitati
ostendunt a se bona fide fieri non posse : in luctu suo constanter per-
manent, Edomaisque & Babylonis severissimum Dei judicium im-
precantur atque denuntiant.*

DUm procul a patria mœsti Babylonis in oris,
Fluminis ad liquidas forte sedemus aquas;
Illa animum subiit species miseranda Sionis,
Et nunquam patrii tecta videnda soli.
Flevimus, & gemitus luctantia verba repressit:
Inque sinus liquidæ decedit imber aquæ.
2 Muta super virides pendebant nablia ramos,
Et salices tacitas sustinere lyras.
3 Ecce ferox dominus, Solymæ populator opimæ,
Exigit in mediis carmina læta malis:
Qui patriam exilio nobis mutavit acerbo,
Nos jubet ad patrios verba referre modos,
Quale canebamus, steterat dum celsa Sionis
Regia, finitimis invidiosa locis.
4 Siccine divinos Babylon irrideat hymnos?
Audiat & sanctos terra profana modos?
5 O Solymæ, o adyta, & sacri penetralia templi,
Ullane vos animo deleat hora meo?
Comprecor, ante meæ capiant me oblivia dextræ,
Nec memor argutæ sit mea dextra lyræ:
6 Os mihi destituat vox, arescente palato,
Hæreat ad fauces aspera lingua meas:
Prima mihi vestræ nisi sint præconia laudis;
Hinc nisi lætitia surgat origo meæ.

- 7 At tu (quæ nostræ insultavit læta rapinæ)
 Gentis Idumææ tu memor esto, pater.
 Diripite, ex imis evertite fundamentis,
 Æquaque (clamabant) reddite testâ solo.
- 8 Tu quoque crudeles Babylon dabis impia pœnas :
 Et rerum instabiles experiere vices.
- 9 Felix qui nostris accedet cladibus ultor.
 Reddet ad exemplum qui tibi damna tuum.
 Felix qui tenero consperget saxa cerebro,
 Eripiens gremio pignora cara tuo.

P S A L. CXXXVIII. C A R M. G E N. xxviii.

David Deum celebrat propter benignum & verbum & opera ejus erga se : a gentibus suo exemplo celebratum iri docet, ac postremo se committit Deo.

- P**ECTORE te grato Dominumque Deumque fatebor,
 Coram superbis regibus,
 Et tua facta canam.
- 2 Ad tua templa oculis, animo ad tua numina spectans,
 Nomen celebrabo tuum,
 Perpetuamque fidem :
- 3 Qui donis promissâ novis cumulata rependis,
 Audis vocantem, robora
 Das animo trepido.
- 4 Te, quacunque patet tellus circumflua ponto,
 Reges fatebuntur Deum,
 Quum sine labe fidem
- 5 Audierint : ritusque tuos super æthera cantu
 Ferent, tuæque gloriæ
 Ad jubar attoniti.

6 Nam

7 Evertite fundamentis) Versus Spondaicus, habens in quinta regione spondæum.

- 6 Nam liquidi quanquam trans ignea moenia mundi
 Beatus in te permanes :
 Attamen haud humiles
- 7 Despicias ; elatosque premis : discrimina mille
 Passim mihi circumstrepant,
 Te duce tutus ero,
 Tu valida obsistes dextra furialibus ausis
 Qui me laceſiunt hoſtium :
- 8 Incolumique dabis
 Quod ſupereſt, ſi quid ſupereſt : bonitate perenni;
 Quo cœperas gradu, tuæ
 Facta tuere manus.

8 *Quod ſupereſt, ſi quid ſupereſt,) Elegans. Qualis ill Ciceroniana. Quid ſit, quod ſe a me removet, ſi modo removet, ignoro. aut etiam illa Horatiana. Quod ſpiro & placeo, ſi placeo tuum eſt.*

P S A L. CXXXIX C A R M. G E N. iii.

David ſe tutum & omni ex parte Deo perſpectum eſſe agnoſcens, proſitetur ſtudio ſuum adhaerendi Deo & fugiendi a malo : ac poſtremo ad confirmandam hanc profeſſionem ſuam, ſi opus erit, ſe amplius probandum committit Deo.

- M**omenta vitæ nulla te latent mea,
 Rector benigne cœlitum.
- 2 Seu fideo, five furgo, ſeu quid cogito,
 Tu cuncta præſens adſpicias.
- 3 Lux ſive curam, ſeu quietem nox tulit;
 Curam & quietem temperas.

S S 2

1 *Momenta) Momentum a moveo, eſt minimum temporis ſpatium, a niſtu oculi Germanis dictum, Vult enim dicere, nullam vel minimam vitæ ſuæ partem Deo incompertam eſſe. Momentum quoque in lancibus libræ, iam in hanc, iam in illam partem vergentium, notum eſt. C.*

Nec

- 4 Nec te minutæ vocolæ fugit sonus,
Quam lingua temere fuderit.
- 5 Et os & humeros, totiusque corporis
Sic arte mira fabricam
- 6 Finxisti, acumen nullum ut humani ingeni
Ratiove possit assequi.
- 7 Quonam ergo vultum fugero tuum? quibus
Clausus latebris occular?
- 8 Petamne cœlum? præsto es hic: ad inferos
Demergar? illinc non abes.
- 9 Aurora curru me volucris ut deferat
Ad occidentis limitem,
- 10 Hic deprehendes me, nec hic tutus tuæ
Vitabo fulmen dexteræ.
- 11 Incauta mens si forte secum cogitet,
Nox me tenebris occultet,
Obscura tenebris nostra nox luce est tibi
Meridiana clarior:
- 12 Tibi nec tenebræ sunt tenebræ, nec tuæ
Nox ulla providentiæ est.
- 13 Arcana mentis tu tenes, qui pectoris
Arcana fabricatus es.
Qui me parentis ventre conditum, cutis
Tenello amictu involveras.
- 14 Compago mira corporis nostri tuæ
Miraculum est solertiæ:
Stupenda cujus opera nec nostra assequi,
Sed nec negare mens potest
- 15 Nam nulla nostri tam minuta est corporis
Pars, ut tuam scientiam
Fugiat: nec ulla claustra pectoris latent
Te conditorem pectoris.

- 16 Massæ recentis rudia adhuc primordia,
 Rudisque massæ femina,
 Ceu scripta haberes, corporisque lineas,
 Motum statumque noveras.
 Et membra nondum quum forent, quid adderent
 Dies sciebas singuli.
- 17 Hæc mentē tacita cogitanti mihi, stupor
 Torporque sensus alligat:
 Animus labascit quum tuæ miracula
 Perpendo mecum dexteræ.
- 18 Citius inibo numerum, arenæ in littore
 Quot volvat æstus corpora:
 Quamvis ocellis pervigil nunquam meis
 Dulcem soporem indulsero.
- 19 O quando perdes impios, rerum parens?
 O quando sanguinarios.
- 20 A me repelles, qui scelesti nomini
 Et numini illudunt tuo?
- 21 Te quisquis odit, non ego odi? non tuos
 Hostes habebam pro hostibus?
- 22 Odi profecto: nec tuis ex hostibus
 Amicus est quisquam mihi.
- 23 Revolve mentis intimos sinus Deus,
 Latebrasque nostri pectoris;
 Nisi hic amorem videris tui, nisi
 Animum obsequi nunquam pigrum,
- 24 Si par scelestis scelere sum, vitæ parem
 Da cum scelestis exitum.

*David Deum supplicat pro liberatione sua ; impiis adversariis ma-
precatur ; & seipsum confirmat in fiducia certa justitiæ sa-
tisque Dei.*

ÆTerne rerum conditor, a malæ
Linguae veneno me bonus asserere,
Meamque perjuri tuere
Hostis ab insidiis salutem;
3 Qui fraude tecta bella nefaria
4 Ciet: nec atris mitior anguibus
Vibratque linguam virulentam, &
Ore vomit rabido venenum.
5 Averte fraudem, & me violentiæ
6 Hostis scelesti subtrahe, qui mea
Vestigia observat, scrobesque
Objiciens, laqueosque tendens.
7 At tu, salutis præsidium meæ,
8 Audi precantem: tu Dominus mihi
Deusque: tu me liberaasti
Incolumem crepero e duello.
9 Idem impiorum nunc bonus irrita
Fac vota: sævam frange superbiam;
10 Virusque linguæ pestilentis
In domini exitium refunde.
11 Dejecta cælo flammea perfidos
Procella fundat præcipiti fuga,
Cæcosque propellat profundas
Perpetui in barathri tenebras.

12 Lin

6 *Scrobesque objiciens*] i. e. Fossas effodiens. 7.

7 *Incolumem crepero e duello*] Tu me telis impetitum e bel-
dubio saluum præstitisti. 7.

- 2 Linguæ loquacis perfida vanitas
 Nunquam quieto deget in otio :
 Sed impie dignum patratis
 Exitium Domino parabit.
- 3 At impiorum a vi Dominus suos
 Et fraude vindex asseret : ut pii
 Numen Dei præsens potensque
 Perpetuo celebrent honore.

P S A L. CXLI. C A R M. G E N. iii.

David tribulibus suis mandato Schaulis ipsum persequentibus, operam Dei implorat : improbitatem authorum persecutionis suae exponit, fidemque suam ; quibus nominibus servari a Deo petit.

- A** Urem vocanti da parens propere, meas
 Audi preces salutifer.
- 2 Quum verba fundo tristis, & puras manus
 Attollo, sic preces meas
 Manusque puras respice, ac si thureo
 Odore mane te colam :
 Ac si colam te victima & libamine
 Sero rubente vespere.
- 3 Freno coerce linguam : ad oris januam
 Fac excubet custodia.
- 4 Fac mens sequatur recta, fac in lubricam
 Ne flectat in erroris viam.

Fac

12 *Linguae loquacis perfida vanitas*] Pro hominibus garrulis, perfidis & vanis. Sicuti *Psal. i, impietas*, pro hominibus impiis. C.

2 *Odore thureo*] Qui ex thure exhalat.

Solis est thurea virga Sabais. Virg. C.

Libamine] Pro libatione religiosa. C.

3 *Ad oris januam fac excubet custodia*] Ad oris fores fac ut vigilæ excubent, ne quid temere vel inpatienter effutiam. C.

Fac ne scelesto gaudeat cœtu, neque
Mensa fruatur impia.

- 1 Me malo justus increpet, me verberet,
Quam palpet impius, comam
- 2 Quam rore nardi spargat. Impii, precor;
Et impiorum præsides,
De rupis altæ quum ruent specula, sui
Supplicia sceleris ut luant ;
Tum subeat animum conscium, salubriter
Quod me monentem spreverint.
- 3 Sic mortis horror ossium compaginiēs
Mihi laxat, ut cæcæ jacent
Fagi per arva fissâ cuneis fragmina.
- 4 Tu sancte rector cœlitum,
Spes una nobis es salutis, unicum
Agnoscamus te vindicem.
- 5 Vitam tuere ab impiorum cassibus,
A fraude quam struunt mihi.
- 6 Compos salutis impios fac in suâ
Cernam ruentes retia.

P S A L.

5 *Palpet*] Palpo, palpas, vel, Palpor, palparis, palpari, Deponens, i. e. blande, leniter, & quasi tentando prensare, demulcere vel tangere. Accipitur fere pro adulari: nam is assentatorum gestus est. Hinc apud Plautum & alios sunt nomina Palpo, onis; palpator & palpatio, pro adulatorē & adulatione; *Quem munere palpat.* Juvenal. C.

Comam quam rore nardi spargat] Crinesque unguento nardino imbuat. *ſ.*

6 *Salubriter*] Adverbium a Plinio usurpatum; a quo *salubrius* & *saluberrime.* C.

7 *Sic mortis horror ossium compaginiēs, &c.*] Mortis metus sic mihi juncturas solidarum corporis partium dissolvit, ut fragmenta arboris ferro dejectæ, per campos abjecta jacent, divisa instrumentis ligneis aut ferreis, ad distinguendum partes immissis. *ſ.*

C A R M. G E N. xvii.

David a Schaule & comitatu ejus circumclusus, Deum orat pro salute sua, ad gloriam ipsius in Ecclesia predicandam.

- I**Nvoco supplex Dominum, manusque
Tendo ad sidera supplices.
- 2 Mentis huic pando lacrymas: querelis
Imploro miseris opem.
- 3 Pectus afflictum dolor obruebat:
Quamvis, Rex bone cœlitum,
Puriter vitæ mihi tu peractæ
Esies arbiter optimus.
- 4 Quum domo gressum tamen efferebam;
Tendebant mihi retia.
- 5 Nec mihi notus, nec amicus usquam,
Quoquo lumina verteram.
Exitus nusquam, fuga nulla, nemo
Qui me sospite plauderet.
- 6 Ergo te, rerum pater, invocavi,
Unum præsidium in malis:
Tu meæ vires, mea spes, opesque,
Dum sedes hominum colo.
- 7 Da meis aurem facilem querelis
Fracti cladibus ultimis.
Assere a sævi manibus tyranni,
Qui me fortior opprimit.
- 8 Carceris vitam rape de tenebris,
Ut te laudibus efferam:

T t

Te-

6 *Dum sedes hominum colo*] i. e. Dum vivo & habito inter homines. f.

7 *Cladibus ultimis*] Malis extremis. f.

Teque conventus celebret piorum,
 Promptum ferre piis opem.

P S A L. CXLIH. C A R M. G E N. XV.

David Deum implorans, indignitatem suam confitetur, injuriam sibi factam in hac causa narrat, & angustias animi sui; ac propterea a Deo servari & insitui petit; inimicos vero perdi, ad gloriam ipsius.

- A** Udi vocantem rebus in asperis,
 Et lenis aurem da precibus meis,
 Rerum creator: quaque soles fide
 Et æquitate ex hostibus eripe.
- 2 Juris severi ne trutina meam
 Expende viam: nemo hominum innocens
 Sic est, tribunal possit ut ad tuum
 Se profiteri crimine liberum.
- 3 En hostis atrox imminet, & premit
 Stratum: tenebris tristibus abditus,
 Et lucis exfors dego, velut specu
 Quos in sepulchri mors fera condidit.
- 4 Mens pene curis obruta volvere
 Priora cœpit tempora, quum patres,
 Spes quos fovebat præsidii tui,
 De fauce lethi sæpe revelleres.
- 5 Hac recreatus rursus imagine,
 Imploro supplex auxilium tuum,

In-

2 *Juris severi trutina]* i. e. Summo jure. *J.*
 3 *Et premit stratum]* Dejectumque vexat. *J.*
Lucis exfors] Tenebricosus, aut tenebris inclusus. *Vide Psal.*
xci. C.

Intenta mens te respicit, arida
Tellus ut imbres sub cane torrido.

Non lentus audi, nam mihi spiritus
Vix fessa pulsat pectora: si tui
Avertis oris lumen amabile,
Mors atra ficcis faucibus imminet.

Spe mens labores auxilii tui
Fert: spectat unum te, pater optime.
Audi precantem lenis, & exitum
Jamjam obruturis pande periculis.

Ab hoste salvo protege me, meæ
Custos salutis: prava repellere
Mentem manumque, & recta capeffere
Doce, unicum te qui veneror Deum.

Arcana fac vis numinis ut tui
Per plana gressum dirigat, ut tua
Mandata secter: neu male credulum
Error malorum vertat in orbitam.

Ut nulla numen non celebret tuum
Et æquitatem natio, recrea
Me destitutum præsidio: & malis
Hostis scelesti libera ab artibus.

Favoris umbra me solita tege,
Et, qui me acerbis usque doloribus
Affligit, hostem perde nefarium,
Servumque serva perpetuo tuum.

T t 2

P S A L:

C A R M. G E N. xiii.

David predicata Dei erga se & humanum genus beneficentia, hostibus male precatur; sibi totique regno salutem & benedictionem omnimodam exoptat, & commendat felicitatem populi Dei.

QUO te, Rex hominum, carmine prosequar?

Qui firmas animum robore, qui manum

Et bellare doces, & dubii regis

Per discrimina prælii.

2 Quod vivo & valeo, tutus & hostium

A fraude, eximia fulgeo gloria:

Quod late validis impero gentibus,

Totum muneris id tui est.

3 O rerum genitor, quantulus est homo

Hac quem prosequeris munificentia,

Et curas patria sollicitudine!

4 Figmentum fragilis luti,

Quo nec bulla levis vanior est, neque

Quæ mentes agitant somnia turbidas,

Nec serum fugiens umbra crepusculum,

Nec fumi volucris vapor.

5 Cæli pande fores, Rex bone cœlitum,

Ac de fidereis labere sedibus:

6 Montes nube operi: per liquidi aeris

Campos fulgura trajice.

Turbatos trepida sparge fuga impios,

Et sparsos jaculis perde sequacibus:

7 Por-

4 *Figmentum fragilis lut]* Statua e luto fluxo, quod cito dissolvi potest, efficta. *f.*

6 *Jaculis sequacibus]* Sequax dicitur, quod strenue & cupide insequitur. Tribuitur hoc epitheton a poetis passim capris, oculis,

- 7 Porrectaque manu me, pater optime,
 Sævis eripe fluctibus.
 Hostis pelle malam vim bonus impii:
 8 Linguae vaniloquæ reprime toxica:
 Assuetæque dolis pestiferis manus
 Vires contere viribus.
 9 Ut te nostra novo carmine barbitos
 10 Dicat, subsidio qui recreas tuo
 Reges: qui gravibus sæpe periculis
 Vitam Davidis eripis.
 11 Hostis pelle malam vim procul impii:
 Linguae vaniloquæ reprime toxica:
 Assuetæque dolis pestiferis manus
 Vires contere viribus.
 12 Natorum soboles crescat, ut ubere
 Surgit silva solo laurea: virgines
 Cultu sic niteant, ut laquearibus

Tem-

lis, fluctibus; item curis, quæ nullis professionibus, navigationibus aut armis arceri possunt quin insequantur.

Revera que metus hominum, cura que sequaces,

Nec metuunt sonitus armorum, nec fera tela. Lucret.

Ita hic *jaculum sequax*, quod sequi non desinit antequam vulneret, quasi siti quadam, & cupiditate nocendi teneatur; ut Homerus quoque de hujusmodi sagittis loqui solet. C.

12 *Laquearibus*] Laquearia & Lacunaria, partes sunt ædium seu conclavium, oppositæ pavimento quod pedibus teritur; quia autem partes illæ conclavium superiores, studiose a magnificis exornari solent. *Tecta laquearia* sunt Horatio, domus principum & magnatum splendide, quas circum curas & sollicitudines volitare asserit. Eodemque modo, Cicero vocat *porticum pavimentatam*; sicuti enim pavimentum decus est ejus partis cubiculi quod pedibus teritur, ita lacunar ornat eam quæ supra caput est partem; quam vocem etiam nonnulli ad cælum stellis distinctum eleganter transtulerunt, pro cælo, dicentes *Laquearia cæli*. C.

Templorum tholus aureis.

13 Stipentur gravidis horrea frugibus:

Pleno cuncta penu copia suggerat:

Fœcundi pecoris non capiant greges

Lætis pascua saltibus.

14 Pingues plaustra boves & nitidi trahant:

Nec tristi resonent compita classico,

Nec fletu plateæ: nec furor hosticus

Clausis affremat oppidis.

15 Felicem populum, inter bona talia

Qui vitam in tacito transigit otio.

Felicem populum ter quater, omnium

Cui rerum pater est Deus.

P S A L. CXLV. C A R M. G E N. XXIX.

David seipsum & res omnes creatas ad Dei laudes prædicandas excitans, celebrat magnificam potentiam, & justissimam benignitatem illius, quam erga omnes exhibet.

TE Regem Dominumque canam, dum lucida vol-
vet

Lucidus astra polus,

Et unicum colam Deum.

2 Lu-

Aureis] i. e. Pulchris, speciosis; quæ enim præ aliis pulchra & speciosa sunt, poetis aurea dicuntur: Ut, *Venus aurea, lumen aureum, liber aureus, auro magis aurea virtus.* C.

Tholus] Proprie concamerationis aut fornicis medium, seu umbilicus, in quem laterum aut trabium capita coeunt, cui antiquitus voventium anathemata, seu donaria votiva affigebantur.

— *si qua ipse meis venatibus auxi,*

Suspendiæ tholo, aut sacra ad fastigia fixi. Virg. 9. C.

- 2 Luce canam te, nocte canam te: nulla carebit
Laudibus hora tuis,
Rerum creator & salus.
- 3 Magne parens, nullo cui clausa potentia fine est,
Secula cuncta tuas
4 Laudes sonabunt: & patres
5 Longævi tua facta canent, seræque nepotum
Per seriem soboli
Prodent: nec ætas gloriam
6 Nesciet ulla tuam: mirandaque facta decusque
Ille memor referet;
7 Hic magnitudinem canet:
8 Ille bonum feret & justum, & placabilis iræ,
Et veniæ facilem, &
Larga benignum dextera.
9 Totque inter decora, & laudum præconia nullo
Emoritura die,
Nil clarius clementia.
10 Ergo, parens rerum, stellantis machina cœli
Cuncta suo gremio
Complexa prædicat tuum.
11 Robur: & intacti scelerum contage nefanda,
Te celebrant alacres,
Tuique vires imperi
12 Per populos late vulgant: ne nescia sceptri
Terra sit ulla tui,
Et gloriæ & potentiæ.

13 Im-

11 *Contagium*] *Contagium*, ii, *Contagio*, onis, & *Contages*, is, accipiuntur pro morbo aut re aliqua vitiola, quæ contactu nocet, & veneno suo aliquos inficit.

Quæ contage sua palloribus omnia pingunt. Lucret. G.

- 13 Imperium sine fine tibi : nec legibus ævi
 Subdita sceptrā tenes,
 Aut clausa metis temporum.
- 14 Tu lapsos rursū attollis, firmasque labantes:
 Incolumesque foves
 Vitæ beatæ commodis.
- 15 Te volucrum pecudumque genus, te fæva ferarū
 Secula respiciunt
 Unum, suoque tempore
- 16 Accipiunt victum : tu dextram pandis, & omne
 De locuplete penu
 Animal benigne recreas.
- 17 Quicquid agis, iusteque & sancte agis : impiger
 aurem
- 18 Supplicibus facilem
- 19 Præbes : opisque compotes
 Dimittis paro qui pectore cunque precantur,
 Auxilioque piis
- 20 Præsens es, & periculis
 Eruis e cunctis qui te venerantur amantque:
 Cumque suo scelere
 A stirpe vellis impios.
- 21 Ergo omnes te jure canent, nomenque tacebit
 Natio nulla tuum
 In seculorum secula.

P S A L.

15 *Ferarum secula*] Vide *Psal.* lxxvii.

19 *Opisque compotes*] Ope videlicet impetrata, aut cum votorum suorum facti sunt compotes. C.

19 *Qui pectore cunque*] Pro quicunque pectore, per Tmesin.

C A R M. G E N. VI.

Psalmes se & pios hortatus ad laudes Dei ipsi soli asserendas, eum laudat, singulorum erga pios beneficiorum, creationis, conservationis administrationisque rerum omnium, & regni aeterni nomine;

- T**E, magne rerum conditor, & tuas
 2 Sonabo laudes, factaque posteris
 Miranda prodam, dum recurret
 Per calidos mihi sanguis artus.
 3 Securitatem ne stabilem tibi
 Promitte, regum præsidio: neque
 De stirpe mortali & caduca
 Pone tibi columen salutis.
 4 Ut membra liquit spiritus, in suam
 Terrena moles terram ambit, & diu
 Consulta vanescunt, & auras
 Irrita per vacuas feruntur.
 5 O ter beatum, quem Deus ætheris
 Fido tuetur præsidio, suas
 Qui spes opesque omnes in uno
 Constituit Domino Decque;
 6 Qui terram & æquor condidit & polum
 Et quicquid æquor terraque continet
 Polusque: qui promissa præstat
 Perpetuo stabilis tenore.
 7 Qui nec tyranni vi finit opprimi
 Infirmiorem, aut esurie premi;
 Qui carcerum exemptos tenebris
 Compedibus levat innocentes.

V y

8 Qui

7 *Esurie*] Pro fame. Apud Catullum est *esuritio*; apud Varro-
 ronem, *esurigo*, eadem significatione, ab *edo*. C.

- 8 Qui nocte pulsa luminis aurei
 Cæcis refundit luminibus jubar :
 Gressusque firmat claudicantes,
 Justitiamque amat æquus æquam.
- 9 Cura fideli qui fovet advenam,
 Orbæ marito qui viduæ favet,
 Orbos puellæ qui tuetur,
 Et scelerum labefactat artes.
- 10 Rex ergo habenas imperii tuus,
 Sion, tenebit, sidera dum polum
 Pingent, & obliquum per orbem
 Sol rutilos agitabit axes.

P S A L. CXLVII. C A R M. G E N. ii. ¹

Psalmes Ecclesiam hortatur ad prædicandum nomen Dei, propter liberationes beneficiaque ejus erga ipsam, & propter constantiam operum & verbi.

- E** I A Deum laudate, Deo date carmina digna :
 Certe erudito dignus ille est carmine :
- 2 Qui Solymam instaurat rursus, passimque per orbem
 Sparfos reducit exules Abramidas :
- 3 Qui fractos animi levat, & corda anxia lenit :
 Mulcet dolores, mitigatque vulnera :

4 Qui

10 *Sidera dum polum pingent*) Dum stellæ cælum ornabunt. 7.
 3 *Fractos animi*) i. e. animo fractos, seu pusillanimos, poetice. Eodem modo, egregius, præstans, lapsus, victus, & alia similia, cum voce *animi* passim a poetis conjunguntur. Et paulo post, hoc ipso Psalmo dicit, *simplex animi*. C.

- 4 Qui numerat tacito labentia sidera mundo,
Suisque quæque nuncupat vocabulis.
- 5 Magna Dei virtus, immensa potentia: nulla
Quam lingua fari possit, aut mens cogitet.
- 6 Qui mite ingenium fovet, allevat, auget honore:
Humique sternit impiam superbiam.
- 7 Eia Deum cantate, Deo persolvite grates;
Grato benignum canite patrem barbito:
- 8 Qui cælum obnubit tenebris, terram rigat imbre;
Montesque læto vestit altos gramine:
- 9 Qui pecudum genti larga dat pabula dextra,
Corvoque victum se roganti sufficit.
- 10 Quem neque magnanimum delectat robur equo-
rum,
Nec vis ferocis aut lacertus militis:
- 11 Sed pietas animi simplex, & in illius una
Quæ spem salutis collocet clementia.
- 12 Eia, Dei laudes Solymææ pangite turres:
Benignitatem mons Sionis prædica,
- 13 Qui portarum aditus claustris firmavit ahenis,
Civesque cunctis commodis auxit tuos.
- 14 Qui te pace beat læta, & defendit ab hoste:
Et messe flava tritici campos tegit.

V v 2

15 Cu-

13 *Ahenis*) Vocabulum poeticum, diversimode, pro ratione carminis, usurpatum: in soluta oratione, dicimus *aneus*; hinc poetæ, diphthongo per Dialysin, & aspirationis Epenthesis, divisa, dixerunt *aheneus*.

— *hic murus aheneus esto,*

Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa. Horat.

Ex hac voce producta, alii item fecere contractam, exemta e penultima litera e, & dixerunt *ahenus*. Propert. *forma celator ahene*, pro *anea* vel *ænea*. Eodem modo pro *eburneus* dixere *burnus*. C.

- 15 Cujus ad imperium fundit sua munera tellus :
Natura cujus prompta paret jussibus.
- 16 Qui nivibus celfos operit, ceu vellere, montes :
Densas pruinas cineris instar dejicit.
- 17 Et glacie lapsus solidarum frenat aquarum :
Cujus rigorem quis feret mortalium ?
- 18 Quum libuit, molles glacies tabescit in undas,
Adspirat aura mitior, rivi fluunt.
- 19 Ostenditque suam per signa illustria mentem :
Legesque Abrami tradidit nepotibus.
- 20 Non ita se populis aliis monstravit amicum,
Qui scita legum nesciunt cœlestium.

P S A L. CXLVIII. C A R M. G E N. X.

Psalmes res omnes creatas a summo ad imum hortatur ut Deum celebrent, propter majestatem ipsius, & beneficentiam erga Ecclesiam.

- L** Audate Dominum cœlitum
Chori beati, qui procul
Contagio mortalium
Templa ætheris tuemini.
- 2 Laudate Dominum, quos sibi
Adeffe jussit angelos :
Laudate Dominum exercitus
Parere prompti jussibus.
- 3 Laudate Dominum, qui diem
Sol, luna noctem ~~illum~~ illuminas :

Lau-

17 Et glacie frenat) Insignis Metaphora; glacies enim cursum fluminum sistit, eaque ripis suis quasi alligat & adstringit, ut freno equi cursus sistitur, quod hoc loco est frenare lapsus varum: glacie vero liquefacta & soluta, mox decrefcentia rivumina prætereunt, ut canit Horat. L. 4, Ode 3. C.

Laudate Dominum lucidis
Stellæ decoræ flammulis.

4 Laudate eum rotatiles
Tot orbium compagine,
Et unda longe celsior
Campis nitentis aeris.

5 Huic cuncta laudes dicite,
Numenque cuncta pangite,
Quod cuncta nutu condidit,
Et cuncta nutu sustinet :

6 Fixitque firmo cardine,
Ne vi senectæ corruant :
Certisque vinxit legibus,
Quas transgredi non audeant.

7 Laudate Dominum sub specus
Terræ dracones abditi :
Et vasta cete, quæ sinus
Ponti repositos finditis.

8 Ignēs, nives, & grandines,
Vaporque, & auræ spiritus,
Ad jussa Domini mobiles
Circumrotantes turbines :

9 Colles feraces, & feri
Montes, & omnes arbores ;
Seu montibus rigescitis,
Seu cultibus mansuescitis :

10 Mi-

4 *Rotatiles*) Vox a poeta, ut videtur, novata : est autem rotatile, quod rotæ instar in orbem potest circumagi, quales sunt circuli illi cœlestes de quibus hic loquitur. C.

7 *Et vasta cete*) Vide *Psal. civ.*

Repositos) Pro *repositos* ; Virg. *Manet alta mente repositum.* Et *impositor*, quasi *impositor*, qui fraudulentè aliis imponit. Vide *Psal. xlvj.* C.

- 10 Mites feræque bestia,
 Humique lente reptiles,
 Et quæ liquentes aeris
 Campos volando carpitis :
- 11 Reges & orbis præsidēs,
 Et nationes liberæ,
 Et pauperi plebeculæ
 Qui jus ab alto dicitis :
- 12 Et vos juventa florea,
 Læti puelli & virgines,
 Senesque vitæ in ultimo
 Jamjam exituri limine,
- 13 Laudate Dominum : numini
 Sit ejus uni gloria,
 Unumque noscat omnium
 Cælum solumque principem,
- 14 Hunc omne in ævum laudibus
 Propago tollat Isaci :
 Sibi dicatam qui bonis
 Gentem beavit omnibus.

P S A L. CXLIX. C A R M. G E N. X.

*Psalmus Ecclesiam hortatur ut Deum collaudet, propter benevolentiam
 & salutem ab eo acceptam, denique propter verbum ipsius potentis-
 simum Ecclesie traditum.*

CAntate Domino canticum
 Novum : sonet laus illius
 Cœtus per omnes, qui sacris
 Non se profanis poluunt.

2 Oblectet Isaci genus
 Auctore se suo, suo
 Regi Sionis arduæ
 Congratulentur filia :

- 3 Nomen celebrent illius
Lætis choris & tympanis ;
Ejusque laudes accinant
Blande canoro pectine.
- 4 Gentem bonus parens suam
Amore sancto amplectitur,
Mitemque mansuetudinem,
Firmat salute immobili :
- 5 Cœtus piorum ut gestiant
Foris paratu splendido,
Domique secum clanculum
Lætentur in cubilibus.
- 6 In ore, rerum præsidis
Laus continenter personet :
Utrinque acuti in dexteris
Vibrentur enses vindices :
- 7 In se ferarum ut gentium
Crudelitatem vindicent :
Et in futurum iras, minas,
Superbiamque comprimant.
- 8 Reges fuorum ut hostium
Arctis catenis alligent ;
Et ferreis coerceant
Vinclis feroces principes.
- 9 Pœnas secundum cœlitus
Præscripta ab iis ut exigant,
Et laus piorum pervolet
Omnes per orbis cardines.

P S A L.

Filia Sionis) Id est, virgines & matronæ Hierosolymitanæ.
Sicuti Horat. od. 3. lib. 4.

Ubi per *sobolem Romæ*, intelligit adolescentes & cives Romanos, ex urbe Roma, tanquam ex matre oriundos.

3 *Pectine*) Pecten hoc loco idem est cum plectro, de quo supra Psal. 30. Virgil. *fam pectine pulsat eburno*:

C A R M. G E N. X.

Psaltes Ecclesiam hortatur ut Deum omnibus modis laudet, propter sanctitatem, potentiam & magnificentiam ejus.

- L** Audate Dominum, lucidum,
 Templum colentem siderum
 Qui vi suæ potentiae
 Firmavit orbis cardines.
- 2 Laudate Dominum fortiter
 Ubique gestis inclytum :
 Laudate magnitudinem
 Captum supra mortalium.
- 3 Laudate Dominum bellicæ
 Claris tubæ clangoribus :
 Laudate Dominum nabliis,
 Lyrisque blande garrulis.
- 4 Laudate Dominum tympanis,
 Chorique festi cantibus :
 Laudate Dominum fidibus, &
 Sonore dulci tibiarum.
- 5 Laudate eum tinnitibus
 Lætis canori cymbali.
- 6 Hunc cuncta laudent, quæ trahunt
 Vitalis auræ spiritum.

AN-

Nabliis) Vide Psal. 33.

Cymbalis) De hoc. Psal. 68:

Sonore) Pro sonitu, more Lurcettii & Virgilii, quorum ille in primo.

Lepido qua sunt fucata sonore:

Idem canor, pro cantu dixit in quarto.

Parvus ut est cycni melior canor, ille gruum quam

Clamor in æthereis dispersus nubibus Austri. C.

